

1908 AFF-I UMUMİSİNİN İSTANBUL ASAYİŞİNE ETKİLERİ

(İSTANBUL GAZETELERİNE GÖRE)

Bu tez BAP birimi tarafından desteklenmiştir

Gonca KİŞ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Salih ERKEK

Uşak

Haziran, 2015

**1908 AFF-I UMUMİSİNİN İSTANBUL ASAYİŞİNE ETKİLERİ
(İSTANBUL GAZETELERİNE GÖRE)**

Gonca KİŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Salih ERKEK

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2015

**1908 AFF-I UMUMİSİNİN İSTANBUL ASAYİŞİNE ETKİLERİ
(İSTANBUL GAZETELERİNE GÖRE)**

Gonca KİŞ

Tarih Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran, 2015

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Mehmet Salih ERKEK

ÖZET

Osmanlı Devletinin modernleşmesinin önemli merhalelerinden birisi olan ve siyasi, iktisadi, sosyal ve kültürel anlamda yakın tarihimizin şekillenmesinde derin etkileri görülen II. Meşrutiyet'in ilanı İmparatorluk coğrafyasında büyük bir heyecan uyandırmış ve hareketin baş aktörü olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önemli bir zaferi olarak görülmüştür.

İnkılâbı planlayan kadro, gerçekleştirme düşüncesinde olduğu birçok icraat olmakla birlikte işe, II. Abdülhamid döneminde siyasi fikirleri nedeniyle hapiste bulunan veya sürgüne gönderilen neredeyse tamamına yakını İttihatçı olan suçluların affedilmesi için bir af teklifi ile başlamıştır. Ancak toplumdaki baskılar ve biraz da padişahın bir lûtfu olarak affın kapsamı genişletilmiş ve bir genel af ilan edilmiştir. Bu derecede kapsamlı bir af neticesinde adi suçlular başta olmak üzere hapisanelerde bulunan birçok suçlu serbest bırakılmıştır.

Bu çalışmada olumlu veya olumsuz etkileriyle hala tartışılan umumi aflardan birisi olan 1908 affının İstanbul gazetelerine yansıdığı kadarıyla İstanbul asayişine ne gibi etkileri olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Sabah, İkdam, Tanin ve Tercüman-ı Hakikat gazetelerine yansıyan adi suçların, 1908 aff-ı umumisinden üç ay öncesi ve sonrası taranarak, suç oranlarında bir değişim olup olmadığı karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

Gazetelere yansıyan haberlere göre; aftan önceki adi suç oranlarıyla aftan sonraki adi suç oranları arasında belirgin bir farklılık görülmemektedir. Böyle bir

farklılığın görülmemesinde ki temel sebep dönemin genel yapısıyla bağlantılıdır. Bunun yanı sıra aftan önce yukarıda bahsettiğimiz gazetelerde görülmeyen fakat aftan sonra İstanbul asayişinde bozulmalara neden olacak bazı suçların da ortaya çıktığı görülmüştür.

Bu yüksek lisans tezi Uşak Üniversitesi BAP birimi tarafından proje olarak desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: II. Meşrutiyet, Aff-ı Umumî, İstanbul, İttihat ve Terakki, Suç, Asayiş

**THE EFFECTS OF GENERAL AMNESTY IN 1908 IN ISTANBUL PUBLIC
SECURITY**

(ACCORDING TO NEWSPAPERS IN ISTANBUL)

Gonca KİŞ

History Divisionsof The Department

UsakUniversity İnstitute of Social Sciences, June, 2015

Consultant: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Salih ERKEK

ABSTRACT

The declaration of the Constitutionalish II which is one of the crucial stages and which has a great effect on the formation of our near history in sense of political, economical, social and cultural aroused a great excitement in the Premises of Ottoman Empire and it was regarded as a victory of union and progress which is the main actor of the movement.

However many operations they had been plannig to perform the cadre who had planned the revolution started with the proposal of an amnesty so that the criminals almost with the all of whom were the members of union and progress and who had been put into prison because of their political opinions or who were exiled during Abdülhamid II regime. Nevertheless, because of the pres the society and partly as a kindness of the Sultan, the coverage of the amnesty, beginning with the ordinary criminals, plenty of prisoners were released.

In this study, we tried to expose how 1908 amnesty one of the amnesties which is stil being discussed with its positive and negative effects influenced the public order of İstanbul as for as it was reflected by İstanbul newspapers. We tried to compare whether there happened a change in crime rates which were reflected to

Sabah, İkdam, Tanin and Tercüman-ı Hakikat newspapers by scanning the three months before and after the 1908 amnesty.

Considering the news reflected to the newspapers, there isn't a significant difference between the ordinary. Crime rates before and after the amnesty. The basic reason why there isn't such a difference is related to the general social structure of that period. Besides that, it was seen that some crimes which weren't seen in those newspaper mentioned above and which would lead to deterioration in the public order of İstanbul.

The master of science thesis has been supported by the BAP unit of Uşak University.

Key Words: II. Constituonilizm, General Amnesty, İstanbul, Union and Progress, Crime, Public Order.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 124006012 No'lu öğrencisi Gonca Kış'ın 1908 Aff-ı Umumisinin İstanbul Asayişine Etkileri (İstanbul Gazetelerine Göre) adlı tezi 16 /06/2015. tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Snav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ**İmza**

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd.Doç.Dr. Mehmet Salih ERKEK

Üye : Doç. Dr. Sadiye TUTSAK

Üye : Doç. Dr. Barış METİN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Modernleşme tarihimiz bakımından önemli bir dönüm noktası olan II. Meşrutiyet'in ilanı İmparatorluk coğrafyasında büyük bir sevinçle karşılanmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanında etkili olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ilk faaliyeti, siyasi fikirleri nedeniyle hapis bulunan veya sürgüne gönderilen suçluların affedilmesi için genel bir af çıkarılması olmuştur. Fakat affın sadece siyasi suçluları kapsayacak olması büyük bir tepkiyle karşılanmış bunun üzerine affın kapsamı genişletilerek adi suçlar başta olmak üzere birçok suçlu aftan faydalanarak serbest bırakılmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde iktidarların zaman zaman başvurdukları af ilanları siyasi, ekonomik ve sosyal açılardan eleştirilere tabi tutulmaktadır. Özellikle af sonrası toplum içerisine karışan suçluların ne derecede ıslah oldukları oldukça tartışmaya açıktır. Bu yüzden çalışmamızda olumlu veya olumsuz etkileriyle hala tartışıla gelen umumi aflardan birisi olan 1908 affının İstanbul gazetelerine yansıdığı kadarıyla İstanbul asayişine ne gibi etkileri olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar çok sayıda genel af çıkmış ve bu aflar araştırmalara konu olmuştur. Fakat bu konuda Cumhuriyet öncesi dönem ile ilgili ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Bu tez ilk kez Cumhuriyet öncesi dönemi ele alması açısından oldukça önem taşımaktadır.

Çalışmamızın giriş bölümünde, II. Meşrutiyet'in ilanına giden süreçten, ilanından ve dönemin basın organlarından bahsedilmiştir. Birinci bölümde affın tanımı, amacı, tarihsel süreci, hukuki niteliği ve çeşitleri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, aff-1 umuminin ilanından önce gazetelere yansıyan adi suçlara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde 1908 aff-1 umumisi hakkında bilgi verilerek İstanbul gazetelerine aff-1 umuminin nasıl yansıdığı aktarılmıştır. Dördüncü bölümümüzde ise aff-1 umumi sonrası adi suçlara yer verilmiş ve aftan önce ve sonra gazetelere yansıyan suç oranlarının değerlendirmesi yapılmıştır.

Tezimizi bir proje kapsamında değerlendiren Uşak Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinasyon Birimi'ne, Ankara Milli Kütüphane çalışanlarına, katkılarından dolayı Doç. Dr. Taner ASLAN'a, değerli görüş ve katkılarını sunan saygıdeğer jüri üyelerine, çalışmanın bütün aşamasında bilgisini ve

desteğini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet Salih ERKEK'e saygılarımı ve teŖekkürlerimi sunarım. alıŖmam boyunca desteklerini her zaman hissettiğim ve üzerimde büyük emeği olan canım aileme de sonsuz teŖekkür ederim.

Gonca KİŖ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı : Gonca KİŞ

Doğum Yeri ve Tarihi : Uşak- 1988

Eğitim

Lisans Öğretimi : Uşak Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih
Bölümü (2008/2012)

Lise Öğretimi : Uşak Lisesi (2002/2005)

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İletişim

e-posta adresi : gonncam@hotmail.com

KISALTMALAR

a.g.e: Adı geçen eser

a.g.m: Adı geçen makale

C.: Cilt

s: sayfa numarası

vb: ve benzeri

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: 1908 Aff-ı Umumi Öncesi Cinayet Vakaları.....	44
Tablo 2: 1908 Aff-ı Umumisi Öncesi Yaralama Vakaları.....	51
Tablo 3: 1908 Aff-ı Umumisi Öncesi Hırsızlık Vakaları.....	65
Tablo 4: 1908 Aff-ı Umumisi Öncesi Yankesicilik Vakaları.....	79
Tablo 5: 1908 Aff-ı Umumisi Öncesi Dolandırıcılık Vakaları.....	83
Tablo 6: Tahliye-i Sebil.....	102
Tablo 7: 1908 Aff-ı Umumi Sonrası Cinayet Vakaları.....	118
Tablo 8: 1908 Aff-ı Umumi Sonrası Yaralama Vakaları.....	125
Tablo 9: 1908 Aff-ı Umumisi Sonrası Hırsızlık Vakaları.....	137
Tablo 10: 1908 Aff-ı Umumisi Sonrası Yankesicilik Vakaları.....	149
Tablo 11: 1908 Aff-ı Umumisi Sonrası Dolandırıcılık Vakaları.....	151
Tablo 12: 1908 Aff-ı Umumi Sonrası Kundaklama Vakaları.....	158
Tablo 13: 1908 Aff-ı Umumi Sonrası Silah Atma Vakaları.....	162

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZGEÇMİŞ.....	ix
KISALTMALAR.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AF KURUMUNA GENEL BİR BAKIŞ

I. AFFİN TANIMI VE AMACI.....	17
II. AFFİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	20
A. İlk Çağlarda Af.....	20
B. Roma ve Alman Hukukunda Af.....	21
C. Dinlerde Af	22
D. Fransız Hukukunda Af.....	24
E. Anglo-Sakson Hukukunda Af.....	25
F. Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde Af.....	25

1. Osmanlı Devleti Dönemi Af.....	25
2. Cumhuriyet Dönemi Af.....	27
III. AFFIN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	27
IV. AF KURUMU HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER.....	29
V. AFFIN TÜRLERİ.....	31
A. Genel Af.....	31
B. Özel Af.....	33

İKİNCİ BÖLÜM

AFF-I UMUMİ ÖNCESİNDE İSTANBUL'UN ASAYİŞİ

I. CİNAYET VAKALARI.....	35
II. YARALAMA VAKALARI.....	46
III. HIRSIZLIK VAKALARI.....	59
IV. YANKESİCİLİK VAKALARI.....	77
V. DOLANDIRICILIK VAKALARI.....	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1908 AFF-I UMUMİSİ VE GAZETELERE YANSIMASI

I. 1908 AFF-I UMUMİSİ.....	86
II. AFF-I UMUMİNİN GAZETELERE YANSIMASI.....	89
A. İkdam Gazetesi.....	89

B. Sabah Gazetesi.....	96
C. Tanin Gazetesi (Yazarların Görüşleri).....	105

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AFF-I UMUMİ SONRASI İSTANBUL'UN ASAYİŞİ

I. CİNAYET VAKALARI.....	111
II. YARALAMA VAKALARI.....	120
III. HIRSIZLIK VAKALARI.....	128
IV. YANKESİCİLİK VAKALARI.....	142
V. DOLANDIRICILIK VAKALARI.....	151
VI. KUNDAKLAMA VAKALARI.....	152
VII. SİLAH ATMA VAKALARI.....	160
SONUÇ:	164
KAYNAKÇA:	167
EKLER:	169

GİRİŞ

Aydınlanma çağı olan XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren batı dünyasında bilim ve sanayi alanında önemli gelişmeler yaşanmakta iken bilime ve bilim adamlarına olan güven ortaya çıkan icat ve buluşlarla günden güne artmakta ve toplumun dünyaya bakış açısı değişmekteydi.

Avrupa XV. ve XV. yüzyıllarda Rönesans ve Reform dönemlerini yaşamış, XVIII. ve XIX. yüzyıllarda siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel inkılâplarını yapmış ve kendini değiştirme ve geliştirme yoluna gitmiştir. Bunun sonucu olarak dünyanın stratejik noktalarını, ham madde kaynaklarını ve pazarlarını ya ele geçirmiş ya da kontrol altına almıştır. Yeni dönemin ideolojisi liberalizm, sloganı hürriyet, hedefi zenginleşmek, güçlü olmak ve dünyaya hâkim olmaktır; vasıtaları ilim, teknoloji, sanayi üretimidir; aktörleri ilim adamları, filozoflar, işçiler, patronlar (iş adamları) ve tüccarlardır. Görüldüğü üzere XIX. yüzyılın sonuna doğru ve XX. yüzyılın başlarında Avrupa'da ideolojiler, sloganlar, hedefler, vasıtalar, aktörler yenidir. Bu yönüyle Avrupa dinamikdir.¹

Osmanlı Devleti ise, XIX. Yüzyılda, kendini yenileme ve geliştirme yoluna gitmeden eski klasik sistemini yaşatmaya devam ediyordu. Osmanlı Devleti, Avrupa da olan gelişim ve ilerlemeden geri kaldığının farkındaydı; fakat çözüm üretmiyordu. Batı da yaşanan yenilik ve gelişimin yanında Osmanlı Devleti'nin kendini yenilemeden eski klasik sistemi içerisinde yıkılmadan devam etmesi oldukça güçtü. Osmanlı Devleti, döneminin ilminden, teknolojisinden, sanayisinden, ticaretinden, bankacılığında, yatırımından uzak düşmüştür. Bütün bunların sonucu olarak Avrupa, artık ticari mallarıyla, sanayi ürünüyle, tüccarlarıyla, ilim adamlarıyla, misyonerleriyle, askerleriyle, elçileriyle, konsoloslarıyla, seyyahlarıyla, kültürleriyle Osmanlı'ya saldırıya geçmiş, Osmanlı ülkesini işgal etmiştir.²

¹ Bayram Kodaman, "II. Meşrutiyet Dönemi (1908- 1914)", **Türkler**, C.13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara- 2002, s.289.

² Kodaman, *a.g.m.*, s.289.

Böylelikle Osmanlı Devleti'nin toprakları Avrupa'ya tamamen açılmış ve Osmanlı Devleti Avrupa'nın açık pazarı haline gelmiştir.

1854 yılında Osmanlı Devleti ilk defa Avrupa'dan borç para almış ve böylelikle Avrupa'nın yarı sömürgesi haline gelmiştir. Avrupa, Osmanlı'yı geri bırakmakla ve sömürmekle de kalmayarak, toprak da kopartarak imparatorluğun parçalanmasında büyük bir rol almıştır.³

II. Meşrutiyet dönemine gelindiğinde Osmanlı İmparatorluğu içte gayrimüslimlerin isyanları ve baskıları, dışta Avrupa'nın sömürüsü, müdahalesi ve kontrolü altında bulunuyordu. Böyle bir imparatorluğu siyasi, idari, felsefi teorilerle ve pratiklerle kurtarmak imkânsızdı. Bu imkânsızı başarmak için 1908'de İttihat ve Terakki Fırkası, Abdülhamid'i düşürmek ve meşrutiyet rejimini geri getirmek amacıyla iktidara el koydu.⁴

Modernleşme tarihimiz açısından önemli bir dönüm noktası olarak bilinen II. Meşrutiyet, Lale devri ile başlayıp Tanzimat, Islahat ve I. Meşrutiyet dönemleriyle devam eden uzun soluklu bir yenileşme ve batılılaşma sürecinin devamı olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti, giderek artan siyasi ve askeri başarısızlıkları sonucunda reformlar yapmaya başlamıştır. Bu reformlardan biri olan Tanzimat Fermanıyla başlayan yeni dönemde, müessese ve hukuk fikri öne çıkmış, meşrutiyet dönemi için önemli bir adım atılmıştır.

Meşrutî yönetim konusunda önemli görülebilecek bir diğer aşama, 1864 Vilayet Nizamnamesi'nin kabulü olmuştur. Bu nizamname ile Osmanlı Devleti vilayetlere bölünmüş, yeni idari taksimat vilayet, sancak, kaza ve köy şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca oluşturulan idari bölgelerin tamamında Müslüman ve gayr-i Müslim tebaadan eşit sayıda seçilmiş üyelerden oluşan idare meclisleri kurulmuştur. Tüm bu düzenlemeler, Osmanlı Devleti'nin seçim ilkesine dayalı yönetim modeline geçişinin en önemli aşamaları olarak kabul edilir.⁵

Sadrazam Ali Paşa'nın otoriter idaresinden kurtularak parlamenter sisteme geçmeyi planlayan İttifak-ı Hamiyet adlı cemiyetin kurulması, meşrutî yönetim

³ Kodaman, *a.g.m.*, s.290.

⁴ Kodaman, *a.g.m.*, s.290.

⁵ Nevzat Artuç, "II. Meşrutiyet'in İlanı", **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, II. Meşrutiyet "100. Yıl", C.1, S: 45, Doğu Batı Yayınları, Ankara-2008, s. 66.

yolunda atılan adımların en önemlisi olmuştur.⁶ Daha sonra Yeni Osmanlılar adını alan bu cemiyet Mısır'da bulunan Prens Mustafa Fazıl Paşa'nın desteği ile güç kazanmış, Mithat Paşa önderliğinde ise Yeni Osmanlılık fikri fiiliyata geçmiştir. Tuna, Niş, ve Bağdat'ta başarılı bir vali olan Mithat Paşa, I. Meşrutiyet'in ilan edilmesinde başrolü oynamıştır.⁷

Meşrutî yönetime geçiş konusunda bir diğer adım, 1868 yılında Meclis-i Vâlâ- yı Ahkâm-ı Adliye'nin kaldırılıp yerine Şura-yı Devlet'in kurulmuş olmasıdır. Bir yıl içerisinde Şura-yı Devlet, 28'i Müslüman, 13'ü Gayr-i Müslim olmak üzere toplam 41 üyeye ulaşmış ve adeta küçük bir meclis haline dönüşmüştür. Bu da Tanzimat ve I. Meşrutiyet arasında köprü vazifesi görmüştür.⁸ Sultan Abdülaziz tahtan indirilmiş ve Yeni Osmanlıların desteğiyle padişah olan II. Abdülhamit, Mithat Paşa'ya vermiş olduğu söz gereğince, 23 Aralık 1876'da Meşrutiyeti ilan etmiştir. Böylece Osmanlı Devleti tarihinde ilk kez anayasal parlamenter sistemle tanışmış oldu.

Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası olma özelliği taşıyan Kanun-ı Esasi hazırlanmıştı. Padişaha oldukça geniş yetkiler vermesine karşın, padişahın yetkileri Kanun-ı Esasi ile sınırlandırılmıştır. Kanun önünde herkes hür ve eşitti. Meclis açılmış ve müzakereler yapılıyordu. Pek çok asker-sivil aydın da parlamentolu ve anayasalı bir rejimle idare edilmenin mümkün olabileceği kanaati oluşmuştur. Osmanlı Devleti'nin modern anlamda ilk parlamentosu olma özelliği taşıyan Meclis-i Mebusan ilk toplantısını 20 Mart 1877'de yaptı. Bir dönem çalıştıktan sonra 14 Şubat 1878 'de Meclis-i Mebusan kapatılarak, I. Meşrutiyete son verilmiştir.⁹ Batılılaşma ve demokrasi tarihimizin önemli bir dönüm noktası olan I. Meşrutiyet, özellikle genç kuşaklar için yeni ideallerin ve görüşlerin başlangıcı olmuştur.

Öyleki daha sonra Meşrutiyet rejimini yeniden yürürlüğe koymak için II. Abdülhamit'in baskıcı rejimine karşı siyasal planda gerçek anlamıyla ilk tepkiler genç kuşak arasında başlamıştır. II. Abdülhamit yönetimine karşı başlıca üç çevrede gelişen siyasal gruplaşma meydana gelmiştir. Birincisi, yükseköğretim okullarında (özellikle Tıp ve Harp okulunda) gençler arasında başlayan gizli cemiyetler kurma

⁶ Artuç, *a.g.m.*, s. 66.

⁷ Artuç, *a.g.m.*, s. 66.

⁸ Artuç, *a.g.m.*, s. 66.

⁹ Kodaman, *a.g.m.*, s. 291.

akımı, ikincisi üyelerin çoğu subay olmakla birlikte ordu dışındakileri de içine alan gizli komiteler (cuntalar), üçüncüsü de, Paris, Cenevre, Kahire gibi merkezlerde bir araya gelen aydın gruplaşmalarıdır.¹⁰

Bu gruplar birbirinden ayrı gözüksede aralarında bağlantı kurulmuştur. Bunların hepsi Jön Türk akımı olarak adlandırılmıştır. En önemli savunucusu Ahmet Rıza Bey olan Jön Türkler, I. Meşrutiyet'in ilan edilmesini sağlamışlardı. Ahmet Rıza Bey öğrenciliği sırasında Anadolu'da yaptığı bir gezi sırasında gördüğü köylünün sefaleti karşısında bunun tarımın geriliğinden geldiğini düşünerek Fransa'ya gidip ziraat öğrenmeye karar vermiş ve öğrenimini bitirip döndüğünde Ziraat Nazırlığı'nda bir memurluğa atanmıştır. II. Abdülhamit zamanında bu nazırlığın "mektepler olmasa nazırlığı ne güzel idare ederdik" kafasıyla yürütülen Maarif Nazırlığı gibi "köylü olmasa Ziraat Nezaretini ne iyi idare edilebilirdi" kafasında olduğunu görmüş ve buranın, Türk tarımının ve köylüsünün kalkınması için çalışan bir yer değil, memurların geçim kaynağı olduğunu kavramıştır. Fakat hâlâ, köylünün geri kalışının onların modern tarım yöntemlerini bilmeyişinden olduğunu düşünmesinden dolayı Ziraat Nezareti'nden Maarif Nezareti'ne geçmiştir. Artık eğitim yoluyla köylünün aydınlanmasına çalışacaktı. Maarif Nazırlığı'nda, Maarif müdürlüğüne kadar yükseldikten sonra bu alanda da hiçbir şey yapamayacağını görerek istifa etmiş ve Fransa'ya gitmiştir.¹¹ Burada yayınladığı Meşveret Gazetesi'nde II. Abdülhamit'in politikalarına karşı çıkmış ve Jön Türklerin propagandasını yapmıştır.

Jön Türklerin diğer önemli bir ismi, Mizan Gazetesinin sahibi olduğu için "Mizancı Murat Bey" adıyla da bilinen Murat Bey'dir. Başlangıçta II. Abdülhamit'e bağlılığıyla bilinen Murat Bey, II. Abdülhamit'in halifeliği etrafında bütün İslam dünyasının birleştirilmesi, meşveret usulünün uygulanmasıyla birlikte, bütün Müslümanların kanunu olan İslam şeriatı altında büyük bir Müslüman meşrutiyet rejimi kurulması fikrindeydi. Daha sonra II. Abdülhamit yönetiminin bu yönde gitmediğini görerek, 1895 yılında Fransa'ya giderek muhalefetin yanında yer almıştır.

¹⁰ Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul- 2011, s. 389-390.

¹¹ Berkes, **a.g.e.**, s. 394.

Murat Bey, Avrupa’da yabancı devlet adamlarına ve yazarlarına fikirlerini beğendiremedi. Mizan’da II. Abdülhamit yönetimine karşı en şiddetli hücumu açmış olmakla birlikte, bazı fikirleri Avrupa’da o zaman hüküm süren Osmanlı ve Müslüman düşmanlığını körüklüyor, sürgünde ki aydınlarla görüş ayrılıkları onu bir çıkmaza sürüklüyordu: hem Avrupalılara, hem sürgündeki aydınlara karşı II. Abdülhamit’i savunur hale düştü. Ahmet Rıza’nın amacı dürüst bir yönetim kurarak eğitimin ve müspet bilimlerin gelişmesini yayılmasını sağlamak olduğu halde, Murat’ın amacı İslâm şeriatını uygulayacak bir Pan- İslâm devleti kurulmasıydı.¹²

Üçüncü fikir önderi, önderlerin en genci Damat Mahmut Celalettin Paşa’nın oğlu Prens Sabahattin’dir. Prens Sabahattin’in fikir bazında Jön Türk hareketlerine katkıları olmuştur. Osmanlı Devleti’ndeki geleneksel memurluk zihniyetine karşı çıkan Prens Sabahattin, bu sistemde servetin ve iktidarın kaynağının Padişah olduğunu, bütün memurların onun gözüne girebilmek için yarıştığını dolayısıyla da Osmanlı Devleti’nin aşırı merkezîyetçi bir yapıya ulaştığını iddia etmiştir. Merkezîyetçiliği toplumların gelişmesinde en büyük engel olarak gören Prens Sabahattin Bey, sistemin düzelmesi için Adem-i Merkezîyetçi bir yapıyla merkeze ait pek çok yetkinin taşraya devredilmesinin gerektiğini iddia etmiştir.¹³

Jön Türk hareketinin ilk kongresi, 1902 yılında Paris’te gerçekleştirildi. Bu kongrede iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Birinci görüş, kongre ve yayınlara meşruti bir sistemin gerçekleştirilmesini inandırıcı bulmadığı için askeri kuvvetlerden faydalanılmasını savunmuştur. İkinci görüş ise, yabancı müdahalesinin gerekliliğini savunmuşlardır. Jön Türklerin önde gelenlerinden Ahmet Rıza, Dr. Nazım ve Yusuf Akçura yabancı müdahalesi fikrine karşı çıkmışlardır.¹⁴ Ortak bir karara varılamamıştır. Çünkü Genç Türkler düşündüklerinin sonuna kadar gittikleri takdirde bunun Batı Avrupa’nın, Rusya’nın, Ermeni ve öteki Hıristiyan “millet”lerin Osmanlı İmparatorluğu’nu parçalamak amaçlarına yarayacağı farkındaydılar.

II. Meşrutiyetin ilanını hazırlayan ve hızlandıran önemli sebeplerden birisi de, 1907’de Selanik’te Bursalı Tahir, Talat, İsmail Canbolat, Mithat Şükrü tarafından kurulan Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ile Jön Türklerin Paris şubesinin özellikle Ahmet Rıza grubunun birleşmesidir. Bu birleşme ile Abdülhamit rejiminin muhalifleri

¹² Berkes, *a.g.e.*, s. 395.

¹³ Artuç, *a.g.m.*, s. 69.

¹⁴ Artuç, *a.g.m.*, s. 69.

arasına silahlı gücü elinde bulunduran Osmanlı ordusunun liberal, meşrutiyetçi, milliyetçi, hürriyetçi Türk subayları da katılmış oluyordu. Artık askeri ve sivil kanat müştereken çalışacak ve hareket edeceklerdi.¹⁵ Böylelikle güçlenen Jön Türkler, II. Abdülhamit'in saltanatını tehdit eder duruma gelmişlerdir.

Jön Türklerin temel amacı, Osmanlı Devleti'nin gittikçe hızlanan yıkılış sürecine engel olmaktı. Bu yüzden hürriyet, anayasa, parlamento ve eşitlik gibi gelişmiş toplumlar için vazgeçilmez olan temel kavramların hararetli savunucusu olmuşlardır. Prens Sabahattin dışındaki çoğunluk, merkezîyetçi bir yönetim anlayışını ve imparatorluğun tüm unsurlarının Osmanlı adı altında birleştirilmesini savunmuşlardır. Jön Türkler, milli bir burjuvazi sınıfı oluşturulmasını istemişlerdir. Nitekim İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidara gelmesinin ardından Türk milliyetçiliği fikrine sarılmasını ve milli şirketlerin kuruluşuna ağırlık vermesini bu anlayışın sonucu olarak görmek gerekmektedir.¹⁶

II. Meşrutiyete giden süreci hızlandıran bir başka neden ise Makedonya meselesidir. Makedonya, Osmanlı Devleti'nin Vilayet-i Selâse olarak adlandırdığı Selanik, Kosova ve Manastır vilayetlerini kapsamaktadır.

Etnik ve dini çeşitliliğin belirgin bir şekilde görüldüğü Makedonya'da nüfus verileri birbirinden fazlasıyla farklılık gösterir. 1870'de Bulgar Eksarhlığı'nın kurulmasıyla, Rum Ortodoks Kilisesi'nin etkinliği azalmıştır. Her cemaat kendi nüfusunu fazla göstermek ve kilise hâkimiyetini ele geçirmek istiyordu. Makedonya sorununun arka planının oluşumunda, toprak politikalarındaki değişimin dolaylı bir etkisi olduğu muhakkaktır; ama değişimi doğrudan etkileyen en önemli olay Ortodoks Hıristiyan topluluğunun ikiye bölünmesidir.¹⁷ Rusya'nın da desteği ile 12 Mart 1870'de çıkarılan bir ferman ile Bulgar Eksarhlığı kurulması ve Rum Ortodoks Kilisesinden ayrılmaları, Bulgar milletinin milli bilincinin oluşumu bakımından önemli bir gelişmeydi. Fermanın 10. Maddesine göre, Tuna Vilayeti'ndeki tüm şehirlerin Bulgar Eksarhlığı'nın kontrolüne geçmesine rağmen, aşırı milliyetçiler açısından çok önemli olan Makedonya'nın hâlâ Rum Patrikhanesi'nin kontrolünde

¹⁵ Kodaman, *a.g.m.*, s. 293.

¹⁶ Artuç, *a.g.m.*, s. 69-70.

¹⁷ Hakan Özdemir, **Abdülhamid'i Deviren Kurşun**, Timaş Yayınları, İstanbul- 2014, s. 60.

olması bir hoşnutsuzluk yaratır. Bu durum, hem Rumlara, hem de yönetici ve hâkim sınıf olan Müslümanlara karşı saldırıların başlamasına neden olacaktır.¹⁸

Ruslarla yapılan 1877-78 Savaşı'ndan yenik ayrılan Osmanlı İmparatorluğu, Mart 1878'de yapılan Ayestefanos Antlaşmasıyla Akdeniz'e kadar uzanan, Makedonya'nın tamamını da içeren geniş bir bölgeyi Bulgarlara bırakmak zorunda kalır. Bulgaristan dört ay sonra Berlin'de yapılan anlaşmayla güneydeki bazı bölgeleri terk etse de bölgedeki genişleme iddialarını uzun yıllar sürdürecektir ve bölgedeki çete faaliyetlerini destekleyecektir.¹⁹

Makedonya'da 1878 Ayastefanos ve Berlin Antlaşmalarıyla yeni bir döneme girilmiştir. Bölgede teşkilatlanmanın fiilen başlaması ve isyan hareketleri, 1885 Filibe İsyanından sonra yoğunlaşmaya başlamıştır. Nitekim bu tarihten sonra baş gösteren komitecilik faaliyetleri, Makedonya'yı adeta bir barut fıçısına döndürmüştür. En aktifleri Bulgar komiteleri olmak üzere Makedonya'da yaşayan Rumların, Arnavutların ve Sırp'ların ayrı ayrı komiteleri kurulmuştu. Makedonya davası neredeyse bir Bulgar davası haline almıştı.²⁰ Bulgarlar, 1902'den itibaren Makedonya'yı tipik bir anarşi alanına çevirmişler ve burayı kendi topraklarına katmayı siyasi bir amaç haline getirmişlerdir. Makedonya'da Sırp'ların ve Yunanlıların da gözü vardı; onlar da Bulgarlar ve Türklerle savaştan çeteler kurmaktan geri kalmamışlardı. Böylece Makedonya, her an bir Balkan savaşını başlatabilecek bir barut fıçısı haline gelmişti.²¹

Makedonya sorununun uluslararası bir sorun haline gelmesinde Rusya ve Avusturya'nın da etkisi olmuştur. Bu iki devlet kendi imparatorluklarında milliyetçilik akımlarını ve özgürlük hareketlerini acımasız bir biçimde bastırdıkları halde Osmanlı topraklarında Türk olmayan halkın bu gibi hareketlerini sürekli olarak kışkırtmakta idiler. Bunu yaparken de Osmanlı yönetiminin düzen sağlamak yönünden yetenekli olmadığını öne sürerek, düzenin nasıl sağlanması gerektiği yolunda tasarılar hazırlamakta, büyük devletleri de arkalarından sürükleyerek, Osmanlı Hükümeti'ni bu tasarıları yürütmeye zorlamakta idiler.²²

¹⁸ Özdemir, **a.g.e.**, s. 60.

¹⁹ Özdemir, **a.g.e.**, s. 61.

²⁰ Artuç, *a.g.m.*, s. 70.

²¹ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, C.9, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1999, s. 24.

²² Karal, **a.g.e.**, s. 24.

Avusturya ve Rusya Makedonya’da ıslahatı öngören Mürzsteg Programını hazırlamışlardır. Buna göre, Makedonya’da bulunan her büyük devlet kendine ayrılmış bir bölgeye jandarma subayları göndererek, Osmanlı kolluk kuvvetlerine danışmanlık yapacaklardı. Makedonya Meselesi olaylara müdahale etmek üzere bu bölgeye gönderilen mektepli Osmanlı subaylarının milliyetçilik duygularının gelişmesinde etkili olmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyetinin askeri kanadı, Makedonya’da eşkıya takibinde bulunmuş ve bölgedeki milliyetçilik akımlarından oldukça etkilenmiştir. Makedonya’daki gelişmelerden tedirgin olan II. Abdülhamit bölgedeki genç subayları kendisine bağlamak için büyük çaba sarf etmiş, ancak başarılı olamamıştır. Makedonya’daki bu gelişmeler, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin ihtilâlcı karakterinin oluşmasında etkili olmuştur. Selanik’teki III. Ordu’da oldukça kuvvetlenmiş olan İttihat ve Terakki Cemiyeti, Kosova ve Manastır’da da örgütlenmeye başlamıştı. Cemiyetin amacı, II. Abdülhamid idaresini yıkmak ve Kanun-ı Esasi’yi yeniden yürürlüğe koymaktı.²³

II. Meşrutiyet’in ilanına Reval görüşmeleri daha da hız vermiştir. İngiltere Kralı VII. Edward ile Rus Çarı II. Nicholas, Reval’de bir araya gelmiştir. Bu durum İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin daha çabuk harekete geçmesinde etkili oldu. Reval’deki toplantıda büyük devletlerin, Osmanlı Devleti ve Rumeli’nin paylaşılması yönündeki niyetleri açığa çıkmıştır. Bu da İttihat ve Terakki Cemiyeti’nde bir korkuya neden oldu ve İmparatorluğun parçalanacağı düşüncesini oluşturdu. Bunu üzerine Reval toplantısının sonuçlarının kabul edilmeyeceğine ilişkin bir bildirin büyük devletlerin bütün elçilik ve konsolosluklarına dağıtılması planlandı. İttihat ve Terakki Cemiyeti büyük devletlerden önce davranıp Makedonya’da ıslahat hareketine girmek istiyordu. Ayrıca Cemiyet Rusya’nın Osmanlı İmparatorluğu’nun Avrupa’daki bütün topraklarını ele geçirme çabasında olduğunu yaymıştır.²⁴

Reval Görüşmeleri, batı basınında Osmanlı İmparatorluğunun paylaşılması olarak yorumlandı. Büyük devletlerin görüşme sonunda yayınladıkları bildiride, diğer konulardan bahsetmeyip, sadece Makedonya’da ıslahat yapılması zorunluluğunu açıklamaları üzerine İttihat ve Terakki Cemiyeti memleketin başına

²³Artuç, *a.g.m.*, s. 71.

²⁴Abdullah İslamoğlu, **II. Meşrutiyet Döneminde Siyasal Muhalefet (1908-1913)**, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul- 2004, s. 58.

gelen bütün felaketten olduğu gibi bu kararlardan da II. Abdülhamit'in istibdat yönetimini sorumlu tutmuştur. Bu kararların önlenmesi için bu idareyi devirmek ve harekete geçilmesi gerekliydi.²⁵ Avrupa'da Reval Görüşmeleriyle isyanların birbirine yakın zamanda gerçekleşmesinden dolayı görüşmeler ihtilalleri başlatan olay olarak yorumlandı. Fakat Reval görüşmelerinin ıslahat taraftarları üzerinde psikolojik bir etkisi olmuş olsa da o dönemde isyanların başlamasının tek nedeni olarak yorumlanması yanlış olur.

İttihat ve Terakki Cemiyeti Reval görüşmelerinin oluşturduğu tepki üzerine anayasanın yeniden ilanını sağlamak üzere harekete geçmiştir. Bu doğrultuda Makedonya'da genel bir ayaklanma çıkarılması için planlar hazırlandı. 1908 sonbaharında çıkarılması planlanan genel ayaklanmanın, Makedonya'daki İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bağımsız çalışmalarından dolayı belirlenen tarihten önce meydana gelmesinde bazı olaylar etkili olmuştur. Bu olaylardan ilki Selanik Merkez Komutanı Nazım Paşa'yı öldürme girişimidir.

Selanik'te düzenin sağlanmasından sorumlu olan Nazım Paşa, Abdülhamid yönetiminin güvendiği isimlerdendi. Bu güven onun II. Abdülhamid tarafından Selanik'teki İttihatçıların hareketlerini izlemek için gönderilmesini sağladı. Şehre gelir gelmez cemiyetin faaliyetleriyle ilgili bilgiler elde eden Nazım Paşa bunları derhal İstanbul'a bildirmiş, bu jurnaller hemen her yerde örgütlenmiş olan İttihatçılar tarafından öğrenilmiştir.²⁶ Nazım Bey'in İstanbul'a çağırılması üzerine, başka kötülükler işlemesine meydan vermemek için İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Selanik merkezi tarafından öldürülmesine karar verilmiş ve bu iş için İsmail Canbolat ve Mustafa Necib görevlendirilmiştir.²⁷

Kurmay Binbaşı Enver Paşa'nın kız kardeşiyle evli olan Merkez Kumandanı Albay Nazım Bey'e suikast girişiminde bulunulmuşsa da başarılı olunamamıştır. Olaydan sonra Nazım Bey Selanik'ten İstanbul'a kaçmıştır.²⁸ Nazım Bey'i öldürme kararını imza ettiği düşünülen Enver Paşa da olaydan sonra ortadan kaybolmuştur.

Nazım Bey, bu suikast girişiminden yaralı olarak kurtulmuş ama İttihatçılar tarafından hedef alınan sonraki şahıslar onun kadar şanslı olamamıştır. İlk olarak,

²⁵Karal, **a.g.e.**, s. 26.

²⁶ Özdemir, **a.g.e.**, s. 120.

²⁷ Karal, **a.g.e.**, s. 27.

²⁸ Karal, **a.g.e.**, s. 28.

şehirdeki İttihatçılar hakkında bazı bilgiler topladığı haber alınan Manastır Polis Müfettişi hedef alınmış, Hüseyin Hilmi Paşa tarafından verilen özel bir görevle Kruşevo'ya giden Sami Bey, 21 Haziran 1908'de İbrahim isimli bir ittihatçı tarafından öldürülmüştür.²⁹

Abdülhamid, Makedonya'daki bu hareketlenmelerin çoğundan haberdardı. Ancak örgütün elebaşlarını belirlemek ve sorunu kökten çözmek için dikkatli davranıyordu. Aksi halde kontrol altına alınamayacak gelişmeler olabilirdi. Özellikle, bölgedeki sorunları bahane edecek bir yabancı müdahalesinden çok çekiniyordu.³⁰

Kosova Vilayeti de oldukça hareketli günler geçiriyordu. Üsküp'te faaliyet gösteren ve Arnavut gençlerin ahlaki değerlerini zayıflattığı yönünde şikâyetlere maruz kalan kumarhane ve gece kulübü gibi yerler Avusturya-Macaristan konsolosunun himayesi altındaydı. Bu durumdan Arnavutların ileri gelenleri rahatsız oluyorlar ve bir süredir bölgede bu toplumu kışkırtan garip olaylar meydana geliyordu. Prizren'in en işlek yerinde bulunan Sinan Paşa Camii'ne bir kesik domuz başı bırakıldığı söylentisi üzerine, şehirdeki Arnavutlar ve Sırlar arasındaki tansiyon epey yükselmişti. Dini değerlerine ve ibadet yerlerine yapılan tecavüzlere karşı Arnavutların vereceği sert tepkiler şehirdeki Hıristiyanlar üzerinde bir korku yaratmıştı. Onlara yapılacak herhangi bir saldırı, bölge üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen Avusturya-Macaristan Devleti'nin müdahalesiyle sonuçlanabilirdi. Bu yüzden konunun çok dikkatli bir şekilde çözülmesi gerekiyordu. Prizren'deki Müslüman ahali ile Katoliklerin arasındaki gerginliği gidermek için Arnavutların akliselim sahibi önderlerinin Prizren'de toplanması kararlaştırılmış ve Şemsi Paşa'nın bu toplantı için izin talebi kabul edilerek, söz konusu huzursuzluğu gidermesi için talimat verilmiştir.³¹

Bir diğer isyan hareketi ise Niyazi Bey hareketidir. Niyazi Bey, Harbiye yıllarından itibaren içinde taşıdığı fikirlerin tesiriyle, son zamanlarda ülkenin durumunun iyice kötüye gittiğini düşünmüş ve “vatani kurtarmak için” bir şeyler yapmak gerektiğine karar vermişti. Dağa çıkarak istibdat rejimine isyan etme kararını vermesinde önce hiç kimsenin telkin ve etkisi ile hareket etmediğini belirtir. “Sırf

²⁹ Özdemir, **a.g.e.**, s. 123.

³⁰ Özdemir, **a.g.e.**, s. 123.

³¹ Özdemir, **a.g.e.**, s. 123- 124.

kendi kanaatinin ve memleket mukadderatı karşısında duyduğu heyecanın tesiriyle” hareket ettiğini ifade eder.³² Niyazi Bey bu durumu şu şekilde ifade eder:

“Elemlerin ruhumu sardığı bir sırada Reval Mülakatı zuhura geldi. Bu toplantıda kararlaştırılanları düşünerek üç gün üç gece heyecan ve helecen içinde çırpındım. Bir çete tertibini zihnimden geçirmeye başladım. En küçük bir gecikme ve tereddüt fena neticeler ve kanlı facialar hazırlayabilirdi. Cemiyetten de fazla bir muavenet beklemezdim. Çünkü cemiyetin Anadolu teşkilatına atfeylediği nazar-ı ehemmiyetin daha umumi olduğunu bilirdim. Onun için intizar edemezdim.”³³

II. Meşrutiyet’in ilanını başlatan olaylardan en önemlisi, 4 Temmuz’da Kolağası Resneli Niyazi Bey’in dağa çıkmasıdır. İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Manastır Merkezi üyelerinden olan Niyazi Bey, Manastır Merkezinin iznini alarak, genel ayaklanma bayrağını açmak için 150 kişilik çetesiyle dağa çıkmıştır. Dağa çıktığı gün Padişah’ın Başkâtibi’ne, Makedonya Genel Müfettişliğine ve Manastır Valiliği’ne gönderdiği bildirimde ayaklanmasının nedenini ve amacını şöyle anlatmaktadır:

“Kamuoyu Anayasa’nın (Kanun-ı Esasi) tekrar yürürlüğe konulmasına yönelmiştir. Padişaha karşı millet saygı beslemekte ve şimdiye kadar yapılan fenalıkların hesabını sormamaktadır. İstek ve amaç bundan sonra uygar devletlere benzeyecek bir yönetim sistemi kurmak suretiyle her parçası kanımıza karşılık olan kutsal vatanımızın 30 yıldan beri uğramakta bulunduğu paylaşmadan korunması, milletimizin düşünce ayrılıklarından kurtarılması ve bugün pek karanlık görünen geleceğimizin güven altına alınmasıdır. Biz Anayasa’nın hemen bugün yürürlüğe konmasını isteriz. Bunu hükümet yapmazsa millet zorla yapacaktır. Mebuslar Meclisi’nin derhal açılmasını isteriz. İstek yerine getirilmez ise sorumluluk ilgili makama ait olacaktır.”³⁴

Niyazi Bey’in dağa çıkmasının ardından bazı küçük rütbeli subaylar da aynı yolu izlemişlerdir. Bu subaylar arasında, Sadık Bey, Yüzbaşı Habip, Ziya, Fahri, İbrahim Şakir ve Hilmi Paşa’nın kurmay heyetinden Binbaşı Enver Bey dikkati çeken isimlerdi.³⁵

Makedonya’da Niyazi Bey’in dağa çıkmasıyla başlayan ayaklanma Padişah’ın üzerinde büyük bir etki bırakmıştır. Bununla birlikte II. Abdülhamit

³² Özdemir, **a.g.e.**, s. 127.

³³ Özdemir, **a.g.e.**, s. 127.

³⁴ Karal, **a.g.e.**, s. 30.

³⁵ İslamoğlu, **a.g.e.**, s. 61.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin tehlikesini anlamış fakat olaylara boyun eğmeyi düşünmemiştir. II. Abdülhamit Arnavut beyleriyle “Besa”sı (sadakat yemini) bulunduğu için Arnavutlara güveniyor ve bu olayın bölgesel nitelikli olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden Niyazi Bey olayına karşı harekete geçmeye karar verdi.³⁶ Bu harekete karşı koyabilecek tek bir güç vardı, o da Kuzey Arnavutluk'taki isyanların bastırılmasında gösterdiği başarı ile adı bütün Rumeli'de duyulan, çetelerin korkulu rüyası Şemsi Paşa idi. Sultan Abdülhamid tarafından yapılan görevlendirme, Yıldız Sarayı Başkâtibi Tahsin Paşa imzasıyla Şemsi Paşa'ya gönderilmiştir.³⁷ Şemsi Paşa bunun üzerine hemen Yıldız Sarayı'na bir telgraf göndermiş, Abdülhamid'in “selam-ı şâhânesi”ne mazhar olduğu için şükranlarını sunmuş, Padişaha üstün sadakatini tekrarlayarak aldığı görevden dolayı memnuniyetini ifade etmiştir.³⁸

Önce Selanik'e gelen kendisi de bir Arnavut olan Şemsi Paşa'ya İttihat Terakki Cemiyet'i bir harekette bulunmaz. Fakat Şemsi Paşa Manastır'a gelmesi üzerine durumdan çekinen İttihatçılar Paşa'nın öldürülmesine karar verirler ve bu iş için Atıf isimli bir cemiyet üyesi subay görevlendirilir. Atıf Bey, Şemsi Paşa'yı öldürür. Bu olay geniş yankı uyandırır. Çünkü Şemsi Paşa padişahın otoritesini temsil eden önemli bir kişilik olup öldürülmesi Niyazi Bey hareketinin bastırılmasını önlemiştir.³⁹

Şemsi Paşa'nın yerine Tatar Osman Paşa atanmıştır. Askeri birliklerin Tatar Osman Paşa'nın emrinde olması İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni harekete geçirmiş ve Tatar Osman Paşa etkisiz hale getirilmek için Niyazi Bey ve çetesi tarafından dağa kaçırılmıştır. Bu sırada Hürriyet'in ilanı için bir başka olay da Firzovik'te baş göstermiştir.

II. Meşrutiyet'in ilanına giden yolda en önemli olaylardan birisi de Firzovik Olayıdır. 1908 Haziran ortalarında Üsküp'te Avusturya-Alman demiryolları okul müdürü, öğrencilerini Firzovik civarında güzel bir mesire alanı olan Sarayıçi mevkiine götürmek istemiş, bu amaçla daha önceden buraya marangozlar gönderterek, sedirler inşa ettirmeye başlamıştı. Bölgede yaşayan Arnavutlar, bu

³⁶ Karal, **a.g.e.**, s. 32.

³⁷ Özdemir, **a.g.e.**, s. 145.

³⁸ Özdemir, **a.g.e.**, s. 148.

³⁹ İslamoğlu, **a.g.e.**, s. 62.

olayı Avusturya'nın işgal planının bir parçası olarak algılamışlar ve silahlarıyla birlikte Firzovik'te toplanmaya başlamışlardır.⁴⁰ Gezi yapılamaz; ancak olayı öğrenen Kosova valisi Mahmut Şevket Paşa, Kosova Jandarma Kumandanı Galip Bey'i olay yerine gönderir. Kendilerinden, Firzovik'te toplanan ahaliye nasihat ederek, taşkınlığa mahal verilmemesi için tedbir almaları istenir. Heyet, Üsküp'teki Terakki ve İttihat Cemiyeti'ne mensup yirmi kişiden oluşmaktaydı. Başlangıçtaki niyet, Arnavutları dağıtmak ve Avusturyalıları karşı bir saldırı yapmalarını önlemek, dolayısıyla yabancı müdahalesine maruz kalma riskinden kurtulmak iken, Galip Bey'in çalışmalarıyla İttihatçıların lehine işleyecek yeni bir durum meydana gelecektir.⁴¹

İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi de olan Galip Bey durumu cemiyet merkezine bildirerek olaydan Meşrutiyet lehine yararlanılmasını ister.⁴² Firzovik Olayı'nı Meşrutiyet'in geri getirilmesi yolunda bir gösteriye dönüştürmek için uğraşan Galip Bey, Arnavutları ikna edebilmek için şu tezi ileri sürmüştü: Rumeli'deki yabancı müdahalelerin son bulması için meşrutiyet düzeni yeniden tesis edilmeliydi. Sonuçta Galip Bey, düşüncelerini kabul ettirmiş ve 20 ve 22 Temmuz 1908'de Kosova halkı adına İstanbul'a telgraf çektirmeyi başarmıştır.⁴³

Telgrafta padişaha karşı olan saygı, sevgi ve bağlılık vurgulanıp dua edilmiş, ardından, Firzovik'te toplanan Kosova halkının gayelerinin “pek yakın görmekte oldukları felâket ve mahviyetin sebeplerini ortadan kaldırmak” olduğu söylenmiştir. “Müsaade-yi seniyye ie 1876 Kanûn-ı Esâsi'sinin getirdiği meşveret usulünün iadesi ve Millet Meclisi'nin toplanması” talep edilmektedir. Böylece yabancıların Rumeli'den gitmeleri de sağlanmış olacaktı. Priştine Belediye Reisi Sûdi Bey, 20 Temmuz'da gönderdikleri telgrafa hala cevap verilmemiş olması nedeniyle halkın heyecanını yatıştırmanın mümkün olmadığını bildirmiştir. Halkın silahlı olarak aşığıya doğru akın ettiği, uygun cevap verilmezse, ya da istekleri reddedilirse, vahametinin muhakkak olduğu ifade edilmiştir.⁴⁴

Sadakatleriyle bilinen Arnavutlardan gelen bu şaşkıncu telgraf üzerine Saray, Paris'te bulunan İsmail Kemal Bey'den Arnavutların söz konusu talepleri konusunda

⁴⁰ Artuç, *a.g.m.*, s. 74.

⁴¹ Özdemir, *a.g.e.*, s. 204-205.

⁴² İslamoğlu, *a.g.e.*, s. 63.

⁴³ Artuç, *a.g.m.*, s. 74.

⁴⁴ Özdemir, *a.g.e.*, s. 218.

fikirlerini sorduğunda şöyle yanıt verilecektir: “Tüm Osmanlı halklarının majestelerine bağlılığını garanti edecek yegâne çözüm, hiç zaman kaybetmeden Kanun-ı Esasi’nin ilan edilmesidir.”⁴⁵ Anlaşılacağı üzere Firzovik’ten gelen tepkiler, II. Abdülhamit’i zor durumda bırakmış ve Meşrutiyetin ilan edilmesine etki etmiştir.

Makedonya’dan, Kanun-ı Esasi yeniden yürürlüğe girmediği takdirde tahta değişiklik yapılacağını belirten telgrafın gelmesi üzerine durumu görüşmek üzere hükümet Yıldız’da Sadrazam Sait Paşa’nın başkanlığında toplandı. Kurulda, Makedonya’dan gönderilmiş olan telgraflar okundu. Görüşmelerde somut bir netice alınamamış iken II. Abdülhamit başkâtip vasıtası ile şu yolu gösterdi: “Anayasa’nın ilanı benim zamanımda olmuştur; kurucusu benim. Bir müddet görülen lüzum üzerine yürürlükten durdurulmuştu. Nazırlar Kuruluna gidiniz, bunları söyleyiniz ve ilan için tutanağın yazılmasını istediğimi bildiriniz.” II. Abdülhamit bu isteğini kurula bildirmeden önce Şeyhülislam Cemaleddin Efendi ile Ebülhüda’nın düşüncelerini sormuş ve onlarında Meşrutiyet’in ilanını zorunlu gördüklerini öğrenmişti.⁴⁶

Nazırlar Kurulu, II. Abdülhamit’in isteği üzerine düzenlenen tutanakta halk arasında kan dökülmesinin önlenmesi, yabancı devletlerin içişlerimize karışmalarına meydan verilmemesi gerekçesi ile esasen var olan Anayasa’nın yürütülmesine ve görülen lüzum üzerine çalışmalarına son verilen Mebuslar Meclisi’nin toplantıya çağırılmasına karar verilmiştir denilmiştir. Bunun üzerine Makedonya’da genel müfettişliğe ve valiliklere telgraf çekilmiş, İstanbul gazetelerinde de yayınlanmak üzere kısa bir bildiri gönderilmiştir.⁴⁷ Böylelikle 24 Temmuz 1908’de meşrutiyet ikinci kez ilan edilmiştir.

Meşrutiyet’in ikinci kez ilan edilmesi büyük bir sevinç ve coşkuyla karşılandı. Birinci Meşrutiyet’in ilanında halktan gelen bir talepten çok büyük devletler karşısında elini güçlendirmek isteyen II. Abdülhamid’in siyaseti etkili olmuştur. Fakat Meşrutiyet’in ikinci defa ilan edilmesini İttihat ve Terakki ile birlikte halk da (özellikle azınlıklar) istemişti ve bunu bayram havası içerisinde günlerce kutlamıştı.

⁴⁵ Özdemir, **a.g.e.**, s. 219.

⁴⁶ Karal, **a.g.e.**, s. 40.

⁴⁷ Karal, **a.g.e.**, s. 40.

Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra Hükümet tarafından hazırlanan bir irade ile "Hafiyeliğin İlgası" gerçekleştirilmiş ve hemen akabinde "Umumi Af" ilan edilmişti. Affın ilanı ile birçok başıbozuk serbest kalmış ve iç güvenliği ciddi anlamda tehdit etmeye başlamışlardı. Başkentte bir otorite boşluğu meydana gelmişti.⁴⁸

II. Meşrutiyetin ilanından bir süre sonra tüm basın organları İttihat ve Terakki Cemiyetine övgüler düzmüşler, cemiyeti adeta göklere çıkarmışlardır. Eski dönemin önde gelen yayım organları İkdâm⁴⁹, Sabah⁵⁰ ile İslâmcı cephenin görüşlerini dile getiren Sırat-ı Müstakim de bunlar arasındadır. Doğrudan İttihat ve Terakki Cemiyetine ait ve bağlı gazeteler olarak Selanik'te çıkan İttihat ve Terakki, Hürriyet, Rumeli ve İstanbul'da yayınlanan Tanin⁵¹ ile Şûra-yı Ümmet belirtilebilir. Tasvir-i Efkâr, Tercüman-ı Hakikat⁵² gazeteleri bağımsız fakat Fırka'nın destekleyicisi durumundadırlar.⁵³

⁴⁸ Satılmış Gökbayır, "Gizli Bir Cemiyetten İktidara: Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1908 Seçimleri Siyasi Programı", **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 3(1), s. 74.

⁴⁹ **İkdâm**: Ahmet Cevdet (Oran'ın) 5 Temmuz 1894'te yayınlamaya başladığı İkdâm, alt başlığındaki "Siyasi, İlmî Türk gazetesidir." sözüne uygun olarak özellikle dil ve tarih alanında Türkçülük akımına öncülük etmiştir. II. Abdülhamid döneminde sarayla iyi geçinmeye özen göstermiş, II. Meşrutiyetten sonra yazı kadrosunu ve teknik olanaklarını yenileyerek etkinliğini korumuştur. Yayımcısının uzun yıllar yurt dışında yaşamayı yüzünden değişik kişilerce yönetilmiş, bu da her dönemde yeni bir gazeteci kadrosunun yetişmesine olanak sağlamıştır. Orhan Koloğlu, "Osmanlı Basın: İçeriği ve Rejimi", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C:1, İletişim Yayınları, İstanbul-1986, s.89.

⁵⁰ **Sabah**: 1875 yılında çıkmaya başlayan Sabah'ın başyazarı Şemseddin Sami, sahibi Papadoputos'tur. Şemseddin Sami, gazeteden herkesin yararlanabilmesi için dilinin sade ve fiyatının ucuz olması gerektiğini savunmuş ve bu görüşünü uygulamıştır. Sabah, sekiz yıl sonra Mihran Efendi yönetiminde yayımlanmaya başlamış ve bu dönemde, dönemin birçok ünlü yazarı kadrosunda yer almıştır. Gazetenin yazar kadrosu Bafıralı Yanko Efendi, Selanikli Tefvîk Bey, Ahmet Rasim Bey, Samih (Rıfat) Bey, Nuri Bey'den oluşmaktadır. Koloğlu, *a.g.m.*, s.90

⁵¹ **Tanin**: 1 Ağustos 1908'de Hüseyin Cahit (Yalçın), Hüseyin Kâzım (Kadri) ve Tefvîk Fikret tarafından yayımlanmaya başlandı. Kısa bir süre sonra Tefvîk Fikret ve Hüseyin Kâzım'ın ayrılmasıyla Hüseyin Cahit'in yönetiminde İttihat ve Terakki'nin sözcüsü durumuna gelen Tanin İttihatçıların iktidarda bulunmadığı 1910-1913 arasında sık sık kapatılmış, bu yüzden zaman zaman Renin, Cenin, Senin gibi adlarla çıkmıştır. 1913'ten sonra İttihatçı yönetimin savunuculuğunu yapmış, bu tutumu Cumhuriyet döneminde de sürdürdüğü için 16 Nisan 1925'te kapatılmıştır. Koloğlu, *a.g.m.*, s. 92

⁵² **Tercüman-ı Hakikat**: Ahmet Midhat Efendi'nin 26 Haziran 1878'de yayınlamaya başladığı Tercüman-ı Hakikat, büyük ölçüde onun yazıları ve tefrikalarıyla doluydu. Daha önceki yönetime karşı tutumunu bırakan Ahmet Midhat Efendi, Tercüman-ı Hakikat'te daha çok halkı eğitici, okuma alışkanlığı kazandırıcı bir tür ansiklopedik gazeteciliği ilke edinmişti. Birçok gazetecinin yetişmesinde bir okul rolü de oynayan gazete, Ahmet Midhat Efendi'nin 1912'de ölümünden sonra el değiştirerek yayımını sürdürmüştü, 11 Şubat 1921'de 14677. sayısı ile kapanmıştır. Koloğlu, *a.g.m.* s. 88

⁵³ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler- İkinci Meşrutiyet Dönemi**, C:1, İletişim Yayınları, İstanbul- 1998, s. 65.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra çıkarılan aff-ı umuminin üç ay öncesi ile üç ay sonrasında meydana gelen ve gazetelere yansıyan adi suçları konu edindiğimiz çalışmamızda İstanbul Gazetelerinden yararlanılmıştır. Bu gazeteler içerisinde tirajı en yüksek olan ve farklı siyasi görüşleri yansıtan gazetelerden Tercüman-ı Hakikat, Sabah, İkdam ve Tanin gazeteleri tercih edilmiştir.

Asıl konumuz olan asayiş olaylarına geçmeden önce af kurumu hakkında genel bir bilgi vermenin tezimizin bütünlüğü açısından daha uygun olacağı kanatındeyiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

AF KURUMUNA GENEL BİR BAKIŞ

I. AFFIN TANIMI VE AMACI

Özü itibariyle “ahlaksal bir özelliği olan af, ceza hukukunda suçu ve cezayı düşüren nedenler arasında sayılan bir olgudur.⁵⁴ Hukukun en eski kurumlarından biri olan af, insanlık tarihi boyunca felsefi, sosyolojik, psikolojik, dini, siyasi ve hukuki açılardan sürekli tartışıla gelen bir kavramdır.

Af, hukukta bir haktan vazgeçmek anlamına gelir. Hususi hukukta hak, sadece hak sahibini ilgilendirir. Bu yüzden hak sahibi bu hakkından dilediği gibi vazgeçebilir. Ceza hukukunda ise, durum farklıdır. Suçun işlenmesinden zarar gören sadece mağdur değildir. Onun kadar, toplumda bu suçtan zarar görmüştür. Bu nedenle, suçtan zarar görenin hakkından vazgeçmesi, bir af sayılmaz. Bu yüzden suçluyu toplumunda affetmesi gerekmektedir. Bunun tek istisnası, takibi şikayete bağlı suçlarda gözükmemektedir. Bu halde dahi, tek tük istisnalar hariç, mağdur ancak hüküm verilmeden önce sanığı affedebilir, hüküm kesinleştikten sonra bu af hakkı ortadan kalkmış olur. Hükümden önce ise, mağdurun davasından vazgeçmesi, muteber bir af mahiyetindedir.⁵⁵

Ceza kanunları yapıları itibariyle, genel kaideler koyarlar. Bu kaidelerin, hadiselere uygulanmasında sertliklere veya hatalara düşülebilir. Ayrıca, içtimai menfaat endişeleriyle de verilen cezaların affi cihetine gidilebilir. Kanunların bu mahzurunu önlemek veya bir ihtiyacı gidermek ve karşılamak için ceza hukukunda af müessesesi teşekkül etmiştir.

⁵⁴ Mehmet Cengiz; Özden Gazialem, “Türkiye’de Düünden Bugüne Af”, **Ankara Barosu İnsan Hakları Komisyonu İnsan Hakları Dizisi 6**, Ankara Barosu İnsan Hakları Komisyonu Yayınları, Temmuz 2000, s.6.

⁵⁵ Çetin Özek, “Umumi Af”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 1959, C. 24, s. 119.

Genel olarak kaynağını anayasalarda bulunan teknik yönleri bakımından ise ceza kanunlarında düzenlenmiş olan af; bazen kamu davasını düşüren veya kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyetini bütün kanuni sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldıran, bazen de kesinleşmiş bir cezanın sadece kısmen ya da tamamen infazını önleyen veya başka bir cezaya dönüştüren yasama ya da yürütme organlarının yaptığı bir kamu hukuku tasarrufudur.⁵⁶

Af tasarrufu her ne kadar yargısal sonuçlar doğurmaktaysa da, bir yargı tasarrufu değildir. Zira bir yargı tasarrufu esas itibarıyla, bir hukuki uyumsuzluğun belirli usul kurallarına göre yargı organlarınca çözümlenmesi işlemidir. Nitekim ceza yargılamasında suç teşkil eden bir fiilin işlenip işlenmediği ve eğer suç işlenmişse, buna uygulanacak yaptırım saptanmaktadır. Oysa af tasarrufu ile bir hukuki uyumsuzluk hakkında hüküm verilmemekte, sadece işlenmiş olan suçta sonra ortaya çıkan ceza veya infaz ilişkisi ortadan kaldırılmaktadır. Diğer yandan affin yasama veya yürütme organlarınca gerçekleştiriliyor olması da bu kurumun bir yargı tasarrufu olmadığını göstermektedir. Bu açıdan, Anayasamız sisteminde de, gerek Meclis gerekse Cumhurbaşkanı, birer yargı organı sıfatı ile hareket etmemekte ve yargısal düşüncelerin dışında olarak bu yetkiyi kullanmaktadır.⁵⁷

Af yetkisine sahip makamın bu yetkisini kullanırken göz önünde tuttuğu bir takım erekler vardır. Bu erekler af müessesesiyle elde edilmek istenen gayelerdir. Genel olarak bu gayeleri Çetin Özek “Umumi “Af” adlı çalışmasında şu şekilde aktarmıştır:

- a. Âmme hizmeti ve devletin menfaati suçunun affını gerektirir: bu gayeyle çıkarılmış bir af kanunu olarak, 28/6/938 tarih ve 3510 sayılı af kanununu gösterebiliriz.
- b. Ahlâklaştırıcı gaye: Ahlâkî, toplumsal, siyasi öneme sahip hareketleri teşvik gayesiyle, bu şekilde hareket eden bir mahkûm affedilebilir. Hukuk tarihimizde bu gayeyle çıkartılmış af kanunlarına örnek bulmak mümkündür. Örneğin: 29/6/938 tarihli kanunla yaptığı hizmetlere karşılık olarak yüzbaşı Y. Belentepenin cezası bütün hukuki neticeleriyle birlikte affedilmişti. Gene 24/Nisan/940 tarihli kanun, Erzincan zelzelesinde felâkete uğrayanların kurtarılması için çalışmış 243

⁵⁶ Özek, “a.g.m.”, s.119.

⁵⁷ Adem Sözüer, “Türk Hukukunda Af, 4454 Ve 4616 Sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverilme Ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Hukuksal Niteliği İle Bu Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu Sorunu”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, C:18, 2001, s. 223.

mahkûmun mahkûmiyet müddetinin 4/5 ini ve hukuku âmme ve tazminat kabilinden para cezalarını affetmiştir.

- c. Toplumda geniş etki doğuran bazı hallerde mahkûm affedilebilir: Fransa'da idama mahkûm edilmiş kadınların bu cezalarının başka cezaya tahvil edilerek affi, bu gayenin bir sonucudur. Her kadının asılmasına karşı toplum büyük reaksiyonlar vermektedir. Bu sebeptendir ki Fransız devlet reisleri bu cezayı müebbet hapse çevirmektedirler. B.M.M. de aynı gayeyle 2176 sayılı kanunla, Rizeli Hasan oğlu Hulûsi ve Osman Zeki'nin cezalarını tecil etmiştir. Bu konuya ait Adliye Encümeni mazbatasında; mahkûmiyetleri memuriyet ifa etmelerine mani olduğundan mahkûmlar büyük bir sefaletе düşmüşlerdir" denilmekteydi. Adam bu affi tenkitle "bu affin umumî bir hisse dayanmadan, bazı kimselerin acımak hissini ifade eden affi hukukî temelden mahrumdur" demektedir. Biz şahsen bu fikre iştirak etmiyoruz. Kişinin sübjektif olarak incelenmesi sonucu olarak affi ve kişinin içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarılması o kişiler üzerinde cezadan daha fazla olumlu etkiler yaratacaktır.
- d. Bir suçun cezalandırılmasına devamda içtimaî faydanın kalmaması hali: Bazı hallerde kanunlar bazı fikirlerin suç teşkil etmesi halini kaldırır. Bu vaziyette eskiden suç olup da sonradan suç olma vasfını kaybetmiş fiillerden dolayı, evvelce mahkûm olmuş kimselerin, affi yoluna gidilebilir. Bu halde o fiilden dolayı ceza vermekte içtimaî fayda kalmamış demektir. Aynı fiilden dolayı mahkûm edilmiş kimselerin hapiste tutulmasında da fayda kalmamış demektir. Bu şekilde yapılmış affa örnek olarak, 14 Haziran 1946 tarih ve 4943 sayılı kanunu gösterebiliriz. Bu kanun gerekçe olarak, matbuat kanununun kaldırılmış olduğunu; böylece birçok fiillerin suç olmaktan aktığını ve bunun suç olmaktan çıkmış olan fiillerden dolayı ceza görmüş olan kimselerin affının icap ettiğini göstermektedir.⁵⁸

Affin gayesini Vattel şöyle ifade etmiştir. "İcra organının yapısı, ona, kimseye zarar vermemek şartıyla devletin menfaatinin icap ettirdiği kudretlerin tanınmasını gerektirmektedir. Affetmek de bu kudrete dayanan bir yetkidir. Fakat icra organı, davranışlarında, affında ve cezalandırmasında ölçülü olacak, işlemlerinin toplum yararına olması prensibini gözden uzak tutmayacaktır."⁵⁹

Affin nasıl bir amaçla yapılması gerektiği belli olsa da, bu gün dahi, çeşitli siyasi gayelerle hareket edildiği, böylece yersiz, ziyanlı af kanunları çıkarıldığı bir gerçektir. İktidarı elinde tutabilmek için genel af siyasi bir amaçla kullanılmıştır. Bu yüzden geniş bir suç kitlesi ve yakınları, kendilerine hürriyeti getireceğini söyleyen siyasi iktidarın yanında olmuşlardır.

⁵⁸ Özek, *a.g.m.*, s. 119- 120.

⁵⁹ Özek, *a.g.m.*, s. 121.

II. AFFIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Uzun bir tarihsel geçmişe sahip olan af, gündemdeki yerini tarih boyunca korumuştur. Af, bugünkü anlamını, af hakkının devlet eline geçmesiyle kazanmıştır. Şahsi öç gibi cezalandırma hakkının suçtan zarar görene ait olduğu devirlerde bugünkü anlamıyla bir aftan söz açılmasa gerektir; daha doğrusu o zamanlarda af, sadece devletin cezalandırabileceği mahdut bir takım suçlar için söz konusu teşkil edebilirdi. Ancak suçtan toplumun da zarar gördüğünü ve cezalandırmanın devlete ait bir yetki olduğu fikirleri yerleştikten sonradır ki, suçtan zarar görenin affı hükümsüz olmuş ve bugünkü anlamında bir af söz konusu olabilmıştır.⁶⁰

Bilinen ilk yazılı af, M.Ö.404 yılında Atinalı General Thrasybule tarafından ilan edilmiştir. Atinalı General ilan ettiği bu affa “ Geçmiş Şeyleri Unutma Yasası” adını vermiştir. B. Valeere, 2385 yıl önce ilan edilen bu genel aftan söz ederken “Thrasybule geçmiş şeylerden bahsetmeyi yasak eden bir kanun ilan etti” demektedir. Avrupa tarihinde derebeyleri, krallar, imparatorlar ve papalar af kurumunu sık sık kullanmışlardır. Atina’da askerlik görevinden ve savaştan kaçarak site haklarını yitirenler bu haklarını ancak genel af ile yeniden kazanabiliyorlardı. Roma tarihinde ise genel af, önemli günlerde, bayramlarda ya da büyük zaferlerden sonra Senato kararı ile ilan ediliyordu. Fransa’da meydana gelen ünlü Vandee İç Savaşı’nda iktidara baş kaldıranların kovuşturma ve cezaları, ilan edilen genel bir affa ortadan kaldırılmıştı. İmparatorluk ve restorasyon yönetimleri af ilan ederken, ne sınırlarını ne de etkilerini kayıtlamamış, böylelikle genel affa zamanın gereklerine uyum sağlanacak esneklik verilmek istenmiştir.

A. İlk Çağlarda Af

Eski çağlarda “af yetkisi” adaletin dağıtıcısı olan halk tarafından bizzat kullanılmaktaydı. Eski Yunan site devletlerinde, özellikle yakın bir savaş tehlikesi karşısında, halk tarafından, af yetkisi kullanılarak, o dönemlerin en büyük cezalarından olan sürgün cezalarının affedildiği, bu şekilde kentten uzaklaştırılmış kişilerin kente dönüşünün sağlandığı, hatta bu kişilerin müsadere edilmiş olan mallarının da geri verilmesine karar verildiği bilinmektedir.⁶¹

Hukukun henüz gelişimini tamamlamadığı devirlerde, ceza hukukunun düzeni, tıpkı bugünkü hususi hukuk düzeni gibiydi. Cezalandırmak bakımından mevcut

⁶⁰ Özek, *a.g.m.*, s.121.

⁶¹ Cengiz;Gazialeem, *a.g.m.*, s. 7.

sistem “intikam hakkı” sistemiydi. Suçtan zarar gören suçluya karşı istediği şekilde davranabilirdi. Onu cezalandırabileceği gibi af da edebilirdi. Bu devirde mutlak otorite sahibi hükümdarın da bir af hakkı olsa gerektir. Bununla beraber bu af yetkisinin bugünkü afla bir ilgisi yoktur. Hükümdarın bu affi sahip olduğu sınırsız kudretin bir sonucudur. Aftaki endişe toplumun menfaati değildir. Bunun dışında hükümdarın affedebileceği suçlar da belirli bir takım suçlardır.⁶²

Hint Medeniyeti’nde hırsızlık suçunun failleri hükümdarın huzuruna getirilerek itirafa mecbur tutulur; hükümdar tarafından ya cezalandırılır, ya da affedilirdi. Manu Mecellesine göre eğer hükümdar para cezasını affederse bunun 30 mislini Brahmanlara ödemeye mecbur olurdu. Hamurabi Mecellesinin 129. maddesi de şöyle bir hüküm taşımaktaydı, “yakalanan evli kadının zinası su ölümüyle tecziye edilir. Zâni veya zâniye bağlanıp suya atılacaklardır. Bununla beraber koca karısının cezasını bağışlayabilir ve kral zâniyi affedebilir. Eti hukukunda da koca, zina eden karısını öldürebileceği gibi af da edebilirdi.⁶³

Eski hükümdarlar, asilzadeler hakkında af yetkilerini bol bol kullanmışlardır. Böylece kanunların müsaviliği (eşitliği) prensibi ihlal edilmiştir. Eski Türk hukukunda bunun bir örneğine Cengiz yasasında rastlamaktayız. Parça parça bulunarak ele geçen bu yasada şöyle bir hüküm mevcuttur: “Türkan (asilzade) ın aynı kabahati dokuz defaya kadar affolunabilir”. Görüldüğü üzere bu devirdeki aflar modern anlamda bir af değildir. Af yetkisi ya suçtan zarar görene tanınmış, ya da belirli suçlar için ve daha ziyade hükümdara yakın çevrelerin affi için hükümdara verilmiştir.⁶⁴

B. Roma ve Alman Hukukunda Af

Roma’da af yetkisi “Comitium”larda kullanılmıştır. Comitium’lar, bu yetkiyi ya eski hale iade (restitutio in integrum) şeklinde ya da mahkûmiyetin gerçekleşmemiş sayılmasını gerektiren mahkûmların iadesi (restitutio damnatorum) şeklinde gerçekleştirmekte idi. İmparatorluk devrinde bu yetki, Senato ile Princeps tarafından kullanılmaya başlanmış, Augustus döneminden sonra ise sadece hükümdarlara ait olmuş, onlar tarafından kullanılmıştır. Böylece hükümdarlar, özel af (indulgentia principis) uyguladıkları gibi, genel af (abolitio generalis) da ilan etmişlerdir.⁶⁵

⁶² Özek, *a.g.m.*, s.122.

⁶³ Özek, *a.g.m.*, s. 122.

⁶⁴ Özek, *a.g.m.*, s. 122.

⁶⁵ Cengiz; Gazialem, *a.g.m.*, s. 7.

M.S. 1. asırda hususî davaların (aboliti private) ve umumi affin (abolitio publicia) büyük bayramlar münasebetiyle yapılması âdet olmuştu. Hususi af M.Ö. 509-27 seneleri arasında, yani Cumhuriyet devrinde pek az kullanılmıştır. Bu vaziyet Prenslik devrinde değişmiştir (M.Ö. 27 - M.S. 284). Ortaçağda, kanunun umumîliği prensibini cari olmakla beraber, istisnaî olarak bütün kuvvetleri elinde toplayan Prens, “meşru sebepler oldukça” bir mahkûmu veya bir vakayı ceza takibatından kurtarmak için gerekli kuvvetlere sahipti. Bir mahkûmun cezasını affetmek veya bir mahkeme kararını iptal etmekle Prens Justice retenue denilen yetkisini istimal etmiş oluyordu. Adaletin kaynağını teşkil eden Prens, kendi mahkemelerinin -mahkemeler Prens'in mümessilleri sayıldığından-vermiş olduğu bir kararı değiştirmeye hakkı vardı.⁶⁶

Roma hukukunun tesiri altında gelişen Alman Ceza hukukunda Carolina ile kısas esası terk edilmiş ve daha modern usuller konmuştur. Bu devirde Prensler hususî af salâhiyetine geniş miktarca sahip olmuşlardır.⁶⁷ Alman hukukunda (Cermen), hükümdar ancak mağdurun rıza göstermesi üzerine “af yetkisi”ni kullanabilmekteydi. Devlete karşı işlenen suçlarda ise, muvafakat göstermesi gereken “Diyet Meclisi”ydi. Merkezi devletlerin güçlenmesi sonucu, başlangıçta “mağdurun zararının tazmini koşulu” ile uygulanan af daha sonra, mutlak olarak krallar tarafından kullanılmıştır. Bu devirlerde af “ferman”la gerçekleştirilmiştir. Fermanlar, bazen suçun (lettres d’abolition), bazen de cezanın (lettres de dispense ou de pardon) affını öngörmüştür.⁶⁸

C. Dinlerde Af

Dinlerde af geniş yer bulmuştur. Af en yüksek, en ulvi hareket tarzı olarak kabul edilmiştir.

İslam’da affetmek, bütün faziletlerin temelini teşkil eder. Bu yüzden Kuran’da Müslümanlar bu fazilete çağırılırken; “Onlar affetsinler, hoş görsünler. Allah’ın sizi bağışlamasını istemez misiniz?”buyrulmaktadır.⁶⁹

Hadis kitaplarında da af konusuna değinilmiş ve Hz. Peygamber’in affediciliği, Müslümanların birbirlerinin hatalarına, özellikle kadınlara, çocuklara, yetimlere karşı affedici ve müsamahakâr olmaları, devlet adamlarının affa önem vermeleri,

⁶⁶ Çetin Özek, *a.g.m.*, s. 123.

⁶⁷ Çetin Özek, *a.g.m.*, s. 123.

⁶⁸ Cengiz;Gazialem, *a.g.m.*, s. 7.

⁶⁹ Mustafa Çağrı, “*Af (Ahlâk)*”, **Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.1, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul- 1988, s. 394.

müşriklerin, Müslümanlara kötülük edenlerin ve zimmî'lerin affedilip edilemeyeceği gibi konulara dair pek çok hadis zikredilmiştir. Af, Kuran-ı Kerimde de işaret edildiği gibi teşekkür ve minnet duygularını harekete geçirir. Hz. Peygamber'de "Allah muhakkak surette kötülüğü affeden kişiyi aziz kılar" buyurmuştur. Bu hadisten de anlaşılacağı gibi affin faydası oldukça geniş tutulmuştur diyebiliriz. Bunun yanı sıra hangi suçların affedilip affedilmeyeceği meselesi de tartışma konusu olmuştur. Bir kişiye karşı kötülük ve haksızlık yapan kimsenin haksızlığa uğrayan tarafından affedilebileceği, üstelik bunun bir fazilet olduğu hususunda bütün ahlâkçılar görüş birliğine varmışlardır. Bir suçlunun, haksızlığa uğrayan taraf rıza göstermedikçe, başka herhangi bir kişi veya kuruluşça affedilemeyeceği de yine ittifakla benimsenmiştir.⁷⁰

İslâm hukukunda af, sanık hakkındaki hukukî takibattan vazgeçme veya mahkûmun cezasının bir kısmını yahut tamamını bağışlama anlamında kullanılır. İslâm dininde cezaların olmasında asıl hedef suçların önlenmesi ve dolayısıyla toplumsal düzeninin korunarak insan hak ve hürriyetlerinin teminat altına alınmasıdır. Bu sebeple insanların huzurunu ciddi şekilde bozan suçlar için, suçun mahiyetine göre, Kuran ve Sünnet'te çeşitli cezalar takdir edilmiş, suçların işlenmesi ve yaygınlık kazanmasına müsamaha gösterilmemiştir. Buna karşılık, İslâm ceza hukukunda suçların teşekkül ve ispatı hususunda konan şartlar cezanın uygulama alanını daraltmış, suçun meydana gelişinde ve ispatlanmasında kesinliği gölgeleyen her şüphe suçlunun lehine kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, bazı durumlarda suçlunun affi mümkün kılınmış ve genel bir esas olarak, affa hata etmenin cezalandırmada hata etmekten daha hayırlı olduğu kabul edilmiştir.⁷¹

İslam dininde af iyi bir müessese olarak kabul edilmiştir. Kuran af hakkında çeşitli ayetler taşımaktadır; "size ıstırap vermiş olan haksızlığı affedin" diyeni örnek gösterilebilir. Kuran, işlediği suçtan pişmanlık duyanın affedilmesini emreder. Sebebi de Allah'ın kerim, rahim ve hâkîm olmasıdır. Kuran, kötülük içinde yaşayanların Allah'tan affedilmelerini dilerse onların, yardımla ilâhi "gufran ve rahman"a nail olacaklarını kabul etmektedir. Suç içinde yaşayıp ölümün kapısında pişmanlık duyanlarınsa affına imkân yoktur.⁷²

⁷⁰ Çağrı, *a.g.m.*, s. 394.

⁷¹ Fahrettin Atar, "Af (Fıkıh)", **Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.1, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul- 1988, s. 395.

⁷² Özek, *a.g.m.*, s. 123.

Af, Hıristiyanlığın da kabul ettiği bir konudur. Hıristiyanlıktaki, fenalığı iyilikle cevaplandırmak, düşmanları sevmek, kendisine lanet edenleri takdir etmek gibi kurallar geniş bir af anlamıdır. Eski dinlerden Budizmde, Buda affı bir vazife olarak kabul etmekte ve bu konuyu şu şekilde formüleştirmektedir: “Eğer kine kinle mukabele edilirse, kin nasıl ortadan kalkar”. Budizm de, af konusunda değişik misaller vermiştir. Budizm özellikle Japon ahlakıyatına etki etmiş ve ananeler iki düşmanın birbirine kin beslememesi şeklinde kesinleşmiştir.⁷³

Hukuki esaslardan uzak bulunan dinlerde af daha çok ahlaki esaslara dayanmaktaydı.

D. Fransız Hukukunda Af

Eski Fransız hukukunda gerek hususi gerekse umumi af vermek hakkı senyörlere aitti. Zaten bu iki af tarzını birbirinden ayırmak pek de mümkün değildir. Aflar fermanlarla yapılırdı. Bu fermanlarda çok kere, hükümdarın şahsına karşı işlenen suçlarla katil ve sahtekârlık suçları hariç tutulurdu.

Zamanla gerek hususi affı, gerekse umumi affı veren fermanlar o kadar kötüye kullanılır oldular ki, bu fermanlar aleyhine geniş bir tepki oluştu. Moulins ve Blois emirnameleriyle, verilecek hususi af fermanlarının artık kıymetsiz ve tesirsiz oldukları ilan edildi. Fakat bu emirnamelere rağmen, hususi aflar, umumi aflarla birlikte, suçları ortadan kaldırmaya ve adalete zarar vermeye devam ettiler.⁷⁴

İhtilâl sonucunda affın icra organınca kullanılması, kuvvetler ayrılığı prensibine göre, icranın kaza organının yetkilerine müdahalesi olarak kabul edilmiştir. 1791 yılında da, Ceza Kanununun 13. maddesi ile cinai cürümler için jüri kabul edildiğine göre, affa lüzum olmadığı gerekçesiyle af kaldırılmıştır. Sonradan, sadece siyasi suçlar için af kabul edilmiştir. 4 Ağustos 1802 tarihli bir senato kararı, affı imparator lehine yeniden tanımıştır. Böylece 1791 de teşriî olan af tekrardan icraî mahiyet kazanmıştır. 1811 ve 1830 anayasaları da bir açıklık taşımamakla beraber, tatbikatta af yetkisi İmparatora tanınmaktaydı. 1848 anayasası bir ayırım yapmış ve hususî af yetkisini devlet şefine, umumi af yetkisini ise parlamentoya vermiştir. 1852 tarihli bir kararnamenin 1. maddesi yeniden gerek hususî, gerekse umumî af yetkisini imparatora vermiştir imparatorluğun yıkılması üzerine 1871 tarihli kanun ve 1875 anayasası af konusundaki ikiliği yeniden kabul etmişti.⁷⁵

⁷³ Özek, *a.g.m.*, s. 124.

⁷⁴ Özek, *a.g.m.*, s. 124.

⁷⁵ Özek, *a.g.m.*, s. 125.

E. Anglo- Sakson Hukukunda Af

İngiltere’de, adaletin kaynağı olarak Kral gösterilir. Bütün suçlar krala karşı işlenmiş sayılır. Bu bakımdan Kral istediği vakit, ceza vermez veya verilmiş olan cezaların infazına engel olabilir. Kralın cezalandırmakta olduğu gibi affetmekte de mutlak bir yetkisi vardır. İngiltere’de affin en eski misallerini, kraliyet otoritesine isyan eden asilzadelerin affi vermektedir. Bu hak bütün cezai usul kanunlarından önce, tatbiki olarak krala tanınmıştı. Hiçbir önemli kimsenin af yapmak yetkisi yoktu. Hatta suçtan zarar gören bir kimse dava açtıktan sonra, bu davanın devamı ve sonucu üzerinde bir söz sahibi değildi. Ancak 1831 yılından sonradır ki, davacılar bizzat veya vekilleri vasıtasıyla davalara tesir edebilmek, davadan vazgeçebilmek hakkını kazandılar. Bugünkü vaziyette umumi af yetkisi parlamentoya aittir. Hususi af (pardon) yetkisi ise, bazı hallerde kısıtlanmış olmak üzere krala aittir.⁷⁶

Amerika'da; 1789 Anayasası Başkana cezaların infazını geciktirmek, hususî af bahşetmek hakkını federal bir hak olarak tanımıştır. Sadece itham edilmiş bakanların affi söz konusu olamaz. Başkanın bu yetkisini kullanabilmesi için, suçlunun ihlâl ettiği kanunun da federal olması gerekmektedir. 1875’de, sadece devlete isyan hallerinin affının Başkana ait olması teklif edilmişse de, bu teklif kabul edilmemiştir. Federal devleti ilgilendirmeyen hallerde, federe devlet başkanı veya Board of Pardon, hususî affa yetkilidir. Hususî af, Amerika’da, hükümden sonra olabileceği gibi evvel de olabilir. Af bir bahşetme olduğundan, hüküm ifade edebilmesi için, affedilen tarafından kabulü gereklidir. Umumî af Parlamentoya aittir.⁷⁷

F. Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde Af

1. Osmanlı Devleti Döneminde Af

Osmanlı Devleti’nin ilk dönemlerinde af hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu dönemde İslam hukukuna ilişkin esaslar uygulanmakta; bireysel ve toplu olarak suçluları af yetkisinin padişaha ait olduğu kabul edilmektedir. Ancak İslam hukuku ile Batı hukuku af konusunda tam bir benzerlik içerisinde değildir. Kul hakkına ilişkin suçlar ile Allah hakkına ilişkin suçlar arasında ayırım yapan İslam hukukunda, kul hakkına ilişkin suçlarda (öldürme, yaralama vb.)

⁷⁶ Özek, *a.g.m.*, s. 126.

⁷⁷ Özek, *a.g.m.*, s. 126.

af yetkisi mağdura veya onun mirasçılarına ait iken, Allah hakkına ilişkin suçlarda af yetkisi kadı veya padişaha aittir.⁷⁸

Afla ilgili ilk yazılı düzenleme 1858 yılında çıkarılan Ceza Kanunname-i Hümayunu'nun 47. Maddesinde görülmekte ve madde ile af yetkisi padişaha verilmektedir. Sonrasında 1876 Anayasasının ilk şeklinde 7. madde ile genel ve özel af yetkisinin padişaha ait olduğu kabul edilmiştir. 1876 Anayasası 8 Ağustos 1909 tarihli kanunla büyük ölçüde değiştirilmiş ve parlamentonun yetkileri arttırılırken, padişahın yetkileri kapsamlı bir şekilde daraltılmıştır. Bu değişikliklerle birlikte, özel af yetkisi padişahın eline bırakılırken genel af yetkisine Padişahla birlikte Meclisi Umumi ortak edilmiş ve af yetkisi Meclisi Umuminin onayı şartına bağlanmıştır.⁷⁹

Osmanlılarda padişahın tahta çıkışında, hanedan mensuplarının doğumu ya da sünnetleri nedeniyle değişik tarihlerde af çıkarılmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise, örneğin 1908 yılında Meşrutiyet'in ilanından sonra bir af yasası çıkarılarak "Şark Rumeli" de şakilik yapanlar istida (dilekçe) ile müracaat ettikleri için o havalide eşkıyalık yapanlar silahlarını teslim etmek şartıyla "tümü affedilmiştir".⁸⁰

"Meşrutiyet İnkılâbı sırasında da, ahalinin harekete geçmesiyle telaşa düşen Hükümet, İstanbul'da ve diğer bazı yerlerde siyasi mahkûmları affetti. Sait Paşa hatıralarında şöyle yazıyor: "Meşrutiyetin resmen ilan edildiği gün olan 24 Temmuz 1908 de Makedonya'daki siyasi suçların affi iradesi çıkmıştı, bu da tabii bir şeydi; zira Hükümet oralara artık hâkim olamadığı için bunu ilan etmezse iş kendiliğinden olacak ve hükümet küçük düşecekti. Ancak o günlerdeki kargaşalık sayesinde Rumeli hapishanelerinde bulunan suçlular zorla çıkıp dağılmışlardı. Bu hal Anadolu'ya da yayılmaya başladıysa da, orada kuvvetle bunu önüne geçilebilmişti. Fakat İstanbul'da gerek Zaptiye, gerek Harbiye nazırlarının kuvvet sarf edemeyeceklerini söylemeleri üzerine bütün suçlular serbest bırakıldı". Balkan Savaşı sırasında Arnavutluk'ta çıkan isyan hareketine "gerek ahalden, gerek memur-asker ve jandarmadan katılanlar" için bu sırada ilan edilen afta ise şöyle deniliyordu: "Bu kanun yalnız muhasamata iştirak eden veya ef'al-i siyasiye ve askeriyeden ve beyan eylemiş olduğu efkârdan dolayı suçlu bulunanlar hakkında takibatı meneder, adi cürümlere tasrih edilmez." Balkan savaşından sonra ise yapılan barış anlaşması uyarınca siyasi suçların yanı sıra adi suçları da içeren genel af ilan edildi. 15

⁷⁸ Mesude Atila, "Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Hukuku'nda Af Kurumu", **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 68, 2010/1, s. 275.

⁷⁹ Atila, *a.g.m.*, s. 275- 276.

⁸⁰ Kamil Ateşoğulları, "Af", **Ankara Barosu Dergisi**, 2000- 2, s. 72.

Haziran 1915'te "zati padişahının iadesi afiyetleri" nedeniyle genel bir af ilan edilmiştir."⁸¹

2. Cumhuriyet Dönemi Af

Cumhuriyet döneminde ilk kez, 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile affa ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu anayasa ile af konusunda üç ayrı kurum kabul edilmiştir. Bunlar, TBMM'nin görevleri ile ilgili 26. maddesinde "umumi ve hususi af ilanı, cezaların tahfif ve tahvili, tahkikat ve mücazâtı kanuniyenin tecili" şeklinde ifade edilmiştir. Yani "genel af", "özel af" ve takibat ve cezanın ertelenmesi" şeklinde düzenlenmiştir. Her üç yetki de Meclise tanınmış olmakla beraber, sadece özel af yetkisi, belli nedenlerin bulunması halinde Cumhurbaşkanı'na da bırakılmıştır (Madde 42).⁸²

1961 Anayasası affı, genel af-özel af olarak kategorize etmiş ve genel-özel af ilan etme yetkisini Meclis'e tanımıştır. Anayasanın ilk şeklinde "orman suçları için genel af çıkarılamaz" hükmü yer almakta iken, 1970 yılında yapılan anayasa değişikliği ile bu sınırlama kaldırılmıştır. Ayrıca 1961 Anayasası'nın 97. maddesi uyarınca Cumhurbaşkanı'na da sınırlı bir özel af yetkisi tanınmıştır ("sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle belirli kişilerin cezaları hafifletebilir veya kaldırabilir").⁸³

1982 tarihli Anayasa'nın 87. Ve 104. Maddelerinde de 1961 Anayasasına benzer bir düzenlemeye yer verilmiştir. Ancak daha önce de değinildiği gibi, genel ve özel af yetkisinin "Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılmaması" başlıklı 14. maddesi kapsamında bulunan fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere kullanılabilmesi belirtilmiş bulunmaktadır.⁸⁴

III. AFFIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Affin ceza hukuku bakımından niteliğine bakacak olursak, af ile ya bazen ceza kısmen veya tamamen ortadan kaldırılmakta, bazen de kamu davasına düşürülmektedir. Bu sebeple af maddi ceza hukuku bakımından cezayı kaldırıcı bir neden, usul hukuku açısından ise kamu davasını düşüren bir nedendir. Bu yüzden affin iki yönlü bir hukuki niteliğe sahip olduğu söylenmektedir. Ancak belirtmemiz gerekir ki af tasarrufu ile işlenmiş olan bir suçun geriye dönük olarak ortadan kaldırılması söz konusu değildir. Diğer bir deyişle af bir beraat kararı gibi kabul

⁸¹ Cengiz; Gazialem, *a.g.m.*, s. 8.

⁸² Cengiz; Gazialem, *a.g.m.*, s. 8.

⁸³ Atila, *a.g.m.*, s. 276.

⁸⁴ Cengiz; Gazialem, *a.g.m.*, s.9.

edilemez. İşte bu nedenledir ki bir suç affa uğrasa dahi bu suçtan zarar görenlerin özel hukuka ilişkin talepleri ortadan kalkmaz. Çeşitli yönleriyle açıkladığımız af kurumunun hukuki niteliğinden affın bütün türlerine ilişkin bazı ortak özellikler doğmaktadır. Bunlardan en önemlisi affın zorunluluğu ve geri alınmazlığıdır. Affın kamu yararı ile ilgili olması ve yasama veya yürütmenin tasarruflarının uygulanmasının kişilerin rızasına bağlı tutulamayacağı gerekçesiyle kişilerin aftan yararlanmak zorunda oldukları ileri sürülmüştür. Kesin hüküm halini almış mahkûmiyetler bakımından bu görüş kabul edilebilir. Fakat hükmün kesinleşmesinden önce çıkarılan genel af açısından sanığa affı reddetme hakkının verilmesi gerekmektedir. Çünkü af, affedilen suçun işlenmediği yolunda bir sonuç doğurmaz ve kişi hakkında toplumda suçlu olabileceği gibi bir izlenim ve kuşku kalabilir. Bu durum kişinin haysiyetini zedeleyecek bir durumdur. Bu nedenle suçsuzluğunu bir yargı kararıyla kanıtlanmasını isteyen sanığa kesin hükümden önce çıkan affı kabul etmeme hakkı verilmelidir.⁸⁵

Türk hukukunda kural olarak aftan yararlanmak zorunludur. Bu kuralın istisnası ise, Af Kanununda kişinin affı kabul etmeyebileceği yolunda açık bir hüküm bulunmasıdır. Bu durumda, bu tarz bir hükmün yer aldığı Af Kanununa tabi kişiler affı kabul etmeme olanağına sahip olacaklardır. Nitekim mevzuatımızda, 113 sayılı Af Kanunu, affa tabi kişilerin affı kabul etmeyebilecekleri şeklinde açık bir hükmün yer aldığı bir örnek olarak gösterilebilir.

Af tasarrufu, kanun koyucunun veya af yetkisine sahip olabilecek diğer makamların iradesine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu da, bu tasarrufun çeşitli görünüş biçimleri olması sonucunu doğurmaktadır. Bu ayrımların bazıları kanunla düzenlenmekle birlikte, her af tasarrufunun içinde bunların karma bir şekilde bulunduğunu da görmek mümkündür. Hatta bir düzenleyici işlemin af niteliğinde olup olmadığının bile tespiti bazen kolay olmayabilir. Bu durumda, işlemin şeklen ne olduğuna, yani o işlemi yapan makamın ona verdiği ada değil, hukuki niteliğine ve doğurduğu hukuki sonuçlara bakarak karar vermek gereklidir.⁸⁶

⁸⁵ Sözüer, *a.g.m.*, s. 224.

⁸⁶ Sözüer, *a.g.m.*, s. 226.

IV. AF KURUMU HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

Ceza hukukunda af yetkisini olumlu karşılayan yazarlar; bunlar, ceza yasalarının “genel” ve “soyut” olduğundan, belli kişi ve olaylar öngörülerek yasa yapılamayacağından, bu şekilde soyut ve genel olarak düzenlenen yasanın uygulanması sırasında, öngörülemeyen veya öngörülenden daha ağır sonuçlar verebileceğinden söz ederek “af yetkisinin” bu adaletsizlikleri tamir açısından gerekliliğini savunmuşlardır. Jhering af yetkisine, “hukukun emniyet subabi” adını vermiştir. Romagnasi “af cezayı zayıflatmaz onun, adilane bir şekilde uygulanmasını sağlar” demektedir. Özellikle siyasi, ekonomik ve sosyal bakımdan toplumda meydana gelen köklü değişikliklerin, genel bir barışmayı gerekli kılacağı ve bunun en kesin ve pratik yolunun da af yetkisinin kullanılması olduğu, kazai yoldan düzeltilmesi olanağı bulunmayan adli hataların ancak bu yolla giderilebileceği, Bettiol, Maggiore ve Manzini tarafından ileri sürülen görüşlerdir.⁸⁷

Cezalandırma hakkına sahip olan devletin aynı şekilde cezalandırmadan vazgeçme yetkisine de sahip olduğu söylenerek, af yetkisinin devletin egemenliğinin ürünü olan cezalandırma hakkının diğer bir görünümü olduğu ileri sürülmüştür.⁸⁸

Diğer yandan af yetkisine olumsuz yaklaşanlar genel olarak, bu yetkinin “yasaların kişilere eşit olarak uygulanması” kuralını ve yasanın “etkin” olarak uygulanması zorunluluğunu bozduğu gibi “ceza” kavramının özünde var olan mutlak olarak uygulanacak olması özelliğine dayalı caydırıcılık gücünü zaafa uğrattığı, af umutlarının “canlı” olduğu toplumlarda, suç işleme eğilimlerinin artacağı, toplumun bir takım tehlikelere açık olacağı ileri sürülmüştür.⁸⁹

Af yetkisinin karşısında olan düşünürlerden Bentham’ın “iyi yasalar yapın ama onları iptal edebilecek kudrette sihirbaz değneğini yaratmayın” sözü ünlüdür. Bir hukuk düşünürü Beccaria’ya göre suçların işlenmesine engel olan “cezaların şiddeti” değil “mutlaka uygulanacak oluşlarıdır”. Yargıç şiddetli hareket etmeli, fakat yasalar sert olmamalıdır. İlimli ancak mutlaka uygulanacak olan bir ceza, müthiş, ancak kurtulma umudu veren bir cezadan daha etkilidir. Mutlak olan acılar, hafif olsa dahi, insanları korkutur. Af cezanın mutlaka çekilecek olması özelliğini bozmaktadır.

⁸⁷ Cengiz; Gazialem, *a.g.m.*, s. 9.

⁸⁸ Sözüer, *a.g.m.*, s. 221.

⁸⁹ Cengiz; Gazialem, *a.g.m.*, s. 9.

Cezaların daha ılımlı olması, affı da daha az başvurulur hale getirecektir. Bu nedenle daha ılımlı cezalar koyan mükemmel bir mevzuat mevcut ise affa gerek yoktur.⁹⁰

Bir mahkûmun işlediği suçtan dolayı bağışlanması, işlenen hiçbir suçun cezasız kalmayacağı şeklindeki ilkeye gölge düşürür. Böylece insanlarda işledikleri suçun cezasız kalacağı şeklinde bir ümit uyanmış olur ki, bu durum toplumun yararı açısından fevkalade tehlikeli ve yanlıştır. Cezanın bizzat kendisinin bir amaç olduğunu suçlunun yaptığı kötülüğün kefaretni mutlaka çekmesi gerektiği görüşünde olan yazarlarda, bu görüşlerinin doğal bir sonucu olarak af kurumunun cezasının kefaret oluşu ve adaleti gerçekleştirme ilkelerini zedeleyeceği gerekçesiyle affa karşı çıkmışlardır.⁹¹

Bu konudaki en yaygın yaklaşım, affın karşısında olan veya savunan yazarların görüşlerini dışlamadan, her iki grupta yer alanların görüşlerinde, görmezden gelinmeyecek olan doğrulara tutunarak, ortalama bir yaklaşım gösterenlerin görüşleri de vardır. Bu grup içinde adından söz edebileceğimiz Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku “Umumi Hükümler” kitaplarında şöyle demektedirler; “Her yetkide olduğu gibi, af yetkisi konusunda da kötüye kullanmanın sık sık af yetkisini istimal etmenin, siyasi menfaat sağlamak amacıyla bu tola gitmenin aleyhinde bulunmaktayız. Bir müellifin dediği gibi “sistemik bir surette af yetkisinin kullanılması, çok kere kötülerin zihninde cezaların etkili korkusunu azaltır ve namuslu fertlerin zihninde de suç işleme ihtimalinin doğurduğu endişelerin artmasına sebebiyet verir.” (Masucci)... Suiistimale kaçmamak, af yetkisini ceza adaletinin dışında kalacak amaçlarla kullanmamak, özellikle affı zaruri kılan nedenler bulunmadan bu yetkiyi kullanmak ve prensip olarak adi suçların affından kaçınmak şartlarıyla af yetkisinin muhafazası yerinde olur... Toplum hayatı bozuk, siyasal düzen adalet, eşitlik ve özgürlük esaslarından yoksun bulduğukça, çıkarılan devamlı aflar dahi, vatandaşlar arasında genel bir barışmayı sağlamaz.”⁹²

Türkiye’de af kurumuna sıklıkla başvuruluyor olması nedeniyle, affın suç politikası bakımından zararlı sonuçlar doğurduğu özellikle cezanın genel ve özel

⁹⁰ Cengiz; Gazialem, *a.g.m.*, s. 9.

⁹¹ Sözüer, *a.g.m.*, s. 222.

⁹² Cengiz; Gazialem, *a.g.m.*, s. 10.

önleme işlevini etkisizleştirdiği, ayrıca toplumun hukuka olan güveni ile adalet duygusunu zedelediği yönünde eleştirilere yol açmıştır.⁹³

V. AFFIN TÜRLERİ

Affin, genel af ve özel af olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Bu af türlerini bu bölümümüzde kısaca inceleyeceğiz.

A. Genel Af

Genel affin çok çeşitli tanımları yapılmaktadır. Yapılan tanımları, genel affin yalnızca teknik yönüne ilişkin özellikleri göz önüne alarak yapılan tanımlar ile söz konusu affin teknik ve siyasi özelliklerini birleştiren ve bu suretle karma nitelikteki tanımlar olmak üzere iki farklı gruba ayırmak mümkündür.⁹⁴

Birinci gruba giren yazarlardan Braas, genel affi, yasama erkinin cezai takibatın yürütülmesini veya devamını yasaklayan ve hali hazırda verilmiş bulunan mahkûmiyetleri ortadan kaldıran bir tasarrufu olarak tanımlamakta, Majno ise genel affi belirli tür fiiller hakkında ceza davasını ve mahkûmiyet ile onun bütün sonuçlarını ve mahkeme masraflarının tahsili davasını ortadan kaldıran bir tasarruf olarak tanımlamaktadır.⁹⁵

Türk Ceza Kanunu da genel affi teknik yönleriyle tanımlamaktadır. 5237 sayılı Türk Ceza Yasası'nın 65. Maddesi (1.fikra) genel affi, "Genel af halinde, kamu davası düşer, hükmolunan cezalar bütün neticeleri ile birlikte ortadan kalkar" şeklinde ifade etmiştir. Bu doğrultuda genel af, kamu davasını mahkûmiyetin tüm cezai sonuçlarını ve fiilin "suç" vasfını bertaraf eden aftır" şeklinde tanımlanabilir.⁹⁶

Türk Ceza Kanununun yukarıda yapılan tanımdan hareketle genel affin doğurduğu neticeler şu şekilde sıralanabilir⁹⁷:

- Af kapsamına giren fiiller hakkında kamu davası açılmamışsa, artık açılmaz,
- Kamu davası açılmışsa, dava düşürülür,
- Yargılama sona ermiş yani hüküm verilmişse, infaz durdurulur,
- Mahkûmiyete ilişkin bütün sonuçlar ortadan kalktığı için fer'i ve mütemmim

cezalar da ortadan kalkar,

⁹³ Sözüer, *a.g.m.*, s.222.

⁹⁴ Hasan Dursun, "Af Kavramına Genel Bir Bakış", **TBB Dergisi**, Sayı 85, 2009, s. 383.

⁹⁵ Dursun, *a.g.m.*, s. 384.

⁹⁶ Atila, *a.g.m.*, s. 276.

⁹⁷ Atila, *a.g.m.*, s. 276.

- Genel af kapsamındaki cezalar adli sicilden silinir ve tekerrüre esas olmaz.

İkinci gruba giren yazarlar ise genel affi karma bir şekilde tanımlamaktadır. Bu gruba giren yazarlardan Haus, genel affi; bazen yapılmış veya yapılmakta olan takibatı, bazen de suç sayılan fiiller dolayısıyla verilmiş bulunan mahkûmiyeti ortadan kaldırmak suretiyle muayyen bir kategori suçu unutmaya örtüsü içerisinde soka egemen kuvvet tasarrufu şeklinde tanımlamaktadır. Villey ise genel affi, etkisi belirli kategori cezayı gerektiren fiili ortadan kaldırmak ve unutmaya örtüsü içine sokmak olan ve sonuç olarak da, bazen takibatı durduran veya buna engel olan, bazen de mahkûmiyeti ortadan kaldıran bir egemenlik tasarrufu olarak tanımlamaktadır.⁹⁸

Türk Hukuk Lûgatı da genel affi karma bir nitelikte tanımlamaktadır. Gerçekten de, Lûgat, genel affin, bazı suçların genel menfaat gereklerinden dolayı unutturulması amacıyla yapılan bir devlet tasarrufu olduğunu, yapılmakta veya yapılacak olan takibin veyahut hüküm altına alınan cezanın kaldırılması sonucunu vereceğini, şahsi hakka hâle gelmemek üzere suç, takibi ve mahkûmiyeti ortadan kaldıracığını ifade ederek karma nitelikli bir tanım benimsemiştir.⁹⁹

Genel af yetkisi TBMM'ye aittir. Meclisin bu yetkisini kullanırken “modern devlet” olmanın olmazsa olmaz koşulları içinde yer alan, “kanun önünde eşitlik” kuralının ihlal edilmemesi, bu bağlamda “kısmi af” tasarılarının, bizatihi anayasaya bu yönden aykırı olacağı ortadadır. Teknik olarak genel af, af kapsamındaki suçlar ve suçlular açısından ceza yasasının “muvakkaten ilga”sı anlamındadır. Böylece, işlenmiş olan fiil değil ama o fiilin suç olma vasfı belli zamanlar açısından ortadan kaldırılmış olmaktadır.¹⁰⁰

Hangi suçların affedildiğinin belirlenmesi için “Genel Af Kanunu” metninin esas alınacaktır. Affedilen suçlar, kanunlardaki hukuki adları belirlenmek üzere tayin edilebilmektedir. Bu durumda suç vasfı değiştirilmemek şartıyla cezayı artıran halleri ihtiva eden suç şekilleri de affa dâhil sayılmaktadır. Bazı af kanunlarında kapsam, suçların ceza kanunlarındaki cezalarına göre de tayin edilebilmektedir. Örneğin; cezanın yukarı haddi beş seneyi geçmeyen hürriyeti bağlayıcı ceza veya para cezasını müstelzim suçlar şeklinde. Affedilen suç ve cezaları bu şekilde belirleyen genel af yasalarında “mücerret” (soyut) ceza”nın esas alınması gerekmektedir.

⁹⁸ Dursun, *a.g.m.*, s. 384.

⁹⁹ Dursun, *a.g.m.*, s. 384.

¹⁰⁰ Cengiz;Gazialem, *a.g.m.*, s. 11.

Af tasarrufu kural olarak şarta bağlı bir tasarruf olmamasına karşın, genel aflar bazen yasa koyucu tarafından şarta bağlanabilmektedir. Şart çoğunlukla “taliki” yani aftan yararlanabilmek için bazı koşulların yerine getirilmesi, örneğin yasanın yürürlüğünden itibaren belli bir süre için de şahsi hakların ödenmesi veya firar nedeniyle hakkında takibat veya işlem yapılamayanların belli bir süre içinde teslim olması şeklinde olabileceği gibi, bazen de “infisahi” yani başlangıçta af kapsamı içine giren kişinin, af yasasının yürürlüğünden itibaren belli bir süre içinde belli ağırlıkta yeni bir suç işlememesi şart olarak öngörülebilmektedir. Bu durumda, aftan yararlanmış olan kişinin belirtilen süre içinde, yeni bir suç işlemesi halinde, yeni işlenmiş olan suçunun cezası ile birlikte af nedeniyle çekilmemiş olan cezasını da çekmesi söz konusu olmaktadır.¹⁰¹

Genel affın, disiplin suç ve cezalarını, mali suç ve cezaları, inzibati tedbirleri kapsayıp kapsamayacağı tartışılan konulardan biridir. Devletin hiyerarşik amir sıfatıyla vermekte olduğu disiplin suçlarının affı doğal karşılanırken, devletin dışında kalan organlarca verilen disiplin cezalarının affı ise eleştiri konusu edilmiştir. Kanun koyucunun, af yasası çıkarmadaki amacı “geçmişin istenmeyen izlerini silme” olmasına karşın, af kapsamında bulunan suça dayalı olarak verilmiş olan disiplin cezaları, affın kapsamı içine alınmayabilmektedir. Affın disiplin suçlarına, mali suç, cezalara ve zabıta tedbirlerine uygulanabilmesi için yasa da bu konuda açıklık bulunması gerekmektedir. Genelde, genel aftan önce veya sonra bazen de hiçbir af düşüncesi yokken başka kaygılarla, ayrı bir yasa ile bu türden olan cezaların affı yoluna gidilmektedir. Affın inzibati tedbir ve yaptırımlara, kişisel haklara etkisi bulunmamaktadır.¹⁰²

B. Özel Af

Sadece cezayı kapsayan bir af çeşididir. Türk Ceza Kanununun 98. maddesi ile özel af, cezayı ortadan kaldıran, azaltan veya başka bir cezaya çeviren, bir af olarak öngörülmüştür.¹⁰³ Özel af konusunda 5237 sayılı Türk Ceza Yasası’nın 65.maddesi “özel af ile hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilebilir veya infaz kurumunda çektirilecek süresi kısaltılabilir ya da adli para cezasına çevrilebilir”(2.fıkra), “Ceza bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunlukları, özel affa rağmen etkisini devam ettirir” (3.fıkra) ifadelerini kullanmıştır. Dolayısıyla

¹⁰¹ Cengiz;Gazialem, *a.g.m.*, s. 12.

¹⁰² Cengiz; Gazialem, *a.g.m.*, s.12.

¹⁰³ Cengiz; Gazialem, *a.g.m.*, s.12.

özel af, sadece cezaya tesir eden fiilin “suç” vasfını etkilemeyen; bir başka anlatımla, kesinleşmiş bir cezayı ortadan kaldıran, hafifleten veya başka cezaya çeviren (daha hafif olmak şartıyla) bir tasarruftur.¹⁰⁴

Genel af gerçekleşmiş veya gerçekleşecek olan ceza mahkûmiyetinin, hiç gerçekleşmemiş gibi tüm hüküm ve sonuçlarını ortadan kaldıran bir kurum iken; özel af, ceza mahkûmiyetinin hüküm ve sonuçlarını tamamen ortadan kaldırmayan sadece cezanın niteliğine ve miktarına ilişkin bir kurumdur. Genel af kesin hükmün öncesine veya sonrasına müdahale edebilirken, özel af kesin hükmün sonrasına müdahale eder ve sadece cezanın infazıyla ilgili sonuçlar doğurur. Gerek özel gerekse genel af, bir veya birkaç kişi hakkında çıkarılabileceği gibi (buna “bireysel af” denir), belirli suçları işlemiş bütün mahkûmlar hakkında da çıkarılabilir (buna da “toplu özel af” denir).¹⁰⁵

Bir affin genel af mı yoksa özel af mı olduğu affa uğrayan suçların veya aftan yararlanan kişilerin sayısına göre değil, affın sonuçlarına göre belirlenir. Yani genel af, ceza ile birlikte suçu ve dolayısıyla ceza mahkûmiyetinin bütün sonuçlarını ortadan kaldırır. Bu etkiyi gösteren bir tek kişi için çıkarılsa bile genel af olarak sayılır. Buna karşılık, özel af, yalnızca cezayı ortadan kaldırır ancak mahkûmiyetin bütün neticeleri (örneğin kişinin sabıkası) baki kalır. Bu çerçevede, yalnızca suçun cezasını ortadan kaldıran veya azaltan veya hapis cezasını adli para cezasına dönüştüren af birden çok kişi için çıkarılsa dahi özel af olarak kabul edilir.¹⁰⁶

Affi çıkarmaya yetkili makama bakacak olursak; ülkemiz için genel affı çıkarmaya yalnızca Türkiye Büyük Millet Meclisi yetkilidir. Meclisten başka hiçbir organ veya makam, genel af çıkarmaya yetkili değildir. Bununla birlikte özel af çıkarmaya iki organ yetkili bulunmaktadır. Bunlardan birisi Türkiye Büyük Millet Meclisi diğeri Cumhurbaşkanı’dır. Türkiye Büyük Millet Meclisi özel af çıkarırken herhangi bir nedene bağlaması mümkün iken Cumhurbaşkanı’nın özel af yetkisi; hastalık, engellilik ve yaşlılık şeklinde üç insani nedenlere dayandırılmıştır.

¹⁰⁴ Atila, *a.g.m.*, s. 277.

¹⁰⁵ Atila, *a.g.m.*, s. 277.

¹⁰⁶ Dursun, *a.g.m.*, s. 386.

İKİNCİ BÖLÜM

AFF-I UMUMİ ÖNCESİNDE İSTANBUL'UN ASAYİŞİ

Tezimizin konusunu oluşturan bu bölümümüzde aff-ı umuminin ilanından önce İstanbul'da meydana gelen adi suçları inceleyeceğiz. Aff-ı umuminin ilanından önceki olaylar Sabah ve Tercüman-ı Hakikat gazetelerinden yararlanılarak aktarılmaya çalışılacaktır.

I. CİNAYET VAKALARI

1908 Nisanı ile affı umuminin çıkarıldığı 28 Temmuz 1908 tarihleri arasındaki üç aylık dönemde İstanbul'da gerçekleşmiş cinayet vakalarından Sabah gazetesine 14 haber yansımıştır. Bu haberleri incelediğimiz de cinayetlerin İstanbul'un Fatih, Galata, Şehremini, Üsküdar, Fener, Tophane, Kasımpaşa, Balat ve Edirnekapı semtleri civarlarında meydana geldiği görülmektedir. Bu cinayetlerin çoğunun kişiler arasında çıkan tartışmalar esnasında ve sonrasında bıçak, tabanca veya kama ile yaralamalar sonucunda meydana geldiği görülmektedir. Tartışmaların genellikle sarhoş olanlar arasında vuku bulduğu göze çarpmaktadır. Bazı tartışmalar ise kişiler arasındaki sınır anlaşmazlıkları, işten çıkarılma ya da kıskançlıklar sebebiyle yaşanmaktadır.

29 Nisan 1908 tarihli Sabah gazetesine yansıyan bir habere göre Fatih civarında kişilerin sarhoş olduktan sonra tartışmaları üzerine meydana gelen bir olayı şu şekilde aktarmıştır:

“Fatih civarında Cumartesi pazarı kurbunde Tulumba Sokağında beş numaralı hanede sakin ve o civarda eski Ali Paşa'da Hacı Üveys Mahallesi terlikçi Mehmed isminde biri dükkânında kalfalık eden Hamdi ile Ahmed'i ve birkaç günden beri hanesini tamir etmekte bulunan Dülger Anestaşı akşamdan hanesine davet eder ve gece saat yediye kadar birlikte işret ederler ve cümlesi sarhoş olduklarından aralarında münazaa zuhur eder. Merkumun Anestaşı haneden çıkarmak isterler Hamdi kolundan tutup ustası Mehmet kalfa Ahmet'in muavenetiyle kapı dışarı eder. Anestaş şu yolda bir muameleyi hakaret ad ederek fevkalade hiddetlenir. Hamdi ile sokakta münazaaya başlar. Hamdi bu esnada hamil olduğu terlikçi bıçağını çekerek merkum Anestaşı

müteaddid mahallerinden cerh ve firar eyler. Anestaş almış olduğu yaralarından kesretle kan akmakta olduğu halde civarda bulunan hanesine güç hal ile gider. Familyası kocasının bu halini görmesi üzerine feryat ve figana başlar. Keyfiyet mahalli zabıtasınca haber alınıp derhal mecruhun hanesine giderler ise de merkurumun vefatı eylediğini görürler. Zaptiye Nezaret-i Celilesine ihbar-ı keyfiyet edilir. Dersaadet Bidayet Müdde-i Umumi Muavinlerinden İzzetlü Talat Bey ve Zaptiye Nezaret-i Celilesi etibbasından kaymakam İzzetlü Cemil Bey mahal-i cinayete gelerek mumaileyh Talat Bey tarafından esbap-ı cinayet hakkında tahkikat ve taharriyat icrasına mübaşeret olunur.

Maktul mumaileyh Cemil Bey tarafından le'del-muayene arkasından, göbeğinden, kalçasından, göğsünden, boynundan ve daha diğer mahallinden ki cemaen yedi yerinde husule gelen yaraların tesiriyle vefat eylediği anlaşılacak defnine ruhsat verilmiştir. Kanlı fiil-i katili müteakip firar eylemiş ise de derdest edilmesi için tayin olunan memurin-i zabıta tarafından lede-t taharri yakayı ele vermekle karakola götürülür. İfadesinde evvela inkâr cürm eyler ise de muahharen fiil-i katli ikaa eylediğini ikrar eder. Mahalli memurin zabıtası maktulün hanesine gittiklerinde yarısından kesretle kan aktığını gördükleri gibi münazaa zuhur eden Mehmet'in hanesinde dahi icra eyledikleri taharriyat neticesinde mezkûr hanede bir çok kan lekeleri görülmesine mebni fiil-i katilin Hamdi tarafından sokakta ikaa edildiğini merkurum Mehmet ve Ahmet ve katil Hamdi söylemiş iseler de Mehmet'in hanesinde görülen kan lekelerine nazaran fiil-i katilin mezkûr hanede ikaa edilerek Anestaşı sokağa attıkları maznun bulunması üzerine muayyen-i katil olmak üzere merkurum Mehmet ve Ahmet dahi katil ile birlikte ba jurnal Zaptiye Nezaret-i Celilesine gönderilmişlerdir.¹⁰⁷

Yine 2 Mayıs 1908 tarihli Sabah gazetesi'nde okuduğumuz bir habere göre;

“Galata'da Balık Pazarı'nda Abacılar Caddesinde Nihat Bey'in mutasarrıf olduğu hanın dördüncü katında 40 numaralı odada sakin komisyonculuk ile işgal eden Dimitri evvel ki gece saat iki buçukta odasında sol memesinden cerh ve katil edilmiştir. Katil mezkûr hanın içinde ki kahvede kahveci Stefa'nın biraderi Sufiklidir.

Sufikli gündüzleri Mahmudiye Caddesinde Gazoğlu'nun sobacı dükkânında çıraklık etmekte geceleri biraderinin yanına gelerek orada beytütet etmekte imiş. Evvel ki gece Dimitri sokaktan gelip odasına çıkmış, muahharen Sufikli de yukarı odaya çıkarak aralarında münazaa zuhura gelmiş ve münazaa-ı mezkûre katlin vukuatıyla hitam bulmuştur. Cinayetin vukuu handa bulunanlar tarafından haber alınarak memurin-i zabıtaya malumat verilmiş, ikinci Komiser Ömer Hilmi ve polis Emin Efendiler mahal-i cinayete şıtab etmişler ve icra olunan taharriyatta katilin hanın taraçasında ihtifa' etmekte olduğunu görerek derdest etmişlerdir.

¹⁰⁷ Sabah, 29 Nisan 1908.

Sufikli isticvabında şu yolda itiraf-ı cürm eylemiştir: üç gün evvel bir akşam hanın kahvesinde bulunduğum sırada tanıdığım bir çocuk geldi bir küçük eczalı tabanca tamir edilmek üzere buna teslim etti. Çocuk gittikten sonra biraderim Stefan hanın içinde idi. Ben kapıda nöbet bekliyordum. Saat dörtte maktul Dimitri geldi. Ziyade sarhoş idi. İçeri girer girmez lambayı niye yakmadık diye iki tokat attı. Bende elimdeki tabancayı koluna vurdum. Tabancayı elimden alıp odasına gitti. Sarhoş olduğundan o gece sesimi çıkarmadım. Evvel ki akşam yine odasına geldi. Bende yukarıya çıkıp tabancayı istedim. Vermediği gibi yine dövmeye başladı. Bende elime geçen ekmek bıçağını göğsüne sapladım.

Merkumun itiraf-ı vaka zapt olunarak kendisi ba jurnal Beyoğlu mutasarıfiyet-i aliyesine gönderilmiştir. Maktulün muayenesi bi'l-icra bıçak kalbine nüfuz ederek vefatına sebebiyet verdiği anlaşılmış ve defnine ruhsat verilmiştir.”¹⁰⁸

Sabah gazetesi 13 Mayıs 1908 tarihli sayısına yansıyan bir diğer cinayet haberi ise katillerin hırsızlık için girdikleri evin sahibi öldürmeleri olayıdır. Bu hırsız ve katillerin daha önceden de sabıkalı oldukları haberden anlaşılmaktadır. Olay gazetede şu şekilde aktarılmıştır:

“Şehremini civarında macuncu civarında Çukurbostan Başı Caddesinde dul Hüsna Hanım namında bir kadının sirkat kastıyla mahnukan katl edildiği Samatya civarında Yeni Mahalle Merkez Karakolhanesi Kol Memuru Komiser Recep Efendi evvel ki gece saat altı kararlarında haber alması üzerine icra kılınan tahkikat müşîfâkane neticesinde mezburenin para ve eşyasına tam’an Macuncuda sakin sabıkalı güruhundan Ahmet namında biri tarafından mahnukan katl edildiği ve merkumun yine sabıkalı güruhundan Hüsnu namındaki arkadaşı iş bu cinayette müşteki bulunduğu anlaşılmış ve bunlardan Ahmet derdest olunarak isticvab kılındıkta faal-i cürm olduğu tebeyyün etmiştir. İş bu cinayet hakkında Zaptiye Nezareti Celilesinden verilen evamir üzerine ta’mik-i tahkikatta devam edilmektedir.”¹⁰⁹

23 Mayıs 1908 tarihli Sabah Gazetesine yansımış olan bir diğer cinayet, Galata’da umumhanede meydana gelmiştir. Fatih’te işçi olan Abdullah, dostu Liza ile aralarındaki tartışmadan sonra üzerinde taşıdığı bıçağı Liza’nın sol böğrüne saptamıştır. Liza, acısıyla feryada başlamış, umumhanedekiler ve polisler yetişmiş ise de Liza ifade vermeksizin vefat etmiştir. Katil yakalanmış ve ifadesinde Liza’nın beş seneden beri dostu olduğunu ve olay gecesini kısıkaçlığını tahrik edecek ve

¹⁰⁸ Sabah, 2 Mayıs 1908.

¹⁰⁹ Sabah, 13 Mayıs 1908.

sinirlendirecek hareketlerde bulunmasından dolayı cinayeti işlediğini itiraf etmiştir.¹¹⁰

27 Mayıs 1908 tarihinde Sabah Gazetesine yansıyan cinayete geniş bir şekilde yer verilmiştir. Cinayet bankada çalışan hizmetkârın işten çıkarılmasıyla meydana gelmiştir. Olay gazeteye şu şekilde yansımıştır:

“Galata’da tünel ittisalinde kain Mertebani Sokağında Selanik Bankası Direktörü Mösyö İshak Molho dün sabah saat iki raddelerinde mezkur banka hizmetkarlarından Güriceli Abidin tarafından tabanca ile cerh ve katledilmiştir.

Cinayet-i mezkurenin sureti ve esbab-ı vukuu hakkında icra eylediğimiz tahkikat neticesinde istihsal olunan malumat ve tafsilatı ber vech-i ati derc ediyoruz:

Katil Abidin altı seneden beri mezkûr bankada istihdam edilmekte imiş. Abidin muhteem olduğu akşamları banka kapandıktan sonra hanesine gider ve sabahleyin erkence bankaya gelerek işiyle iştigale başlamış.

Direktör Mösyö Molho evvel ki akşam banka hizmetkarlarına tathirat tanzifata layıkıyla dikkat edilmediğini, halıların süpürülmediğini beyan ve ihtar eder, hizmetkarlar kendileri vazifelerini ifa etmekte ise de Abidin’in tesamüh eylediğini ifade eylerler. Bunun üzerine Direktör Abidin’i çağırıp vazifesine dikkat etmediğinden ve halılarını süpürmediğinden dolayı tenbihat lazımede bulunur ise de Abidin o yolda hizmet göremeyeceğini, halı süpüremeyeceğini beyan eylesi üzerine Direktör tarafından infa-ı hizmetden istinkâf eylediği halde badema bankada vazifesi kalmadığı, ertesi günden itibaren bankayı terk eylesi lazım geldiği ihtar olunur, Abidin’de bu ihtarı kabul eylediğini söyleyerek hanesine azimet eder.

Mösyö Molho akşam bankadan çıkıp Beyoğlu’nda Dörtüol ağzında kain Boter Apartmanındaki ikametgahına gider, dün sabah bir mutat saat bir buçuk raddelerinde bankaya gelir. Direktör sabahları bankaya geldikte binanın alt katında ki odada sandikkâr, muhasebeci ile birlikte postadan gelen evrak ve mekatibi mütalaa eyledikten sonra yukarı çıkar imiş. Dün sabah Mösyö Molho ile sandikkâr Mösyö Samuel Asyö, muhasebeci Mösyö Naum masanın etrafına oturup iştigale başlarlar.

Bu sırada Abidin elinde posta çantası olduğu halde kapıdan içeri girerek çantayı masanın üstüne koymuş, içinden mektupları çıkarıp Mösyö Molho’ya tevdi’ ermiştir.

Mösyö Molho Abidin’e bir gün evvel bankayı terk etmesi ihtar eylediği halde merhumun yine postayı götürdüğünü görmüş ve artık kendisinin vazifesi kalmadığını

¹¹⁰ Sabah, 23 Mayıs 1908.

tekrar etmiştir. Abidin bu söz üzerine (pekâlâ) diyerek cebinde bulunan posta kutusu anahtarlarını çıkarıp masanın üstüne atmış ve akebinde hamil olduğu tabancayı çıkararak Mösyö Molho'nun üstüne ateş etmiştir.

Mösyö Molho Abidin'e bankayı terk etmesini söyledikten sonra önünde ki vazifesiyle iştigale başlamış olduğundan ve kendisinin arkası kapıdan tarafa bulunduğundan Abidin'in tabancayı çıkarıp ateş ettiğini görmemiş, ancak yanı başında birden bire bir tabancanın patladığını işitmesiyle başını çevirmiş ve Abidin'in elinde tabancayı görünce hemen merkumun eline sarılıp tabancayı almış. Mösyö Molho bu an içinde kendisinin yaralandığını fark etmemiş ise de bu sırada sağ tarafında ağrı his etmiş, yeleştiği çözülerek sağ memesinin alt tarafından ve sağ kolundan kan akmakta olduğu müşahide edilmiştir.

Mumaileyh masa başında meşgul bulunduğu sırada sağ eli sağ böğrü üzerinde bulunmakta imiş. Katil sağ cihetinden ateş etmiş, kurşun sağ kolunu cerh eyledikten sonra kaburga kemiği arasından içeri nüfus eylemiştir.

Tabanca sadası banka müstahdemini tarafından duyulduğundan cümlesi odaya koşmuşlar, Mösyö Molho'nun cerh olunduğunu görmeleriyle katilin firarına mahal kalmamak üzere banka kapısını sedayla beraber Abidin'i yakalamışlar ve Bank Osmani Karakoluna malumat ita etmişlerdir.

İkinci Komiser refaatlü Ahmet Tevfik Bey ile Komiser Muavini Şükrü Efendi mahalli vakaya yetişerek katili derdest ve voyvoda merkezine isal etmişlerdir.

Banka müstahdemini tarafından derhal adamlar gönderilerek etibbadan Mösyö Zeri Vatranto Efendi, Mösyö Nar, Mösyö Henri Apuaf, Mösyö Kalu, Kol Ağası İsaf Efendi celb edilmiş, etibba-ı mumaileyhim tarafından mecruhun müdavatına son derecede çalışılmış ise de müdavat-ı vaka karger tesir olamayarak bir saat sonra terk-i hayat etmiştir.

Maktul ol emirde cerihasının ehemmiyetini anlayamamış ise de biraz sonra fenalaşmış, doktor celbini talep etmiş, muahharan fenalık daha ziyadeleştiğinden familyasının nezdine çağırılmasını arzu etmiş ise de etibba-ı mumaileyhim hayatından kat'-ı ümid ile familyasının celbine mahal kalmadığını beyan etmişlerdir.

Katil Abidin Voyvoda Karakolunda Polis Ser Komiseri İzzetlü Halil Efendi tarafından isticvap olundukta postayı getirdiği esnada Mösyö Molho'nun halırları temizlemediğinden dolayı kendisini tektir ve bankadan tard teb'id eylediğini ve bunun üzerine banka hıdmetkarları kendisini yakalayıp odadan dışarı çıkardıklarını beyan ile fiil-i katlden malumatı olmadığını söylemiştir.

Katil Abidin kırk yaşlarında olup Muhiddin ismiyle dahi yadedilmekte imiş.

Beyoğlu Mutasarrıfıyet Aliyesinden Polis Müfettişi İzzetlü Abdullah ve Polis meclisi azasından Ser Komiser İzzetlü Hüseyin ve ikinci sınıf komiserlerinden Refaatlü Mahmut Necati Efendiler cinayeti müteakip Selanik bankasına gönderilerek tahkikat-ı mukteziye icra ettirilmiş ve orada bulunup fiil-i katli müşahide eden ve suver-i saire ile katilden malumatı olan kesanın ifadeleri zabt olunmuştur.

Beyoğlu Müdde-i Umumisi İzzetlü Kapril Efendi esna-ı tahkikatta hazır bulunmuşlardır.”¹¹¹

Mösyö Molho'nun otopsi raporunu hazırlayan Beyoğlu Mutasarrıflığı doktorlarından Ali Bey, maktulün nasıl öldürüldüğü konusunda ayrıntılı bilgi vermektedir. Gazete olayla ilgili bilgi vermeye devam etmektedir:

“Alet-i cerh olan tabanca mahal-i cinayette bulunmuştur. Katil alet-i cerh ve katil ile beraber ba jurnal Beyoğlu Mutasarrıfıyet Aliyesine isal kılınmış ve orada dahi isticvabı icra edildikte ifade-i evliyesini ve cerhten katiyen malumatı olmadığını beyan eylemiştir.

Alet cerh olan tabanca kendisine iraye edilmiş, bunun dahi kendisinin olmadığını söylemiştir.

Esna-ı katil de hazır bulunan Sandıkkâr Mösyö Samoel ile Muhasebeci Mösyö Naum fiil-i katili aynen müşahide eyledikleri gibi vakayı müteakip yetişen müstahdeminin ifade-i vakalarıyla da cinayetin merkum Abidin tarafından ikaa edildiğine şüphe ve tereddüt bırakmamaktadır.

Dün Beyoğlu Mutasarrıfıyet Aliyesinde Müfettiş İzzetlü Abdullah, Polis Meclisi Azasından İzzetlü Hüseyin, Voyvoda Ser Komiseri İzzetlü Emrah ve ikinci sınıf komiserlerinden Refaatlü Mahmut Necati Efendiler tarafından tahkikat ve tetkikata devam olunarak icap eden evrakı tanzim kılınmıştır.

Maktul bir sedyeye vaz' edilerek İtalyan hastanesine nakil edilmiştir. Bu gün orada mezkûr hastane tabibi tarafından kurşun ihraç olunacak ve bu ameliyatta Beyoğlu Mutasarrıfıyet Aliyesi etibbasından kaymakam dahi hazır bulunacaktır. Badehu mumaileyhin cenazesi kaldırılarak Şişli'ye nakil olunacaktır.

Mösyö Molho kırk beş yaşındadır. Bir müddet Banker Kamanto'nun yanında kâtiplik ve muahheren direktörlük etmiş, dokuz sene evvel Selanik Bankasına ikinci direktör tayin edilmiş, badehu birinci direktön vefatı üzerine mumaileyh birinci direktörlüğe tayin kılınmıştır. Familyası iki kızı ve bir oğlu vardır.”¹¹²

¹¹¹ “Cinayet”, Sabah, 27 Mayıs 1908.

¹¹² Sabah, 27 Mayıs 1908.

7 Haziran 1908 tarihli Sabah Gazetesi'ndeki cinayet haberi ise Edirnekapı civarında bir meyhanede meydana gelmiştir. Filip ve Hristo'nun Meyhanesinde içki içen Cemal, Ethem ve Kemal adlı üç arkadaş meyhanenin kapanma saati gelene kadar meyhanede durmuşlar ve sarhoş olmuşlardır. İttikleri rakının parasını ödemediği gitmeye kalkışmaları üzerine meyhanenin kasasından sorumlu Petro ile aralarında tartışma başlamış, Cemal ve Kemal adlı arkadaşlar bıçaklarını çekerek Petro'yu arkasından, bacağından ve diğer iki yerinden tehlikeli şekilde yaralayarak öldürmüşlerdir.¹¹³

2 Temmuz 1908 tarihli Sabah Gazetesine yansıyan bir diğer cinayet olayı ise; Kasımpaşa'da Kahveci Azmi'nin kahvesinin yanında vuku bulmuştur. Kahvenin yanına duvar yaptırmak isteyen Rıfat, buna karşı çıkan Azmi'nin kardeşiyle tartışmış ve tartışma cinayete sonuçlanmıştır. Bu vaka gazeteye şu şekilde yansımıştır:

“Kasımpaşa'da Bedrettin Mahallesinde Kıpti Emin ile biraderleri Azmi ve Nazif evvel ki akşam saat on bir raddelerinde o civar sakinlerinden Mehmet ve İsmail ile münazaa ederek Emin bıçakla Mehmet'i göbeğinden cerh ve katl ve İsmail'i sol böğründen cerh etmiş. Azmi de başından mecruh olmuştur.

Mezkûr cinayet hakkında icra eylediğimiz tahkikata nazaran maktul Mehmet'in babası soğancı Rıfat'ın hanesi yanında katil Emin'in biraderi Azmi'nin kahvesi varmış. Rıfat kahvenin yanında bir duvar yaptırmakta imiş. Azmi bu duvarın kahveye mahsuru olduğunu görerek duvarı yaptırmamak ister. Rıfat'ta yaptırmak hususunda ısrar eylemiş. Cinayetin vukuundan iki gün evvel yine bu duvar meselesinden dolayı Azmi ve karındaşı Nazif ile Rıfat arasında münazaa zuhura gelmiş, Azmi ve Nazif kürek ile Rıfat'ı başından cerh etmiş. Carihler zabıtaca derdest edilip Adliye Nezareti Celilesine tevdi' edilmiş, oraca bir gün sonra kefalete rabt ile sebilleri tahliye edilmiş. Rıfat'ın oğlu Mehmet babasının Azmi ve Emin taraflarından cerh edilmesinden dolayı muğberr olarak taallukattından ve ehibbasından İsmail ve Mecit ile oğlu ve damadı Balat'lı Ali, Aşiki, Mehmet'i teşvik ederek bunlar ellerinden birer sopa olduğu halde Azmi ile biraderlerinin hanesine gitmişler, orada yine duvar meselesi mevzu bahis olarak münazaa tahattüs etmiş. Münazaa biraz sonra mudarebeye müncer olmuş, bunlar birbirine karışmışlar. Bu sırada Emin hamil olduğu bıçağını çekerek evvela Mehmet'in göbeğine ve badehu İsmail'in sol böğrüne saplamış, Mehmet o anda düşüp vefat etmiştir. Mudarebe esnasından Azmi'de başından mecruh olmuştur.

Keyfiyet zabıtaca haber alınması üzerine mahal-i vakaya yetişilmiş ise de katil Emin ile biraderi Nazif firar etmiş olduğundan mecruh Azmi, İsmail derdest edilmiştir.

¹¹³ Sabah, 7 Haziran 1908.

Merkuman münazaaya ber vechi bil ifade eyledikleri gibi esbabı münazaanın duvar meselesi olduğunu da beyan eylemişlerdir. Mecruhların yaraları ziyade olduğundan hapishane-i umumi hastanesine nakil olunmuş katil ve refikalarının taharrisine tevessül edilmiştir.

Beyoğlu Mutasarrıfıyet-i Aliyesi'nin tahkikat odasına memur Komiser-i Sani Refaatlı Mahmut Necati Efendi mahalli vukuata izam edilerek tahkikat mukteziye icra ettirilmiş, Kasımpaşa merkezinde Komiser Hikmet ve jurnal memuru Ahmet Efendiler katilin taharrisine memur edilmiştir.

Mumaileyh Hikmet ve Ahmet efendiler tarafından katil Emin'in kemal-i germi ile taharrisine ibtidar olunmuş, saat bir raddelerinde Unkapanı köprüsünden karşı tarafa geçmekte olduğu görülerek merkum derdest edilmiştir.

Katilin Mahmut Necati Efendi tarafından isticvabı icra edilmiş merkum inkâra mahal kalmadığını anlayarak ber vechi ati itiraf-ı cürm eylemiştir.

“Ben biraderlerim ile hanemizin bahçesinde oturmakta iken Mehmet, İsmail, Becit ile oğlu ve damadı Balat'lı Ali, Aşiki, Mehmet ellerinde sopalarla bahçeye gelerek üzerimize hücum ve bizi darp etmeğe başladılar. Ben de kendimi, biraderlerimi bunların elinden kurtarmak için hamil olduğum bıçağı Mehmet ile İsmail'e vurdum. Biraderim Nazif ile firar eyledik. O Azap kapısında benden ayrıldı. Nereye gittiğini bilmiyorum. Ben Karaköy cihetlerine gittim. Biraz dolaştım. Saat bire yakın haneme avdet etmek üzere Unkapanı köprüsünden geçerken memurlar tarafından derdest edildim. Alet-i cerh olan bıçağı vakaya müteakip kırdım. Etsalmaz da bulunan Melek kadının abdesthanesi lağımına attım. Esbab-ı münazaa Mehmet'in babası soğancı Rıfat ile biraderim Azmi arasında tahattüs etmekte bulunan bir duvar meselesidir.”

Bunun üzerine taharriyat icra edilerek bıçak bulunmuştur. Maktulün Beyoğlu Mutasarrıfıyet-i Aliyesi etibbasından İzzetlü Luici Bey tarafından muayenesi bi'l-icra bağırsakları kesilerek seyelân-ı dem dahiliden vefat eylediği anlaşılmış ve defnine ruhsat verilmiştir.

Ahiren vukuu bulan istihbaratımıza nazaran firarı Nazif dahi dün saat altı raddelerinde Edirnekapısı civarında dolaşmakta iken Edirne kapısı haricinde otakçılar karakolunda müstahdem polis Rıfat Efendi tarafından görülmüş ve merkum Eğri Kapıda tekfur saray-ı nam mahale kadar takip edilerek burada nokta memuru Bekir Efendinin muavenetiyle mumaileyh Rıfat Efendi tarafından derdest edilmiş ve giydiği gömleğinin müteatdid mahallerinde kan lekeleri görülmüş ve merkum ba jurnal Zaptiye Nezareti Celilesine gönderilmiştir.”¹¹⁴

¹¹⁴ Sabah, 2 Temmuz 1908.

Sabah Gazetesine farklı nedenlerle meydana gelen cinayet olayları bu şekilde yansımıştır. Aff-ı umumi öncesindeki haberlerini incelediğimiz Tercüman-ı Hakikat Gazetesine dokuz cinayet olayı yansımıştır. Sabah Gazetesi'nde aktarılan cinayet vakalarının dışında Tercüman-ı Hakikat Gazetesine yansıyan farklı nedenlerle meydana gelmiş cinayet vakalarını aktarmakta fayda görülmektedir.

11 Mayıs 1908 tarihli Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nde Eyüp'te meydana gelen bir cinayet vakasına rastlanmaktadır. Bu cinayet vakası boşanmak üzere olan çiftlerden birinin vazgeçmesi üzerine gerçekleşmiştir. Vaka gazeteye şu şekilde yansımıştır:

“Eyüp'te defterdarda Hacı Hüsrev Mahallesinde bir hane de müste'cirin sakin olup Ayvansaray iskelesinde hamallık eden yirmi dört yaşlarında Bitlisli Faris bin Çilo birkaç günden beri zevcesi Fatma ile münazaa etmekte imişler. Zevc ve zevce bu münazaanın önü arkası alınamayacağını görünce irtibat-ı zevciyetin kesilmesinden başka çare bulamayacaklarını anlayıp muamele-i tatlikayanın ifası zımında mahalli mahkeme-i şeriyesine müracaata kendilerince lüzum görürler. Bu lüzum üzerine dün saat üç raddelerinde Eyüp mahkeme-i şeriyesine gelmek için evden beraberce çıkarlar ve Eyüp iskelesine doğru yürümeye başlarlar mezbure Fatma yolda Sokullu Mehmet Paşa türbesi önüne gelince hemen mezkûr türbenin avlusuna girer. Zevci yoldan niçin döndüğünü sorar ise de mezbure mahkeme-i şeriyeye gitmeyeceğini merkum Faris bin Çilo'ya beyan etmekle beraber elinde ki şemsiye ile zevcine birkaç defa vurur ve bir takım uygunsuz ve namusşeknane sözler söyler. Böyle gayri muntazır muameleye düşer olan Faris zevcesinin şu halinden hiddet ederek ve cebr-i nefisede muvaffak olamayıp nezinde taşıdığı ağaç saplı bıçakla mezbure Fatma'yı sol böğründen, arkasından, sol bacağından ve daha beş mahallinden tehlikeli surette cerh etmiş ve firar eylemiştir. Mezbure: “aman beni zevcim Faris vurdu.” diyerek yere düşmüştür. Vakadan haberdar olan memurin-i zabıta derhal mahalli cinayete azimetle mecruha-ı mezbure bir sedyeye vazien Balat'ta kain Musevi hastanesine nakolunmuştur. Mezbure isticvabında brr minval-i muharrer merkum Faris ile beraber Eyüp mahkeme-i şeriyesine giderler iken Sokullu Mehmet Paşa türbesi avlusunda zevci Faris tarafından cerh edildiğini söylemiştir.

Mecruhanın ikinci daire-i belediye etibbasından izzetlü Nesim Efendi tarafından muayenesi icrasında sekiz mahallinden ağır surette yarası olduğu görülmekle mezkur hastanede tedavi altına alınmıştır.

Zaptiye Nezaret-i Celilesi etibba Daire-i Behiyesi azasından kaymakam izzetlü Cemil Beyefendi tarafından muayenesi neticesinde mezburenin yarası tehlikeli bulunduğu anlaşılmiş ve ol vech ile mir-i mumaileyh ile mumaileyh Nesim Efendi

tarafından tanzim kılınmış olan raporu merci-i aliyesine takdim olunmuştur. Carih Faris bin Çilo memurin-i zabıta tarafından bıçakla beraber derdest edilmiş ve isticvabında itiraf-ı cürm etmiştir. Vakayı müşahide edenler dahi isticvablarında mezbure Fatma'nın merkur Faris bin Çilo tarafından cerh edildiğini söylemişlerdir. Mezburenin hayatından kat'-ı ümit edilmekte imiş. Bu babda tahkikata ibtidar olunmuştur.”¹¹⁵

Tercüman-ı Hakikat Gazetesine yansıyan diğer cinayet haberlerinin çoğu Sabah Gazetesi'nden aktarılmıştır.

Tezimizin izleyen kısımlarında işlenen suçların daha ayrıntılı bir şekilde görülebilmesi için her suçun örneklerinin ardından bir tabloya yer verilecektir. Bu sayede tezimizin içerisinde yer vermediğimiz bütün olaylar da bu tablolar yardımıyla izlenebilecektir.

Tablo 1: 1908 Aff-ı Umumi Öncesi Cinayet Vakaları

Gazete	Semt	Katil(ler)	Maktul	Suç Aleti	Cinayet Nedeni
Tercüman-ı Hakikat	Hasköy	İsmail	Mustafa	Kama	—
Tercüman-ı Hakikat-Sabah	Eski Ali Paşa (Fatih)	Hamdi	Anestaş	Terlikçi Bıçağı	Sarhoşluk-tartışma
Tercüman-ı Hakikat-Sabah	Galata	Sufikli	Dimitri	Ekmek Bıçağı	Tartışma
Tercüman-ı Hakikat	Eyüp	Faris	Fatma	Bıçak	Boşanma-Tartışma
Tercüman-ı Hakikat-Sabah	Şehremini	Ahmet	Hüsne Hanım	—	Hırsızlık
Sabah	Üsküdar	Ömer	Lütfi	—	Tartışma
Tercüman-ı Hakikat	Unkapanı	Hakkı	İbrahim	Bıçak	Tartışma

¹¹⁵ Tercüman-ı Hakikat, 11 Mayıs 1908.

Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Galata	Abdullah	Liza	Bıçak	Kıskançlık
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Fener	Vahib	Sami	Bıçak	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Galata	Abidin	Mösyö İshak Molho	Tabanca	İşten Çıkarma
Sabah	Edirnekapı	Cemal ve Kemal	Petro	Bıçak	Sarhoşluk- Tartışma
Sabah	Tophane	Ali	Tevfik	Kama	Tartışma
Sabah	Kasımpaşa	Emin	Mehmet	Bıçak	Tartışma
Sabah	Fatih	Nail	Muhiddin	Bıçak	Tartışma
Sabah	Balat	Sufi Oğlu Ali	Muammer Oğlu Ali	—	Tartışma
Sabah	Sinemköy (Şişli)	Andon	Loka	Bıçak	Tartışma
Sabah	Fatih	Mehmet Efendi	Halim Efendi	Bıçak	Tartışma

Aff-1 umumi öncesinde tabloda yer alan gazetelere yansıyan 17 cinayet vakası bulunmaktadır. Bu cinayetlerden 3'nün Galata* ve Fatih'de işlendiği geri kalanların ise İstanbul'un farklı bölgelerinde gerçekleştiği görülmektedir. Galata'nın kozmopolit yapısı, Fatih'in ise nüfus olarak kalabalık bir bölge olması bunda etkili olmuştur denilebilir.

* Bu ve bundan sonraki suç olaylarında başı çekecek olan Galata ve Beyoğlu semtleri bir nevi İmparatorluğun Avrupa'ya açılan penceresi görünümündeydi. Bu nedenle suçluların bu bölgeleri kendilerine mesken seçtikleri anlaşılmaktadır. Nitekim Zafer Toprak makalesinde bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: "Geleneksel Osmanlı'ya oranla çok daha "ileri" tekniklerle donanmış bir suçlu ordusu özellikle kentin modern yaşam biçiminin geliştiği Galata / Beyoğlu kesiminde faaliyete geçtiği görülüyor." Zafer Toprak, "Osmanlı'nın Son Döneminde İstanbul Sokaklarında Marjinaler: Hırsızlar, Dolandırıcılar, Yankesiciler", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 38, (Mart 2008), s. 276.

Katil ve maktüllerin profilleri incelendiğinde ilginç bir durum görülmektedir. Katillerin 2'si dışında tamamı Müslüman ve erkek iken maktüllerin 6'sının gayrimüslim olması dikkat çekicidir. İşin bir diğer ilginç kısmı ise maktüllerden 3'nün kadın olmasıdır. Katillerin kullandıkları cinayet aletlerine bakıldığında 17 vakadan 11'inde değişik cinsten bıçak kullanılırken 2'sinde kama, 1'inde tabanca kullanılmıştır. Bir olay da ise gazete hangi cinayet aletinin kullanıldığı hakkında bilgi vermemektedir.

Cinayet nedenlerine bakıldığında hemen hemen tamamının tartışma esnasında ve sonrasında gerçekleştiği görülmektedir. Bunun yanı sıra Faris'in kendisinden boşanmak istemeyen karısı Fatma'yı, Ahmed'in hırsızlık için girdiği evin sahibi Hüsne Hanım'ı, Abdullah'ın kıskandığı eski dostu Lisa'yı ve Abidin'in işten çıkarıldığı için çalıştığı bankanın müdürü Mösyö İshak Molho'yu öldürdüğü görülmektedir.

II. YARALAMA VAKALARI

Aff-1 umumi ilan edilmeden önce meydana gelen yaralama vakaları incelendiğinde Sabah gazetesi'nde 88, Tercüman-ı Hakikat gazetesi'nde ise 41 olay görülmüştür. Bu olayların birçoğu her iki gazetede de aynı şekilde aktarılmıştır. İstanbul'un hemen hemen bütün semtlerinde farklı nedenlerle meydana gelen bu yaralama vakaları bu bölümde örneklerle aktarılmaya çalışılacaktır.

Sabah ve Tercüman-ı Hakikat gazetelerinin her ikisinde de yer alan birkaç yaralama vakalarından da anlaşılacağı üzere toplum içinde farklı nedenlerle yaşanan tartışmaların çoğu, kişilerin birbirlerini yaralamalarıyla sonuçlanmaktadır. Örneğin alacak-verecek meselesi nedeniyle vuku bulan bir yaralama olayı gazetede şu şekilde yer almıştır:

“Üsküdar'da Şeh Camii-i Şerifi'nde Arabacılar içinde sakin mahal-i mezkûrda yağcı esnafından Edremitli Mahmut Efendinin dükkânında hizmetkâr Haşim evvel ki gece Çinili Camii-i Şerifi'nde İbrahim Efendi'nin kahvehanesinde kahve parasından dolayı kahveciye sebb etmekte olduğu sırada kahvehanede bulunan mahal-i mezkûr Külhân Sokağı sakinlerinden dondurmacı Şükrü ile de dil kavgası yapmış ve kahvehaneden çıkıp biraz sonra avdetle Şükrü ile tekrar münazaaya başlamış. O esnada

kahvehane haricinde Şükrü'yü sağ memesi üstünden fena halde cerh ile firar etmiştir.”¹¹⁶

Yukarıda iki gazetede de yer verilen yaralama olayından da anlaşılacağı üzere kahvede çıkan tartışma kahve dışına taşınmış ve tartışmanın vermiş olduğu öfke ve sinirle birbirlerini yaralamışlardır. Olay yerinden kaçan suçlu zabıta tarafından bir sonraki gün yaralı olarak evinde yakalanmıştır.

Aynı olayların bazen gazetelere farklı şekilde yansıdığı görülmektedir. Galata'da Balıkpazarı'nda meydana gelen bir yaralama olayının iki ayrı gazeteye yansıma şeklinde bazı farklılıklar görülmektedir. Sabah Gazetesi, üç arkadaşlarıyla birlikte Galata'da içki içip sarhoş olan Nikoli'nin çıkan bir tartışma sonucunda yaralandığını, zabıtaya verdiği ifadesinde “kendisini kara bıyıklı meçhul bir kişinin yaraladığını” beyan ettiğini yazmıştır. Zabıta onun birlikte içki içtiği arkadaşları Stelyo, Dimestokli ve Miço'nun olay yerinde olmamalarından kuşkulanarak Nikoli'nin arkadaşlarını korumak için yalan ifade verdiğini düşünmüş ve tahkikatı genişleterek yaralayanların Nikoli'nin arkadaşları olduğunu tespit etmiştir. Tercüman-ı Hakikat Gazetesi ise Nikoli'nin sokakta yaralı bir vaziyette bulunduğunu, kendisini kimin yaraladığı sorulduğunda cevap vermediğini, fakat arkadaşlarının yanında bulunmamasından dolayı yaralamayı içlerinden birinin gerçekleştirmiş olduğunun düşünüldüğünü yazmaktadır.¹¹⁷

Yaralama vakalarında tarafları ayırmak için araya girenlerin veya tartışmaya müdahale eden polislerinde yaralandığı vakalar görülmektedir. Bu türden bir yaralanma vakası Beyoğlu civarında yaşanmış ve Sabah ile Tercüman-ı Hakikat Gazetelerine şu şekilde yansımıştır:

“Kasımpaşa'da Trabzonlu Ömer, refiki Mehmet, Rizeli Ömer ile Galata sakinlerinden Penayot evvel ki gece saat üçte Mimar Sokağında münazaaya tutuşmuşlar. Bu esnada devriye memuru İbrahim Hilmi Efendi yetişmiş, münazaayı bertaraf etmek istemiş ise de Ömer saldırma ile İbrahim Hilmi Efendiyi sağ bileğinden, devriye memurlarına muavenet etmekte bulunan gazhane memurlarından Şaban Efendiyi dahi kolundan cerh etmiştir. Bu esnada memurin-i zabıta yetişerek merkum Ömer derdest olunmuş, üzerinde bir saldırma, iki tabanca zuhur eylemiştir.”¹¹⁸

¹¹⁶ Sabah, 27 Nisan 1908; Tercüman-ı Hakikat, 27 Nisan 1908.

¹¹⁷ Sabah, 28 Nisan 1908; Tercüman-ı Hakikat, 28 Nisan 1908.

¹¹⁸ Sabah, 28 Nisan 1908.

Aynı olay Tercüman-ı Hakikat Gazetesine biraz farklı olarak şu şekilde yansımıştır:

“Sabıkalı takımından Bursalı Penayot ve Trabzonlu Ömer, Yakup, terlikçi Mehmet evvel ki gece Beyoğlu’na geçerler. Bunlar o civarda Mimar Sokağına geldiklerinde içlerinden merkum Ömer ile Yakup’un münazaa etmekte oldukları devriye memuru Komiser-i Salis Sivaslı Ahmet ve Polis İbrahim Hilmi Efendiler tarafından görülmekle memurin-i mumaileyhe te’lif-i beyn için aralarına girerler. Merkum Top Ömer Hamil olduğu bıçağı çekerek mumaileyh İbrahim Hilmi Efendiyi katl kastıyla sağ elinden tehlikeli surette cerh ettiği gibi oradan geçmekte olan gazhane ustalarından Şaban Ağa’yı sol kolundan cerh etmekte iken carih Ömer, Yakup, Mehmet derdest edilmiş ise de Penayot firar eylemiştir.”¹¹⁹

Bu olaylar kişiler arasında ki tartışmaların boyutunun ne kadar büyük olduğunu göstermekle birlikte, tartışmayı bertaraf etmek için araya giren polis memurunu yaralayacak kadar gözlerinin döndüğü göstermektedir.

Tartışma sonucu meydana gelen yaralama vakalarının yanı sıra başka bir nedenle meydana gelen yaralama vakası örneği Sabah Gazetesi’nde şu şekilde yer almıştır:

“Sandalcı Ahmet evvel ki gece saat yedide Galata’dan geçerken Galata’lı Serup namında biri parasını gasp, sol memesinden cerh etmiştir.”¹²⁰

Günümüzde de görüldüğü üzere gasp olaylar ıesnasında yaralanma olaylarının da yaşanması muhtemeldir. Çünkü gasp edilen kişi gasp edene mukavemet göstermekte bunun sonucunda yaralanmakta ve hatta ölmektedir. O nedenle gazetelerdeki birçok gasp olayı aynı zamanda yaralama olaylarını da ihtiva etmektedir.

Gazeteye yansıyan bir diğer yaralama nedeni ise; günümüzde de sıkça rastladığımız eşler arasındaki maddi veya manevi anlaşmazlığın sonucu meydana gelen vakalardır. Bu nedenle gerçekleşmiş olan bir yaralama vakası her iki gazete de şu şekilde yer almıştır:

“Kasımpaşa’da Bedrettin Mahallesinde sakin balıkçı Yasef zevcesi Veyda ile evvel ki gece saat dörtte münazaa ederek mezbureyi müteaddit mahallerinden cerh

¹¹⁹ Tercüman-ı Hakikat, 28 Nisan 1908.

¹²⁰ Sabah, 2 Mayıs 1908.

etmiştir. Yasef mezbureye hıfz etmek üzere on iki mecdiye teslim etmiş. Evvel ki gece paraları istemiş, Veyda bir mecdiyesini sarf ettiğini söylemesi üzerine münaza ve mücerraha vukua gelmiştir.”¹²¹

Yaralama vakalarının bir başka nedeni ise kıskançlıktır. İncelediğimiz dönemde eşler arasında veya sevgilisi (dostu) arasında olan kıskançlık sonucu yaralama vakaları da yaşanmıştır. Bu tarzda yaralama vakaları yine iki gazetede yer almıştır.

Sabah Gazetesi’nde yer alan bu türden bir vaka Beyoğlu Kalyoncu Kolluğu’nda bir gazinoda meydana gelmiştir. Toma adlı gayrimüslim eski dostunu başka biriyle görmeye tahammül edemeyince kıskançlıkla silahına davranmış ve Mari’yi yaralamıştır:

“Kalyoncu Kulluğunda Çakmak Sokağında bir hanede sakin Mari dostu Emil ile birlikte evvelki gün saat dokuzda Şişli’de İzzet Paşa Çiftliği nam mahalde Emil Koları’nın gazinosuna gitmişler. Orada yekdiğeriyle musahabeye dalmışlar. Mezbure Emil’den evvel Beyoğlu’nda Abanoz Sokağında Yanyalı Toma namında biriyle münasebette bulunmuş. Mari ile yeni dostu Emil’in musahabata daldıkları bir sırada Tuma da mezkûr gazinoya gitmiş. Bunların yakınında bulunan bir masaya oturmuş. Mari Toma’nın geldiğini görmüş ise de hiç ehemmiyet vermeyerek yeni dostu ile musahabede devam etmiş. Toma bir müddet seyretmiş ise de bir aralık tahammül edemeyerek ayağa kalkmış, hamil olduğu tabancayı çekip dört defa ateş etmiş. Çıkan mermilerden ikisi Mari’nin göğsüne, koluna isabetle mecruh eylemiş, biri de ceketinin kolunu delmiş ise de bir zarar iras etmemiştir.”¹²²

Buna benzer muhtemelen kıskançlıktan çıkan bir başka olay Tercüman-ı Hakikat Gazetesi’nde şu şekilde aktarılmıştır:

“Posta müvezzî’liği eden Ali Kazım evvel ki gece Beyoğlu’nda Dolapdere’sinde Sazlıdere içerisinde Şişman Vasu’nun umumhanesinde sermaye Virjiniyi bıçakla yanağından cerh eylemiştir.”¹²³

Yine günümüzde sıkça karşılaştığımız borç meselesi (alacak-verecek davası), tartışmaların ve yaralama vakalarının nedenlerinden biridir. Borcun ödenmemesi, eksik ödenmesi veya zamanında ödenmemesi gibi nedenlerle taraflar birbirlerine zarar vermektedirler.

¹²¹ Sabah, 8 Mayıs 1908.

¹²² Sabah, 12 Mayıs 1908.

¹²³ Tercüman-ı Hakikat, 21 Mayıs 1908.

Sabah Gazetesi'nde rastladığımız bir olayda Berber Hüseyin, Kahveci Hüsnü'den borcunu istemiş ve onun vermemesi üzerine yaralama olayı vuku bulmuştur:

“Tophane'de sakin Berber Hüseyin'in mahal-i mezkûrda kahveci Hüsnü'de yüz para alacağı varmış. Dün meblağ-ı mezburu istemiş, vermemesinden muğber olarak ustura ile merkumu yüzünden cerh etmiştir. Mecruhun üzerinde yüz lira, üç beşi bir yerde zuhur etmiştir.”¹²⁴

Aynı evde yaşayan kişilerin anlaşamayıp, evlerini ayırmaları sonucu eşyaları paylaşma meselesi de yaralama olaylarına sebebiyet vermiştir. Sabah Gazetesi'nde bu tarzda bir yaralama vakasına tesadüf etmekteyiz:

“Beyoğlu'nda Papaz Sokağında Berber Alfo'nun çırağı Vasil mahal-i mezkûrda Duvarcı Koçu'yu dün sabah saat on ikide kaburgasından ve sağ bileğinden tehlikeli surette cerh etmiştir. Merkuman evvelce bir hanede oturuyorlar imiş. On gün evvel Vasil diğer bir mahale taşınmış. Dün sabah Koçu'nun nezdine giderek perdelerini istemiş. Bu esnada aralarında zuhura gelen münazaa fiil-i cerhi intac etmiştir.”¹²⁵

Sabah Gazetesi 8 Temmuz 1908 tarihli sayısında bir aile içi şiddet olayına yer vermiştir. Benova eşi Virjini ile tartışmış ve evi terk etmiştir. Eşyalarını almak için eve gelen Benova ile eşi arasında tartışma çıkmış ve Benova eşi Virjini'yi dudağından ve boynundan yaralamıştır. Benova olaydan sonra kaçmıştır.¹²⁶

Görüldüğü üzere yaralama vakaları günümüze benzer şekilde gelişme göstermektedir. Genellikle tartışma esnasında sinir ve öfkeyle yaralama vakaları meydana gelmiştir.

¹²⁴ Sabah, 30 Haziran 1908.

¹²⁵ Sabah, 23 Mayıs 1908.

¹²⁶ Sabah, 8 Temmuz 1908.

Tablo 2: 1908 Aff-ı Umumisi Öncesi Yaralama Vakaları

Gazete	Semt	Fail	Mağdur	Suç Aleti	Neden
Tercüman-ı Hakikat- Sabah	Galata	Servet	Mustafa	Kama	—
Tercüman-ı Hakikat- Sabah	Karagümrük	Ferhat	Mustafa	Bıçak	Tartışma
Sabah	Hasköy	İsmail	Bedri Mustafa	—	Tartışma
Sabah	Üsküdar	Halil	Galip	Bıçak	Tartışma
Tercüman-ı Hakikat- Sabah	Sultanahmet	Süleyman	Arif	—	Tartışma
Tercüman-ı Hakikat- Sabah	Pangaltı (Şişli)	Evakim	Koçu Mığıdıç	—	—
Tercüman-ı Hakikat- Sabah	Galata	Mustafa	Hüseyin	—	—
Tercüman-ı Hakikat- Sabah	Kumkapı	Dimitri	Niko	Bıçak	Tartışma
Tercüman-ı Hakikat- Sabah	Üsküdar	Haşim	Şükrü	Bıçak	Tartışma
Tercüman-ı Hakikat- Sabah	Galata	Stelyo, Dimestokli, Miço	Nikoli	—	Tartışma
Tercüman-ı Hakikat- Sabah	Beyoğlu	Ömer	İbrahim Hilmi Efendi ve Şaban Efendi	Bıçak	Sarhoşluk- Tartışma

Sabah	Üsküdar	Sıtkı	Lütfi	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Galata	Halit	Abdülrahim	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Beyoğlu	Niko, Yorgi, Zografo	Koçu	—	Tartışma
Sabah	Galata	Serop	Ahmet	—	Gasp
Sabah	Fenerbahçe (Kadıköy)	Ali	Medhul	Bıçakla	Tartışma
Sabah	Galata	Penayot	Miço	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Sirkeci	Hasan	Hüsnü	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Sirkeci	Mehmet ve Süleyman	Mehmet Efendi	Bıçak	Tartışma
Sabah	Fenerbahçe (Kadıköy)	İsmail	Emin	Tabanca	sarhoş olma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Galata	Zeynel	Roze	Bıçak	—
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Kasımpaşa	Yasef	Veyda	—	Tartışma
Sabah	Tepebaşı (Beyoğlu)	Mehmet Ali	Lifori	—	Tartışma
Sabah	Balıkpazarı (Beyoğlu)	Pandeli	Patriyos	Bıçak	—
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Beyoğlu	Toma	Mari	Tabanca	Kıskançlık

Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Pangaltı (Şişli)	Petro	Anna	Bıçak	—
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Galata	Osman	Mehmet	Bıçak	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Gedikpaşa (Fatih)	Aganoni	Kılantı	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Bülbülderesi (Üsküdar)	Yaşar	Erkahi	—	—
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Galata	Hilmi	Ali	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Hasköy	Pantof	Hilmi	—	—
Sabah	Üsküdar	Hasan	Mustafa	Bıçak	Tartışma
Sabah	Unkapı	Hakkı	İbrahim	Bıçak	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Dolapdere	Kazım	Virjin	Bıçak	—
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Beyoğlu	Vasil	Koçu	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Şehremini	Mehmet ve Ali	Mahmet Ali ve Derviş	Bıçak	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Unkapanı	Hafız Ömer	Mustafa Efendi	—	Tartışma

Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Samatya	Manoki, Yazmacı Karni	Terzi Karni	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat- Sabah	Galata	Halit	Ahmet	Bıçak	Tartışma
Sabah	Bülbüderesi (Üsküdar)	Yorgi	Ali	Saldırma	Tartışma
Sabah	Bülbüderesi (Üsküdar)	Mihal	Panai	—	—
Sabah	Üsküdar	Recep	Müntavis	—	Tartışma
Sabah	Arap Cami (Galata)	Yusuf	Marika	—	—
Sabah	Kumkapı	Yovakim	Süvayi	—	Tartışma
Sabah	Unkapanı	Abdülvahip	Ahmet	—	Tartışma
Sabah	Galata	Ali	Hüseyin	Kama	Tartışma
Sabah	Bostancı (Kadıköy)	Koçu	Hüseyin	Su testisi	Tartışma
Sabah	Galata	Enderiko ile Dimistoni	Ceva	—	Gasp
Sabah	Kasımpaşa	Terşi	İsmail	Bıçak	Tartışma
Sabah	Galata	Nikoli	—	Bıçak	—
Sabah	Cibali (Fatih)	Dimitri ve Mustafa	Mustafa ve Hasan	—	Sarhoş
Sabah	Tophane	Mehmet	Abbas	—	Tartışma
Sabah	Ayvansaray (Fatih)	Hasan	Karbani	—	Tartışma
Sabah	Aksaray	Osman ve Şerif	İsmail	—	Tartışma

Sabah	Kumkapı	Artin ve Şerin	Mihal	—	Tartışma
Sabah	Sirkeci	Hasan	Hüsnü	—	Tartışma
Sabah	Arap Cami (Galata)	Murat	Kamil	—	Tartışma
Sabah	Kumkapı	Dimitri	Hali Efendi ve Fehim Efendi	Bıçak	Sarhoş olma
Sabah	Fil Burnu (Beykoz)	Firoso	Despina	—	Tartışma
Sabah	Bülbülderesi	Fotaki	Dimitri	—	Tartışma
Sabah	Galata	Servet	Anestaş	Bıçak	Tartışma
Sabah	Dolapdere	Sofi	Hristo	Bıçak	Tartışma
Sabah	Beyoğlu	Yorgi'nin Kız Arkadaşının Kardeşi	Yorgi	Kunduracı Bıçağı	—
Sabah	—	Totori	Mehdi	—	Tartışma
Sabah	Tophane	Hüseyin	Hasan	Ustura	—
Sabah	Sultanahmet	Osman	Neşat	—	Tartışma
Sabah	Küçükpazar (Fatih)	Tanaş	Latif	Demir	Tartışma
Sabah	Kartal	Yanko	Vasil	Demir	Tartışma
Sabah	Üsküdar	Simon	Espero	Bıçak	Tartışma
Sabah	Fatih	Mahmut'un oğlu Hüseyin	Hüseyin	—	—
Sabah	Yüksek Kaldırım (Beyoğlu)	Abdulrahman	Espero	—	—
Sabah	Yenişehir	Benva	Virjin	Bıçak	Tartışma
Sabah	Beyoğlu	Niko	Yorgi	Ustura	—

Sabah	Papas köprüsü (Bağcılar)	Bedos	Agob	—	—
Sabah	Galata	Devit	Ali	—	—
Sabah	Aksaray	Ahmet Efendi	Habip Ahmet Efendi	—	Tartışma
Sabah	İstinye (Sarıyer)	Sofikli	Yorgi	Bıçak	Tartışma
Sabah	Kalaycı Bahçesi (Beyoğlu)	Nesim	Manul	—	Tartışma
Sabah	Tarabya (Sarıyer)	Yandali, Dimitri, Hüseyin, Yusuf	Pimandi, Ali	—	Tartışma
Sabah	Sarıyer	Muzaffer	Yaşar	Bıçak	Tartışma
Sabah	Galata	Mihal	Mehmet ve Selim	Bıçak ve Sopa	Tartışma
Sabah	Dolapdere	Andon, İlya, Yorgi	Irgat başı Ahmet, Rençber Ahmet, Panaboti	—	Tartışma
Sabah	Kumkapı	Salih Efendi	Nuri Efendi	—	Tartışma
Sabah	Eminönü	Malatyalı Mehmet, Bekir ve Diğer Mehmet	Halil	—	Tartışma
Sabah	Galata	Sezayani	Polsi, Ester	Tabanca	Tartışma
Sabah	Galata	Behçet	Servet	Tabanca	Tartışma
Sabah	Galata	Kersoy	İbrahim	—	—

Sabah	Yüksek Kaldırım (Beyoğlu)	Koçu	Tevfik	—	—
Sabah	Ortaköy	Dimitri	Yorgi	Bıçak	—
Tercüman-1 Hakikat	Kasımpaşa	Kazım	Ahmed	—	—
Tercüman-1 Hakikat	Balıkpazarı (Beyoğlu)	Yorgi	Yorgi	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat	Kasımpaşa	Yekçeşem	Mustafa Cemil	—	—
Tercüman-1 Hakikat	Kasımpaşa	Haşmet	Hüseyin ve Rıza	—	—
Tercüman-1 Hakikat	Fatih	Yusuf ve Ahmet	Ethem	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat	Galata	Derviş	Yamadi	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat	Langa (Fatih)	Bedos	İstirat	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat	Çatladı Kapı (Fatih)	Nazif	Tahir	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat	Fatih	Fettah	Salih	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat	Tatavla (Şişli)	Koçu	Mustafa Efendi	—	Tartışma
Tercüman-1 Hakikat	Eyüp	Abdülgaffur	Cemil	—	—
Tercüman-1 Hakikat	Galata	Sergiz	Virjin	—	—
Tercüman-1 Hakikat	Samatya	Mehmet	Mehmet Ağa	—	Tartışma

Tablodan da anlaşılacağı üzere aff-ı umuminin üç ay öncesinde İstanbul'da gazetelere yansıyan 102 yaralama olayı gerçekleşmiştir. Bu yaralama olaylarından 85'i Avrupa, 15'i Anadolu Yakası'nda meydana gelmiştir. 2 olayda ise mahal belirtilmemiştir. Olayların büyük çoğunluğunun Avrupa yakasında gerçekleşmiş olması nüfusun dağılımı ve kozmopolitliği ile açıklanabilir. Avrupa Yakasında gerçekleşen olayların 23 tanesi Galata'da geçmekte bunu 11 vaka ile Beyoğlu izlemektedir. Galata ve Beyoğlu'nda meydana gelen yaralama olaylarının bu denli fazla olması bölgenin asayişinin bozuk olduğunu göstermektedir. Yaralama olaylarının sık gerçekleştiği yerlerden birisi de daha çok eğlence mekânlarının yer aldığı Kumkapı ve Dolapdere semtleridir. Bu semtlerden başka olayların sık görüldüğü yerler sırasıyla 9 olay ile Fatih, 6 olay ile Üsküdar, 5 olay ile Kasımpaşa ve 4 olay ile Bülbülderesi'dir.

Gazetelere yansıyan 102 yaralama olayından 88'inde fail tek kişi olarak görülürken 14 olayda en az iki veya daha fazla kişinin olayı gerçekleştirdikleri görülmektedir. Mağdurlar açısından bakıldığında 93 vakada mağdurun tek bir kişi olduğu anlaşılırken 9 vakada fail(ler)in iki veya daha fazla kişiyi yaraladıkları görülmektedir. Faillerin ve mağdurların profilleri incelendiğinde olayı gerçekleştiren ve olaydan etkilenenlerin sayılarında bir yakınlık görülmektedir. Faillerin 56'sı Müslim, 46'sı gayrimüslim iken mağdurların 58'i Müslim, 43'ü gayrimüslimdir. Bazı olaylarda Müslim ve gayrimüslimlerin suçu birlikte işledikleri, ya da birlikte hedef oldukları da anlaşılmaktadır. Müslim'in Müslim'i, Müslimin gayrimüslimi, Gayrimüslim'in müslimi, gayrimüslimin gayrimüslimi yaraladığı birçok örnek bulunmaktadır ki bu da her iki kesiminde olayların içerisinde yer aldıklarını kanıtlar niteliktedir.

Gazeteler yaralama olaylarında kullanılan aletler ile ilgili kısıtlı bilgiler vermektedir. Gerçekleşen olayların 62'sinde herhangi bir suç aleti zikredilmezken, 28 olayda farklı türlerde bıçak, 4 olayda tabanca, 6 olayın 2'sinde demir, 2'sinde kama, 2'sinde de ustura kullanılmıştır. Geriye kalan 2 olayda ise failler su testisi ve saldırma kullanmışlardır. Bu rakamlardan da açıkça anlaşılacağı üzere kişiler üzerlerinde mutlaka kesici ve delici bir alet taşımaktadırlar ki bu durum da genel asayişsizliğin ne boyutta olduğunu ortaya koymaktadır.

Yaralama olaylarının nedenlerine göz atıldığında 68 olayın tartışma esnasında veya sonrasında vukua geldiği görülmektedir. 3 olay sarhoşluk nedeniyle, 2 olay gasp, 1 olay da kıskançlık nedeniyle meydana gelmiştir. 27 olayda ise yaralama sebebi olarak herhangi bir bilgi verilmemiştir.

III. HIRSIZLIK VAKALARI

Çalışmamızın aralığına giren üç aylık dönemde Sabah ve Tercüman-ı Hakikat gazeteleri incelendiğinde Sabah Gazetesi'nde 96, Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nde ise 50 hırsızlık vakası görülmüştür. İki gazete de yer alan haberlerden anlaşılacağı üzere daha çok kişilerin evinde veya dükkânında bulunan kasaları açmak veya kırmak gibi hırsızlık vakaları yaşanmıştır.

Sabah Gazetesi'nde kasa hırsızlığıyla ilgili bir vaka şu şekilde yer almıştır:

“Sultan Hamamı'nda tüccardan Mösyö Mantomay Polikar'ın mağazasında geçen gün bir sirkatika' edilmiştir. Yevm-i mezkûrda ticarethanede müstahdem olanlar mağazaya geldikleri sırada pencerede ki demir parmaklıklardan bir takım iplerin sarktığını görünce düçar-ı telaş olmuşlar hemen kasanın bulunduğu mahale gidip kasanın kırılmış olduğunu görmüşlerdir. Mösyö Polikar bir gün evvel kasasında bulunan 3.500 lirayı bankaya verdiği için dolayı sârikler ancak (30) Fransız lirası ile bir miktar ufaklıktan ibaret cüzi bir meblağ ile kıymettar bazı eşyadan başka bir şey aşıraramamışlardır.”¹²⁷

Haberin devamında, hırsızların kasa kırmak için kullandıkları alet edevatları mağaza içinde bıraktıkları ve mağaza sahibinin, daha önce yanında çalışan, dükkândan mal çalıp sattığını öğrenmesi üzerine kovduğu ve kasada para olduğunu bilen çırağından şüphelenerek zabıtaya müracaat edildiği yazılmıştır.

Tercüman-ı Hakikat Gazetesi ise Beyoğlu Bristol Oteli'nde meydana gelen 150 liralık kasa hırsızlığından bahsetmiştir. Gazete, kasanın kırılmamış olması ve sadece anahtar kısmında biraz hasar oluşmasından dolayı dışarıdan biri tarafından değil otel içinden biri tarafından yapıldığını yazmaktadır. Gazete olayın ayrıntılarını sütunlarına şu şekilde aktarmıştır:

“Zabıtaca icra kılınan tahkikata nazaran sârikin haricen duhulüne dair bir emare görülememiş ve binaenaleyh sirkatin dahilen vukua geldiği anlaşılmıştır. Mezkûr otelde kapıcı Yani zabıtaca derdest olunarak üzeri taharri olundukta (203) adet Fransız

¹²⁷ Sabah, 16 Nisan 1908.

lirasıyla odasının taharrisinde de (30) kadar Osmanlı ve İngiliz lirası zuhur etmiştir. Merhum Yani üç seneden beri mezkur otelde 240 kuruş maaşla kapıcılık eder imiş. Kasa otelin alt kat ve arka cihetindeki yazıhanede bir köşede bulunmakta imiş. Mezkur yazıhanenin anahtarı daima yanında bulunmuş. Otel müsteciri mezkûr otelde hizmetçi Mıgırdıç, Lambo, Foti, Arsen, Nikoli ile evvel ce otelde yazıcı bulunan Anderya ve hizmetçi Hormozel'den şüphesi olduğunu söylemekle merhumlar dahi zabıtaca derdest edilerek isticvapları icra kılınmaktadır. Sârikin otelin arka cihetinden geldiği otel müsteciri tarafından söylenmekte ise de sârikin diğer salonlarda bulunan (600) liralık kadar mücevheratı bırakıp da kasadaki (115) lira kadar bir parayı alması bu sirkatin ancak dâhilen vukuu bulduğunu tasdik ettirecek ahvalden görüldüğünden zabıtaca tamik-i tahkikata devam edilmektedir.”¹²⁸

Bir başka kasa hırsızlığı vakası Sabah Gazetesine şu şekilde yansımıştır:

"Mahmutpaşa'da Çuhacı Hanında Hazaros Sabuncuyan namında biri zabıtaya müracaat ederek mağazasında bulunan kasanın şikeste edilip derununda bulunan ve kendisine emaneten bırakılan (100) liranın sirkat olunduğunu söylemesi üzerine memurin-i zabıta mezkûr mağazaya giderek kasanın kırıldığını görmüşler ve icra eyledikleri keşf ve muayenede hariciden mağazaya sârik duhul ettiğine dair bir emare görülemeyip fiil-i sirkatin dahilen ika' edildiği anlaşılmış ve merhum ifadesinde kimseden şüphesi olmadığını bildirdiğinden ve mağazada bulunanlar dahi adem-i malumat beyan ettiklerinden zabıtaca tahkikat icra edilmekte bulunmuştur.”¹²⁹

Zabıta tarafından yapılan yukarıdaki olayın incelemesi Sabah Gazetesi'nin ertesi günkü nüshasına şu şekilde yansımıştır. Aynı handaki kömür işçisi, Sarraf Hazaros Sabuncuyan'a bir ay önce üç ay vadeli altı liraya bir kordon emanet etmiştir. Fakat işçi, kordonun vadesi dolmadan arkadaşı ile mağzaya gelip emanetini almıştır. Hazaros Sabuncuyan, bu esnada kömür işçisinin yanında bulunan arkadaşının kasayı gördüğünü ve bunlardan şüphelendiğini söylemiştir. Mağaza kapısının anahtarla açılması, kasanın da anahtar yerinden kırıldığının ortaya çıkması üzerine zabıta tarafından şüpheliler hakkında inceleme başlatılmıştır.¹³⁰

İki gazeteye de aynı şekilde yansıyan bir diğer kasa hırsızlığı vakası Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nde şu şekilde yer almıştır:

“Balık Pazarı'nda Nafia Hanı'nın beş numaralı odasında icra-ı ticaret eden sarraf İsak ve oğlu Aron ve Silivrili İsa Koçu evvel ki Cuma günü oda kapısını kapayıp evvela İsak ve sonra oğlu Aron Kuzguncuğa gitmişler. Dün sabahleyin ticaretgahlarına

¹²⁸ Tercüman-ı Hakikat, 26 Nisan 1908.

¹²⁹ Sabah, 10 Mayıs 1908.

¹³⁰ Sabah, 11 Mayıs 1908.

gelip oda kapısını açmış. Derununda bulunan üç kasadan Koçu'ya ait kasa kırılarak derununda ki (1.600) liralık nakit ve mücevheratın sirkat olunmuş olduğunu görmekle memurin-i zabıtaya müracaat etmiştir. Bu kasalardan bir adedinin kırılması ve derununda ki nakit ve mücevheratın sirkat olunması keyfiyeti hanın oda başısı Ali'den sual olundukta merkum, Cuma günü İsak ve oğlu Aron'un odaya gelmediklerini ve kahveci Yanyalı Avram oda kapısını açık görünce kendisine haber verdiğini ve bunun üzerine odaya girip kasaların kapalı olup olmadığına baktıkta hepsinin kilitli olduğunu söylemiş ve açık kalmasın fikriyle kapıyı ip ile bağladığını ilave eylemiştir. Oda muayene olundukta kasa derunundan sirkat olunan mücevheratın kutuları içleri bomboş olduğu halde görüldüğü gibi kasanın anahtar ve kilit yerinden kırıldığı dahi müşahede olunmuştur. Bundan da kasa açılarak derununda bulunan nakit ve mücevherat alındıktan sonra kasanın tekrar kapandığı anlaşılmıştır. Mezkûr handa komisyoncu Hazaros ve Haçik namında iki kişi mukayyem imiş. Bunlar dört beş gün evvel Sorpa namında birini hana getirmişler. Merkum Sorpa'ya Hazaros ve Haçik bir oda isticar etmişler. Fakat merkum Sorpa orada on beş gün ikamet etmiş ise de hiçbir kimse ile bir muamele yapmamıştır. Bir gün İsak odasına gitmekte iken Sorpa nargile içerek: "Sinyor sen zenginsin bana para ver" dediğini ve şüphesi merkumdan olduğunu söylemiştir. Bu babda tahkikat icra edilmektedir."¹³¹

Yukarıdaki haberde açılan kasanın Koçu'ya ait olduğu yazılmıştır. Fakat haberin devamında görüldüğü üzere şüphelinin Sarraf İsak'a sorulması ve aynı haberi aktaran Sabah Gazetesi'nin açılan kasanın Sarraf İsak'a ait olduğunu yazması açılan kasanın Sarraf İsak'a ait olduğunu göstermektedir. Yine Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nin 27 Mayıs 1908 tarihli sayısında bu kasa hırsızlarının araştırıldığını yazdığı haberinde de açılan kasanın Sarraf İsak'a ait olduğunun yazılması, 25 Mayıs 1908 tarihli haberinde ki Koçu isminin sehven yazılmış olduğu söylenebilir.

İstanbul'daki asayişsizliğin ileri bir boyuta vardığını gösteren en ilginç örneklerden birisi ibadethanelerin de hırsızlık vakalarına maruz kalmasıdır. Bu konuda verilebilecek güzel bir örnek Sabah Gazetesi'ne şu şekilde yansımıştır: "Destoni kumpanyasında kaptan Nikoli dün Ayanikola kilisesinde ayin esasında on Osmanlı, yirmi Fransız, dört İngiliz lirasını çaldırıştır."¹³²

Tercüman-ı Hakikat Gazetesi ise günümüzde de sıkça karşılaştığımız camide namaz kılanların ayakkabılarının çalındığı bir hırsızlık vakasına şu şekilde yer vermiştir: "Galata'da Kürekçi Kapısı'nda Bacacı Abdullah dün Arap Camii şerifinde

¹³¹ Tercüman-ı Hakikat, 25 Mayıs 1908.

¹³² Sabah, 26 Nisan 1908.

namaz kılmakta iken Ethem isminde bir sârik kundurularını sirkatle firar etmekte iken derdest edilmiştir.”¹³³

Camide yaşanan hırsızlık olaylarına örnek olabilecek bir diğer olay aslında İstanbul’daki hırsızların nasıl organize bir şekilde hareket ettiklerini göstermesi açısından dikkate şayandır. İçerisinde Müslim, Gayrimüslim, Kıpti, Sabıkalı kısacası toplumun hemen hemen her kesiminden kişinin bulunduğu bir hırsızlık çetesinin kurulduğu görülmektedir. Gazete bu olayı şu şekilde sütunlarına aktarmıştır:

“Aksaray civarında Cerrahpaşa’da bir camii-i şerife sâriklerin girdiği mahalli memurin zabıtası tarafından haber alınması üzerine memurin-i zabıta mahal-i mezkura gitmiş ve sârikler firar etmekte iken beş sârik derdest olunarak karakola götürülmüş ve üzerlerinin taharrisinde bir çok eşya-ı mesruka zuhur eylemiş ve icra edilen tahkikatta Davutpaşa’da İspanakçı Viranesi’nde sakin ve sabıkalı guruhundan Ali ve Yaşar Unkapanı civarında Cibali’de Reji Fabrikası kurbunda sakin boşta gezer takımından Kayserili Aleksi ve refiki Erşak ve Üsküdar’da Suluhan’da sakin Kıpti guruhundan Salih nam şahıslar olup bunlar bir kumpanya teşkil edip geceleri İstanbul ve civarı mahallatında gezerek birçok haneleri tarassud ederek fırsat buldukça girerek fiil-i sirkate ictisar etmekte oldukları anlaşılacak cümlesi ba-jurnal Zabtiye Nezareti Celilesine gönderilmiştir.”¹³⁴

Hırsızlık vakalarında göze çarpan bir diğer konu kişilerin güvenerek evlerine veya ticarethanelerine aldıkları çalışanlarının yapmış oldukları hırsızlıklardır. Kendilerine güvenilerek işe alınmış olan bu kişiler görevlerini suistimal ederek zaman zaman hırsızlık girişimlerinde bulunmuşlardır. Buna benzer bir durum Sabah Gazetesi’nden şu şekilde aktarılmıştır:

“Erenköy’ünde sakin Nafia Nezareti Celilesi Mektubi Muavini Saadetlü Ziya Beyefendi Hazretleri Beyoğlu’nda Kalekapısı’nda hizmetçi Dellalı Madam Nikola’dan Eleni namında bir hizmetçi kızı almış, Cumartesi Eleni işlerin ziyadeliği bahanesiyle haneyi terk edip gitmiş, bilahare yirmi liralık yüzüğün sirkat edildiği anlaşılmasıyla zabıtaya müracaat ve mezbure Eleni Kalekapısı’nda Nikola hanesinde derdest edilmiştir.”¹³⁵

Tercüman-ı Hakikat Gazetesi’nde ise bir dükkânda çalışan çırağın yaptığı hırsızlık aktarılmıştır: “Galata’da Şarap İskelesinde Kahveci Mihal’in dükkanında

¹³³ Tercüman-ı Hakikat, 28 Nisan 1908.

¹³⁴ “Sârik Derdesti”, Sabah, 14 Mayıs 1908.

¹³⁵ Sabah, 28 Nisan 1908.

çırak Hristo evvel ki gece çekmeceyi açıp beş Osmanlı, yarım İngiliz lirasını sirkatle firar etmiş ise de zabıtaca derdest olunmuştur.”¹³⁶

Sabah Gazetesi yine buna benzer bir hırsızlık olayından bahsetmektedir. Mezkur olayda hizmetçi çalıştığı evden banknot çalmış ve bu banknotları bozdururken yakalanmıştır:

“An asıl Karahisar’ın Aşar Karyesi ahalisinden olup Kızıltoprak’ta Fener Yolu İstasyonu civarında mutasarrıfen sakin Haydarpaşa Rüsumat Anbar Muayene Memuru Hasan Efendi’nin nezdinde hizmetkâr olduğunu beyan eden on dört yaşlarında Şerif bin Mehmet evvel ki gün elinde bir banknot olduğu halde Kadı Karyesi’nde sarraflara müracaatla bozdurmak istemiş, memurin-i zabıta tarafından derdest edilmiştir. İcra edilen tahkikatta mezkûr banknotu hizmet eylediği haneden sirkat eylediği anlaşılmış ve Üsküdar Mutasarrıfıyet Aliyesine gönderilmiştir.”¹³⁷

Öteden beri çocukların hırsızlık vakalarında kullanılması toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İsteyerek veya istemeyerek küçük yaşta çocuklara yaptırılan hırsızlıklar, çocuklarda kötü bir alışkanlık haline gelerek hırsızlığı meslek haline getirmelerine sebep olmaktadır. Gazete haberlerinden anladığımıza göre; Aff-ı umumiden önce İstanbul’da hırsızlık olayları organize bir şekilde yapılmakta olup bu çetelerin üyeleri yetişkinler olabileceği gibi zaman zaman çocuklarda olabilmektedir. Suç ehliyeti olmayan ve daha az dikkat çeken çocukların yetişkinler tarafından bu türden suçlara yönettikleri sıklıkla görülmektedir. Sabah Gazetesi’nde rastladığımız bir olay çocuklardan oluşan bir çeteye kimlerin, nasıl hırsızlık yaptırdıklarını göstermesi açısından önemlidir.

“Çarşı-yı Kebir’de ve Mahmutpaşa ve Bahçekapısı ve mahal-i sairede bulunan tuhafiyeci ve buna mümasil esnafın dükkânları önlerinde açıkta bulunan çorap, mendil ve fanile ve daha bazı eşyaları sirkat etmekte olan küçük bir sârik kumpanyası bu kere zabıtaca elde edilmiştir. Bu sârikler Sirkeci ve Beyazıt civarında bulunan kahvehanelerin mevsim-i sayf hasebiyle önlerine çıkardıkları sandalye ve iskemleler ile küçük ateş mangallarını sirkat etmekte imişler. Sârik kumpanyası sekiz dokuz yaşında çocuklardan mürekkebe imiş. Lakin bunlar şu sirkatleri bazı serseri eşhasın teşvikiyle icra etmekte ve sirkat edip sattıkları eşyanın parasını bu serseri eşhasa götürmekte imişler. Küçük Sârik kumpanyası şu yolda ele geçmiştir. Evvel ki akşam tahminen dokuz yaşında bir çocuk sirkecide otelci Hacı Mehmet’in gazinosundan bir sandalye sirkat edip mahalli mezkurda Beyrut oteli karşısında Çankırlı Hacı Abdullah’a

¹³⁶ Tercüman-ı Hakikat, 16 Nisan 1908.

¹³⁷ Sabah, 14 Mayıs 1908.

satmakta iken Hocapaşa tarassub Komiseri Hüsnü Efendi tarafından derdest edilmiş ve isminin Sadık olduğunu söyleyerek şimdiye kadar sirket eylediği eşya vesaireyi demir kapıda Ayşe Hanımın ve Mehmet'in bodrumlarında sakın Osman ve Cemal ve Hocapaşa arsasında sakın Nuri nam şahıslara götürdüğünü ve kendisi dahi satmış olduğu mesruk eşyaların parasını dahi merkumlara vermekte olduğunu ve kendisine on para ve bazen yirmi para verdiklerini beyan ve ifade eylemiş. Komiser mumaileyh Hüsnü Efendi tarafından bu eşhas dahi derdest olunarak ba-jurnal Zaptiye Nezareti Celilesine gönderilmişlerdir. Müstahberatımıza nazaran bu eşhas-ı şerire bu gibi daha bir çok küçük çocukları toplayarak bu gibi sirketlere teşvik edip öteden beriden eşya sirket ettirip kendileri dahi yataklık etmekte oldukları anlaşmıştır.¹³⁸

II. Meşrutiyetin ilanından önce çocuklara yaptırılan hırsızlık vakalarının sadece İstanbul'dan ibaret olmadığını gazetelerdeki diğer örneklerden anlıyoruz. Örneğin Sabah Gazetesi; Üsküp'te çocuklardan müteşekkil bir hırsızlık takımı oluşturularak ufak tefek de olsa hırsızlıklar yaptırıldığını yazmaktadır. Bu hırsızlıkların en büyükleri 13 yaşında olan altı yedi çocuk tarafından yapıldığı anlaşmıştır. Bu hırsızlıklar zabitanın dikkatini çekmiş ve inceleme başlatılmıştır. Çocuklar tarafından yapılan hırsızlıklar o kadar ustaca yapılmıştır ki polis tarafından eşyası çalınanlara evlerinden ne çalındığı sorulduğunda ev sahipleri eşyalarının çalınmadığını söylemişlerdir. Fakat çalınan eşyalarını görünce de hayrete düşmekten kendilerini alamamışlardır. Çalınan eşyalarla birlikte hırsızlar ve çaldıkları eşyaları sattıkları kişi mahkemeye sevk edilmiştir.¹³⁹

Gazetelere eve, otellere ve dükkânlara girilerek yapılan hırsızlıkların yanı sıra asılan çamaşırların çalınması, hamalların ev taşırken veya yolculuk esnasında bavul taşırken yaptıkları hırsızlıklar, kümesten tavuk çalınması, geneleve gidenlerin paralarının çalınması gibi birçok hırsızlık vakaları da yansımıştır.

Bazı mahallelerde hırsızlık vakalarına daha çok rastlanılması zabitanın dikkatini çekmiş ve araştırma yapma gereğini ortaya çıkmıştır. Sabah Gazetesi'nden aktarılan bir haberde Kadıköy ve çevresinde meydana gelen hırsızlıkların İranlı Abdulrahim, arkadaşı İranlı Kerim, Bitlisli Tahir ve Aşçı Ahmet tarafından yapıldığı aktarılmış ve haberin devamında, bunların çalınmış eşya ile yakalandıkları ve haklarında kanun uygulanması için Üsküdar Emniyet Müdürlüğüne gönderildiği

¹³⁸ "Küçük Bir Sârik Kumpanyası", Sabah, 25 Mayıs 1908.

¹³⁹ "Üsküp'te Hırsızlık Kumpanyası" Sabah, 14 Haziran 1908.

yazılmıştır.¹⁴⁰ Birkaç gün sonra gazeteye yansıyan habere göre ise; yakalanan hırsızların sorguları sonunda birkaç arkadaşları daha olduğu ortaya çıkmış ve onlar hakkında da inceleme başlatılmıştır.¹⁴¹ Bu haberden, bazı mahallelerde hırsızlıkların grup olarak belli kişiler tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır.

Görüldüğü üzere gazetelere yansıyan hırsızlık vakaları günümüze benzer şekilde gerçekleştirilmiştir. O günün deyimiyle daha çok “boşta gezen” yani işsiz insanların hırsızlık yaptığı veya daha önceden sabıkalı olanların yine aynı suçu işlemeye devam ettikleri görülmüştür. Günümüzde de işsizliğin toplumsal bir sorun olduğu bir gerçektir. Bu gibi sorunların sonucunda veya başka sebeplerle insanların hırsızlığa başvurduğu bilinmektedir.

Tablo 3: 1908 Aff-ı Umumisi Öncesi Hırsızlık Vakaları

Gazete	Semt	Mekân	Sarikler (Hırsızlar)	Mağdur	Çalınan Eşya
Sabah Ve Tercüman-ı Hakikat	Dolapdere	Dükkân	Yorgi, Koçu	Aşçı Petro	Bakır
Sabah ve Tercüman- Hakikat	Galata	Dükkân	Hristo	Kahveci Mihal	Beş Osmanlı Lirası, Yarım Fransız Altını
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Sultan Hamamı (Fatih)	Mağaza	Koçu	Mösyö Mantomay Polikar	Kasa kırılması 30 Fransız Lirası Kıymetli Bazı Eşya
Tercüman-ı Hakikat	Beylerbeyi	Hane	Aşçı Bolulu Mehmet	Cemil Bey	İki Bin Kuruş Kıymetinde Eşya

¹⁴⁰ Sabah, 25 Mayıs 1908.

¹⁴¹ Sabah, 28 Mayıs 1908.

Sabah Ve Tercüman-ı Hakikat	Hasköy	Hane	—	Muhriye	Eşya
Sabah Ve Tercüman-ı Hakikat	Beyazıt	—	Abdullah	—	Gümüş toka, gerdanlık, elmas küpe, ipekli bohça, masa örtüsü
Sabah Ve Tercüman-ı Hakikat	Feriköy (Şişli)	—	Kayranta, Kleanti	—	Bir Şey Çalamadan Yakalanma
Sabah Ve Tercüman-ı Hakikat	Galata, Beyoğlu	—	Manol, Dimitri, Yunanlı Manaol	—	Bir Şey Çalamadan Yakalanma
Sabah	Beyoğlu		Çolak Temyo	—	Hırsızlık Derdesti
Sabah	Kumkapı	Dükkân	—	Teologos	Otuz lira ve Tütün
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Galata	Ev Taşırken	Aldükkadir, Halil, Kamil, Necip	Vasili'nin Eşi İzmerandi	Altın Küpe ve Yüzük , Üç Köstek
Sabah	Üsküdar	Köşk	Bekçi Ethem	Kadı Aziz Efendi	Ayna, Gümüş Tepsi, Gümüş Şamdan, Gümüş Çatal ve Kaşık, İki Pantolon

Tercüman-1 Hakikat	Tepebaşı (Beyoğlu)	Otel	Sofikli	Madam Rone	Altın Yüzük, Küpe, İki Yarım İngiliz Lirası, İki Mecidiye
Sabah Ve Tercüman-1 Hakikat	Tepebaşı (Beyoğlu)	Bristol Otel Kasa	Yani, Mıgırdıç, Lambo, Foti, Arsen, Nikoli, Anderya, Hermoz	—	150 lira
Tercüman-1 Hakikat	Kılburnu (Beyoğlu)	Evin Bahçesi	Vasili	İstiraniyet Gavril	Bahçe'de Asılı Dokuz Çamaşır
Sabah	Tepebaşı (Beyoğlu)	Kilise	—	Birikli Penaya	On Lira
Sabah, Tercüman-1 Hakikat	Sirkeci	Otel	Mehmet Tevfik, Adem	İbrahim Efendi	324 Kuruş
Sabah	Fatih	Ayanikola Kilisesi	—	Nikoli	On Osmanlı, Yirmi Fransız, Dört İngiliz Lirası
Sabah Ve Tercüman-1 Hakikat	Dolapdere	Dükân	Koçu	Tanaş	Altın Saat, Kordon, İkiyüz Kuruş
Sabah, Tercüman-1 Hakikat	Erenköy	Hane	Eleni	Ziya Beyefendi	Yirmi Liralık Yüzük
Tercüman-1 Hakikat	Galata	Camii	Ethem	Abdullah	Kundura

Sabah Ve Tercüman-1 Hakikat	Samatya	Kilise Kasa Kırma	Mardinos, Monok	—	2.500 Kuruş, Gümüş Tepsi
Tercüman-1 Hakikat	Kumbaracı Yokuşu (Beyoğlu)	Hane	Miço, Sava	Vasili	Çamaşır
Tercüman-1 Hakikat	Galata	Dükkân	—	Aşçı Halil	İki Tepsi, İki Nargile Marpuç, Eşya
Sabah Ve Tercüman-1 Hakikat	Üsküdar	Hane	Adnan	Ayşe Melek Hanım	Halı
Tercüman-1 Hakikat	Aksaray	Dükkân	Yanko ve Nikoli	—	Gümüş İstavroz, Yüzük, Gümüş Kaşık
Sabah Ve Tercüman-1 Hakikat	Galata	Umumhane	—	Lostromo Yani	Sekiz Osmanlı, Bir İngiliz Lirasıyla, İki Mecidiye
Tercüman-1 Hakikat	Galata	Nihat Bey Hanı	Hamal Ali	Pavli	Palto, Bavul
Tercüman-1 Hakikat	Büyükdere (Sarıyer)	Otelin Bahçesi	Numan ve Süleyman	Mikedamarki	Bahçe'de Asılı Çamaşırlar
Sabah, Tercüman-1 Hakikat	Süleymaniye	—	Ahmet, Üsküdarlı Ahmet, Fuat, İsmail	—	Hırsızlık Yapamadan Yakalanılmış

Tercüman-1 Hakikat	Piri Paşa (Beyoğlu)	Hane	—	Merkado	İki Gümüş Saat
Sabah, Tercüman-1 Hakikat	Galata	Vapur	Koçu, Yani	Yolcular	Bir Top İpekli Kumaş, Üç Şişe Lavanta, Bir Kutu İstakoz
Sabah, Tercüman-1 Hakikat	Karagümrük	Dergâh	Mustafa, Ahmet	—	Elmas Küpe, Saat
Sabah, Tercüman-1 Hakikat	Mahmutpaşa	Çuhacı Hanında Kasa Kırılması	—	Hazaros Sabuncuyan	Yüz Lira
Sabah Ve Tercüman-1 Hakikat	Galata	Umumhane	Kamelya	İsmail	On Beş Mecidiye
Sabah	Ağa Cami (Beyoğlu)	Dükkan	Eşot	Oni	Şeker Çikolata
Sabah	Kumkapı	Hane	—	Yorgi	—
Sabah Ve Tercüman-1 Hakikat	Aksaray	Camii	Ali, Yaşar, Arşak, Aleksi Salih	—	Eşya
Sabah	Feneryolu (Kadıköy)	Hane	Mehmet	Hasan Efendi	Banknot
Sabah Ve Tercüman-1 Hakikat	Pangaltı (Şişli)	—	Bir Rum Kızı	Begos	Lastik Bir Top

Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Kasımpaşa	Hane	Kayserili Mustafa	Nazmi Efendi	Eşya
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Beyazıt	Hane	Bakkal Dimitri	Cemal Bey	Bakır Takım
Tercüman-ı Hakikat	Anadolu Hisarı (Beykoz)	—	Cafer	—	Antika Eşya
Tercüman-ı Hakikat	Çengelköy	Hane	—	Fatma	Eşya
Sabah	Beyoğlu	Hane	—	Rum Kadını	Kumaş, Fistan, Altın Saat, Gümüş Kaşık Üç Lira
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Beyoğlu	Hane	—	Madam Katina	20 Adet Lira, Altın Saat, Kordon, Bir Altın Saat 6 Adet Gümüş Kaşık
Tercüman-ı Hakikat	Hasköy	Hane	—	Sare	Kürek, Fistan
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Sirkeci	Hane	Hurşit, Arif, Raşit	Haşmet	On iki Kıymetinde Elbise
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Yenikapı (Fatih)	Hane	Vasil	—	Beş Yüz Kuruş
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Kumkapı	Ahıra	Mehmet	İbrahim	—

Sabah Ve Tercüman-ı Hakikat	Galata	Dükkan	Yorgi	Kasap İron	Et
Sabah Ve Tercüman-ı Hakikat	Galata	Hane	—	Ahmet Eşref Efendi	Palto, Pantolon
Sabah	Galata	—	Yorgi	Ligor	Para
Sabah Ve Tercüman-ı Hakikat	Balıkpazarı (Beyoğlu)	Ticaretgah kasa kırılması	Sorpa	Koçu	1.600 Lira mücevherat
Sabah Ve Tercüman-ı Hakikat	Beyoğlu	Hane	Delal Simon	—	Palto, Pantolon , Fotin ve Bazı Eşya Daha
Sabah ve Tercüman-ı Hakikat	Sirkeci	Gazino	Sadık	Hacı Mehmet Ağa	Sandalye, İskemle
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Halıcılar (Fatih)	Hane	Ali	Şahap Ağa	Bakır Kazan
Sabah	Kadıköy	—	İranlı Abdürrahim, İranlı Kerim, Bitlisli Tahir, Aşçı Ahmet	—	—

Sabah Ve Tercüman-ı Hakikat	Balıkpazarı (Beyoğlu)	Magazaa, Kasa Kırılması	Nikoli	Dimo veled-i Lazar	Yüz Lira, Kırk Liralık Tahvilat
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Galata	Hane	—	Ferdinant	325 Lira, Banknot, 20 Liralık Saat ve Kordon, Üç Adet Altın Yüzük
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Mahmutpaşa	Halı Deposu	Yorgi, Yordan, Naşi, Serkes, Hacı Ahmet, Lazari	Agobiya	İki Osmanlı Lirası, Bir İngiliz Altını, Banknot
Sabah	Galata	Dükkân	—	Rafael	Üç Liralık Alet Edavat
Sabah	Hasköy	Dükkân	Devid	Yako	Eşya
Sabah	Haliç İskeleyi (Eminönü)	Dükkân	Yeniköylü Vasil	Tütüncü Vasil	Yirmi Lira ve Tütün
Sabah	Eminönü	Dükkân	Fahri	Osman	Eşya
Sabah	—	Hane	Hüseyin	Yusuf Ağa ve Eşi	Otuz Yedi Lira
Sabah	Haydarpaşa	Vapur	İstiliv	Mehmet Rıza Efendi	Altmış Lira Kıymetinde Saat
Sabah	Gedikpaşa (Fatih)	Hane	Mustafa, Mehmet	Hasan Ağa	Eşya
Sabah	Kadıköy	—	Trabzonlu Mehmet	Kadı Bey	Bir Çift Fener ve Battaniye
Sabah	Sarıgüzel (Fatih)	Hane	—	Ahmet Ragıb Efendi	Yirmi Kalem Eşya

Sabah	Beyoğlu	Hane	—	Pirozen	Altı Banknot, Yirmi Lira, Altın Yüzük, Saat Kordonu
Sabah	Beyoğlu	Dükkân	Dimistokli	Etnaş	İki Yüz Liralık Mal
Sabah	Ayasofya (Fatih)	—	Kundura Boyacısı Hasan	Hasan Efendi	Para Kesesi
Sabah	Uzunçayır (Kadıköy)	Hane	Ömer	Yusuf	Bir Yatak, İki Tencere
Sabah	Taksim	Hane	Fransuva	Mösyö Valori	Antika, İki Saat ve Kordon, Birkaç Altın Resim Çerçevesi
Sabah	Beyoğlu	—	—	Madam Galica	Dört Lira Altı Mecidiye
Sabah	Üsküp	Hane	Çocuk Hırsızlar	—	Eşya
Sabah	Beyoğlu	Dükkân	—	Markito	Altı Gümüş Şamdan
Sabah	Beyoğlu	Otel Odası	Simon	Mari	Altın İstavroz, Bir Top Keten, Tarak
Sabah	Galata	Meyhane	Sabri, Ali	Kerim	Otuz Mecidiye Bulunan Kese

Sabah	Hasköy	Kümes	Asım, Abdullah, Hasan, Mehmet	Kunduracı Yako, Yako, Manav İsak, Pinai, Koçu, İsak, Simon, Nesim	Tavuk
Sabah	Sirkeci	Mağaza	Halil, Yusuf, Aşer, Hüseyin	Kavol	On Beş Osmanlı Lirası, Otuz Lira, İki Yüz Otuz Kuruş
Sabah	Galata	—	Marko	Salih Efendi	Para
Sabah	Balat	—	Devit Firoz	İzzet Ağa	Bir Osmanlı, Bir İngiliz, Bir Fransız Lirası
Sabah	Tahtakale (Fatih)	Hane	Nikoli, Süleyman, Hristo	Aşçı Bedoson	Altın Saat Ve On Lira
Sabah	Göztepe (Kadıköy)	Hane	Ömer	Kadim Hirek	Eşya
Sabah	Kalekapısı (Kadıköy)	Hane	—	Madam Erma	Dikiş Makinası
Sabah	—	Hane	—	Akbi Kadın	Eşya
Sabah	Hacıkadın (Fatih)	Hane	—	Selim Efendi	Eşya
Sabah	Çatladıkapı (Fatih)	Hane	—	Tatar Ayşe Vesile	Bakır Takımı Ve Semaver, Bazı Eşya
Sabah	Fatih	Hane	Bekir, Ligor Vapostol	—	Eşya

Sabah	Gedikpaşa (Fatih)	Hane	—	Süleyman Efendi	On Sekiz Kalem Eşya
Sabah	Kasımpaşa	Hane	—	Hasan Efendi	Elbise, On Beş Lira Para
Sabah	Tophane	Hane	—	Hayri Bey	Eşya
Sabah	Kasımpaşa	Hane	Kazım	İbrahim	Elbie
Sabah	Beyoğlu	Hane	Koçu	Harikliya	Altın Saat Kordon, Üç Yüzük
Sabah	Edirnekapı (Fatih)	—	Şerif	İbrahim	Eşya
Sabah	Laleli (Fatih)	Konak	—	Nazif Paşa'nın Hanımı	Halı, Seccade, Kadın Eşyası
Sabah	Çarşı-ı Kebir (Fatih)	Dükkan	Arşak	Bohor	Elmas Bir İğne
Sabah	Kadıköy	Hane	—	Mösyö Belo	On İki Lira , İki Adet Halı
Sabah	Hasköy	Hane	—	Bahvir	Eşya
Sabah	Kasımpaşa	Hane	—	Hayriye Hanım	Eşya
Sabah	Odunkapısı (Fatih)	—	Koçu	Yova	Para
Sabah	Beyazıt	Hasan Paşa Hanı	Nureddin	Seyit	Para
Sabah	Firuzaga (Beyoğlu)	Hane	—	Eleni	İki halı

Sabah	Galata	Hane	Halim, Yako, Nesim	—	Pırlanta Yüzük, Küpe, Saat
Sabah	Ağayokuşu (Fatih)	Hane	—	Suphi Bey	Gümüş Takımlar Ve Bazı Eşyalar Daha
Sabah	Beyoğlu	—	—	Mıgırdıç	Banknot, Mecidiye
Sabah	Bostanbaşı (Beyoğlu)	Hane	—	Nikoli	Gümüş Yazı Takımı, Bir Saat, Bir Halı, Gümüş Kaşıklar

Aff-1 umumi öncesinde meydana gelen hırsızlık olaylarının nerelerde yoğunlaştığına bakıldığında ilginç bir şekilde cinayet ve yaralama olaylarının mahalleriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Hırsızların en yoğun çalıştıkları semt tablodan anlaşılacağı üzere Beyoğlu ve civarı olmuştur. Beyoğlu'nda 22, Galata'da 17, Hasköy'de 5 ve Kasımpaşa'da 4 hırsızlık olayına rastlanmaktadır. Bu semtlerin yanı sıra Fatih ve civarı da hırsızların uğrak mekânları olarak görülmektedir. Fatih'de 17, Sirkeci'de 4, Beyazıt ve Kumkapı'da 3, Aksaray'da 2 olaya rastlanmaktadır.

İlk bakışta hırsızlık maksadıyla girilen mekânların çeşitliliği göze çarpmaktadır. Hırsızlar 46 olayda hanelere, 15 olayda dükkânlara, 4 olayda otellere, 3 olayda mağazalara yine 3 olayda hanlara girmişlerdir. Bunun yanında kutsal mekânlar (cami, kilise, dergâh), meyhaneler, gazinolar, umumhaneler, ahırlar, kümesler ve depolar da hırsızlardan nasibini almıştır. Gazeteler 17 olayın nerelerde gerçekleştiği hakkında ise herhangi bir malumat vermemektedir.

Hırsızların profillerine bakıldığında 36'sının Müslim, 42'sinin gayrimüslim olduğu görülmektedir ki gayrimüslimlerin hırsızlık vakalarında başı çektikleri söylenebilir. 5 olayda her iki grubun işbirliği yaptıkları ve organize çalıştıkları

anlaşılmiştir. Haberlerde yer aldığı kadarıyla hırsızların 71’i erkek, 2’si kadın biri ise çocuktur. 35 olayın ise faili belirtilmemiştir.

Hırsızlar daha çok girdikleri mahallerde para, altın, mücevher, ziynet eşyası, saat, kordon, bakır ve gümüş eşya, tütün gibi değerli malları çalarlarken bazen de nispeten daha değersiz görülen halı, ayakkabı, çamaşır, kumaş, giyim eşyası (fistan, elbise, palto, pantolon) tavuk, ıstakoz, battaniye, sandalye, şeker ve çukolata gibi şeyler çalmışlardır.

IV. YANKESİCİLİK VAKALARI

Hem Aff-ı umumi öncesi hemde Aff-ı umumi sonrasında İstanbul’daki zabıta olaylarının birçoğunun da yankesicilik şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Sabah Gazetesi’nde yedi, Tercüman-ı Hakikat Gazetesi’nde dokuz olmak üzere anılan dönemde toplam on altı yankesicilik vakası gazetelere yansımıştır.

Sabah Gazetesi iki yankesicinin çalışma yöntemlerini sütunlarında şu şekilde aktarmıştır:

“Galata Rıhtımında Pavli’nin kahvesinde sakin Giresunlu Yani ve refiki Pavli dün Şişhane Karakolu önünden geçerken uzun boylu şapkalı bir şahsa tünel yolunu sormuşlar, şapkalı şahıs yolu göstermek üzere Tozkoparan’a geldikleri sırada orta boylu diğer bir şahıs yanlarına sokulmuş, parasını düşürdüğünü ve bunlar tarafından bulunduğunu söyleyerek üzerlerini taharriye kalkışmış, bu esnada Yani kesesini çıkarmış, orta boylu herif el çabukluğuyla havi bulunduğu yedi mecediye ile yarım İngiliz lirasını der-ceb ile yerine on beş mangır bıraktığını belli etmeyerek bu benim kesem değildir, diye şapkalı ile birlikte savuşmuş ve sonradan bunların iki yankesici olduğu anlaşılmiştir.”¹⁴²

Tercüman-ı Hakikat Gazetesi kilisede geçen bir yankesicilik vakasını şu aktarmıştır: “Destoni Vapur Kumpanyasında Kaptan Nikoli dün sabah icra olunan ayin-i ruhanide hazır bulunmak üzere Galata’da Ayanikola Kilisesine gittiğinde (10) adet Osmanlı, (4) adet İngiliz, (20) adet Fransız lirası yankesiciler tarafından aşırılmıştır.”¹⁴³

Günümüzde çok sık rastlanılan kapkaç vakalarının bir benzeri Sabah Gazetesi’nde şu şekilde yer almıştır. “Evvel ki akşam saat on bir raddelerinde

¹⁴² Sabah, 17 Nisan 1908.

¹⁴³ Tercüman-ı Hakikat, 26 Nisan 1908.

Beyoğlu'nda Pangaltı Caddesinden mürur eden bir Madam'ın elinde tuttuğu çantasını bir yankesici kapmış, o civarda bir sokağa sapmıştır. Çantada bir altın saat, bir Osmanlı lirası ve birkaç mecediye varmış.¹⁴⁴ Kadınların çantalarının bu şekilde çalınmaya çalışılması ve refleks olarak kadının çantasını vermemek için direnmesi bazen yaralanmasına hatta hayatını kaybetmesine neden olduğu bilinmektedir.

Bazı yankesicilerin artık yankesicilikte ustalaşıp meşhur olduğunu Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nde ki haberde meşhur yankesici ibaresinin kullanılmasından anlayabiliyoruz. Haber şu şekilde aktarılmıştır: “Zabıtaca derdest taharri bulunan sârik ve meşhur yankesicilerden Çolak Petrodon Tophane'de Bostanbaşı'nda memurin-i zabıta tarafından derdest edilmiştir.”¹⁴⁵ Yine Galata'da sakin yankesici takımından Yorgi, Yanyalı Ligor'un yirmi beş kuruşunu çarpmış ise de para ile beraber yakalandığı yazılmıştır.¹⁴⁶

Fatih'te Deveoğlu yokuşunda üç kadın tarafından gerçekleştirilmiş olan yankesicilik vakası hem Sabah hem de Tercüman-ı Hakikat Gazetelerinde haberleştirilmiştir. Biz burada olayı Sabah Gazetesi'nden şu şekilde aktarıyoruz:

“İstanbul Balıkpazarı'nda kain camii-i şerif müezzini Ömer Lütfi Efendi dün Deveoğlu yokuşundan geçerken Kasımpaşalı Şerife, Fatma, Firdevs namında üç kıpti önüne çıkararak tese'ül etmişler. Mumaileyh kesesini çıkarıp on para vermiş keseyi cebine koymuş. Kiptiler onluğu alınca gözden nihan olmuşlar. Ömer Lütfi Efendi bir müddet sonra lüzumuna mebni kesesine müracaat etmiş ise de kesenin yerinde olmadığını görerek işi anlamış, zabıtaya ihbar-ı keyfiyet etmiştir. Kesede dört İngiliz lirasıyla beş kuruş varmış.”¹⁴⁷

Yankesicilik vakalarının kalabalık yerlerde daha çok görüldüğü bilinmektedir. Otobüs, pazar yerleri, vapur vs. kalabalık olan yerler yankesiciler için bir çalışma alanı olmuştur. Bu tür bir vaka Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nde şu şekilde rastlanmaktadır: “Viktorya namında biri evvel ki akşam Haliç vapuruyla Kâğıthane'den köprüye gelmekte iken on lira kıymetinde ki altın saat ve kordonu yankesiciler tarafından aşırılmıştır.”¹⁴⁸

¹⁴⁴ Sabah, 4 Temmuz 1908.

¹⁴⁵ Tercüman-ı Hakikat, 20 Nisan 1908.

¹⁴⁶ Tercüman-ı Hakikat, 24 Mayıs 1908.

¹⁴⁷ Sabah, 6 Mayıs 1908.

¹⁴⁸ Tercüman-ı Hakikat, 17 Mayıs 1908.

Sabah Gazetesi bir yankesicinin iş başındayken yakalandığını şu şekilde haberleştirmiştir. “Yankesici Eşref dün yeni cami civarında Marin ve Gabri’nin ceplerini karıştırmakta iken derdest edilmiştir.”¹⁴⁹

Burada örneklerini verdiğimiz yankesicilik olaylarında görüleceği üzere Gayrimüslimlerin ve kadınlarında olayın failleri olduğu ve özellikle kalabalık yerlerde çeşitli yöntemler kullanarak bu fiili gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 4: 1908 Aff-ı Umumisi Öncesi Yankesicilik Vakaları

Gazete	Semt	Mekân	Yankesici	Mağdur	Çalınan Eşya
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Tozkoparan (Güngören)	—	—	Giresunlu Yani, Pavli	Yedi Mecidiye, Yarım İngiliz Lirası
Tercüman-ı Hakikat	Tophane	—	Çolak Petrodon	—	—
Tercüman-ı Hakikat	Tepebaşı (Beyoğlu)	Kilise	—	Yunanlı Perikli	On Lira
Tercüman-ı Hakikat	Galata	Kilise	—	Nikoli	On adet Osmanlı, dört Adet İngiliz, Yirmi Adet Fransız Lirası
Tercüman-ı Hakikat	Aksaray	Köprüden Geçerken	—	Süleyman Efendi	Saat Ve Kordonu
Tercüman-ı Hakikat	Beyoğlu	—	Niko	Marika	Para
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Balıkpazarı (Beyoğlu)	Deveoğlu Yokuşundan geçerken	Kıpti Şerife, Fatma, Firdevs	Ömer Lütfi Efendi	Kese

¹⁴⁹ Sabah Gazetesi, 18 Temmuz 1908.

Sabah	Galata	Postahane	İstavri	Selamon	Sekiz Fransız, Bir İngiliz Lirası
Tercüman-ı Hakikat	Kâğıthane	Vapur	—	Viktorya	Altın saat ve Kordon
Tercüman-ı Hakikat	Galata	—	Yorgi	Ligor	Yirmi Beş Kuruş
Sabah	Tepebaşı (Beyoğlu)	Tiyatro	—	İlberto	Pardeso
Sabah	Yeni Camii (Eminönü)	—	Eşref	Marin ve Gabri	—
Sabah	Fener	Köprüden Geçerken	Fransuva	Margarişa	Para Çantası
Sabah	Beyoğlu	—	—	Madam	Çanta, Bir Altın Saat Bir Osmanlı Lirası Ve Birkaç Mecidiye

Aff-1 umumi öncesinde tabloda yer alan gazetelere 14 yankesicilik vakası yansımıştır. Bunlardan 5'inin Beyoğlu'nda, 3'nün Galata'da, kalan diğer 6 vakanın ise Fatih, Güngören, Tophane, Aksaray, Kâğıthane, Eminönü'nde gerçekleştiği görülmektedir.

Yankesicilik vakalarından 6'sının nerelerde meydana geldiği hakkında gazeteler herhangi bir bilgi vermemektedir. Yankesicilik vakalarından 2'sinin köprüden geçerken, 2'sinin kilisede diğer 4 vakanın ise; Deveoğlu yokuşundan geçerken, tiyatrodan, vapurda ve postahane de gerçekleştiği görülmektedir. Olayların vukuu bulunduğu yerlere bakıldığında yankesicilerin genellikle kalabalık mekânları seçtikleri dikkati çekmektedir.

Yankesicilerin profilleri incelendiğinde ise; 7 yankesici hakkında herhangi bir bilgi verilmemekteyken; 5'inin gayrimüslim, 2'sinin ise Müslüman olduğu

görülmektedir. Bir vakada organize halde çalıştıkları anlaşılan 3 kadın, 6 vakada ise erkek yankesicilerin olayın aktörleri oldukları görülmektedir. Yankesicilerin hedefi olanların 11'i gayrimüslim, 2'si Müslüman'dır. Bir vakada ise mağdur hakkında bilgi verilmemiştir. Bunlardan ise 10'u erkek iken 3'ü kadındır.

Yankesiciler genellikle çanta, para, kese, altın saat ve kordon, pardeso gibi kişilerin üzerlerinde o anda değerli gördükleri ne varsa onu hedef edinmişlerdir.

V. DOLANDIRICILIK VAKALARI

İncelediğimiz dönemde Sabah Gazetesi'nde 10, Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nde 10 dolandırıcılık vakası görülmüştür.

İki gazeteye de yansıya bir dolandırıcılık vakası Sabah Gazetesi'de şu şekilde haberleştirilmiştir: "Samatya'da Sulu Manastır'da Fırıncı Fani Galata'da Mumhane civarında bazı un tüccarından üç bin liralık un alarak parasını vakt-i muayyenede tediye etmediği cihetle tüccar mumaileyhim kendilerini Fani'nin üç bin lira dolandırdığını merh' ali-i aidine ba-arzuhal istida eylemeleriyle bu babda tahkikat-ı lazımeye ibtidar olunmuştur."¹⁵⁰

Yine iki gazetede de yer alan işsiz birinin iş vaadiyle parasının dolandırıldığı haberi Sabah Gazetesi'nde şu şekilde yer almıştır:

"Kasımpaşa'da zindan arkasında sakin Kala-ı Sultaniyeli Hacı Ali dün Şişli'den avdet ederken Taksim Bahçesi önünde önüne orta boylu bir şahıs çıkarak yanına sokulmuş, ne işle meşgul olup, ne tarafa gitmekte olduğunu sual ile mükâlemeye başlamış. Ali'nin boşta olduğunu anlayınca iki yüz kırk kuruş maaşla bir apartmana hizmetçi suretiyle yerleştireceğini ve birkaç kuruş masraf lazım olduğunu söylemiş Ali'den muvafakat cevabı alınca birlikte Elmadağı'nda Bagos kalfanın apartmanına gitmişler. Şahs-ı mechul apartman kapıcısı Kosti'nin yanına yanaşarak güya evvelce beynlerinde bir münasebet varmış gibi birkaç kelime söyledikten sonra Ali'nin yanına gelip yüz seksen kuruş lüzum göstermiş, Ali paraları verdikten sonrasında tanzimi için bir pul almak üzere Ali'yi pulcuya göndermiş, kendisinde gözden nihan olmuş. Ali avdetinde herifi göremeyince kapıcıdan sual etmiş. Kapıcı tanımadığını beyan edince işi anlayarak zabıtaya müracaat eylemiştir."¹⁵¹

¹⁵⁰ Tercüman-ı Hakikat, 19 Nisan 1908.

¹⁵¹ Sabah, 6 Mayıs 1908.

Banka veya Sarraf dükkânlarından sahte para ve altın bozdurularak dolandırıcılık vakalarının işlendiği görülmektedir. Bu türden bir dolandırıcılık vakası Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nde şu şekilde yer almıştır:

“Dün sabah bir şahıs hamil olduğu beş bin franklık banknotunu bozdurmak üzere Galata'daki Dayçe Uryan banka müracaat eder. Banka idaresi banknotların sahte olduğunu anlar anlamaz mahalli polis komiserine ihbar-ı keyfiyet ederek şahıs-ı merkumu tevkif ettirirler. Dolandırıcının bidayeten icra edilen isticvabında bu banknotları Avusturya Loyd kumpanyasına mensup bir vapurda Kefalonyalı bir yolcudan aldığını ifade etmiştir.”¹⁵²

Sabah Gazetesi ise sarraf dükkânında gerçekleşen dolandırıcılık vakasını şu şekilde aktarmıştır:

“Şükrü namında biri dün Çarşı-yı Kebir'de Sarraf Agob'un dükkânına gelerek dört adet beşi bir yerde lirayı Osmanî talep eder ve Sarraf Agob'ta dört adet beşi bir yerde çıkarır, merkuma gösterir ve bunların taklit olup olmadığını anlamak üzere birisine göstereceğini söyler sarrafta liralardan sağlam olduğunu beyan eder ise de merkum başkasına göstereceğinde ısrar eder, beşi bir yerde liralardan bir adedini eline alıp yanında bulunan şemsiyesini orada bulunan çarşı münadilerinden Osman Ağa'ya bırakarak oradan gider. Sarraf Agob'ta münadinin merkumu tanıdığını zan ederek bir şey söyleyemez ise de aradan hayli vakit geçer herif gelmez keyfiyet-i Osman Ağa'dan sorar oda nereye gittiğini bilmediğini söylemesi üzerine sarraf bir dolandırıcının tuzağına düştüğünü anlayarak zabıtaya müracaat ederek keyfiyeti anlatır. Merkum memurin-i zabıta tarafından taharri edilmektedir.”¹⁵³

Köyden şehre gelen insanlara iş bulacağını, bir mahalleye yerleştireceğini veya bir apartmana kapıcı yapacağını söyleyen kişilerce dolandırılan mağdurların karakollara başvurmaları üzerine dolandırıcılar hakkında zabıtaca inceleme başlatılarak bu duruma bir nihayet verilmek istendiği Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nde yer almıştır. Zaman zaman dolandırıcıların ağına düşen mağdurların kendilerine oynanan oyunu fark ederek bağırma ve dolandırıcıların yakalandığı vakalar da olmuştur. Zabitanın bu konuya çözüm bulmak için araştırmalarını genişletmesi üzerine dolandırıcıların kullandıkları yöntemler de ortaya çıkarılmıştır. Zabitanın verdiği bilgilere göre dolandırıcılar kendilerini memur olarak tanıtarak insanların güvenlerini kazanıp daha sonra eşyalarını veya paralarını gasp

¹⁵² “Dolandırıcılık”, Tercüman-ı Hakikat, 23 Nisan 1908.

¹⁵³ “Dolandırıcılık”, Sabah, 10 Temmuz 1908.

etmişlerdir.¹⁵⁴ Dolandırıcıların kullandıkları buna benzer bir diğer yöntem de hastalığına şifa arayan insanların bu ihtiyaçlarını giderme hususunda kendilerine yardımcı olacaklarını söyleyerek yardıma muhtaç insanların iyi niyetlerini suistimal etmeleridir. Sabah Gazetesi'nin 23 Mayıs 1908 tarihli nüshasında buna örnek teşkil edecek bir haber şu şekilde yer almaktadır:

“Karagümrük'te sakin Hallaç Avram namında biri mahal-i mezkûrda sakin Panayot namında birinin hasta bulunan zevcesine ilaç imal ettireceğini beyan ile merkumun doksan kuruşunu dolandırmış olduğundan derdest edilmiştir.”¹⁵⁵

Tablo 5: 1908 Aff-ı Umumisi Öncesi Dolandırıcılık Vakaları

Gazete	Semt	Mekân	Fâil	Mağdur	Çalınan Eşya
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Samatya (Fatih)	Sulu Manastır	Fani	Bazı un tüccarları	Üç Bin Lira
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Yeniköy (Sarıyer)	—	Nikoli	Rizeli Mehmet, Ali Ağa	Dört Lira, Üç Mecidiye
Sabah	Katırcıoğlu Hanı (Fatih)	—	Salih Efendi	Palo Mental	İki Bin Yüz Kuruşluk Saat
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Karagümrük	—	Andon	Panayot	Doksan Kuruş
Tercüman-ı Hakikat	Galata	Dayçe Uryan Bankası	—	—	Banknot
Tercüman-ı Hakikat	Tepebaşı (Beyoğlu)	—	—	Marko	Üç adet Lira
Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Kasımpaşa	—	—	Hacı Ali	Yüz Seksen Kuruş

¹⁵⁴ Tercüman-ı Hakikat, 12 Mayıs 1908.

¹⁵⁵ Sabah, 23 Mayıs 1908.

Sabah, Tercüman-ı Hakikat	Feriköy (Şişli)	—	Hüseyin	Sait	Kırk Kuruş
Tercüman-ı Hakikat	Galata	Sokakta	Hristo, Memduh	Yero, Hristo	—
Tercüman-ı Hakikat	Galata	Mahallede	Zafiri	Teodos	Kırk Beş Kuruş
Sabah	Meydancık (Büyükçekmece)	Saatçi	Vasil	Yavoryan İsakolıyan	—
Tercüman-ı Hakikat	Eminönü	—	Koçu	—	Yedi Çuval Arpa, Yulaf Ve Darı
Sabah	Çarşı-ı Kebir (Fatih)	Dükkân	Şükrü	Emin	Dört Adet Beşi Bir Yerde, Osmanlı Lirası
Sabah	Ahırkapı (Fatih)	Bat Pazarı	Rıza	Hüseyin	Saat
Sabah	Beyoğlu	—	İstavri	—	—

Aff-ı umumi öncesi tabloda yer alan gazetelere 15 dolandırıcılık vakası yansımıştır. Bu vakaların 4'ü Fatih'te, 3'ü Galata'da, 2'si Beyoğlu'nda görülmüştür. Diğer 6 olay ise; Sarıyer, Karagümrük, Kasımpaşa, Şişli, Eminönü ve Büyükçekmece'de vukuu bulmuştur.

Tabloda yer alan gazetelerde dolandırıcılık vakalarının 8'inin nerede meydana geldiği hakkında herhangi bir bilgi verilmezken geriye kalan 7 vakanın 2'si mahalle ve sokaklarda diğerlerinin ise manastır, banka, dükkân, bitpazarı gibi çeşitli yerlerde gerçekleşmiştir.

Dolandırıcıların profillerine baktığımızda, 8'i gayrimüslim, 4'ü Müslim olduğu görülmektedir. 3'ü hakkında ise gazetelerde herhangi bir bilgi verilmemiştir. İlginç bir şekilde görülmektedir ki, dolandırıcılık vakalarını da daha önceki olaylarda olduğu gibi gerçekleştirenler çoğunlukla gayrimüslimlerdir. Olayların tamamının erkekler tarafından gerçekleştirilmiş olması da dikkate değer diğer bir noktadır. Çeşitli hileler kullanan dolandırıcılar daha çok mağdurların paralarına göz dikmişlerdir. Bunun yanı sıra; saat, un, arpa ve yulaflarında gasp edildiği görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1908 AFF-I UMUMİSİ VE GAZETELERE YANSIMASI

I. 1908 AFF-I UMUMİSİ

24 Temmuz 1908 tarihinde II. Meşrutiyetin ilan edilmesinden sonra Kanun-ı Esasi uygulanmaya başlanmış ve Meclis-i Mebusan açılmıştır. Bu dönemin önemli siyasi teşekkülü İttihat ve Terakki Cemiyeti, anayasal meşruti bir siyasi ikame ederek, Osmanlı siyasi ve idari tarihinde yeni bir süreç başlatmıştır.

İttihat ve Terakki meşrutiyetin ilanından sonra Fransız İhtilali'nin "liberte-egalite- fraternite" (hürriyet- müsavat- adalet) kavramlarını devletin bütün kademelerine yaymayı amaçlamıştır. Hürriyet, İttihat ve Terakki'nin mücadelesinin mihenk taşı teşkil etmesinden dolayı ilk icraatta bu amaçla gerçekleştirilmiştir. Cemiyet bu noktada ilk adımı Kanun-ı Esasi'nin yürürlüğe girmesi ve Meclis'in açılmasıyla birlikte "af" çıkartılmasını meclisten istirham etmiştir. Böylece bütün hapisanelerde siyasi suçlardan hükümlü mahkûmlara yönelik aff-ı ali Meclis-i Vükela'da müzakere edilmiş, padişahın onaylamasıyla da yürürlüğe girmiştir. Ancak affın bütün Osmanlı vatandaşlarını kapsamaması sadece Makedonya'da geçmiş dönemde tutuklanan ittihatçılara şamil olması, içerden ve dışarıdan tepkilere yol açmış, bu tepkilerin önüne geçmek için affı 28 Temmuz 1908'de adi suçları da içine alan genel affa dönüştürmüştür.¹⁵⁶ Affın çıkarılmasında halkın yoğun bir baskısı olmuştur.¹⁵⁷ Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Hürriyetin ilanına kadar böyle umumi af kaydedilmemiştir.

İstanbul, hürriyetin coşkun tezahüratlarıyla sermest bir halde çalkalanırken, Sultanahmet'teki (hapisane-i umumi) deki mahkûmlar koşuların damlarına çıkıp, hep bir ağızdan (Padişahım çok yaşa) diye bağırıyorlar, bir taraftan da kapılara hücum ediyorlardı. Babiâli'de toplanan Vükela Heyeti, umumi bir affın yapılmasına karar verdiler. Bu kararı padişahın da tasdik etmesi gerekiyordu. Nitekim yıldız

¹⁵⁶ Taner Aslan, "II. Meşrutiyet Dönemi Genel Af Uygulamaları", *Akademik Bakış*, C. 3, S.5, 2009, s. 42.

¹⁵⁷ Aykut Kansu, *1908 Devrimi*, İletişim Yayınları, İstanbul- 2001, s.140.

sarayına giden bir heyet, umumi af ile ilgili kararnameyi Padişaha bildirdiler. Kararı okuyan Abdülhamid, Münderecatın fazla şümüllü olmasında memleket için bir mahzur yok mudur? diye sordu. Yoktur efendimiz, cevabını alınca, kararnameyi tasdik etti.¹⁵⁸

Genel af yasaının tasdik edilmişti; fakat bu affin hangi suçları kapsayacağı hususunda bir belirsizlik oluşmuştu. Bir belge de affin, yalnız ciheti adliyece mahkûm bulunan suçları kapsadığı belirtilmekte, hatta siyasi suçu olup sürgün edilenlerin genel aftan istifade edemeyeceği, bazı sebeplerden dolayı sürülen şahısların ise istifade edeceği şeklindeki ibare siyasi suçlardan mahkûm olanların durumlarının dahi netliğe kavuşturulamadığını göstermektedir. Hatta genel affa rağmen bazı siyasi suçlular salıverilmemişlerdir. Örneğin; Musul'da ikamete memur Rüstem ve arkadaşları siyasi suçlu olmalarına rağmen genel aftan yararlanamadıkları için Adliye nezaretine şikâyette bulunmuşlardır. Yine siyaseten tutuklu bulunan İzmitli Nuri ve arkadaşları gibi bazı mahkûmların tutukluluk hallerinin sona ermesinden bir müddet sonra tekrar tutuklandıkları da görülmüştür.¹⁵⁹

Siyasete karıştığı iddiasıyla Dersaadet'ten uzaklaştırılan siyasetten uzak olduklarının anlaşılmasına rağmen genel aftan faydalanamadıkları görülmüştür. Adliye Vekâleti bu durumu araştırarak gerekli makamlara iletmiştir. Örneğin; bir daha dönmemek üzere Dersaadet'ten uzaklaştırılan ve Diyarbakır'dan firaren Dersaadet'e geldiği için tekrar iade edilen Üsküdarlı Hafız Ali Efendi'nin siyasetten uzak olduğu anlaşıldığı halde umumi afa serbest bırakılmamıştır. Yine tutuklulukları siyasi suçlara dayandığı halde adi suçlardan tutuklu buldukları beyanıyla ilan edilen umumi aftan yararlandırılmayan Rumeli Vilayeti Bulgar ahalisinden Rodos hapisanesindeki yirmi iki kişi şikâyette bulunmuştur.¹⁶⁰

Mülteci olarak yabancı ölkelere sığınarlarda genel aftan yararlanabilecekti. Afa birlikte etnik köken ayrımı yapılmaksızın Rum, Ermeni, Süryani, Türk ve Arnavut herkes Osmanlı topraklarına dönmekte özgürdü. Hükümet yabancı devletlerde bulunan ve genel af üzerine memlekete dönmek isteyenlerin ihtiyaçlarının karşılanması için de bir genelge yayınlamıştır. Yine genel afa birlikte serbest bırakılan siyasi mahkûmların mahkeme masrafları da affedilmiştir.¹⁶¹ Genel af yasasıyla başlangıçta siyasi suçtan tutuklu bulunan Rumeli'deki İttihatçılar serbest

¹⁵⁸ Mustafa Turan, **31 Mart Faciâsı**, Üçdal Neşriyat, İstanbul, s. 33.

¹⁵⁹ Aslan, *a.g.m.*, s. 43.

¹⁶⁰ Aslan *a.g.m.*, s. 44.

¹⁶¹ Aslan, *a.g.m.*, s. 44.

bırakılmış, ardından yeni düzenlemeler yapılarak, adi suçlardan mahkûm olanlar, cezasının üçte birini tamamlayanlarda olmak üzere kademe kademe diğer suçlular da serbest bırakılmaya başlanmıştır. Mahkûmların aff-ı umumi sonrası tahliye oluşlarını Mustafa Turan 31 Mart Faciası adlı eserinde şu şekilde aktarmıştır:

“Sabahın erken saatlerinde hapishane-i umumiye gelen heyet beraberinde, bir sârikli hoca, bir Rum bir de Ermeni papazı, yeşil sârikli cübbeli bir de Yahudi hahamından ibaret dini bir heyet de gelmişti. Hapishanenin dış kapısı önüne konulan üzerine yeşil çuha ile örtülü bir masa üzerinde dört kitap, Kuran-ı Kerim, iki İncil, bir Tevrat’tan ibaretti. Masanın etrafında heyet azaları hepsi ayakta. Önce müdde-i umumi etrafında (aff-ı umumi) kararnamesi okundu, hoca efendi yapılan bir dua da (Padişahımız Efendimiz Hazretlerinin) saltanatına uzun ömürle daim berkarar olmasını ve Hürriyet ve Meşrutiyetin, Osmanlılar için hayırlı olmasını temenniden sonra üç defa, Padişahım Çok Yaşa, diye bağırıldı. Gardiyanlar kargaşalığa meydan verilmemesi için mahkûmları sıraya dizdiler, tahliyeye başlanılmıştı. Görünen manzara hem acıklı, hem de düşündürücü bir olaydı. Pırtıları sırtlarında, saç sakal birbirine karışmış pejmürde, bet benizlerinde kan kalmamış sefil insanlar çokluğu teşkil ediyor, içlerinde kabadayivâri, boyunlarında gümüş saat köstekleri asılı, bellerinde ipekli Sakız ve Tarabulus kuşak, fesler kaşların üzerine eğilmiş, efvâri çalımlı olanları da vardı. Sıra ile masa başına gelen mahkuma, müdde-i umumi evvela ismini soruyor, hangi din ve mezhebe sahip ise ona göre masa üzerindeki kitaba el bastırıp (bir daha suç işlemeyeceğine) dair kendi sanınca yemin ettirilip kapıdan serbest bırakıldılar. Bu hal akşamın geç saatlerine kadar devam etti, mehterhane ve tersane denilen her iki hapishane de bomboş kalmıştı.”¹⁶²

Bütün vilayetlerde mahpuslar tahliye edilmişlerdi. Bu sebeple cinayetle itham ile Divan-ı Harbi-i Mahsusdan gıyaben müebbet kalebent cezasıyla mahkûm olanlar, Asakir-i nizamiye ve jandarma zabitan ve efradından adi suç işleyip mahkûm olanlar, Daire-i Askeri’ye de tutuklu suçlular, adi suçlardan dolayı idama mahkûm olanlar da aftan faydalanarak serbest bırakılmıştır. İçlerinde öyle suçlular vardı ki suç işlemek için serbest kalmayı bekliyorlardı. Suçluların tahliye edildiği gün Mustafa Turan sözünü ettiğimiz eserde bizzat şahit olduğu bir olayı şu şekilde aktarmıştır:

“Tahliye edilen mahkûmlardan, evvelce idama mahkûm olup, birkaç kişiyi birden öldürdüğü için, o devirde idam cezası infaz edilmediği için cezası müebbet hapse çevrilen ve hapishanedeki mahkûmları bile haraca kesmiş olan Kasap Ahmed isimindeki

¹⁶² Turan, **a.g.e.**, s. 34-35.

iri yarı, insan kılıklı bir canavar, hapishane kapısında yemin edip Divanyolu'na çıkar çıkmaz aklını mı oynattı, yoksa insanlara karşı içinde beslediği bir intikam garezini mi vardı, ne olduğu anlaşılmayan bir çılgınlıkla, yarım metre uzunluğunda o devirde saldırma denilen büyük bir bıçakla, sağında solunda rast geldiğinin, karnına kafasına saplamak, vurmak suretiyle tam dokuz kişinin canına kıydı. Divanyolu caddesini kana boyadıktan sonra, yere serdiği cesetlerin üzerinden atlayıp, Sultan Mahmut Türbesinin Babî'li'ye giden caddesinin sağ tarafındaki sokağa kaçıp kayıplara karışmıştı. Katil ele geçirilememişti, sonradan işitildiğine göre Yunanistan'a firar ettiği anlaşılmıştı.”¹⁶³

Görüldüğü üzere genel affın sonra her türlü suçlu serbest kalmış ve İstanbul'da hürriyet sevinci yaşanırken, affla birlikte İstanbul'da asayişin ve düzenin sağlanması konusunda zorluklar yaşanacağı daha affın ilk günlerinde hissedilmiştir. 1908 Aff-ı Umumisinin zamanın gazetelere nasıl yansıdığına bakmamız, affın nasıl bir yankı yaptığını görmemiz bakımından önemlidir.

II. AFF-I UMUMİNİN GAZETELERE YANSIMASI

A. İkdam Gazetesi

İkdam Gazetesi 27 Temmuz 1908 tarihli sayısında hürriyetin ilanından sonra hem ahalinin hem de hükümetin üzerine düşen vazifelerin olduğu yazılmıştır. Hükümetin vazifelerinden birinin de aff-ı umumiye ilan etmesi gerektiğidir. Bu hürriyetin ilanından sonra ahalinin ve hükümetin görevi ve ne yapması gerektiği gazeteye şu şekilde aktarılmıştır:

“İnsanlar bir heyet-i içtimaiye halinde yaşamak isterlerse uhdelere bir takım vazifeler terettüb ettiğini bilmeli ve bu vazifeleri ellerinden geldiği kadar iyi bir surette ifa etmeye çalışmalıdır. Bir heyet-i içtimai içinde iki nevi vazife tasavvur olunabilir. Bunun bir nevi hükümete, bir nevi de millete aittir.

Hükümet ile millet ayrı ayrı şeyler değildir. Fakat bir millet-i muazzamayı terki eden efradın hepsi birer birer, doğrudan doğruya milletin bekasını, terakkisini, saadetini temin için lazım gelen idareye iştirak edemez. Bu vazife milletin efkârını, hissiyatını, mutâlebâtını tebliğ vasıta olacak zevata yani mebusana tevdi' olunur. Meclis-i Mebusan kuvve-i kanuniyedir. Kuvve-i icraiye olmak üzere heyet-i vükela vardır.

Bu vazife bir birine karışacak olursa cemiyet dahilinde intizam muhafaza edilemez. Herkes vazifesini bilmeli, başkasının vazifesine karışmamalıdır.”

¹⁶³ Turan, a.g.e., s.35.

Haberin devamında ahaliye düşen görev şu şekilde ifade edilmiştir:

“Efrad-ı millete terettüb eden vazife tevdi’-i umur ettiği zevatın icratına muntazır olarak kanun-ı hürriyetin bahşettiği salahiye göre çalışmak, işiyle gücüyle meşgul olmak vatan için faide bahş birer anasır olmaktır. Hiçbir zaman, hatta bunca senelik mahrumiyetlerden sonra nail olduğumuz hürriyetin sefaları içinde bile mest olmayalım. Vazifemizi unutmayalım.

Kanun-ı Esasinin tatbik edileceğini, Meclis-i Mebusanın açılacağını duyunca hepimiz aşırı derecede sevindik, birden bire bir şaşkınlık, tutkunluk geldi. Sonra kalplerden birer avaze-i şükran ve minnet, birer nida-ı zevk ve meserret fırladı. Artık mest olduk. Boğazlarımız yırtılınca kadar padişahımızı, hürriyetimizi, vatanımızı alkışladık. Tüccarımız ticaretini unuttular, işçiler işlerini bıraktılar. Hep sokağa döküldüler. Ellerde Osmanlı sancağı kemal-i ihtiramla dolaşıyor, dillerde padişahın duası, vatanın temenni-i saadeti geziyor. Bu nümayişler bu alkışlar, bu dualar, hep iyi, gayet iyi. Çünkü milletteki arzu-yu hürriyetin ne derin, ne esaslı olduğunu gösteriyor. Milletın hayatı böyle temiz, asil hayatın kuvvetiyle temin edilir. Fakat her şeyin makul bir haddi vardır ki bunu geçmemeli. Sevinelim, eğlenelim, gülelim, vazifemizi unutmayalım. İşi gücü bırakarak sokaklarda gezdikçe hem kendi vazifemizi unutmuş, hem de hükümete terettüb eden vazifenin ifasını müşkülata uğratmış oluruz. Bize şimdi terettüb eden ilk vazife Kanun-ı Esasinin bahşettiği hak-ı hürriyeti bir kere teslim etmekti. Bunu sevgili padişahımıza karşı kemal-i hürmetle, muhabbetle teslim ettik. Şimdi o hürriyeti artık istimal edelim. Bunun hükümete ait olan cihetlerde hak istimalini mebuslara verelim.

Kendimize ait olan cihetler ise mensup olduğumuz şubelerde haksız muamelelere maruz olacağımızdan korkmayarak çalışmaktır. Lüzumsuz laftan bir şey çıkmaz, iş görelim ve bilhassa rahat bırakalım ki hükümette vazifesini görsün. Zira şu sırada onunda vazifesi ağırdır.”¹⁶⁴

Görülüşü gibi gazete meşrutiyetin ilanını ahalinin büyük bir heyecan ve memnuniyetle karşıladığını fakat artık meclisin rahat çalışabilmesi için sevinç gösterilerinin sona erdirilmesini ve herkesin asli vazifesine geri dönmesini istemektedir. Ahalinin yapması gerekenler hakkında görüş bildiren gazete haberin devamında hükümete ne gibi görevler düştüğünü şu şekilde ifade etmektedir:

“Hükümetin ilk vazifesi temin-i asayıştır. Asayiş olmazsa kimse hürriyetinden istifade edemez. Asayiş olmazsa adalet icra edilemez. Bir devlet için temin-i asayışe her zaman lüzum varsa da hele böyle inkılâb zamanlarında buna bütün bütün lüzum-ı kavî vardır. Memlekete hürriyet bahşedilmesinde en korkulacak nokta ifrâtlara düşmekte idi.

¹⁶⁴ İkdâm, 27 Temmuz 1908.

Osmanlı kavm-i necibinin haiz olduğu terbiye, nezaket bu korkuları dağıttı. Şu ilk avansı mesti bu kadar itidal ve sükun ile geçtikten sonra ileride münasebetsiz ahvalden korkmayız. Bu hususta millet kadar hükümet de şayan-ı tebriktir. Çünkü gayet hakimane davrandı. Ahalinin izhâr-ı şâd-mânîsine mümânaat ediliyor zannı asla hasıl olmadı. Başka memleketlerde olsa münasebetsiz ahval tahaddüsü korkusuyla tedabir-i ihtiyatiye-i inzibatiye ittihaz edileceği halde bizde bunlara lüzum görülmedi ve pek iyi edildi. Çünkü ufak bir unf fena netice verebilirdi. Hükümet işte efrad-ı millete karşı gösterdiği bu itimadın mükafatını bi'l-mukabele nail olduğu muhabbetlerle, hürmetlerle gördü.

Bundan sonra hükümete tereddüb edecek ikinci vazife Aff-ı umumidir. Kanun-ı Esasi ölülerimizi diriltecek kadar tesir hasıl etti, herkesi sevindirdi, ihya etti. Aff-ı umumi ilan edildiğini duyduk fakat bu henüz resmen ilan edilmedi. Bir takım biçare mazlumların aileleri sabırsızlıkla çırpınıyor. Milletın bir kısmı sevincinden çıldırırken, minnetinden, teşekküründen sevgili padişahını takdis ederken o padişahın sevgili evlatlarından bir kısmı hapishanelerde, menfalarda bi-gayr-ı hak eyleyemez, bu mazlumların çocukları, anaları, babaları evlerde hala ağlayamaz.

Bu babda gösterilecek temenni muvaffak-ı hikmet değildir. Mazlumların sabırsızlanmalarına meydan vermemeli. Sevgili padişahımızın derin bir fikr-i siyasi, nafiz bir nazar-ı hikmet ile takdir ve icrasını ferman buyurduğu aff-ı umumi milletin cerihalarını saracak ilk merhem-i tesliyettir. Çabuk olmalı ki milletin evvelden “ceraim-i şahsiye” denilen hürriyet fedakarlıklarından dolayı pek derin, kapanmak bilmez yaraları var.

Af! Oh. Ey mübarek, temiz, necip kelime.. üç harf içinde ne büyük teselliler, ne büyük hikmetler ihtiva ediyorsun. ... hayat bahş bir sükun getiriyorsun. Bu gün en ziyade sana muhtacız.

Hükümetin affına muhtacız. Çünkü babalar analar evladına, kadınlar kocalarına kavuşacak, sönmüş aileler canlanacak...

Af edelim. Hep af edelim. Korkunç, karanlık maziyi şu nur-ı hürriyetle silelim. İstikbali düşünelim.”¹⁶⁵

İkdam gazetesi, çıkarılacak olan affın gerekliliğine ve önemine işaret etmiş, önceki dönemin mağdur ettiği insanların serbest bırakılmalarıyla ailelerin yeniden canlanacağını ve hürriyet ortamının daha güçlü şekilde tesis edileceğini bildirmiştir.

Gazete bir gün sonra aff-ı umuminin ilan edildiğini, haberin telgraflarla Zabtiye Nezaretine ve vilayetlere ulaştırılarak affın yürürlüğe girdiğini bildirdi.

¹⁶⁵ İkdam, 27 Temmuz 1908.

Hapishane-i Umumi'ye aff-ı umuminin uygulanması için telgraf gönderildikten sonra tahliyeye başlanacakken adi suçlulardan Baba Tahir ve Ali Rıza isimli bazı mahkumlar aff-ı umuminin kendilerine de uygulanmasını talep etmişler ve kendilerinin de tahliyelerini istemişler; eğer tahliye edilmezlerse siyasi mahkûmların tahliyelerine engel olacaklarını bildirmişlerdir. Hapishane-i Umumi'de bulunan suçluların da aftan faydalanmak istediklerine dair telgraf 28 Temmuz 1908 tarihli İkdam Gazetesi'nde şu şekilde yer almıştır:

“Ceraim-i siyasiyeden dolayı tevkifhane ve hapishanede bulunan mevkufin ve mahbusinin affına dair şeref sadır olan irade-i seniyye-i hazret-i padişahi mantuk-ı celili mucibince Sadrazam fehabetlü devletlü Said Paşa Hazretleri Zabtiye Nazırı atufetlü bey efendiye nezd-i devletlerine celb ile hükm-ü irade-i seniyyenin hemen icrasını emretmiş ve nazır müşarünileyh hazretleri hemen nezarete avdetle mahbusinin bir kat'a defterini tanzim ettirerek Nezaret Muavini atufetlü Ragıp ve Mektubcu saadetlü Mehmet Kadri beyefendiler hazeratını hükm-ü irade-i seniyyenin infazına ve mahbusinin tahliyesine memur ederek hapishane-i umumiye gönderilmişler. Bunlar ifa-ı vazife-i memureye müsaraat ettikleri sırada ceraim-i adiyeye ile mevkuf ve mahkum olanlar, Baba Tahir ve Ali Rıza gibi bazı esafelin eser-i teşvikleri olarak tahliye edilecek olan mahbusinin önlerine geçerek iş bu aff-ı umuminin kendilerine de teşmilini iddiada bulunmuşlar ve bu iddiaları is'af olunmadıkça ceraim-i siyasiye mahbuslarının tahliyelerine mani olacaklarını musırrâne ifade etmeleri üzerine muavin müşarünileyh daire-i zaptiyyeye avdet ederek keyfiyeti Nazır Beye bildirmiş, bunun üzerine Zaptiye Nazırı bizzat hapishane-i umumiye giderek merkumlara nesayih-i lazime icra etmiş ise de yine iddialarında ısrar etmeleriyle Nazır müşarünileyh de bir iş göremeyerek vaki hali makam-ı sami-i sadarete arz eylemiş ve bu babda bazı evamir telakki eylemiştir.

Aff-ı umuminin adi mücrimin ve mahbusine kadar tamimi maksat-ı hürriyet karaneyi su-i istimal şekline döneceğinden hükümet-i seniyyeye bu babda bir tedbir acil ve müesser ittihazi vücub-ı kat'î tahtındadır.

Aff-ı umumi hakkında şeref sudur buyrulan irade-i seniyye-i hazret-i padişahi dün hariciye nezareti celilesinden hükümet-i ecnebiye nezdinde mukim bi'l-umum süfera saltanat-ı seniyyeye ba telgraf tebliğ olunmuştur.

Hapishane-i umumide mevkuf bulunanlar tarafından tanzim olunup giridi Hüsnü Efendi tarafından kıraat olunan nutuk:

Vatandaş ahali:

Üç gündür hürriyet ilan olundu. Üç gündür dışarıda herkes şadan, herkes ilan-ı meserret ediyor. Hürriyet meydana çıktı diye herkesin gözlerinden zevk ve meserret yaşları akıyor. Bu ne? Hürriyet için değil mi? Siz dışarıda ezvak-ı hürriyetle sermest

olasınız da biz ne için kaide-i müsavat hilafına olarak esaret ve hapis ve zindan köşelerinde kalalım. Bu gün bütün millet nail müsavat oldu. Dışarıda siz bayram yapıyorsunuz. Biz burada esaret içindeyiz. İstiraplar çekiyoruz. Müsavat yok mu? Vazaif-i mukaddeseniz arasında bizim tahliyemizi de düşünmek lazım değil mi. Gayretiniz, hamiyetiniz bunu icap eder. Vatan namına hürriyet namına namus namına bu feryadımızı cihana duyurmalısınız.

Yaşasın padişahımız, yaşasın millet.”¹⁶⁶

Aynı gün verilen bir haberde ise aff-ı umuminin ilanı ve basın ilişkisi aktarılmıştır:

“Kanun-ı Esasinin ilanı aff-ı umumiye de bi’t-tabi istilzam eder ve hatta kanun-ı esasinin ilanı ile birlikte aff-ı umumi ilanı mesalih-i devlete daha ziyade tevaful eder idi. Bu ilanın gecikmesi umum-ı ahalemize meşrutiyet idarenin bahş ettiği meserret izaleye başlamış idi. Ceraim-i siyasiye atf ve isnadıyla hukuk şahsiyesinden mahrum olan evlad-ı vatanı mağduriyetten kurtarmak bir vazife ve onların husulüne çalıştıkları hayat-ı cedidden ilk önce kendilerini hissedar etmek bir hamiyet müterettibe idi. Mensubin matbuat-ı efkar-ı umumiye hıdmet-ı vazife-i mübecellesini kendi namlarına dahi izafetle ifa için üç günden beri bu yolda çalışmakta idiler. Nihayet dünkü nüshamızda aff-ı umumi ısdarını rica ettik. Teşebbüsümüz yalnız bunu kalemler tasvirinden ibaret değildi. Söylenecek yerlere gidip mesulümüzün isafını lisanımızla da talep etmiş idik. Nihayet gazete müdürleri dün huzur-ı sami-i cenab-ı sadrazamıya girdikleri zaman bu lüzumdan bahs ettiler. Meğer aff-ı umumi hakkında irade-i seniye-yi şerefsadır olarak neşre müteallik olan muamelenin ifasına taraf-ı sami-yi sadaret-i penahiden müstacilen emir verilmiş imiş. Sadrazam hazretleri bunu bize tebşir ettiler, keyfiyetin ilave-i neşri suretiyle hemen umuma ilan olunmasını beyan buyurdular.

Elhamdülillah bu emniye-i meşruada hasıl olarak kanun esasinin neşrinde ki maksadın ulviyeti bununla da zahir oldu. Ahali sevindiler, şevketlü padişahımız hazretlerine ceddi ve samimi dallarını tekrar ettiler.

Artık şimdi meclis mebusanın açılmasına müteallik muamelata intizardan başka bir şey kalmadı. İstikbalimizden, gösterilen samimiyetten emin olmağımızı eşkar edecek bir sebep yoktur. Müsterihiz.

Eyyam ıydı zaman-ı sa’y ve amel takip eder. Çalışmak ise huzur kalb ile, istirahat-ı fikr ile olur. Çalışalım efkâr-ı ahaliyi parlamento usulü kavaid-i esasiyesiyle neticeden fariğ olmayalım.”¹⁶⁷

¹⁶⁶ İkdâm, 28 Temmuz 1908.

¹⁶⁷ “Aff-ı Umumi ve Matbuat”, İkdâm, 28 Temmuz 1908.

İkdam'da yer alan bu haberden anlaşılacağı üzere Hürriyetin ilanıyla birlikte genel affın hemen uygulanması gerektiği, geciktirildiği takdirde halkın hürriyet sevincine gölge düşeceği belirtilmiştir. Bunun üzerine gazete müdürlerinin Sadrazam'a gidip genel affın hemen ilan edilmesi için talepte bulunmaları matbuat âlemin aff-ı umuminin ilanını desteklediklerini göstermektedir.

Aff-ı umuminin ilanından sonra tahliyelerin hızlı bir şekilde hayata geçirildiği görülmektedir. İkdam Gazetesi siyasi suçluların aff-ı umumi ile tahliyeye başlanmasını ve karar mucibince tahliye edilenleri şu şekilde aktarmıştır:

“Kanun-ı Esasinin mevki-i tatbiki vaz’ buyrulması üzerine ceraim-i siyasiyeden dolayı mahkûm, mevkuf olanların tahliye-i sebili dün icra edilmiştir.

Hapishane-i umumi ve tevkifhaneden tahliye edilenlerin esamisi ber-vech-i atidir.

Hapishane-i umumiden tahliye edilenler:

Asitaneli Ardaş veled-i Ağob, Asitaneli Ağob Haçıkyan Asitaneli Kırkor veled-i Kasbar, Asitaneli Yervanet veled-i Teofilo, Nişli Yahya Hayati Efendi, Şamlı Muhsin, Yunanlı Andon veled-i Manol, Paşaköylü Yorgi veled-i Yuan, Kayseri'nin Germir karyesinden İstafan veled-i Serab, Sivaslı Ohannes veled-i Karabet, Sivaslı Ohannes veled-i Serkis, Sivaslı Manuk veled-i Karagos, Sivaslı Nişan veled-i Ohannes, Bitlisli Fero veled-i Betros, Sivaslı Oseb veled-i Toros, Bitlisli Manuk veled-i Markar, Bitlisli Bagos veled-i Bedros, Şebinkarahisarlı Hayik veled-i Kartin, Şebinkarahisarlı Robin veled-i Nikogos, Asitaneli Mahmut Tahir bin Kadri, Kanlıcalı Mustafa bin Şeref, Üsküplü Şaban bin Osman, Asitaneli Aleksan nam diğer Mehmet Nuri, Asitaneli Aleko veled-i Yorgi, Asitaneli Artin veled-i Abkar, Pazar köylü Hayik veled-i Aleksan.

Tevkifhaneden Tahliye Edilenler:

Yunanlı Niko veled-i Yorgi, Atinalı Dava vekili Aleksandros veled-i Dimitri, Yunanlı kahveci Simari Aktaş, İzmirli Arif Hikmet bin Ahmet, Tokatlı Talat bin Şevket, Asitaneli Mehmet Emin bin Tefvik, Mamuretü'l-Azizli Mehmet Efendi bin İbrahim, Sinoplu Sabri efendi bin Ömer, Divriğli fes kalıpcısı Mardiros veled-i Serkis, Divriğli fes kalıpcısı Bağışa veled-i Mardiros, Divriğli fes kalıpcısı Anderyas veled-i Ağya, Kemahlı kuru kahveci Mığırđıç veled-i Barik, Ereğlilili Halil Kaptan bin Mustafa, Adapazarlı Zare veled-i Artin Koçyan.

Tevkifhanede unutulmuşlar iken tahliye olunanların iddiaları üzerine tahliye edilenler:

Asitaneli Şükrü Bey, Nevşehirli Hafız Fehmi Bey, Karahisarlı Hâce Mehmet Efendi, Selanikli Musa Kazım Bey, Selanikli Osman Efendi, Selanikli Hasan Efendi.”¹⁶⁸

Tahliye edilenlerin isimleri incelendiğinde, siyasi suç işleyenlerin birçoğunun Gayr-i Müslimler olduğu görülmektedir. II. Meşrutiyetin ilanı öncesinde Gayr-i Müslim unsurlarında hürriyet konusunda istekleri olduğu ve bu sebepten dolayı siyasi suçlu olarak hapishanelere gönderildikleri anlaşılmaktadır.

Siyasi suçluların tahliyesinden sonra adi suçluların da afftan yararlanması için yapılan arz üzerine affın kapsamı genişletilerek bunların da affına karar verilmiştir. Her birinin dini temsilcileri olan imam, papaz ve haham marifetiyle bu adi suçluların bundan sonra iş ve güçleriyle uğraşıp vatana hizmet edeceklerine dair kendilerinden yemin alınmış ve tahliye edilmişlerdir. Mahkûmlardan hastalığı nedeniyle hapishane-i umumi hastanesinde yatmakta olanların ailelerine teslim edilmeleri, aileleri olmayanların da uygun hastanelere yatırılmaları kararlaştırılmıştır.¹⁶⁹

Aff-ı umuminin ve gerçekleştirilecek olan tahliyelerin vilayetleri de kapsamı için Dahiliye Nezaretinden vilayetlere telgraf gönderilmiştir. Hapishane-i umumide hapis bulunanların bir gün önce tahliye edilmeleri üzerine tutuklu olarak tevkifhanede kalanların da tahliyelerini istemeleri üzerine eski Zaptiye Nazırı Hamdi Bey tevkifhaneye giderek onların da tahliye edileceklerini ve durumu makam-ı sadarete arz edeceğini söylemiş ve Bâb-ı Âli’ye gitmiştir. Hamdi Bey’in bu sözüne inanmayan tutuklular onun ayrılmasından beş on dakika sonra parmaklıklara hücum ederek, kapıları kırmışlar ve tevkifhaneden kaçmışlardır.¹⁷⁰

İkdam Gazetesinin 11 Eylül 1908 tarihli sayısında da bahsedildiği gibi aff-ı umumiden askeri firariler de faydalanmıştır. Hatta bu askeri firarilerin aff-ı umumiden istifade ile memleketlerine dönmek isteyenlerin yol masraflarının nasıl karşılanacağı ve ne gibi bir yol izleneceği bildirilmiştir.¹⁷¹

Aff-ı umumi çıkarılmasına ve birçok kişi tahliye edilmesine rağmen uygulamada bazı aksaklıkların yaşandığı, hâlâ bazı mahkûmların tahliye edilmedikleri ve tahliye edilmeleri için telgraf gönderdikleri görülmektedir. Milli Reisi İbrahim Bey’in büyük oğlu Hamid çektiği telgrafta “başvuru yaptığı halde hâlâ

¹⁶⁸ İkdam, 29 Temmuz 1908.

¹⁶⁹ İkdam, 31 Temmuz 1908.

¹⁷⁰ İkdam, 31 Temmuz 1908.

¹⁷¹ İkdam, 31 Temmuz 1908.

hapis tutulduğunu ve bu durumdan dolayı ailecek perişan hale düştüklerini, en kısa zamanda iki biraderiyle birlikte tahliye edilmelerini talep etmiştir”¹⁷².

Aff-ı umuminin ilanından sonra İstanbul’da asayiş sorunu ortaya çıkmıştır. 26 Teşrin-i Evvel Efrenci 1908 tarihli İkdâm Gazetesi aff-ı umumiden sonra İstanbul’daki zabitanın durumunu şu şekilde aktarmıştır:

Aff-ı umumiden faydalanarak çıkmış ve şehrin her tarafına dağılmış olan hırsızlar, yankesiciler arı gibi işlemeye başlamıştır. Bu yüzden İstanbul’da asayişin sağlanması için birkaç güne Selanik’ten polis getirtilecektir. Fakat gazetede yer alan habere göre; yalnız Selanik’ten jandarma veya polis getirmekle İstanbul asayiş ve zabıtası ıslah edilmiş olmaz. Polisin vazifesinin neler olduğunu öğretmek için bir mektebe ihtiyaç vardır. Çok gerekli görülmeyen bu sorunun ne zaman çözüleceği merak konusudur.¹⁷³

İkdâm Gazetesi, aff-ı umuminin ilanına olumlu yaklaşmış ve ilanının bir an önce uygulanmaya başlanması için haberler yapmıştır.

B. Sabah Gazetesi

Aff-ı umuminin ilanı 28 Temmuz 1908 tarihli Sabah Gazetesi’nde şu şekilde yer almıştır:

“İnayetü’l-ittisa-yı hazret-i mülûkdarı cümle-i asar-ı mübeccelesinden olmak üzere politika mücrimîni haklarında aff-ı umumi ilanına bu kere kariha-ı ilham Sabiha-ı cenab-ı tacdaridan irade-i seniyye-i hazret-i hilafetpenahi şerefsudur buyrulmuş ve bu lütuf-ı âl-ül-âl cenab-ı şehriyariden if’al ve harekat-ı gayr-ı marziyeleri cihetiyle mucceb-i intibah olmak üzere birer hıtmetde istihdam edilmek kaydıyla veya ikamete memurin suretiyle taşraya i’zam ve teb’id edilmiş veyahut if’al-i cenaiyeyi tazammun etmeksizin bazı harekat-ı gayr-ı marziyeleri sebebiyle mevkuf bulunmuş veya divan-ı harblerce mahkum edilmiş bi’l-cümle eşhasın hissemend-i inayet olacakları tabi bulunmuş olup iş bu emr-i ferman-ı hümayun hazret-i mülûkdari ahkam-ı celilesi telgrafiyla bi’l-cümle vilayet ve elviyeyi gayr-i mülhaka ile şehremaneti celile ve Zabtiye Nezaret-i Âliyesine tebliğ kılınmasıyla ilan-ı keyfiyete ibtidar olundu.”¹⁷⁴

Haberden de anlaşılacağı üzere siyasi suçlular hakkında Padişahın inayetiyle aff-ı umuminin ilanının onaylandığı ve suçluların serbest bırakılması için gönderilen

¹⁷² İkdâm, 23 Ekim 1908.

¹⁷³ İkdâm, 26 Teşrin-i Evvel 1908.

¹⁷⁴ “Aff-ı Umumi”, Sabah, 28 Temmuz 1908.

telgrafın bir görevli veya memur aracılığıyla bütün vilayetlere ulaştırılmasıyla suçlular aften yararlanmaya başlamışlardır.

Sabah Gazetesi aynı gün yayınladığı bir diğer haberde yine padişahın bir lutfu olarak ilan edilen aff-ı umuminin yürürlüğe girmesinin tüm tebaa tarafından büyük bir sevinçle karşılandığını bildirerek, gazeteler aracılığı ile halka duyurulan affın herhangi bir suistimale uğratılmaması ve bütün vatandaşların kanun dairesinde davranması konusunda hükümetin uyarısını yayınlamış ve üç gündür devam eden gösterilerin hemen sona erdirilmesini tavsiye etmiştir.¹⁷⁵

Gazete Rumeli’de eşkıyalık faaliyetlerine katılanların durumu ile ilgili aynı günkü sayısında şöyle bilgi vermektedir: anasır-ı muhtelifeden olup uzun yıllardır eşkıyalık yapanlar Üçüncü Ordu-yu Hümayun’a başvurmuşlar ve silahlarını yetkili mercilere teslim edeceklerini ve evlerine geri dönmek istediklerini bildirerek aff-ı umumiden yararlanmayı arzu ettikleri beyan etmişlerdir. Bir daha eşkıyalık yapmamaları ve padişaha samimi bir şekilde bağlı olmaları şartıyla bu eşkıyaların da af kapsamına girmesi uygun görülmüş ve Rumeli’deki mahallere haber verilmiştir.¹⁷⁶

Sabah Gazetesi affın çıkarılmasını çok olumlu karşılamış, bu af sayesinde hapishanelerden çıkarılan, sürgünden dönen suçluların aileleriyle birleşmelerinin çok derin yaraları kapatacağını bildirmişdir. Gazete bu durumu şu şekilde haber vermektedir:

“Üç dört gündür en asabi tehâlikler, heyecanlar arasında beklenen aff-ı umumi ilanı işte artık safahat-ı mübahatı tezyin etti.

Şimdi fezâ-yı vatanda başka bir feyz-i ibtihaç-ı berk ürüyor. İdare-i sabıkanın bu günkü mesudiyeti temin için gösterilen mesaiye, samimi tazarrulara derin feryatlara karşı bir silah-ı zafer gibi kullandığı ceza-ı nefye çarpılmış, vatanından mahcur kalmış biçareler işte avdet ediyorlar. Herkes onları bekliyor. Herkes onlara müncezib, çeşm-i giryan-ı iştiyak Marmara’nın mütebait ufukları üzerinde bir siyahlık görür görmez o zavallı mazlumini vatanlarına getiren bir geminin hayal-i takarrübüyle yaşıyor.

Bu, eyyam-ı güzestenin zülemat-ı felaketi arasında bazen küçük bir infial, su-i tefehhüme uğramış bir kelime, gazezkarane bir isnad, hâsılı bir hiç için yıkılmış hanmanları yeniden ihya edecek, öksüz kalmış yuvaları dolduracak bir lütuf-ı hüriyet oldu. Biz saye-i adalette daha neler göreceğiz, dünyada serbestinin, müsavat ve

¹⁷⁵ “İlan-ı Resmi”, Sabah, 28 Temmuz 1908.

¹⁷⁶ “İlan-ı Resmi”, Sabah, 28 Temmuz 1908.

hürriyetin her şuyu'-ı tecellisi başka bir zevke müzahirdir. İhtimal ki yarın sabah menfasından avdet eden muhterem ve âli vücutlar bize dest-i musâfât-ı uhuvetlerini uzatmaya başlayacaklar. Gurbette geçen seneler nevâsî-i tefekkürde kim bilir ne derin çizgiler peyda etmiştir. Hepsî bize daha metin bir hamiyet, fakat daha zaafa düşmüş bir sıhhati zaile-i şebâb getirecek. Kim bilir hangi muhit-i felaketin hava-ı zehr-nâkıyla tesemmüm etmiş yürekler yarın ebedi bir feyz ve refaatın teneffüs nuşiniyle istirahat eyleyecek, kim bilir ne kadar aileler sevinecek, kim bilir zaika-ı .. tatamamış ne kadar mini mini yavrucaklar tenha-ı igtirâb ile süzölmüş simaların karşısında şaşırarak. Bu gün millet göğsündeki ceriha-yı teellümün sızısını unutarak onları istikbale koşuyor. Artık her şeyi unuttuk. Zaten insan maziye nisbetle hayatından mahrum olmuş bir meyt-i mütefekkiraneye nispetle ise yaşayacak, öğrenecek bir nevzat-i müttehir değil midir? Biz bir tarih-i celil hamasetin mazisiyle istikba münevveri arasında işte bu gün doğuyoruz.

Yalnız eslafımız değil, dünkü ebna-i vatanımız bile kalıp zi hamiyete telkin-i meali eden bu hür, serbest medeniyete karşı bizden bir hatve geride bulunur. Saha-ı terakkide bir lahzalık tehirin bizi nazar-ı ahlakta noksan-ı hamiyetle itham ettirebileceğini hatırdan çıkarmamalıyız.”¹⁷⁷

Gazete şimdiden sonra medeni âlemin yakalanabilmesi için kaybedilebilecek zamanımızın olmadığını, o yüzden sevinç gösterilerinin hemen sona erdirilmesini ve çalışılmaya başlanmasını istemektedir:

“Şimdi beyhude sevinçler, nümayişlerle geçecek bir günümüz olmadığını bilmeliyiz. Kanun bize bir serbesti bahşediyor. Dünkü pâ-bend-i esaret bin türlü müşkülât ile atmaya çalıştığımız hatavat-ı mesaiyi bu gün yolundan alıkoymuyor. Çalışalım. Vesait-i terakki-i aramakta hiç mani yok bu gürültüler yatıştır. Millet şevk ve şükran ile başladığı velveleye şimdi mübhem maksatlar da karıştırmak ister gibi görünüyor. ... bir istical hükümet-i seniyyenin tedabir-i hürriyetperverisinden beklenen icraatı şu birkaç gün içerisinde mevkii tatbiki çıkmış bir halde görmek istiyor. Bu arzular ne derece muhakk olursa olsun, mademki Kanun-i Esasinin ebna-i millete bahşettiği hukuk, bütün maksadımızın husulünü taht-ı temine alıyor. Madem ki feyz-i ittihad bir kere elsene-i tekallümü intak etmeğe başlamış, zaman yad-ı hürriyeti teyid etmiş, vesait mesudiyet hazırlanmış, millet kendi hukukuna sahip olmuş bir haldedir.

Vezaif-i hükümeti beyhude nümayişlerle ihlal etmek hakikatten lüzumsuzdur. Hükümette efrad-ı ümmet gibi malik olduğu hukuku su-i istimal eder her arzuya bilâ-teennî mümâşât gösterse tey'id-i ahkamına çalışılan Kanun-ı Esasiye tevfiik-i hareket edecek yer de bilakis ondan inhiraf eylemiş olur.

¹⁷⁷ “Aff-ı Umumi İlanı”, Sabah, 28 Temmuz 1908.

İşte hilafet-i seniyye aff-ı umumiye ilan etti. Meclis-i mebusanın intihabına başlandı. Hukuk-ı milliyemizin kafil temini olan millet meclisine doğru kemal-i emniyetle her dakika bir hatve-i muvaffakiyet daha atılıyor.

Heycanlı nümâyişler ma'kuliyet-i amali isbat etmez. Muhakk, doğru maksatların bir muhit-i hürriyette mahrum-ı husul kalması hatıra bile getirilmez. Niçin isti'cal etmeli. Zevk-i hikmetani fiilen isbattadır.”¹⁷⁸

Kanun-u Esasi'nin yürürlüğe girmesi ve aff-ı umuminin ilan edilmesi karşısında toplumda oluşan heyecan ve sevinç dalgasının kısa sürede sona erdirilmesini birkez daha belirten gazete, artık zamanın sokaklarda sevinme zamanı olmadığını, özellikle münevverlerin ahaliye ulaşabilecekleri her yerde yeni gelişmeleri ve yeni dönemin faydalarını anlatmaları gerektiğini belirterek bu konuda atılmış olan bazı adımları sütunlarına şu şekilde taşımaktadır:

“Sevinelim. İzhar-ı şâdî edelim. Fakat sokaklarda değil. Efkâr-ı münevvere cevami-i şerife de, mekteb salonlarında, umumi, serbest, edibane ictimaaata ziynet-bahş olabilir. Bunu yalnız biz söylemiyoruz. Lehü'l-hamd efkâr-ı umumiye tamamıyla itidale meyil etmiştir.”¹⁷⁹

Gazete haberin devamında bu münevverlerden birisi olan Nureddin Bey'in Sirkeci'de yaptığı bir konuşmayı okuyucularına şu şekilde aktarmaktadır:

“Dün akşam saat onda erkan-ı matbuattan birçok zevat Sirkeci İstasyonu'nun karşısında ki bahçe de istirahat eyledikleri sırada erbab-ı hamiiyet ve tefekkürden Nureddin Bey Efendi hakikaten tesiri yüreklerde günlerce baki kalacak bir nutuk irat etmişlerdir. Bu esnada gerek şu vücud-u muhteremin gösterdiği teheyycât, gerek müntesibin-i kalemin ibraz ettiği takdirat-ı samimane birbirini anlayan fikirlerin ne metin bir tekabül-i ittihadkaraneye müsait olduğunu göstermiştir.

Nureddin Bey Efendi bahçede içeri girdikleri zaman zaten müteessir bir halde bulunuyordu. Evvela iki kimseye istinat ile yüksek bir mevkie çıktı. Kendisini tanıyanlar ne derin bir hamiiyet-i fitriye ile mütehassis olduğunu bildikleri için derhal etrafında toplandılar. O noktada hakikaten bir timsal-i zi hayat-ı ulviyet duruyordu. Birden bire o ra'ş-e-i teheyycüce, o simaya bakılıp mermerden masnu' kaidesi üzerinde hamiiyet-i vataniyye namına rezk edilmiş bir heykel-i nurani zan etmemek kabil değildi.

Söze başladığı zaman sesin de ki ihtizaz-ı ... bütün tesiri görüldü. Güya her hal ve tavrında bir mana-yı fetanet ve hürriyet kucaklanıyordu. Büyük bir sadakatla irat

¹⁷⁸ “Aff-ı Umumi İlanı”, Sabah, 28 Temmuz 1908.

¹⁷⁹ “Aff-ı Umumi İlanı”, Sabah, 28 Temmuz 1908.

eylediği tatlı sözler bir fasıla ile sektedar oldukça etraftan alkış, tasdik sedaları duyuluyor da böyle sade bir lisanla talim-i hikmet eden fikirler ne kadar takdis olunur. Nureddin Bey Efendiye hepimiz tebrik eyledik. O da bize sarılarak beyan mahzuziyet etti. İşte irat ettikleri nutuk:

“Elhamdülillah Kanun-ı Esasiyi istihsal ettik. Aff-ı umumi de ilan buyruldu. Kanun-ı Esasinin istihsali için Prag’da kanlar dökülmüş, Fransa da on altıncı (Lui) zamanında katl-i umumi vukuu bulmuş iken de şevket-meâb efendimiz Kanun-ı Esasiyi sefk-i dima’ya meydan vermeksizin ihsan etti. Minnetdarız. Bu lütuf-ı Padişahinin şükürünü bilelim. İtidali muhafaza edelim. (Jön Türk) komitesinin bidayet-i tesisinden beri min gayr-i haddin haylice hidematın sebk etti. Hanmanım söndü. Menfalarda süründüm. O tesir ile bu gün refikam üçüncü derecede verem döşeğinde yatıyor, ağzından leğen dolusu kan geliyor, kitab-ı hayatının son sayfasını okuyor, yine bu tesir ile kız çocuğumun kolu kırılarak sakat kalmış, diğer birinin amudû fekarîsi kırılarak alçı içinde yatıyor, diğeri (Peridon Tüberküloz) den hastaneden hastaneye dolaşüyor, üç yaşındaki bir çocuğum henüz yere basamıyor. İşte bu kadar felakete düşer olmuş iken bunların cümlesinden sarf-ı nazar ediyorum. Hepsi uğur-ı şahanede, millet uğrunda feda olsun. Affa gelince cenab-ı hak (İnnallâhe ye’muru bil adli vel ihsân) ayetiyle emrediyor, padişah binlercesini aff ediyor: biz de münfail olduğumuz üçer beşer kişiyi af edelim.

Milletimizin ... cenab-ı bi beyandır. Dün o heyecan-ı azim cûş-ü hürûş-ı meserret içinde yüz binlerce kişinin hake payı şahaneye arz-ı teşekkür için köprüden geçerken köprü parası vermeleri milletin terbiye ve nezaketine bürhan değil midir.

Şimdi sevmediğimiz nefret ettiğimiz adamlardan birkaç kişi gelip de boyunlarını bükerek alicenap vicdanlarınıza karşı!

Ayete (vel kâzımînel gayz)a bak af et

Nazmını irat edecek olursa o merhametli kalpleriniz hür ve şan ederek onları af ederseniz. Eğer bunlardan bir kaçının hadrı ile teskin gays edecek iseniz refikam ile bütün çocuklarımı yarın getireyim. Kefaret makamında millete kurban edeyim. Mezâ mâ-mezâ olsun bu husumet kalksın, çünkü atıye ait vazifemiz pek mühimdir.

Şahsiyet ile uğraşılacak zaman değildir. Malum-ı alinizdir ki vezaif ikidir. Biri hükümete, diğeri efrada aittir. Her şey hasıl olacaktır. Çünkü firkamızda bir Padişah, bir Meclis-i Mebusan, bir Heyet-i Vükela vardır. Onlar hukuk ümmeti, selamet-i memleketi temine kefilidir. Biz kendimize ait müesseseler teşkil edelim. Maarifimizi ilerletelim. Memleketimizin vesait-i iktisadiyesine inbisat verelim. Mezâ mâ-mezâ. Af ettik mi? Yaşasın Padişahımız, Yaşasın millet meclisi, Yaşasın ordu.”¹⁸⁰

¹⁸⁰ “Aff-ı Umumi İlanı”, Sabah 28 Temmuz 1908.

Gazete Nureddin Bey'in bu heyecanlı nutkunu verdikten sonra Rumeli'de yıllardır Avrupalı Devletlerin de kışkırmasıyla Müslümanlar ve Türkler üzerine hücum eden anasır-ı muhtelifeye mensup eşkıyaların Kanun-ı Esasi'nin ilanı ve aff-ı umuminin çıkartılmasından sonraki durumları ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Bir kavmin züdde-i mukteziyat-ı terakkisi olan Hürriyetimizin istihsal, ve icabat-ı hürriyetin mecelle-i kıymetdarı olan Kanun-ı Esasinin berat-ı necat olarak dest-i ahrâr-ânemize ita olunduğu henüz dört gün oluyor. İrade-i sabıkanın birer birer gasp eyildiği hukuk-ı insaniyemize artık tamamıyla sahibiz. Hürüz. Milletın her ferdinin mal, can ve ırzı her türlü taarruzdan masun. Aff-ı umuminin ilanıyla mukteza-ı adalette yerini buldu. Elhamdülillah!

Hürriyet, müsavat, adalet, meşveret! Meşrutiyet-i idarenin bu erkan-ı mühimesi efrad-ı milletin sırf kendi şahıslarına ve hükümetle olan merbutiyetlerine ait imtiyazattır. Kunun-ı Esasi mucibince, kuvve -i icraiye olan hükümete de bir takım vezaif ve taahhüdât tereddüb ediyor ki bunlarda bi't-tabı vakit ve zamana muhtaçtır. Onların da kariben sırasıyla mevki-i icraya konularak refah ve istirahatımızın temin ve istikmal olduğunu da göreceğiz. İnşallah.!

İdare-i hükümetin usul-u meşrutiyete kalb olunmasından dolayı devletimizin siyaseten dahi istihsal edeceği birçok menafi vardır. Badema mesail-i siyasiyede Osmanlı efkar-ı umumiyesi diye bir unsurunda hesaba dahil edilmesi icap edecek, bizim mukaddes vatanımıza mütaalik mesailde başkaları, ölçüsüz idare-i kelimadan artık ictinap eyleyecektir. Nitekim bir hayli senelerden beri Rumeli vilayetinde bazı menfaatperestanın iğvâ'tıyla ve güne gün hareket-ı şikayetkarane ile ihlal-i asayiş ederek bir müdahale-i ecnebiyeye sebebiyet vermek fikriyle hududu tecavüz ve teba-ı Osmaniyeyi katl, gasp gibi if'al-i cinaiyeye teşvik, huzur ve rahat-ı memleketi ihlal eden müfsitler, nihayet maksatlarına nail olmuş, Avrupa, vilayat-ı selasede mukim tebaa-yı Hıristiyaniyeyi haşa Türklerin cevri ve teaddisinden kurtarmak maksadıyla müdahaleye şıtab etmiş, vilayat-ı mezkureye şamil olmak üzere devlete türlü türlü ıslahat teklif eylemiş idi.

Müteaddit mülakatlar, müzakereler neticesinde karargir olan bu nim tedbirlerin –velev hüsnü niyete makrun olsun- hiçbir faideyi intac edemeyeceği o fenalıkların esbab-ı hakikiyesinin başka yerde aranılmak lazım geleceği düşünülmemiş yahut düşünmek istenilememişti. İslahat, evet buna muhtaç idik. Fakat yalnız ahali-i Hıristiyaniyenin tahlisi (!) maksadıyla vilayat-ı selase de değil, Türk-i millimiz, teali-i şan ve şevketimiz namına memleketimizin her tarafında bu ıslahat kendiliğinden husulünü temin edecek olan Kanun-ı Esasi işte o muvaffakiyeti de bahşetti. Tebligat-ı resmiye kısmımızda munderiç olduğu vechile vilayat-ı selasedeki anasır-ı muhtelif eşkırıyası bu kanun-ı mukaddesin ilanı üzerine husumet-i diniye şaibesinden zaten azade

olan hükümet-i seniye'nin bütün tebaasına cins ve mezheb tefrik etmeksizin Osmanlı namı altında aynı hukuk ve imtiyazat bahşedildiğini görerek ve badema haricin teşvikatına tabiiyet sırf onların amal-i menfaatcuyanelerine alet olmaktan başka bir şeye yaramayacağını anlayarak kemal-i sürür ve mefaretle taraf taraf devair-i hükümete müracaat ve teslim-ı silah eyledikten sonra köylerine, mevalarına avdet eylemişlerdir.”¹⁸¹

Rumeli'deki eşkiyaların silahlarını bırakarak köylerine ve evlerine dönmesiyle ilgili haberi veren Sabah Gazetesi hemen sonrasında İstanbul'daki hapishane-i umumide tutuklu bulunan siyasi suçlulardan serbest bırakılanları liste halinde şu şekilde vermiştir:

“Dün hapishane-i umumide bulunan mücrimin-i siyasiyenin tahliye-i sebepleri icra edilmiştir. Bunların esamisini aynıyla neşrediyoruz:

Tablo 6: Tahliye-i Sebil¹⁸²

İsmi	Memleketi	Müddet-i Mahkumiyeti
Mehmet Mecdet Efendi	İstanbul	Müebbet kalebend
Cafer Sadık Efendi	Dağıstan	Müebbet nefy
Çerkes Hüseyin Bey	Balıkesir	On sene kalebend
Ahmet Talat Efendi	Asitane	On sene kalebend
Mahmut Tahir Bey	Asitane	Dokuz sene kalebent (Baba Tahir Değildir)
Mustafa Bey	Kanlıca	Dokuz sene kalebend
Yahya Hayati Efendi	Niş	Yedi sene kalebend
Ahmet Rıfki Efendi	Asitane	Altı Sene kalebend
Muhsin Efendi	Şam	Dört sene kalebend
Şaban Efendi	Üsküp	Üç sene kalebend
Mithat Bey	Girit	Bir sene kalebend
Osman Nuri Efendi	İzmir	Bir sene kalebend
Said bin Asaf	Asitane	Bir sene kalebend
Karabet veled-i Agob	Harput	İdam
Manuk Veled-i Karagos	Sivas	İdam
Nişan Veled-i Ohannes	Sivas	İdam
Arakil Veled-İ Magar	Sivas	İdam
İstepan Veled-i Alef	Sivas	İdam
Vartiridis Veled-i Magar	Merzifon	İdam

¹⁸¹ “Eşkiyanın İsti'manı”, Sabah, 28 Temmuz 1908.

¹⁸² “Tahliye-i Sebil”, Sabah, 29 Temmuz 1908.

Karabet Veled-i Agob	—	İdam
Ermenak Veled-i Mikail	Eğin	İdam
Ardaş Veled-i Karabet	Üsküdar	İdam
Mihran Veled-i Avadis	Asitane	İdam
Şirazi Bünyamin	İran	Müebbet kalebend
Agob Haçkiyan veled-i Mığırđıç	Asitane	Müebbet kalebend
Kirkor Veled-i Kasbar	Asitane	Müebbet kalebend
Yervanet veled-i Teopile	Asitane	Müebbet kalebend
Estepan Veled-i Setrak	Kayseri	Müebbet kalebend
Ohannes Veled-i Sarkiz	Sivas	Müebbet kalebend
Peron Veled-i Pedros	Bitlis	Müebbet kalebend
Oseb Veled-i Toros	Sivas	Müebbet kalebend
Hayık Veled-i Karnik	Şebinkarahisar	Müebbet kalebend
Roben veled-i Nikogos	Şebinkarahisar	Müebbet kalebend
Andon Veled-i Manol	Yunan	On beş sene kalebend
Yorgi Veled-İ Yuan	Paşaköy	On beş sene kalebend
Ohannes Veled-i karabet	Sivas	On beş sene kalebend
Manol Veled-i Markar	Bitlis	On beş sene kalebend
Bağos Veled-i Pedros	Bitlis	On beş sene kalebend
Marko Veled-i Yani	Sakız	On beş sene kalebend
Anesti Veled-i Mihal	Kayseri	On beş sene kalebend
Ardaş Veled-i Agob	Asitane	On sene kalebend
İstepan Veled-i Simon	Hazargırat	Altı sene kalebend
Nazrat Veled-i Ohannes	Maraş	Beş sene kalebend
Aleksan	Asitane	Beş sene kalebend
Aleksan veled-i Mikail	Asitane	Dört sene kalebend
Avadis veled-i Agob	Erzurum	Dört sene kalebend
Aleko veled-i Yorgi	Asitane	Üç sene kalebend
Artin veled-i Aykar	Asitane	Üç sene kalebend
Hayık Veled-i Aleksan	Pazar köy	Üç sene kalebend
Yarvenet Veled-i Kiris	Asitane	Üç sene kalebend
Tekfur Veled-i Agob	Asitane	Üç sene kalebend
Robin veled-i Yosif	Yunan	Üç sene kalebend
Yarvanet veled-i Asador	Geyve	Üç sene kalebend
Artin Veled-i Karabet	Tekfur Dağı	Bir sene kalebend
Vizit veled-i Sosin	Arapkir	Bir sene kalebend
Kirkor Veled-i Karabet	İran	Altı Mah

Zaptiye Nezareti hapishanesinde politika ve ceraim-i adiyeye ile mevkuf bulunan (120) kişinin dahi tahliye-i sebilleri icra edilmiştir.

Aff-ı umumî bahsettiğimiz üzere ilk başta siyasi suçluları kapsamaktaydı. Siyasi suçlular tahliye edildikten sonra adi suçlular da aften yararlanmak istemişler ve harekete geçmişlerdir. Fakat halk adi suçluların tahliyeleri hususunda olumsuz bir tavır sergilemiştir. Özellikle Malumatçı Baba Tahir ismi etrafında gelişen bu muhalefet hareketi oldukça ilginçtir. Halk Baba Tahir gibi bazı suçluların bu aften yararlanmasını istememiş ve tepki göstermiştir. Sabah Gazetesi bu aften yararlanmak isteyen Baba Tahir^{*}'in yaptıklarını ve ahalinin tepkisini 30 Temmuz 1908 tarihli sayısında şu şekilde aktarmıştır:

“Evvel ki gün bazı kadınlar kendilerine mensup mahbusin ile görüşmek için hapishane-i umumiye giderler. Orada mahbus bulunan Baba Tahir kendisine hempa edindiği sirkatle mahkûm Mike namında birisiyle beraber ceraim-i adiyeye mahkûmlarını da teşvik ederek eğer kendilerini de mücrimin-i siyasiye gibi tahliye etmezlerse kadınları bırakmayacaklarını beyan ve zavallıları hapishane de tevkif ederler. Hapishane memurları kadınları taht-ı muhafaza ve nezarete almışlardır.

Bu mahbusları görmek için Sultanahmet Meydanında birçok halk ictima etmeleriyle bunların içinde bir sahib-i hamiyet fırlayarak ahaliye hitaben bir nutuk okumuş ve bunda:

“Şimdi bu hapishane de mahkûm bulunanlar, tahliye edilen mesail-i siyasiye mücrimlerinden olmayıp ahalinin ırzına, malına, canına taarruz, katl ve sirkat ve hetki-irz gibi ifal-i zemimede bulunmuş adamlar olduklarından bunların hiçbir suretle tahliyesi muvafık-ı adalet ve hakkaniyet olamayacağı” nı ifade etmiş, orada ki ahali, “milletin bu gibi eşirranın ikmal-i müddet-i mahkûmiyet etmeden bu fırsat-ı hayriyeden

* Malumatçı Mehmed Tahir'in hayatının ilk yıllarına dair çok az bilgi vardır. Sadece annesinin Recâizâde Mahmud Ekrem'in oğlu Emced'e sütanneliği yaptığı ve bir kız kardeşi olduğu bilinmektedir. Ma'lûmât dergisini çıkardığı için Mâlûmatçı olarak şöhret bulmuştur. Baba Tâhir diye tanınması imzasına eklediği Babanzâde unvanından dolayıdır. Vakit'ten sonra Tercümân-ı Hakikat, Saadet ve Servet (1305/1887-88) gazetelerinde muhabirlik yaptı. Meşrutiyet'in ilânının ardından 26 Temmuz 1908'de çıkan aften yararlandı. Âdi suçtan hapis yatan Mehmed Tâhir Bey, kız kardeşinin parayla kiraladığı insanların omuzlarında hürriyet kahramanı olarak evine döndü. Yeniden gazete ve dergi çıkarmak istediye de engellendi. “Yaşasın Abdülhamid” başlığıyla yayımladığı İlâve-i Ma'lûmât'ı topladığı insanların eline vererek Bâbîâlî'de gösteri yaptırdı. Ancak kanuna göre işlediği suçtan dolayı gazete çıkaramayacağı için bu ilâve toplatıldı ve hakkında soruşturma başlatılınca matbaasını elden çıkarmak zorunda kaldı. Otuzbir Mart Vak'ası'na adının karışması üzerine Trablusgarp'a sürüldü. Buradan Napoli'ye kaçtı, ardından Paris'e gitti. 16 Şubat 1912 tarihinde hayatını kaybetti. Hatice Aynur, “Mâlûmatçı Mehmed Tâhir”, Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C: 27, s. 545-546.

istifade etmesine muvafakat edemeyeceği”ni bağırarak ilan eylemişlerdir. Baba Tahir dolabını çeviremeyecek!”¹⁸³

Sabah Gazetesi bir gün sonraki haberinde, halkın hapisshaneden çıkmasını istemediği Baba Tahir’in aff-ı umumiden faydalanarak, suç işlemeyeceğine dair yemin ettirilerek serbest bırakıldığını aktarmıştır. Yine haberin devamında Sabah – her ne kadar affa taraftar olmasına rağmen-, Baba Tahir gibi bir suçlunun hapisshaneden çıkar çıkmaz kendine ait bir gazete çıkarmaya başlamasına tepki göstermiştir. Tekrar suç işleyip işlemeyeceği bilinmeyen birinin matbasının ancak zalimler yuvası olacağını söylemiş, Matbuat Nizamnamesinin buna nasıl müsaade ettiğini eleştirmiştir.¹⁸⁴

C. Tanin Gazetesi (Yazarların Görüşleri)

Tanin Gazetesi aff-ı umuminin ilanını yazarların makalelerine, yazılarına yer vererek aktarmıştır. Tanin Gazetesi’nde Faik Ali Bey 1 Ağustos 1908 tarihli yazısında aff-ı umumi ile ilgili görüşlerini şu şekilde aktarmıştır:

“(Bu yanlış telakki olunan tabirin doğru manası nedir?)

Akvam-ı mütemeddinenin kaffesi riyaset-i hükümetinde bulunan ...: efraddan her hangi birinin işlemiş olduğu bir cürm-ü adliyeden dolayı hukuk-ı umumiye ait cezayı iskat ve ref etmek salahiyet ve kudretini bahşetmiş.

Ne af edilir?

Ceza.

Caze neye karşı mevzudur?

Bir Cürme.

Kanun-ı Esasinin otuz bu kadar sene sonra ikinci defa ilan ettiği meşrutiyetin bir netice-i tabiyesi iken günlerce tehir ede ede, edile edile sanki istenilmeyerek, hayır sanki değil katiyen istenilmeyerek ilan olunan – şu eski ve yanlış tabiriyle – Aff-ı umumi bilmem ki hangi bir cürmün fakat pekala bildiğim, bildiğimiz cezalarını, işkencelerini ref ediyor? Evet hangi bir cürmün?

Vatanımı, milletini sevmek, vatanın milletin de bir cüz-i mukaddesi olduğu insaniyetini sevmek hürriyete, adalete, uhuvete, namus ve vicdana aşık, ve müştak olmak cürm ve cinayetten mi?

¹⁸³ “Mahkum-ı Malumatçı Tahir ve Millet’in Fikri Adaleti”, Sabah, 30 Temmuz 1908.

¹⁸⁴ “Baba Tahir Hapisten Çıkmış”, Sabah, 31 Temmuz 1908.

Hayır bunlar, bu meziyetler, bu faziletler, bu amal ve temayülat-ı tecbiye hiç bir zaman cürüm değildir.

Hayır bunlar senelerden beri en müthiş cezalara, insanın tahattür ve tasavvurundan bile titreyeceği işkencelere sebep-i tatbik olmakla beraber asla ve kat'â cürüm değildir ki bir cezası var cezanın affıyla hukuk-ı umumiyenin bir sukutu olsun.

Bu halde yapılan şeyler bütün zulümdü. Bu halde aff-ı umumi dediğimiz ve bu kadar senelerdir almak için istediğimiz dilediğimiz kan döktüğümüz şey hakikat de hükümet tarafından bir af değil, bir cümle bir tarziye bir istifa-ı kusur, bir istiğfardır.

Evet aff-ı umumi hükümet-i müstebidenin bir çok ervah-ı zekiye ve zekiye bir çok kulüb-ü necibeye ve garibeye bi gayr-i hak reva gördüğü zülm ve gadra karşı yine onun, o hükümetin bilmukabele insaniyet-i medeniye ve muztaribe huzurunda kendi cürm ve cinayetinin lutf-ı nisyanını istemesi, evet hükümetin milletten aff dilenmesidir.

İşte o tehirin, o tereddüd-i lerzişin sebebi. Çünkü senelerden beri bila kayd ve şart bi-haras ve bi-endişe, evet ne dünya mesuliyeti ne bir azab ve vicdani korkusu, hiç, hiçbir şey olmaksızın bu kadar uzun ve meraret-i efsun, senin-i mazlumdan beri ferman-ferma-ı istiklal ve itisaf olmaya alışmış olan bir hükümet, huzur-ı celal-i ümmete nadimane -hayır aldaniyorum-. Mecburen çıkararak af isteyecek, af istiyor.

Peki af edelim. Fakat unutmayalım.

Unutmak mı?

Neleri, kimleri?

Bu gün tesisinde hiç kan dökülmeyerek istihsal edilmiş olmak gibi bir meziyet-i mümtaze ve bi-mesele olan şimdiki meşrutiyet-ı idare fakat esasen öyle kan dökülmeden mi istihsal edildi? Böyle zan edenler varsa pek pek aldaniyor.

Evet bu bir tebeddül-ü ... bir inkılap sakın değildir. Bilakis pek çok kanlar dökülerek, hiçbir millet de hiçbir meşrutiyetin tesisi uğrunda dökülmüş olmadığı kadar muhtelif unsurların hunyan-ı hamiyeti pek uzun seneler ve bila fasıla rızan olarak istihsal edildi. Bu bir ciddi muvaffakiyet-i humbaha girân-kıymet olduğu için tecavüzden, taaruzdan masun olmasına kanımızla, canımızla, bütün kuvay-ı maddiye ve maneviyelerimizle çalışmalıyız.

Evet unutmayalım ve çalışalım. Çünkü henüz hiçbir şey yapılmış değildir. Çünkü henüz hiçbir şey değiştirilmedi. Çünkü cism-i nazenin-i vatanın hemen her cerihası henüz kanyor ve bu cerihalar daha birçok seneler bi nasibü'l-iltiyam ağlayacaktır.

Evet, unutmayarak af edelim daha doğrusu asıl mahpuslarda, zindanlarda, menfalarda, menfa menfa zindanlarında bulunan kardeşlerimiz. Ah yalnız kardeşlerimiz mi? Kim bilir ne kadar hemşirelerimiz hep af etsinler ve gelsinler. Yerlerine, yurtlarına, analarına, babalarına, kardeşlerine senelerden beri analı babalı yetim kalmış evlatlarına, nikahları altında dul ve yoksul kalmış zevcelerine avdet etsinler. Her gün her saat her saniye bir firari bir çok menfi, bin vatan cüda, yüz bin mütehassir evlat ve ıyal bir yerden, Avrupa'dan, Amerika'dan, Fizan'dan, Akka'dan bir menfa-ı kesilmiş olan bu mübarek vatanın bilmem hangi harab ve mukaddes köşelerinden fakırlarıyla yürüye yürüye, açlıktan işkenceden sefalet-i uzviyeye dücar olmuş vücutlarıyla sürüne sürüne çıkıp gelerek marziyelerini, ... değil- çünkü o mukaddes ve muhafazası bir ...,- yalnız kapatıldıkları zindanların sükut ve sükun ... ve daima ruhlarında titreyecek tanin-i siyahi işte bütün dehan ve cenan-ı ... çalkalanıp duran terane-i hürriyetle ve o menfalarda o zindanlarda ki hayat-ı sefilenin edcağ ve ızdırabatını işte sertapa-ı vatanda ya sıra-ı eray-ı inşirah ve necah olan bu vasi ve ulvi şehir Meşrutiyet ve uhuvetle dindirerek dinlendirmek için bir dakika, bir saniye evvel gelsinler.

Fakat ya artık gelemeyecek olanlar?

Ya artık idare-i sabıkanın ve kaderin gelemeyecek bir hale koyduğu vatandaşlarımız, kardeşlerimiz?

Ya:

O ihya-ı abd-ı medfun, o emvat-ı bad nerde?

Oh siz ey hatıraları bu ıyd-i milliyenin nasiye-i neşatında berçin-i bir hüzün ve elem, ah siz ey bu mesret-i umumiyeye iştirak edemeyerek ebedi hicranları kulub-ı münevvere-i ahrar üzerinde mübarek bir saye-i ye'is ve matem olan şuheda-ı hürriyet ve hamiyet Allah'ın bütün elvar-ı gufran ve takdisatı, sizin ruhlarınızı ihata etsin: Semavatın bütün melekleri o mekabir-i bi-zairinizin ... ebedisi olsun. Fakat ne söylüyoum? Hangi mezar? "maksat uğrunda ölen ahrara delillerdir mezar" ... aleyhimde kabir ve kefen biganedir.

İşte bunlar af etmedi ve etmez.

Bunların af etmesi bütün heyet-i necibe-i iştimaie tarafından gösterilecek fevkalade nümayişlere cemilelere, ihtiramlara, tazimlere, takdirlere mütevakıftır. Eğer biz gerçekten hür, bütün manayı mübarekiyle hür, artık hürriyetimizi, artık meşrutiyeti hiçbir sebeble hiçbir kasvete onu yalnız hürmet ve sıyanetle hüsn-ü idare edecek milletten başka hiçbir kuvvete kaptırılmayacak kadar bir ... tamamen ve ebediyen müttehid ve hür olursak o zaman işte o zaman o ervah-ı ... ve mübarekenin bir taraftan namiye-i seyyah-ı mezalime af ve merhamet şeklinde düşecek olan hinde-i nisyanı bir

taraftan da bizim hamme-i müsavat ve uhuvetimizde bir ibtisam-ı nevazış ve ziyafet halin tecelli eder.”¹⁸⁵

Görüleceği gibi Faik Ali yazısında Meşrutiyet’in ilanına kadar olan dönemde hürriyetin kazanılması için nice canların gittiğini, ailelerin dağıldığını ifade ederek, çıkarılan aff-ı en azından hayatta olanlar için bir anlamı olacağını ifade etmektedir.

Aynı gün tanin Gazetesi’nde Hüseyin Cahit ise yeni dönemden beklentilerin ne derecede karşılandığını ve affın henüz çıkarılmamış olmasını şu sözlerle kaleme almıştır:

“Bab-ı Aliye’nin asırlardan beri devam iden meslek-i siyasisi vardır ki Avrupalılarınca mesel hükmüne girmiştir. Bu mesleği tarif edecek en münasip tabir “leyte ve lealle”dir. Bab-ı Âli en mühim meseleleri bile günlerce, hatta aylarca savsaklamaya muvaffak olur. Bu hususta ki muvaffakiyeti cümleyi hayran bırakır idi.

Bu meslek-i siyasi meşrutiyet-i idare zamanında devam edemez. Şimdi fikir-i hafiyeden azade, açık serbest bir meslek lazımdır. Hiçbir devlet Bab-ı Âliyenin vaziyetinden şüphe edememeli niyetinin hulusa karşı izhar tereddüt eyleyememelidir. Bab-ı ali harice karşı takip edeceği meslekte böyle mert, sebatkar, metin olmak lazım geldiği gibi siyaset-i dahiliyesinde de emniyet-i umumiyeyi celb itmek isterse bu mesleği tercih itmeli. Eski vehimleri, muzır tesirleri ebediyen unutmalıdır.

Hele şu inkılâp günlerinde memleket böyle şayan-ı ittihad bir siyasete hakikatten muhtaçtır. Kanun-ı Esasinin mevki-i tatbiki konulacağı ilan edildiği gün kimse bunun ciddiyetine inanmadı. Herkes bunu efkâr-ı nası avutmak için bir sania ad etti. Fransızların dediği gibi “haşlanmış kedi soğuk sudan bile korkar”. Şimdiye kadar hükümetin hiçbir icraatında hulusu niyet eseri göremeyen halkın Kanun-ı Esasi ilanı kadar mühim bir hadiseyi de şüphe ile telakki etmesi tabi idi.

İşte bu sırada en mühim vazife Bab-ı Âliye terettüb ediyordu. Milletten emniyetini kazanacak icraata Bab-ı Âli derhal tevessül etmeli, halkı tatmin etmeli, bu hürriyetin ciddi ve sahih olduğuna emniyet vermeli idi. Bu kanaati husule getirmek için senelere, aylara, haftalara lüzum yoktu. Teferruat-ı idarenin ancak senelerce mesaiden sonra intizam kesb edebileceği tabi’dir. Fakat ezhan nası tatmin edecek kalplere kanaat-ı daimi getirecek icraatın bir günde esasları hazırlanabilir. Bu esaslar ilan olunur. Sonra kemal-i gayretle onların tatbikine bakılırdı.

Halbuki Bab-ı Âli ortada hiç hükümet yokmuş gibi davrandı. Sokakta yalnız meserret eserleri görülüyor. Hürriyet avazeleri dolaşıyor. Aynı zamanda hükümetin sükutuna fıkdanına karşı endişeler uyanarak şüpheler hâsıl oluyordu:

Aff-ı umumi niçin ilan edildi? Vükela neden değiştirilmedi? Saray erkan-ı üfsidesi neden padişahın yanından uzaklaştırılmadı?

Bu sualleri halk çok bi hakk-ı irad ediyor. Cevap almadığından hükümetin ciddiyet-i mesleğinden şüphe etmekte hak kazanıyordu.

¹⁸⁵ Faik Ali, “Aff-ı Umumi”, Tanin, 1 Ağustos 1908.

Nihayet, Hükümetin idare-i meşrutiyet tesis ettikten sonra mukaddeme-i icraatı olmak üzere Zabtiye Nezaretine Hamdi Bey getirildi. Bu zihinleri bütün bütün teşviş etti. Halkın nümayişlerden vazgeçmesi lüzumuna dair nim tehdid amiz neşredilen bir ilan resmi bu teşvişi bir kat daha artırdı. Heyet-i vükelanın eski usul-ı isdibdatı iade etmek fikrinde olduğuna arkadan arkaya dolaplar çevrildiğine dair rivayetler dolaştı. Birçok heyecan enkiz haberler duyuldu.

Ahalinin böyle bir ihtimale zahib olmakta hakkı var idi. Ne oldu diyorlardı? Mazlumin-i siyasiye hapisten kurtuldu mu? Vükela değiştirildi mi? Hayır! yalnız hürriyetin adını doya doya söyleyebilmekten başka bir şeye nail olduk mu? İşte görülüyor ki onu da elimizden almak fikrindedirler? Fakat artık hayatımızı feda ederiz, hürriyetimizi vermeyiz! Bu azim ile bir takım kararlar veriliyor, tertipler yapılıyordu. Ve hükümet susuyordu. Hele ortada kuvve-i zabıta kalmamıştı. Milletın tebiye-i fitriyesinde noksan olsa idi şayan-ı esef vakalar zuhur edebilirdi. İhtimal ki şu tıfl-ı nevzat hürriyeti lekelemek için böyle vaka'alara da intizar edilir. İnsan hüsn-ü niyetlerine bir türlü emin olamıyor ki.

İşte bu intizarlara heyecanlara asabiyetler içinde sabırsızlanan halk Bab-ı Âli önünde ictimağ etti. Aff-ı umimi ilan olunmadıkça oradan ayrılmayacaklarına ahdedti. Bu halkın mütalabatını tebliğe giden komisyon aff-ı umumiye emir-i irade-i seniye Bab-ı Âlide hazır buldu. Aff-ı umumi çoktan Bab-ı Âliye tebliğ edilmişti. Fakat ma'hud meslek-i sani-i hakımaneden bir türlü ayrılamadığı için düşünüyor heva-ı hürriyetle mest olmuş halkın sabır ve tahammülüyle ateşle oynuyordu.

Taraf-ı şahaneden Kanun-ı Esasi ahkâmına rağbet olunacağına dair Kuran-ı Kerim üzerine yemin edilmemiş ve bu yemin resmen tebliğ olunmamış olsa halk kabul değil müsterih ve mutmain olamayacaktı. Halk padişahın hüsnü niyetine emin olduktan sonra nazar-ı ... kemal-i şiddetle Bab-ı Aliye çevirdi. Fi'l-hakika şu bâtaetten şu mesleksizlikten tevellüt edebilecek fenalıkların teknil-i mesuliyeti Bab-ı Âlide idi. Tophane müşiri, bahriye nazırı vesaire gibi nazırlar hala meclis-i vükelaya geliyorlardı. Heyet-i vükela-ı riyasette bulunan zat da dahil olduğu halde birbirlerine müteselsilen mesuldürlük. Heyet-i vükela reisi Zeki paşaları ve H.Rami paşaları meclis-i has-ı vükelaya kabul ettikçe milletin onlara tahammül ettiği yar-ı mesuliyetten bir parçasını da kendisi yükleniyordu. Eğer o zatları meclisten çıkarmaktan aciz ise kendisi mevki-i riyasette ne duruyordu? Aciz değilse ki böyle olduğu muhakkaktır. Çünkü zat-ı şahane kanun-ı esasiye riyayet edeceğini maül kalem temin etmiştir. Meclis de değil bir hafta bir dakika bile tutulmayacak adamları neye tutuyordu?

Şu su-i zanın sırf gazetemiz lisandan sadır olmayıp heyet-i vükelaya dahil bulunan namuslu zatlar hareketten aynı suretle muhakeme yürütüldüğünü müsbet-i ahvalden olmak üzere maliye nazırı paşanın istifanamesi gösterilebilir. Maliye nazırı idare-i sabıka da mücebi muaheze bir ... bulunduğu için değil şimdi ki Meclis-i Vükelayı uhdesine düşen vazifeyi hakkıyla ifadan aciz gördüğü için terettüb eden mesuliyet-i ... iştirak etmemek üzere çekiliyor. Heyet-i vükelanın kendi içinden yükselen şu irade-i itiraz bab-ı aliyenin gayet yanlış, şayan-ı esef bir mesleği takip ettiğini, hala eski fikirleri, eski usulleri silkip atamadığını ispat eder. Millet memleketin dümenini emin ve metin ellere tevdi etmeğe her zamandan ziyade şu devre-i buhranda muhtaçtır.

Kemal-i teessürle söylenebilir ki bab-ı alinin şu mesleğinde metanet ve tatmin hiç görülemiyor. Zeki paşanın azli için halkın sokakta toplanarak şiddetli hakaretlerde bulunmasına intizar ettiler. Halkın şu hakaretinden ufak bir hisse acaba başkalarına da isabet etmez mi? Dün Zeki paşaya yapılan yarında bahriye nazırına yapılacak. Bunlar böyle milletin hakareti altında ezildikten sonra meclisten çıkarılacakları "çürük"

mütemeffun dişler gibi birer birer söküleceği bir de hiç olmazsa en göze çarpanları mevki-i iktidarda vücutları milleti en ziyade dağdar edenleri hep birden ayıklansa daha iyi olmaz mı?

Sonra, maaşat? Herkes biri birine soruyor: biz hala bu değersiz adamlara yüzlerce lira verecek miyiz? Diyorlar. Orta da eskiden kalma şimdiki hale nazaran pek nakıs bir tensiki maaşat kararnameyi var. Bu ne kadar nakisedar olsa yine esas itibarıyla kabil-i tatbiktir. Milletten maaş namıyla pek müferit paralar alanlar sade vükeladan ibaret değildir: müsteşarlar, muavinler, azalar, müdirler, mektupçiler, muhasebeciler tekml saray mensubini tensiki maaş kararnamesinin kat kat fevkinde maaşlara maliktirler ve böyleleri maaşlarını her ayda alırlar. Milletin talebine bir neşre-i teselliyyet vermek için meclis-i vükela 11 Temmuzdan itibaren maaşların tensik-i maaşat kararnamesine tevfikan verileceğini ilan etmemeli miydi? Bu esas bir kere ilan olunduktan sonra tatbiki için uğraşılabilirdi. Bir memleket gizli kapaklı tedbirlerle idare olunamaz. Hele böyle en mühim zamanlarda behemehâl efkar nası tatmine ihtiyaç vardır.

Arap İzzetlerin, Çerkez Mehmetlerin Tahsinlerin hala Saray-ı Hümayunda bulduklarını aff-ı umuminin ilan edilmediğini, Zeki paşaların, Rami paşaların vesairenin değiştirilmediğini gören halk Bab-ı Âliye emniyet edebilir miydi? İhtimal ki bab-ı aliye kalsa kendiliğinden herkesin kalbine ... -ı bahş bir icraat da bulunmayacaktı. Fakat Selim-i Melhame Arap İzzet gibileri efkâr-ı umumiyyeden korkarak kaçtılar. Nazırlardan biri istifa etti. Efkar-ı umumiyyenin tatbiki gazetelerin lisânı şiddeti artırdı. Bu sayede zaptiye nazırı, tophane müşiri değiştirilerek yerlerine şayan-ı emniyet zatlar getirildi. Maarif nezaretine ikdar ve mezyatıyla nail hürmet olan Hakkı Bey Efendi tayin olundu. Çerkez Mehmet ...tebid edildi. Bunlar hep iyi fakat yine nakıs hala meclis-i hasta ahalinin muvakkaten olsun itimat edemeyeceği kimseler var. Arap İzzet gittiye hâlâ baş kâtip mabeyinde. »¹⁸⁶

Affi umumi çıkarılmasına rağmen taşrada tahliyelere henüz başlanılmamıştır. Affı umumiden tüm vilayetlerdeki suçluların faydalanmasına karar verildiği için taşrada bulunanlarında tahliyeleri gerçekleştirilecektir. Fakat Dersaadet'te yaşanan olumsuz örneklerin taşrada yaşanmaması için siyasi suçluların tahliyesi bitinceye kadar hapisanelerin askerlerin muhafazası altında bulundurulması kararlaştırılmıştır.¹⁸⁷

Başka ülkede bulunan ve aff-ı umumiden istifade edecek olan askeri firarilerin Harbiye Nezaretinden bildirildikten birkaç gün sonra memleketlerine dönmeye başladıklarını Tanin Gazetesi 2 Eylül 1908 tarihli sayısında aktarmıştır.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Hüseyin Cahit, "Bab-ı Âlinin Mesleği", Tanin, 1 Ağustos 1908.

¹⁸⁷ Tanin, 14 Ağustos 1908.

¹⁸⁸ Tanin, 2 Eylül 1908.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AFF-I UMUMİ SONRASI İSTANBUL'UN ASAYİŞİ

Aff-1 umuminin ilanından sonra suçluların affedilip tahliye edilmesinin adi suçların işlenmesinde herhangi bir artışa sebep olup olmadığını Sabah, Tanin ve İkdam Gazetesine yansıyan adi suçlar incelenerek verilmeye çalışılacaktır.

I. CİNAYET VAKALARI

Aff-1 umumi sonrasında Sabah Gazetesi'nde 21, İkdam Gazetesi'nde 12, Tanin Gazetesi'nde ise 3 cinayet haberine yer verilmiştir. Sabah Gazetesine yansıyan bir haberde Halil adlı bir kişi bir kadının evine zamparalık yapmaya girdiği düşünülerek öldürülmüştür. Vaka gazeteye şu şekilde yansımıştır: “Halil namında biri memleketlisinden bir kadının hanesine giderek içeriye girmekte iken mahal-i mezkurda sakin Kunduracı Yakup ile Defterhane Ketebesinden Faik merkumu haneden çıkarıp zamparalığa girdin diyerek taş ile başını ezmek suretiyle katl eylemişler ve katiller dahi derdest edilmişlerdir.”¹⁸⁹

Cinayet vakalarının çoğunlukla kişiler arasındaki tartışmalar sonucunda meydana geldiği görülmektedir. Tanin Gazetesi iki kişi arasında yaşanan tartışmanın ardından yaşanan bir cinayet vakasını sütunlarında şu şekilde aktarmıştır: “Karagümrük'te polis komiserlerinden Mustafa Efendi damadı terlikçi esnafından Osman'ı bi'l-münazaa hamil olduğu pala ile cerh ve katl etmiş. Katil zabıta tarafından yakalanmış ve tartışmanın nedeni sorgulanmıştır.”¹⁹⁰

İkdam Gazetesi'nde ise aynı gün gerçekleşen çok ilginç ve vahşi bir cinayet vakasına tesadüf edilmektedir. Kayınpeder ile damadı arasında hem de bir kandil gecesinde meydana gelen bu olay gazetenin sütunlarına şu şekilde taşınmıştır:

“Yenibahçe civarında Keçeciler'de Karabaş Mahallesinde Armutlu Caddesinde evvel ki gece saat altı raddelerinde bir cinayet vukuu bulmuştur. Mahal-i mezkûrda terlikçilik eden Kırımlı Osman Ağa isminde biri zevcesini de yanına alarak kandil

¹⁸⁹ “İki Canı”, Sabah, 18 Ağustos 1908.

¹⁹⁰ Tanin, 12 Eylül 1908.

olmak münasebetiyle kayınpederi bulunan ve mahal-i mezkûrda ikamet eden Bâb-ı Zaptiye Polis İhtiyat Bölüğünde müstahdem Bosnalı Mustafa Efendi'nin hanesine gider. Orada gece saat üçe kadar oturan zevc ve zevce hanelerine avdet ederler. Gece saat altı raddelerinde Osman Ağa'nın evinin kapısı vurulur. Osman Ağa kapıyı açar bir de bakar ki kayınpederi gelmiş. Tabii bu vakitsiz ziyaretinin mühim bir sebebe müstenit olması lazım geleceğinden Mustafa Efendi'ye sebep-i vürudunu bir an evvel anlatmasını rica eder. O da “ Hele dur içeri girelim sen bana bir sigara getir de sebebini anlatırım” der. Osman Ağa odasına girip de bir sigara alarak kayınpederine vereceği esnada kayınpederi evvelce hazırladığı kılıcını çekerek Osman Ağa'nın sağ koluna bir defa saldırmasıyla biçarenin kolu düşer ve aman ne yapıyorsun diye feryada başlar. Mustafa ikinci hamlede biçarenin boynunu keser ve'l- hasıl hûnhârâne darebat-ı mütevaliye ile Osman Ağa'yı yedi yerinden doğrar. Bunun üzerine firar etmek isterse de kerimesi Hamide feryada başladığından komşular uyanırlar ve katilin peşini takip ile Eski Ali Paşa Karakolu önünde merkuma yetişerek katilin tutulmasını bağıra bağıra söylemeleriyle karakoldan çıkan polis ve jandarmalar canavarı tutarlar. Katil Mustafa cürmünü tamamıyla itiraf etmiş ve tanzim kılınan jurnaliyle birlikte Bab-ı Zaptiyeye gönderilmiştir.”¹⁹¹

Olayın nasıl meydana geldiği konusunda Sabah Gazetesi ise farklı bilgiler vermektedir:

“Evvel ki gece Fatih'te bir cinayet vukuu bulmuştur. Şöyle ki: İhtiyat Bölüğü'nde Komser Mustafa Efendi'nin terlikçi Osman namında bir üveyi damadı varmış. Osman evvel ki gece sarhoş olup haneye gelmiş ve orada dahi işret etmeye ve bir takım münasebetsiz sözler söylemeye başlamış ve Mustafa Efendi merkuma evvela her ne kadar ihtaratta bulunmuş ise de merkum semi'-i itibara almayarak mumaileyhe hitaben elfaz-ı galizede bulunduğundan mumaileyh Mustafa Efendi duvarda bulunan kebir palayı alıp merkumun üzerine hücum ederek dört beş mahallinden ve katil eylemiş ve maktul Osman o anda almış olduğu cerihanın tesiriyle vefat eylemiştir. Katil Mustafa Efendi derdest olunmuştur.”¹⁹²

Görüleceği üzere İkdâm Gazetesi cinayetin Terlikçi Osman Ağa'nın evinde gerçekleştiğini yazarken Sabah Gazetesi ise Mustafa Efendi'nin evinde gerçekleştiğini yazmaktadır. Cinayetin sebebi hakkında herhangi bir bilgi vermeyen

¹⁹¹ “*Cinayet*”, İkdâm, 12 Eylül 1908.

¹⁹² “*Cinayet*”, Sabah, 12 Eylül 1908.

İkdam Gazetesi'nin aksine Sabah Gazetesi Mustafa Efendi'nin evine sarhoş bir vaziyette giden Osman Ağa'nın münasebetsiz konuşmaları ve ettiği küfürler nedeniyle Mustafa Efendi tarafından birkaç kez uyarıldığını ve bu sözlere son vermeyince kayınpederi tarafından öldürüldüğünü yazmaktadır. İki haber arasındaki temel fark aslında cinayetin planlanarak mı yoksa aniden mi geliştiği konusunda düğümlenmektedir. Eğer Sabah Gazetesinin haberi doğru ise cinayet ani bir öfke ile eline ilk geçen aletle (duvarda asılı bulunan pala) gerçekleşmiş, İkdam Gazetesinin haberi doğru ise damadının evine sonradan giderek yanında götürdüğü kılıç ile öldürmesi söz konusudur ki bu durum cinayetin planlanarak işlendiği anlamına gelmektedir. Cinayetin altında yatan asıl nedenin ne olduğu tam olarak bilinmemekle birlikte bir komiserin damadının kolunu ve boynunu keserek öldürmesi oldukça dikkate şayandır. Olayın kandil gecesi meydana gelmesi Osman Ağa'nın sarhoş olmasından dolayı belki Mustafa Efendi'nin daha fazla öfkesini uyandırmış olabilir. Olayın bir diğer boyutu daha var ki o da vaka kadar ilginçtir. İkdam Gazetesi 13 Eylül 1908 tarihli nüshasında cinayet mahalline bir tabib, bir müstantik ve bir müdde-i umumi muavini gönderilmesi istendiği halde yalnızca tabibin gönderildiğini, maktulün muayene edildiğini fakat defin ruhsatının verilebilmesi için diğer iki görevlinin gelmesi gerektiğinden cenazenin otuz iki saat kadar defnedilememiş olduğunu, karakoldan ısrarla görevlilerin gönderilmesi istenmesine rağmen herhangi bir görevli gelmeyince ve ceset çürümeye başlayınca Zaptiye Nezareti Etıbbı Dairesinin izniyle cenaze Harem Çavuş Camii'nden kaldırılmış ve cenaze defnedilmiştir.¹⁹³ Olayın vuku bulduğu mahale görevlilerin neden gelmediği sorusu mevcut haberlere göre cevaplanamamaktadır.

İkdam ve Sabah Gazetesi bir diğer cinayet vakasının Ayastefanos'ta gerçekleştiğini haber vermektedir. Mezkûr mahalde bir avcının naşının bulunduğu, zabıtaca yapılan incelemede cinayetin beş gün önce işlendiği ve cinayeti işleyen caninin maktulü önce tüfekle yaraladığı daha sonra da bıçakla öldürdüğü anlaşılmıştır.¹⁹⁴

Yine İkdam ve Sabah Gazetesinde haber olarak rastladığımız bir cinayet vakasında iki kız kardeşe musallat olan birinin bir cinayete sebebiyet verdiği

¹⁹³ “Adliye ve Zaptiye Nazırlarının Nazar-ı Dikkatine”, İkdam, 13 Eylül 1908.

¹⁹⁴ Sabah, 17 Eylül 1908; İkdam, 17 Eylül 1908.

görülmektedir. Her iki gazetede olayı haberleştirmiş fakat İkdam Gazetesi haberi biraz daha ayrıntılı olarak vermiştir:

“Beyoğlu’nda Kule Kapısı’nda on dört numaralı hanede sakin Musevi Moiz’in on yedi yaşlarında Furtane ve yirmi beş yaşlarında Roza isimlerinde iki kızı evvel ki gece saat üç raddelerinde Kule dibinde dolaşırlarken evvelden beri bunlara taarruz ve tasallut eden tersane marangozlarından Silivrili Apostol Papasoğlu Furtane’nin yanına gelerek mezbureyi saçlarından yakalar ve o civardaki karpuz sergisine doğru sürüklemeye başlar. İki kız kardeşin feryadı üzerine merhum hamil olduğu kamayı çekerek Furtane’yi boğazından, sağ koltuğu altından ve Roza’yı de sol memesiyle sol küreğinden cerh ile kaçmaya başlar. Orada bulunanlar mecruaları en yakın eczahaneyeye götürmüşlerse de Furtane aldığı cerihadan müteessiren vefat etmiş, Roza’nın de hayatı tehlikede bulunmuştur. Katil Yüksek Kaldırım tarikiyle Kemeraltından geçmiş ve Aziziye Karakolu önünde mülazım Ziya ve Süleyman efendiler tarafından derdest edilmiştir. Furtane’nin sağ koltuğu altından aldığı cerihadan müteessiren vefat ettiği bi’l-muayene anlaşılmıştır. Apostol Roza ile muvacehe olundukta Roza carihin merhum olduğunu söylemiş ise de Apostol inkar-ı cürm etmektedir.”¹⁹⁵

İncelediğimiz iki gazetede de yer alan bir başka cinayet vakası da genelev de çalışan bir kadına saldırılmasına engel olmak isteyen ve araya giren kahveci çırağı Pandelli’nin öldürüldüğü vakadır. Galata’da meydana gelen bu vaka şu şekilde aktarılmıştır:

“Dün gece saat üçte Galata’da bir cinayet vukuu bulmuştur. Şöyle ki: Küçük Mustafa Paşa’da Beylik Fırını’nda müstahdem Mehmet ve refiki Süleyman dün gece saat üçte Galata’da Şerbethane Sokağı’nda Sara’nın Umumhanesinde sermaye Maryatiye taarruz etmişler ve Uşak Behur men etmek istemiş ise de Mehmet Behur’u sol kasiğinden cerh edip firar etmekte iken mahal-i mezkurda Habip’in kahvesinde Çırac Pandeli Mehmet’i iskemle ile tutmak için başından cerh etmiş ise de merhum hamil olduğu bıçağını çekerek Pandeli’yi sol böğründen cerh ve katl etmiş ve katil derdest edilmiştir.”¹⁹⁶

Bir diğer cinayet vakası ise İkdam’da daha yüzeysel yer almasına karşın Sabah Gazetesi’nde daha ayrıntılı verilmiştir. Sabah Gazetesi olayın Kuyumcu Erşak’ın karısına tecavüz edecekken yakalanacağını anlayan Karabet’in önce kadını ve ardından da kendisini öldürdüğü şeklinde gerçekleştiğini yazarken, İkdam Gazetesi cinayetin nedeni hakkında herhangi bir şey yazmayıp sadece Karabet’in kadını ve kendisini öldürdüğünü yazmıştır.

¹⁹⁵ İkdam, 18 Eylül 1908.

¹⁹⁶ Sabah, 20 Eylül 1908.

“Evvel ki gece Langa’da sakin Saatçi Karabet namında biri Davutpaşa’da bostan içinde ailesiyle ikamet eden Kuyumcu Erşak’ın hanesine gitmiş ve merkurum zevcesine ara sıra sarkıntılık etmekte olmasından dolayı kabul edilmemiştir. Bundan müteessir olan Karabet bir müddet sonra tekrar gelerek bir kahve içip gideceğini beyan ile haneye girmiş ve Erşak ile zevcesi Haykanoş’un yatmakta oldukları odanın yanında ki diğer odaya girdiğinden Haykanoş da arkasından odaya girdiği sırada Karabet mezburenin üzerine hücum ederek teslim olmasını söylemiş ve mezburenin entarisini paralamaya başlamıştır. Bunların mücadelesini gören mezburenin kızı Eraksi validesinin bulunduğu odaya şıtab ettiğinde Karabet işin meydana çıkacağını anlayarak yedinde bulunan revolverle mezburenin üzerine iki el ateş etmiştir. Mezbure aldığı cerihadan derhal vefat etmiş ve Karabet müteakiben kendi ağzına da bir kurşun sıkarak intihar eylemiştir.”¹⁹⁷

Katillerin cinayeti işledikten sonra cesedi ya da cesetleri yok etme çabası içerisine girdikleri oldukça sık rastlanılan durumlardan birisidir. Genellikle cesedin gömüldüğü, yakıldığı, denize atıldığı, cinayet mahallinden uzak bir yere taşındığı gibi durumlarla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Katilin cesedi uzak bir mekâna taşıma girişimi ile ilgili rastladığımız bir vaka Sabah ve İkdam Gazetesinde yer almıştır. Önce İkdam Gazetesinin olayı nasıl aktardığına bir göz atalım:

“Hasanpaşa Karakolhanesi karşısında bir odada sakin Medineli Mehmet’le Çenberlitaş’da Vezir Hamı’nda sakin talebeden Medineli Taha dün gece ellerinde büyücek bir bavul ile Çenberlitaş’dan geçerlerken polis memurları bavulda kan lekeleri görerek merkurumları derdest etmişlerdir. Bavuldan yarı belinden aşağısı kesilmiş bir insan naaşı çıkmıştır. Lede-t-taharri Taha’nın odasında kanlı bir bıçakla bir takım fotoğraflar ve kanlı eşya zuhur eylemiştir. Fiil-i katlin bunlar tarafından mezkur odada ika olduğu anlaşılmaktadır. Maktul Bağdat’ta Hendete(?) Nahiyesi Müdürü Hamdi Efendi namında biri imiş. Yarı belinden aşağısı bulunamamıştır: katlin sebebi henüz meçhuldür. Zabıtaca tahkik olunur.”¹⁹⁸

Sabah Gazetesi aynı vakayı zabıtaca yapılan incelemenin sonucunu şu şekilde aktarmıştır:

“Dün gece saat dörtte uzun boylu siyahi bir bedevinin omzunda bir bavul ile Nuriosmaniye’den geçmekte bulunduğu zabitanın nazar-ı dikkatini celb ettiğinden merkurum çevrilip bavul muayene olundukta derununda müteaddid aksama ayrılmış bir insan cesedi zühur eylemesi üzerine merkurum derdest olunur. Keyfiyet bab-ı zabtiyeden haber alındığından ta’mik-i tahkikat zınnında Merkez Komiseri Şevket Bey birkaç

¹⁹⁷ Sabah, 25 Eylül 1908.

¹⁹⁸ İkdam, 11 Ekim 1908.

maiyetiyle beraber mahal-i mezkura giderek tahkikata başlamışlar. Netice-i tahkikatta maktulün Vezir Han'ı derununda bir numaralı odada sakin Ahmet Hamdi Efendi olduğu ve oda refiki Bağdatlı Taha'nın merkum bedevi ile talebe-i ulumdan İzzet'in muavenetiyle ihtak suretiyle katl ve itlaf edildikten sonra parçalanarak bavula konulduğu ve odada kanların alt kata sızması zımnında sünger ile bir kova derununa toplandığı tezahür etmiş ve merkum Taha'nın üzerinin taharrisinde 65 lira çıkmıştır. Akib-i cinayette mütacasirlerin zahire ihraç ve derdestlerinden dolayı Memurin-i Zabıta tarafından ibraz olunan mesai ve gayret şayan-ı takdirdir.”¹⁹⁹

Cinayetin işlendiği günden iki gün sonra Sabah Gazetesinde yer alan bir haberde olayın ayrıntıları hakkında daha derinlemesine bilgiler verilmektedir. Buna göre Vezir Hanın'da bir oda da birlikte kalmakta olan Sudanlı Taha ile Hamdi Efendi bir önceki gece birlikte otururlarken bilmediğimiz bir nedenden dolayı Taha demirden bir havan ile karyolada oturmakta olan Hamdi Efendi'nin başına vurmuş ve onu öldürmüştür. Cesedi odadan dışarıya çıkarmak isteyen Taha bir bıçak yardımıyla Hamdi Efendi'nin kasıklarından aşağısını kesmiş ve cesedi iki parçaya ayırmıştır. Cesedin üst kısmını da parçalara ayıran Taha alt kısmı ve üst kısmı iki farklı bavula koymuştur. Cesedin üst kısmını koyduğu bavulu Hasanpaşa Hanı'nda kalan Bedevi Mehmed'e vermiş Mehmed de yanında sokaklarda kalan ve meczup olan İhsan adında bir çocuğu alarak bavulu Vezir Hanı Hamamı'nın önüne getirip bırakmıştır. Anlaşıldığına göre Mehmed İhsan'ı yalnız bırakarak yanından ayrılmıştır. Tam bu esnada kahvede otururken İhsan'ın bavulu kaldıramadığını gören ve içerisinde çalıntı eşya olduğunu düşünen Komiser Mehmed Fuad Efendi İhsan'ın yanına giderek bavulun kime ait olduğunu sormuş, İhsan cevabında bavulu kendisine Mehmed adlı bir bedevinin verdiğini ve bavulu bir yere götürürlerken kendisini buraya bıraktığını ifade etmiştir. Fuad Bey kibrit yardımıyla bavulu incelediğinde kan lekelerine rastlamış ve Komiser Bahattin Efendi'ye haber vermiş, bavulun kime ait olduğunu ortaya çıkarmak için İhsan'a yerinden ayrılmamasını tembihlemiştir. Kendisi kahvehaneye giderek beklemeye başlamış, az sonra Bedevi Mehmed kahveye gelip biraz oturduktan sonra arabacılarından biriyle pazarlık yapıp bavulu almak üzereyken Bahaddin Efendi ve Fuad Beyler tarafından yakalanmıştır. Bavul açıldığında içerisinden alt kısmı olmayan bir ceset çıkmıştır. Bedevi Mehmed'e olay sorulduğunda Mehmed, bavulu kendisine bir lira vererek ortadan kaldırması için Vezir Hanı'nda kalan Taha'nın verdiğini ve kendisinin olayla hiçbir alakasının

¹⁹⁹ Sabah, 11 Ekim 1908.

olmadığını iddia etmiştir. Mehmed'in ifadesinden sonra Vezir Hanı'ndaki odaya gidilerek tahkikat yapıldığında karyolanın baş tarafında büyükçe bir kan lekesinin olduğu, kan karyolanın altına aktığından katillerin su ve sünger ile yerleri sildikleri ve kanlı suyun yer aldığı bir kovaya rastlanılmıştır. Taha odada bulunamamış fakat karşıdaki kahvehanede tavla oynarken yakalanmıştır. Kendisine olay sorulduğunda cinayeti işlediğini inkâr ederek “gündüz vakti kendisi odada iken Mehmed ile İhsan'ın geldiğini, kendisinin bir ara odadan çıktığını ve o sırada bir gürültü duyduğunu” söylemiştir. Gazete haberin devamında Taha'nın üzerinde Hamdi Efendi'nin olduğu düşünülen 65 lira ile onun adına yazılmış bir senede rastlandığını ifade etmektedir. Buradan hareketle cinayetin Taha ve Mehmed tarafından müşterek işlendiği ortaya çıkmaktadır. İlk anda olayda adı geçen İzzet Efendi'nin cinayetle bir alakası olmadığı anlaşılmış ve serbest bırakılmıştır.²⁰⁰

İkdam Gazetesi de cinayetten iki gün sonra Sabah Gazetesinde yer aldığı gibi olayın ayrıntılarına yer vermiş fakat Hamdi Efendi'nin cesedinin alt kısmının bulunamadığını yazmıştır. Bir sonraki gün ise katillerin sorgularının devam ettiğini ifade eden gazete, katillerin olaydan sonra Mahmutpaşa civarında Asya Otelinde bir oda kiraladıklarını ve Hamdi Efendi'ye ait eşyaları buraya getirdiklerini ve oda da bulunan bir bavuldan Hamdi Efendi'nin cesedinin alt tarafının çıktığını da yazmaktadır. Cesedin alt tarafının oda da bulunmasına rağmen Taha odaya eşya taşımadığını ifade ederken Mehmed ise eşyaları odaya taşıması için Taha'nın kendisine verdiğini söylemektedir.²⁰¹

Görüleceği üzere cinayet olayı oldukça derinlemesine tahkik edilmiş ve Fuad Bey'in dikkati sayesinde çözülmüştür. Gazeteler Taha ve Mehmed'in cinayeti neden işledikleri konusunda kesin ifadelerine yer vermemektedirler.

İkdam Gazetesine yansıyan bir diğer cinayet vakası Kadıköy'de bir insan naaşının bulunmasıyla ortaya çıkmıştır. Yapılan incelemede naaşın Ankaralı Ali Çavuş isminde birine ait olduğu, cinayetin ise yankesici takımından Arif tarafından işlendiği anlaşılmıştır.²⁰²

²⁰⁰ “*Cinayet-i Fecii Tafsilatı*”, Sabah, 12 Ekim 1908.

²⁰¹ “*Cinayet Tahkikatından*”, İkdam, 13 Ekim 1908.

²⁰² İkdam, 18 Ekim 1908.

Aff-1 umumi sonrası incelediğimiz üç gazeteye de yansıyan bir diğer cinayet vakası da şu şekilde haberleştirilmiştir:

“Evvel ki gün saat sekizde Beşiktaş’ta Has Fırın Caddesinde Mabeyn Mızıkası Yüzbaşlarından Tahsin Bey’in mahdumu Kazım Efendi’nin maktulen sokakta yatmakta olduğu görülmüş ve icra olunan tahkikatta katilin Niyazi Bey isminde biri olduğu anlaşılma ile derdest olunması için lazım gelenlere emir edilmiştir.”²⁰³

Tablo 7: 1908 Aff-1 Umumi Sonrası Cinayet Vakaları

Gazete	Semt	Katil	Maktul	Suç Aleti	Neden
Sabah	—	İki Bahriye Neferi	Ali	Bıçak	—
Sabah	—	Yakup, Faik	Halil	Taş	Zamparalık Meselesi
Sabah	Yeni Camii (Eminönü)	Esrarkeş Selim	Murat	Bıçak	Tartışma
Sabah	Fatih	Cevdet	Adnan ve İbrahim	Bıçak	Tartışma
Sabah, İkdam	Galata	Bekir	Eleni	Kama	—
Sabah, İkdam, Tanin	Fatih	Mustafa Efendi	Osman Ağa	Pala	Tartışma
Sabah	İskender Boğazı (Fatih)	Sadık	Hakkı Efendi	—	Tartışma
Sabah	Galata	Hacı Rıza	Birkaç Kişiyi	Revolver	—
Sabah	Kadıköy	—	İsmet	—	Tartışma
Sabah, İkdam	Ayastefanos (Bakırköy)	—	Bir Avcı	Bıçak	—
Sabah, İkdam	Galata	Apostol	Furtuna, Roza	Kama	Sarkıntılık
Sabah, İkdam	Galata	Mehmet	Pandeli	Bıçak	Tartışma
Sabah, İkdam	Galata	Hristo	Andon	Revolver	Tartışma

²⁰³ Tanin, 27 Ekim 1908.

Sabah, İdam	Davutpaşa (Esenler)	Karabet	Haykanoş	Revolver	Tecavüz
Sabah	Edirnekapı (Fatih)	Tütün Kaçakçıları	Seyit	—	—
Sabah, İdam	Hasanpaşa (Kadıköy)	Taha	Hamdi Efendi	—	—
Sabah	Beyoğlu	Suren	Yervanet	Rovolver	Tartışma
İdam	Kadıköy	Arif	Ankaralı Ali Çavuş	—	—
Sabah, İdam	Langa (Fatih)	Ardaş, Yani, Ligor	Manol	—	Sarhoşluk Tartışma
Sabah, İdam, Tanin	Beşiktaş	Niyazi Bey	Kazım Efendi	Tabanca	—
Tanin	Beyoğlu	—	—	—	—
Sabah, İdam	Beyoğlu	Kadri	Aşer Efendi	Revolver	Sarhoşluk Tartışma
Sabah	Kıztaşı (Fatih)	—	—	Bıçak	—

Aff-1 umumi sonrasında tabloda yer alan gazetelerde 23 cinayet vakası yer almıştır. Bu cinayetlerden 6'sı nüfus olarak nisbeten daha kalabalık görülen Fatih'te, 8'i kozmopolit yapısından dolayı suç oranlarının yüksek olduğu Galata ve Beyoğlu'nda, 3'ü de Kadıköy'de işlenmiştir. Diğerleri ise; Eminönü, Bakırköy, Esenler, Beşiktaş'da vukuu bulmuştur. İki vakanın ise nerede gerçekleştiği hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Katil ve maktüllerin profillerine bakacak olursak; aff-1 umumi öncesinde ki cinayet vakalarına benzer bir sonuç ortaya çıktığı görülmektedir. Tamamı erkek olan katillerin 12'si Müslüman, 5'i gayrimüslim; maktüllerin ise 12'sinin Müslüman ve 7'sinin gayrimüslim olduğu dikkat çekmektedir. Aynı aff-1 umumi cinayet olaylarında olduğu gibi burada da maktüllerden 3'nün kadın olması ilginç bir tesadüftür. Katillerin kullandıkları cinayet aletlerine bakacak olursak; 23 vakanın 6'sında bıçak, 5'inde revolver, 2'sinde kama, 1'inde taş, 1'inde pala ve bir diğerinde

ise tabanca kullanılmıştır. 7 cinayet vakasının ise ne tür bir aletle işlendiği hakkında gazetelere herhangi bir bilgi yansımamıştır.

Cinayet nedenlerine bakıldığında çoğunun tartışma esnasında ve sonrasında işlendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra sarhoşluk, zamparalık, sarkıntılık, tecavüz gibi sebeplerle de cinayetler vukuu bulmuştur. Gazeteler 10 vakanın ise hangi nedenle işlendiğini belirtmemiştir.

II. YARALAMA VAKALARI

İncelediğimiz dönemde Sabah Gazetesi'nde 13, İkdam Gazetesi'nde 14, Tanin Gazetesi'nde 5 yaralama vakasının yer aldığı görülmüştür. Bu yaralamaların ne gibi nedenlerle meydana geldiği görmek için haberleri aktarmakta fayda vardır.

İkdam Gazetesine yansıyan bir haberde hırsızlık amacıyla girilen bir dükkânda vuku bulan yaralama hadisesi görülmektedir. Günümüz de oldukça sık rastlanılan işyeri soygunlarında zaman zaman işyeri sahibinin yaralanma veya öldürülme durumlarıyla karşılaşmaktadır. Bir bakkal dükkânında gerçekleşen yaralama vakası gazete sütunlarına şu şekilde aktarılmıştır:

“Horhor'da Bakkal Kiryako'nun dükkânına evvel ki gece üç kişi girmişler bakkalı müteaddit mahallerinden cerh eylemişler. Yine civarda bir hanenin kapısını kurcalamışlar. Bir konak aşçısının parasını almışlar ve firar eylemişler. Zabıtaca tahkikat icra edilmekte bulunmuştur.”²⁰⁴

İkdam Gazetesi'nde şakalaşma sonucunda meydana gelen yaralama vakası şu şekilde yer almıştır: “Evvel ki gün Kozyatağı'nda Doktor Mirliva Mehmet Paşa'nın mahdumu Muhittin Bey mahal-i mezkurda Bakkal Ahmet Ağa'nın dükkanına oturup çirak on üç yaşlarında Arif ile şakalaşmakta iken merhum Arif Muhittin Bey'i kama ile sol böğründen cerh etmiş ve carih derdest edilmiştir. Mecruhun yarası tehlikeli imiş.”²⁰⁵ Zaman zaman kişiler arasında şakalaşmanın bu türden vakalara neden olabildiğini görmekteyiz.

Tanin Gazetesi gayrimüslimler arasında vuku bulan bir yaralama vakasını sütunlarına taşımıştır. Bir eğlence mekânında gerçekleşen bu olayda sarhoşluğun da etkisiyle taraflar birbirleriyle kavgaya tutuşmuşlar ve sonucunda yaralanma olayı

²⁰⁴ İkdam, 18 Ağustos 1908.

²⁰⁵ İkdam, 27 Ağustos 1908.

vuku bulmuştur. Olay daha sonra şekil değiştirerek Ermeni ve Rum cemaatleri arasında gerginlik yaşanmasına sebep olmuştur:

“Kumkapı’da Mıgırdıç’ın meyhanesinde sabıkalı güruhundan Yunanlı Todori nam diğer Ermeni milletinden Tulumbacı Ağya’yı bıçakla arkasından cerh etmiş, bundan muberr olan fescinin oğlu demekle maruf Ermeni Preson nam şahıs yirmi Ruma bir Ermeni kıfayet eder yolunda bir takım beyanatta bulunmakla merkum Zaptiye Nezaretine izam olunmuş idi. Evvel ki gün saat sekiz buçuk kararlarında İskele civarında kunduracılık ettiği haber verilen Yunan tebasından Dimitri’nin elinde yalnız bıçak olduğu halde Ermenilere ve Patriklerine sebb ve şetim ettiğini gören bir takım Ermeniler merkumun üzerine hücum etmiş ve mücadele azıtmaya başlamış ise de kol ve nokta memurları yetişerek fenalığa meydan verilmeksizin ellerinden bıçaklar alıp Dimitri karakol haneye teslim ve oradan Zaptiye Nezaretine izam edilmiştir. Alınan malumata göre Ermeniler bazı kimselere haber göndererek taleb-i muavene istekleri gibi Rumlar tarafından da ... Rumlarca müracaat olunmuş bunun üzerine mahallinden miktar-ı kâfi polis, jandarma izamı talep edilip polis müdüriyetince de lazım gelen kuvvet gönderilmiştir. Böyle şayan-ı esef vakalara meydan verilmemesi için Patrikhanelerce de icra-ı nasihat idilse fena olmaz zannederiz. Ermeni ve Rumlar arasında arbede zuhuru her iki cemaat içinde şayan-ı iftihar bir hadise teşkil etmez.”²⁰⁶

Gayrimüslimler arasında benzer bir olay yaklaşık bir buçuk ay kadar sonra yeniden vuku bulmuştur. Yine basit bir sarhoş tartışması olarak başlayan olay boyut değiştirmiş ve bir anda daha fazla sayıda kişinin karıştığı bir şekle bürünmüştür:

“Evvel ki gece Bülbülderesi’nde Rum ve Ermeni ve Bulgarlar arasında bir münazaa zuhur ettiği ve bunlardan bir kaçının mecruh olduğu haber alınır. Zabıta memurları hemen mahal-i vakaya şitaban olurlar. Vaka adi bir sarhoşluktan ibarettir. Meyhanede kavga çıkaran iki ayaşın arasına sokulan Yuan ve Vasili birer tokat yemeleri üzerine iş azışmış ve kavgaya yirmi kişi dâhil olmuştur. O esnada Panayot, Jozepo, Yuan, Vasil yanlarından mecruh olmuşlardır. Carihlerin kim olduğu ve esbab-ı münazaa neden ileri geldiği henüz anlaşılamadığından zabıtaca tahkikata ibtidar edilmiştir.”²⁰⁷

Aile içinde gerçekleşmiş olan bir yaralama olayı Nişantaşı’nda görülmüştür. Aşçı Hasan Ağa’nın karısı Zehra kardeşi Osman tarafından bıçakla boğazından yaralanmıştır.²⁰⁸

²⁰⁶ Tanin, 16 Eylül 1908.

²⁰⁷ İkdam, 27 Ekim 1908.

²⁰⁸ İkdam, 18 Eylül 1908.

Tanin ve İkdam Gazetesinin 19 Eylül 1908 tarihli nüshasında yer alan aynı gün gerçekleşmiş fakat farklı olan iki yaralama vakasına rastlanılmaktadır. Her iki olayın da nedeni kişiler arasındaki anlaşmazlık sonucunda yaşanan tartışmalardır. Bu olaylardan Tanin Gazetesindekine baktığımızda olay şu şekilde yer almaktadır:

“Evvel ki gün saat dört raddelerinde Akbıyık mahallesinde sakin Münir Çavuş namında bir şahıs ile yine mahal-i mezkûr sakinlerinden Halil Pehlivan’ın oğlu Ali beyninde vukuu bulan münazaâ üzerine bunlardan Münir hamil olduğu revolveri çekerek üç el endaht etmiş ve çıkan kurşunlardan biri Ali’nin koluna diğeri göğsüne çarpıp geçmiş, üçüncüsü ise hiç isabet etmemiştir. Mecruh Gülhane hastanesinde müdat-ı evveliyesi bade’l-icra hanesine gönderilmiştir. Carih akibi vakada ferceyab-ı firar olduğundan zabıtaca şiddetle taharri olunmaktadır.”²⁰⁹

İkdam Gazetesi’ndeki olaya baktığımızda yine tartışma sonucu çıkan bir kavga neticesinde yaralama olayının gerçekleştiği görülmektedir.

“Hıdıviye vapurlarında ateşçilik eden Emin ile refiki Kadri ve boşa gezer takımdan ve sevabık-ı mükerrere ashabından Fuat ve Nuri dün Galata’da Haraççı Sokağı başında münazaaya başlamışlardır. Bu münazaâ da Emin, Nuri ve Kadri bıçaklarını çekerek Fuat’a hücum ettikleri bir sırada Fuat hamil olduğu revolveri çekerek dört defa ateş etmiş ve çıkan kurşunlardan biri Emin’in diğeri de Kadri’nin sol bacaklarına isabet etmiştir. Ahali bu sırada hayli telaşa düşmüş ise de memurin zabıta yetişerek kavgacılardan bazılarını derdest eylemişlerdir. Nuri’yi yakalamak isteyen Beyoğlu Merkez Komiserliğinde müstahdem İkinci Komiser Şakir Efendi’yi merkur arkasından yaralamış ise de ahalinin muavenetiyle merkurular derdest edilmişlerdir. Mecruhlar beray-ı tedavi hastaneye götürülmüşlerdir.”²¹⁰

İkdam ve Sabah Gazetesi’nde yer alan bir yaralama vakası bir kadın yüzünden ortaya çıkmıştır. Habere İkdam Gazetesi biraz daha ayrıntılı yer vermiştir. Asayişsiliğin ne boyutta olduğunu gösteren ilginç bir olay olarak niteleyebileceğimiz bu vakada asayiş temin ile görevli olan kişi veya kişilerin de zaman zaman olayların tarafı haline geldikleri görülmektedir:

“Kabasakal’da sakin Küfeci Halil dün saat dokuz raddelerinde Soğukçeşme’de Ayasofya’ya giden caddede Nimet isminde bir fahişe ile konuşmakta iken fesli zuhaf alayından Sait Çavuş yanında diğer üç nefer asker olduğu halde gelerek Nimet’i götürmek isterler. Bundan dolayı aralarında zuhur eden münazaada Halil askerlerden birisi tarafından omuz başından tehlikeli surette cerh olunmuştur. Vakayı müşahede

²⁰⁹ Tanin, 19 Eylül 1908.

²¹⁰ İkdam, 19 Eylül 1908.

eden ahali bunları tutmaya kıyam etmeleriyle askerler üç el tabanca atarak kaçmaya başlamışlar ise de Sait Çavuş orada, refiklerinden bir suvari neferide meydancıkta Hereke Fabrikası şubesinde derdest olunmuşlardır. Diğer ikisi kaçmış, zabıtaca tahkikata ibtidar edilmiştir.”²¹¹

Sabah Gazetesine yansıyan başka bir yaralama vakası da yukarıdaki olayda olduğu gibi yine kadın yüzünden çıkan bir tartışma sonrasında vuku bulmuştur. Olay şu şekilde aktarılmıştır:

“Dün saat sekizde Çarşı-ı Kebir’de alüfte güruhundan bir kadın yüzünden piyade neferatından birisi geçenlerden bir adamla bi’l-münazaa merkumu kasatura ile cerh ederek Nuriiosmaniye’ye doğru firar eylediği sırada birçok ahali arkasına düşerek takibe başlamışlardır. Bu sırada firari nefer Bâb-ı Ali yokuşunun alt başına kadar inebilmiş ise de mümtaz Kolağası Fethi Bey kılıcı ile cerihan koluna vurarak elindeki kasaturayı düşürmüş ve hemen derdest ile Bahçekapısı’nda Nizamiye Karakolhanesine teslim eylemiştir.”²¹²

Daha önce yer verdiğimiz bakkal dükkânına hırsızlık için girenlerin sebep olduğu yaralama olayının bir benzerine İkdâm Gazetesinde yine rastlıyoruz. Bu sefer hırsızlık ve yaralama mekânı dükkân değil hanedir. Aff-ı umumiden önce İstanbul’da görülen organize suç örgütlerinin aff-ı umumiden sonra da teşekkül ettiğini gösteren güzel bir örnek olan bu olayı İkdâm Gazetesi şu şekilde aktarmıştır:

“Şehzadebaşı’nda Kalenderhane Mahallesinde sakin Hâkim Tevfik Efendi’nin hanesine sirkat kastıyla girerek Bekçi Bayram’ı cerh ve firar eden sâriklerden Mazhar ve Mustafa zabıtaca derdest edilmişlerdir. Mazhar ayağından mecruh bulunmaktadır. Bunların diğer arkadaşlarıyla beraber bir hırsız çetesi teşkil edildikleri anlaşıldığından zabıtaca icab eden tedabire tevessül edilmiştir.”²¹³

Aslına bakılırsa geçmişte gerçekleşen birçok suç olayının günümüzde de benzer şekilde devam ettiği görülmektedir. Özellikle düğünlerde, bayramlarda, kutlamalarda çeşitli nedenlerle silah kullanan insanların yol açtığı yaralama ve öldürme olayları hâlâ çözülememiş problemlerimizden birisidir. Buna örnek teşkil edecek bir olayı İkdâm Gazetesi şu şekilde haber vermektedir:

“Başlarında şapka bulunan üç kişi evvel ki gece Kalyoncukulağı civarındaki Hamidiye Caddesinden geçerlerken bunlardan biri havaya bir el silah atmıştır. Çıkan

²¹¹ İkdâm, 6 Ekim 1908.

²¹² Sabah, 14 Ekim 1908.

²¹³ İkdâm, 15 Ekim 1908.

kurşun bir evin üst katındaki penceresinden içeriye girmiş ve odada oturmakta bulunan Vasiliği isminde bir kadın ile çocuğu sağ ve sol bacaklarından mecruh olmuştur.²¹⁴

Sabah ve İkdam Gazetesine yansıyan bir yaralama vakası olayın failinin kim olduğu ve neden gerçekleştiği noktasında birbirinden ayrılmaktadır. İkdam Gazetesi'nde Nazmi Efendi'nin bir kadın yüzünden çıkan tartışmada Galip Efendi tarafından yaralandığı yazılmaktayken; Sabah Gazetesi, herhangi bir sebep göstermemiş ve Nazmi Efendi'nin meçhul bir şahıs tarafından yaralandığını yazmıştır:

“Bahriye Çarhacı Yüzbaşısı Nazmi Efendi ile refiki Mülazım Salim ve Baki ve Eczacı Yüzbaşısı Ali Efendiler evvel ki gece Beyoğlu'nda Gamberinos Birahanesinde işret ettikleri sırada diğer bir masada bulunan Bahriye Mülazımlarından Safder ve Yüzbaşı Galip Efendi ile refikası arasında bir kadın meselesinden dolayı münazaa çıkar. Galip Efendi hamil olduğu tabancayı çekerek Nazmi Efendi'ye ateş eder. Kurşun Nazmi Efendi'nin çenesi altından girerek boynunun arkasından çıkmıştır. Bu vaka üzerine birahane bulunanlar korkularından adeta birbirlerini çiğnercesine sokağa can atarlar. Vakadan haberdar olan polis memurları Gamberinosa gelmişlerse de mecruhan başka kimseyi bulamamışlardır. Mecruh beray tedavi Bahriye Hastanesine nakil edilmiştir.”²¹⁵

İki haber arasında karşılaştırma yapabilmek amacıyla olayın Sabah Gazetesine nasıl yansıdığını vermekte fayda görmekteyiz:

“İdare-i Mahsusanın Nimet-i Hüda Vapurunda Güverte Yüzbaşılardan ve Heybeliada sakinlerinden Nazmi Efendi evvel ki gece yalnız olduğu halde Beyoğlu cihetine göçüp saat dört raddelerinde Gamberitos Birahanesine gider, içmeye başlar. Bu sırada meçhul bir şahıs tarafından revolver kurşunuyla boğazı altından cerh ediliyor. Mecruh Galatasaray'ı karşısında ki eczahanede müdavat-ı evveliyesi bade'l-icra Bahriye Merkez Hastanesine yatırılmıştır. Vakayı müşahede edenlerden bazıları gazonoda buldukları sırada görseler tanıyacıkları bir şahsın revolverle Nazmi Efendi'yi cerh eylediği söyledikleri gibi bazıları da masa başında oturdukları esnada bir revolver atıldığını ve fakat korku sebebiyle dışarıya çıktıklarından kimin tarafından atıldığını farkına varmadıklarını söylemişlerdir.”²¹⁶

Ermeni muhacirler arasında yaşanan bir tartışmanın yaralama ile noktalandığını haber aldığımız Sabah Gazetesi haberi ise şu şekilde yazmaktadır:

²¹⁴ İkdam, 20 Ekim 1908.

²¹⁵ İkdam, 30 Ekim 1908.

²¹⁶ “Cerh”, Sabah, 30 Ekim 1908.

“Ermenice Jamanak Gazetesi Dersaadet’te toplanan Ermeni muhacirlerinin seyyiat-ı ahvalinden bahs ile bunların serian memleketlerine gönderilmeleri lüzumunu dermeyan ediyor. Evvel ki gün Kumkapı’da bunlardan bir kaç arasında şiddetli bir münazaa vuku bularak bir kaç yaralanmışlardır. Polis yetişerek mütecasirleri derdest eylemiştir.”²¹⁷

Son olarak vereceğimiz örnek olay ise işe giderken soyulup yaralanan Mustafa Efendi ile ilgilidir. “Kumkapı’da sakin Feshane Amelesinden Mustafa Ağa dün ale’l-sabah memuriyetine gitmek üzere iken Beyazıt civarında dört şahıs önüne çıkararak üzerindeki elbisesini soyup aldıktan sonra kama ile de başından tehlikeli surette cerh eylemiştir.”²¹⁸

Tablo 8: 1908 Aff-ı Umumi Sonrası Yaralama Vakaları

Gazete	Semt	Fail	Mağdur	Suç Aleti	Neden
İkdam	Fatih	Halim	Hafız Mehmet	—	—
İkdam	Galata	İbrahim	—	—	—
İkdam	Galata	Koçu	Tevfik	—	Tartışma
İkdam	Galata	Rıza	Üç Kişiyi	Revolver	—
İkdam	Horhor (Fatih)	Hırsız Üç kişi	Bakkal Kıryako	—	Hırsızlık
İkdam	Kozyatağı (Kadıköy)	Arif	Muhiddin Bey	Kama	Şakalaşma
Tanin	Kabasakal (Beşiktaş)	Mehmet bin Abdullah	Hüseyin bin Sadık	Kama	—
Tanin	Kumkapı	Totori	Ağya	Bıçak	—
Tanin	Akbıyk (Sultanahmet)	Musir	Halil Pehlivan Oğlu Ali	Revolver	Tartışma
İkdam	Nişantaşı	Osman	Zehra	Bıçak	—
İkdam	Galata	Fuat	Emin, Kadri	Revolver	Tartışma

²¹⁷ Sabah, 31 Ekim 1908.

²¹⁸ Sabah, 6 Kasım 1908.

Sabah ve İkdam	Soğukçeşme (Sultanahmet)	Sait Çavuş'un Askeri	Halil	Tabanca	Tartışma
Sabah, Ve İkdam	Şehzadebaşı (Fatih)	Hırsız Mazhar ve Mustafa	Bekçi Bayram	Revolver	Hırsızlık
İkdam	Kaluyoncu Kulluğu (Beyoğlu)	Üç kişi	Vasili	Tabanca	Silah Atma
İkdam	Bülbül Deresi	—	Panayot, Çozepo, Yovan, Vasil	—	Tartışma
Sabah ve İkdam	Beyoğlu	Galip Efendi	Nazmi Efendi	Tabanca	Kadın Meselesi
İkdam	—	Kleanti, Beşko	Vasif Efendi	—	—
Tanın	Fatih	Kıpti Hüseyin ve Mustafa	Arif	Taş	Tartışma
Sabah ve Tanin	Kasımpaşa	Rahmi Efendi	Sabatay	—	Tartışma
Sabah	Çarşı-ı Kebir (Fatih)	Piyade Neferinden Biri	—	Kasatura	Kadın Meselesi Tartışma
Sabah	Fatih Cami (Fatih)	Ahmet Hamdi	Ramiz Efendi	Bıçak	—
Sabah	Kumkapı	Ermeni muhacirler	—	—	Tartışma

Sabah	—	Ferhat	Şükrü	Bıçak	Hane Meselesi
Sabah	Kumkapı	Arşak	Ermeni Muhacirlerinden Biri	Revolver	Tartışma
Sabah	Eyüp	Tafil	Yanya Abidin	—	—
Sabah	Beyazıt	Dört Hırsız	Mustafa Ağa	Kama	Hırsızlık
Sabah	Hasköy	Niyazi	İbrahim	—	—
Sabah	Kumkapı	Andon	Ermanak	Bıçak	—

Aff-1 umumi öncesinde gerçekleşmiş olan yaralama olaylarıyla sonrasında gerçekleşenler arasında ciddi bir fark görülmektedir. Öncesinde 102 olay gerçekleşmişken aff-1 umumi sonrasında sadece 28 olaya rastlanılmaktadır. Bu azalma belki de affın çıkarılmasından sonra artması beklenen asayişsizliğe karşı alınan tedbirlerle alakalıdır. Bu yaralama vakalarının 6'sı Fatih'te 4'ü Galata ve Kumkapı'da, 2'si Beyoğlu ve Nişantaşı'nda meydana gelmiştir. 2 vakanın nerede gerçekleştiği hakkında herhangi bir bilgi verilmezken diğerlerinin Kadıköy, Kasımpaşa, Eyüp, Beyazıt, Sultanhamet, Bülbülderesi, Beşiktaş ve Hasköy'de işlendiği görülmektedir.

Faillerin ve mağdurların profilleri incelendiğinde ilginç bir durum dikkati çekmektedir. Aynı, cinayet olaylarında olduğu gibi yaralama olaylarında da faillerin tamamı erkektir. Bu erkeklerden 15'i Müslim 8'i gayrimüslimken; mağdurların 16'sı Müslim 8'i gayrimüslimdir. Mağdurlardan sadece birinin kadın olması erkeklerin bu olaylarda daha fazla yer aldıklarını göstermektedir. Faillerden 5'i, mağdurlardan ise 4'ü hakkında gazetelerde bilgi verilmemiştir. Failler 5 olayda bıçak, 5 olayda revolver, 3 olayda kama ve tabanca, birer olayda taş ve kasatura kullanmışlardır. 10 olayda ise gazeteler kullanılan suç aletleri hakkında bilgi vermemektedirler.

Yaralama vakalarının nedenlerine bakacak olursak; yine 9 vakanın tartışma esnasında ve sonrasında vukua geldiği görülmektedir. 3 olay hırsızlık, 2 olay kadın meselesi nedeniyle meydana gelmiş, kıskançlık, şakalaşma, ev meselesi, silah atma gibi nedenler de yaralama olaylarının diğer sebepleri olmuştur.

III. HIRSIZLIK VAKALARI

Aff-1 Umuminin ilanını izleyen ilk üç ay içerisinde İstanbul'da, İkdam Gazetesi'nde 27, Tanin Gazetesi'nde 7, Sabah Gazetesi'nde ise 16 hırsızlık vakası gazetelere yansımıştır.

Hırsızlık vakaları ile ilgili vereceğimiz ilk örnek olay girdiği bir evde yakalanacağını anlayınca kaçmaya çalışırken yaralanan ve hayatını kaybeden Ali ile ilgili haberdir:

“Küçük Mustafapaşa civarında Aşıkpaşa Mahallesinde kâin haneye evvel ki gece Ali namında bir sârik girer ve hanenin kalabalık olduğunu görerek yakalanacağını anlaması üzerine firara kalkışır ise de girmiş olduğu kapıdan çıkamaz. Hanedekiler haber alırlar. Merkumu tevkif etmek üzere kovalarlar ise de hırsız hanenin bahçesine kaçıp duvardan sokağa atlar ise de duvar yüksek olduğundan bihoş bir halde orada kalır ve derdest edilip zabıtaya götürülür. Merkum almış olduğu cerihadan vefat etmiştir. İşte sâriklere bir ibret!”²¹⁹

Yukarıdaki olaya benzer başarısız bir hırsızlık girişimi de Sultanahmet'de yaşanmıştır. Abdurrahman Efendi'nin evine dört kişi hırsızlık için girecekleri sırada bekçi tarafından fark edilmişler, hırsızlar bekçinin üzerine silahlarıyla ateş etmeye kalkışmalar fakat bekçinin üzerlerine ateş etmesi nedeniyle amaçlarına ulaşmadan kaçmışlardır.²²⁰

Aff-1 umuminin erken etkilerini göstermesi açısından dikkate değer bir hırsızlık olayı oldukça önemlidir. İkdam Gazetesi haberinde aff-1 umumi ile hapisneden çıkan katilin bir eve hırsızlık maksadıyla girmeye çalışılırken fark edilmesi üzerine yakalandığını yazmıştır. Gazeteye yansıyan bu habere dayanarak, genel af ile hapisneden çıkan suçluların suç işlemeye kaldıkları yerden devam ettiklerini söyleyebiliriz. Haberden daha önce cinayet suçundan hapsedilmiş bir suçlunun aff-1 umumi ile serbest kalmasıyla hırsızlığa yönelmesi, suçluların maddi zorluk yaşadıklarını ve bu yüzden de hırsızlığa yöneldiklerini söyleyebiliriz. Gazeteye yansıyan bu haber şu şekildedir:

“Geçende aff-1 umumi sırasında hapisneden çıkan katil Harilos evvel ki gece Tarlabasında bir haneye sirkat kastıyla girdiği sırada bekçi tarafından görülmüş

²¹⁹ “Bir Sârik'in Kendi Cezası”, Sabah, 15 Ağustos 1908.

²²⁰ Sabah, 18 Ağustos 1908.

ve bekçiye tabanca atarak firar etmiş ise de Dolapdere'sinde zaptiye memurları tarafından derdest edilmiştir.”²²¹

Sabah Gazetesi'ne yansıyan bir haber göstermektedir ki; hırsızların evlere girerken her türlü hazırlığı yaptıkları, karşılıklarına çıkacak olan mülk sahipleri veya kolluk kuvvetlerine karşı gerekirse silah kullanmaktan geri kalmayacaklarını kanıtlar niteliktedir:

“Horhor civarında Haydarhane Mahallesi'nde sakin İkinci Ceza Mahkemesi Ketebesinden İzzet Efendi'nin hanesine evvel ki gece sarık girmekle bunun farkına varan mumaileyh İzzet Efendi bağırarak istimdat etmiş olduğundan mahalle bekçisi yetişmiş, sârik hamil olduğu revolverini çekmiş ise de bekçi elinde bulunan sopa ile müdafaa ederek hırsız derdest etmiştir. Merhum Aksaray'da bir odada sakin Ali Kemal namında bir şahıs olup üzerinde beş revolver ve yirmi beş fişenk zuhur eylemiştir. Bu şahıs-ı şeririn hırsız değil adeta bir eşkiya çetesi reisi gibi müsellağ olduğu kemal-i hayret ve nefretle görülmüştür.”²²²

Tanin Gazetesi, zabitanın artan hırsızlık olaylarına dikkatini çekmek için Samatya'da üç dört günden beri şüpheli adamların dolaştığı mahalle bekçisine haber verilmesine rağmen bir şey yapılmadığı ve Şehremini civarında yirmiden fazla hırsızlık vakasının meydana geldiğini bildirir bir haber yayınlamıştır.²²³

Raşit Efendinin misafirlikte olduğu sırada evine hırsız girdiği şeklinde haberleştirilen olayda Raşit Efendi, hırsız girdiğini haber alır almaz evine gitmiş hırsızın bahçe kapısından kaçtığı görülmüş ve zabıta memurları tarafından takip edilmiştir. Hırsız silahıyla takip sırasında ateş etse de yakalanmıştır. Hırsız elinde revolver ve evden çaldığı dört lira ile bir altın saati denize atmış ise de zabıta tarafından bu eşyalar çıkarılmıştır. Hırsızın daha önceden sabıkalı olan Mehmet namında biri olduğu ve olay sırasında bir arkadaşının daha olduğu yapılan tahkikattan anlaşılmıştır.²²⁴

İstanbul'da Balıkpazarı civarında kasa kırma, dükkân soyma gibi hırsızlık vakalarının artmasından dolayı bu civarda hırsızlık çetelerinin oluşmuş olabileceği ve bu durum ile zabitanın ilgilenmesi gerekliliği hususunda Tanin Gazetesinde şöyle bir uyarı yazısına rastlanmaktadır:

²²¹ İkdâm, 19 Ağustos 1908.

²²² “Beş Revolverli Bir Sârik”, Sabah, 20 Ağustos 1908.

²²³ Tanin, 23 Ağustos 1908.

²²⁴ İkdâm, 27 Ağustos 1908.

“Balıkpazarı’nda kasa kırmak, dükkân soymak gibi cinayat ve taarruzat çoğalıyor. Birkaç gün zarfında Tevfik Bey’in, Hafız Efendi’nin, Şekerci Rıfat Efendi’nin, yine o civarda Nafia Hanı’nda bir sarrafın, daha birkaç yerde bazı dükkânların kasaları kırıldı, çekmeceleri açıldı, esnafın birçok paraları aşırıldı. Bu vakayı müessifenin aynı yerde temâdi etmesine bakılırsa o civarda bir hırsız çetesi bulmak lazım gelir. Zabitanın nazar-ı dikkatini celb eder ve asar-ı faaliyeye intizar eyleriz.”²²⁵

Tanin Gazetesinin bu uyarısını haklı çıkaracak nitelikte bir olay yine aynı gazetenin 15 Ekim 1908 tarihli sayısında görülmektedir. Hırsızlığın ciddi boyutlara vardığı bu dönemde hırsızlar bireysel olarak iş yaptıkları gibi zaman zaman da çeteler kurarak faaliyetler yürütmektedirler. Gazetenin haberine göre; Şehzadebaşı’nda Hukuk Mektebi Müdürü Kazım Bey’in evine giren hırsızlardan Sarı Yorgi namlı şahıs Galata’da yakalanmış fakat hırsızlık yaptığını inkâr etmiştir. Bu yüzden incelemeye devam edilmektedir. Çarşıkapısı İskender Boğazında İranlı Hacı’nın Şehzadebaşı’nda meydana gelen hırsızlık vakalarında hırsızlara yataklık ettiği ve hırsızların reisi olduğu haber alınmış ve hakkında inceleme başlatılmıştır.²²⁶

Tophane Rıhtımı civarında gerçekleşen bir hırsızlık olayında yine organize bir hareket görülmektedir. Habere göre üç kişi bir mavnadan bir çuval kahve çalmış, bunları yakalamak isteyen Bekçi Hasan çuvala yapışmış ve bu karışıklık sırasında bekçi denize düşmüş ve hırsızlar kaçmıştır.²²⁷

Çetelerin yapmış oldukları organize işlerden bir diğeri de tütün hırsızlığıdır. Gazete haberinde bu işi ypanaların aynı zamanda sokaklarda gözlerine kestirdikleri kişileri gasp ettiklerini de aktarmaktadır:

“Fatih’te Demirci Mehmet, Nuri, Kadri, sabıkalı Osman, Reşit, Necmi, İbrahim isimlerinde ki eşhas bir kumpanya teşkil ederek evvel ki gece Şehzadebaşı’nda Tütüncü Yuan’ın dükkânından 1000 kuruşluk tütün çalmışlar ve sokaklarda şunun bunun önüne çıkarak akçelerini ahz ve gasp ettikleri halde yakalanmışlardır.”²²⁸

Aff-ı umumi öncesinde görülen kasa kırma olaylarının aftan sonra da aynı oranda devam ettiği görülmektedir. Buna örnek olacak ilk olay bahsi geçen üç gazetenin sütunlarında da yer alan Galata’daki bir olaydır:

²²⁵ “Zaptiye Nezaretinin Nazar-ı Dikkatine”, Tanin, 8 Ekim 1908.

²²⁶ Tanin, 15 Ekim 1908.

²²⁷ İkdâm, 20 Ekim 1908.

²²⁸ Sabah, 7 Kasım 1908.

“Galata’da Tramvay Caddesi’nde Makri Hanı’nda Komisyoncu Mösyö Makri’nin iki numaralı dairesindeki büyük kasayı dün gece hırsızlar kırmışlar iki yüz liralık mücevherat, seksen iki İngiliz, on yedi buçuk Osmanlı lirasıyla Mısır ve Yunan tahvilatı ve daha birçok altın meskûkât-ı antika ve altın saatlerle kordonlardan ibaret olan muhteviyatını çalmışlardır. Kasa da açılan rahnenin derecesine nazaran sâriklerin üç dört saat çalıştıkları tezahür ediyor. Bekçi bittabi âdem-i malumat beyan etmektedir. Garibi şu ki sabahleyin işe vukuf kesb edilerek ve Voyvoda Karakoluna malumat verildikten ancak bir saat elli iki dakika sonra zabıta mahal-i vakaya gelmiştir.”²²⁹

Kasa hırsızlığı ile ilgili verilebilecek ikinci örnek Sabah Gazetesi’nin 30 Ekim tarihli nüshasında yer almaktadır. Habere göre Büyük Çarşı’da elbise mağazasında bulunan kasa kırılarak içerisinden 95 İngiliz parasıyla o günkü satış hâsılatının hepsi çalınmış ve zabıtaya ihbar edildiği yazılmıştır. Zabıta tarafından yapılan incelemede hırsızın dıştan girdiğine dair bir emareye rastlanılmadığı için han içinde bulunan Kahveci Niko ile Makine Tamircisi Hiristo tarafından yapıldığından şüphelenilerek her ikisi de derdest edilmişlerdir. Haberin devamında tahkikata devam edildiği yazılmaktadır.²³⁰

Dönemin gazetelerinden anladığımıza göre hırsızlık vakaları içerisinde kasa soygunları oldukça çok rastlanılan bir tarzdır. Sabah Gazetesi yazarlarından Ahmed Rasim Bey bu konuda özel bir yazı kaleme almış ve durumun vehametini anlatmaya çalışmıştır. Bu vakalarla uğraşan bir polis memuruyla röportaj yapan Rasim Bey konuşmasına öncelikle kasa hırsızlarının sayılarının ne kadar olduğu ve diğer hırsızlardan farklarının ne olduğu sorusunu sorarak başlamaktadır:

- Kaç türlü kasa hırsızları vardır
- Bunların türüsü yoktur. Cümlesi bir türüdür.
- Şehrimizde ne kadar vardır?
- On beş, yirmi sene evvel malum olanlarıyla beraber kırk, elli, altmış kadar.
- Az...
- Az mı? Bilakis pek çok. Çünkü bunların miktarca çok olmalarından ziyade cüret, vuruş, maharet sahibi olmalarında ehemmiyet vardır.
- Acayib...
- Evet. Her gün kırılacak kasa, her gün ceb dolduracak kilitli lira, yükte hafif, pahada ağır mücevherat nerede? Var olanları da almak her zaman mümkün olur mu? Benim tecrübe ve tahkikime göre bir kasa hırsızlığı emel edildiği kasayı kırıp soyabilmesi için icab ederse bir sene bekler. Bunlar yankesiciler gibi sabırsız değildir. Ağır, vakur, tedbirli, ihtiyatlı işgüzarlardır.
- Bunların yankesicilerle bir münasebetleri var mıdır?

²²⁹ İkdâm, 22 Ekim 1908.

²³⁰ Sabah, 30 Ekim 1908.

- Asla. Kabul etmezler, hatta konuşmazlar bile. Onlara daima nazar-ı hakaretle bakarlar. Yankesiciler bunların katında “eşhas-ı adiyе” dendir.

- Hal-i vuruş sanatta böyle gösteriyor. O, dükkân soyanlarla da münasebetleri yok mudur?

- Bunlara “hamal” makulesi derler. Kasa hırsız, kendi başına müstakil bir sanatkarıdır..”²³¹

Ahmed Rasim bu bilgileri aldıktan sonra devamında bu hırsızların çalışma usullerini öğrenmek istiyor ve polis memuru bu kişilerin nasıl çalıştıklarını şu şekilde anlatıyor:

- Eline iskarpelasını, palasını, küsküsünü, kelpetenini, eğesini, çekicini, çivisini almalı, banker gibi kasanın başına geçip işlemelidir

- Rahat rahat mı?

- Elbette. Endişe ile iş görülür mü?

- Fakat çekiç, çivi gürültü etmez mi?

- İşte sanatı buradan başlar. Bizim elimizden maşa düşse pat diye ses verir. O, zamanına göre yarım saat çekiç sallar, tak tuk işitilmez. Pek alışık olanlar artık sögeleri filanı atacak hale gelmiş olan biçare kasanın iniltisini duyabilirler. Çekiçle çivinin arasına lastik koyar. Daha bin türlü vasıta bulur. Eğeleri, öyle testereleri vardır ki demirin bir tarafına iliştiirdi mi odun keser gibi keser.

- Gelecek, gidecek olanlar için ne yapar?

- Bunların kılavuzları “erketeci”leri vardır. Kasa hırsız içeriden çıkıncaya kadar bunlar binanın dört tarafını tarassud ederler. Bunlardan daha başkaları da memurini kollar.

- Şu halde bunlar beş altı kişi birden hareket ederler. Nasıl olurda böyle bir kalabalık görülmez? Bir yerde oturup konuşmazlar mı?

- Konuşurlar. Kasa hırsızları memurunin az veya nadir bulunduğu yerlerde toplanırlar. Bu yer meyhane, pis bir lokanta ve emsali mahallerdir. Buraya evvela biri gelir, bir çeyrek sonra diğeri, on dakika sonra öbürü velhasıl kumpanya efradı fasıllalı fasıllalı gelip konuşurlar. Dışarıya çıktılar mı? Her biri bir tarafa ayrılır. Yalnız gezerler.

Rasim Bey olayı derinleştirerek memura bunların toplandıkları yerlerin nereleri olduğunu ve kendilerini tanıyıp tanımadıklarını sormaktadır:

- Merkezleri, me’vaları, semtleri yok mudur?

- Zabıtaca merkezleri yoktur. Fakat semterinden bir kaçını ta’dad edebilirim. Beyoğlu, Tatavla, Yenişehir, Sinemköy, Handek, Galata, Kafesçi Sokağı, Feriköyü, Papas Köprüsü, Emin Camii... Bunlardan isterseniz Galata’yı merkez olarak kabul edebilirsiniz.

- Siz bunların cümlesini tanıyor musunuz?

- Şüphe mi var? Cümlesini tanırım.

Konuşmanın bundan sonraki kısmı konumuz olan Aff-ı umumi ile ilgilidir. Memura kasa hırsızlarının nasıl bu kadar rahat hareket edebildiklerini, bunların nereli olduklarını ve alınacak önlemleri soran Ahmed Rasim Bey polis memurundan bizim için de oldukça önemli olan şu cevabı almaktadır:

- O halde, nasıl olurda bunlar başıboş geziyorlar?

²³¹ Ahmed Rasim, “Kasa Hırsızları”, Sabah, 9 Kasım 1908.

- Bizim tutup içeriye tıktıklarımızdan pek çoğu ahiren aff-ı umumi ıtlak etti. Bir kısmını Konsülatı, Kançılara kurtarır, bir kısmını da Adliye.
- Adliye mi?
- Evet. Emare göremez. Hâlbuki herif en müthiş kasa hırsızdır. Filvaki emarede yoktur. Fakat bizce yani polisçe emaresi, sabıkası, teşebbüsâtı, faili, medhali, eli vardır.
- Şu takdire göre sizce tedbir nedir?
- Kanunun tayin ettiği cezanın bihakkın icrası, tard ve teb'id, memleketlerine nefy, Serseri Nizamnamesi ahkâmının şediden infazı.
- Bunları nereye tard etsek orada yine habasetlerini icra etmezler mi?
- Ederler. Fakat bizim memleketimizden atılsınlar da nerede patlarsa patlasınlar.
- Bunların memleketleri neresi?
- Başlıca Yunanistan. Bizde bulunan kasa hırsızlarının yüzde doksan dokuzu Yunanlıdır. Aff-ı umumiden bi'l-istifade çıkanlar, şimdi karşımıza geçip bacak bacak üstüne oturuyorlar.
- Bu tedbirleriniz umum hırsızlar hakkında kabil-i tatbik midir?
- Kabil-i tatbik olabilir. Yalnız Serseri Nizamnamesinin ikametgâh tayini meselesini pek ziyade tafsil etmek icap ediyor. Malum olduğu üzere bu nev'i eşhasa erbab-ı namus kefalet edemez. Meyhaneciden şahit istemişler bozacıyı göstermiş misali bu kefalet muamelesinin aynıdır. Bunlardan alelumum hanelerinden kefil istenildi mi ya bir meyhaneci veya bir kahveciler gösterirler. Hâlbuki onların gösterdikleri meyhanecilerle kahveciler mutlak bunların yataklarıdır. Nizamname ahkâmına nazaran bizim yaptığımız kefalet-i muameleleri serseriden bir serseri, su-i zan erbabından yine bir maznua-ı sui kefil almaktan ibaret kalıyor. Yunanlı veyahut tebaa-ı ecnebiyeden olan kasa hırsızlarına gelince bunlar haklarında doğrudan doğruya Nizamnamenin sekizinci maddesini tatbik etmelidir. Yani müddet-i cezaiyelerini bitirir bitirmez Memalik-i Osmaniye'den harice çıkarılmalıdır. Fakat bir şart ile. Avdet edecek olursa yine aynı maddenin zeyli tatbik edilmeyip onun yerine daha ağır bir madde ikame edilmelidir. Çünkü zeyilde olan ceza iki aydan bir seneye kadar mahbusiyet ve yine teb'iddir. Binaenaleyh biz böyle gidip gelenleriyle uğraşacak olursak ala vere makinesine döneriz.²³²

Röportajın bundan sonraki kısmında Ahmed Rasim'in hırsızlarla ve bunlar hakkında yapılacaklarla ilgili soruları yer almaktadır:

- İstanbul ahalisinden ne kadar hırsız vardır?
- Bizce, Yunanlıların eli olmadıkça bu nev'i erbab-ı sirkatten yerli bulmak güçtür. Bu gün Zabıta, Konsülatı, hatta konsülatı kavaslarıyla katibleri bunları bilirler. Eski idarede tercümanlar doğrudan doğruya hükümete müracaatla isterlerdi. Bizde hırsız yetiştiren mahallerin en güzideleri (esrar kahvehane)leridir. Taht-ı kal'ada, Tavuk Pazarında, Edirnekapısındaki esrar kahveleri bu sanatgarların adeta mektepleri hükmündedir.
- Nasıl?
- Hırsızlığa girecek olanlar ale'l-ekser yüz dirhemini içer, üstüne iki de nargile çeker arslan olur. Hükümet-ı sairede esrarın men-i evvel emirde bu maksada mebni olsa gerektir.
- Bu kasa hırsızlarının kıyafet-i mahsusası var mıdır?

²³² Ahmed Rasim, *a.g.m.*

- Hayır. Bunlar çeşit çeşit kıyafete girerler. Şimdi şapkalı görürsünüz, öteki sokaktan fesli çıkar. Şimdi sakallı görürsünüz. Yarım saat sonra matruştur. Bunlar öteki hırsızlara benzemezler. Hiç olmazsa her birinin üç dört kat rubası vardır. Gören Mösyö, Çelebi, çorbacı sanır. Cesurdurlar. İyi silah kullanırlar. Beş altı kurşunlu çifte tabanca taşırlar. Hem attıkları zaman gözümüze atarlar.

- Bunlara kimler yataklık ederler?

- Galata'da ki ma'hud dükkanların yüzde ellisi.

- Bunları ne müddette toplayabilirsiniz?

- Emir verirlerse beş on namuslu memur-ı hafta sürdürmez. Ba husus Komiser Ali Bey amirimiz olursa daha çabuk muvaffak oluruz. Hem vukuatta pek ziyade azalır.

- Bunların en faal buldukları zaman hangi mevsimleridir?

- Yıl başı, bayram, kandil, yortu, paskalya zamanları. Vukuat-ı umumiye delaletiyle anlaşılıyor ki bunlar daima halkın ziyadece meşgul olduğu vakitleri ararlar. Kale içeriden feth olunur hükmü aralarında pek muhkem bir esastr. Onun için soyacakları yerde, handa, mağazada, bankada daima bir el bulurlar. Müsadenizle serseri nizamnamesinin yedinci maddesi hakkında da birkaç söz daha söyleyeyim. Bu maddede:

“Serseri takımdan olup da on dört yaşından aşağı olanlar hapis cezasıyla mahkum olamazlar. Yalnız yirmi yaşını tekmi edinceye kadar Zaptiye Nezareti altında bulunmak cezasıyla mahkum olarak kendilerine bir kesb ve san'at talim ettirmek ve terbiyelerine bakmak üzere zabıta tarafından teminat ahzıyla peder ve validelerine veya veli ve akrabalarına teslim veyahut memleketlerine def'i ve iade olunur” deniyor. Bu madde hiçbir vechile husul-ı maksada kafi değildir.

- Neden?

Çünkü bunlar büyük hırsızların eli ayağı oluyorlar. Zabıta sokak çocuklarını kaldırmadıkça ve çocuk serseriliğini kavi ve şedit bir nizama rabt eylemedikçe bu nev'i if'alin önü alınmaz. Ekseriyetle gençliklerini su-i hal ile geçirirler. O esnada ufak ufak yankesiciliğe başlayarak hırsız olurlar. Hovardalık, Palikaryalık, tosunluk saikasıyla katl ve cerhe ictisar ederler. İstidatlarına göre büyürler. Bunlar makalelerinizden birinde gördüğüm vechile memleketin en muzır mikroplarıdır. Büyükleriyle küçüklerini zabıta men ve tehdiye muvaffak olursa ortada bir şey kalmaz. Yılanın küçük iken başını ezmelidir. Mürâhik imiş, çocuk imiş fikr-i kanunisi bu nev'i iffalde kabil-i tatbik olamaz. Çünkü bu cins çocuklar büyümüş, cemiyete ika'-ı mazarrat edecek sinn-i temmeyüze vasıl olmuş hükmündedirler.”²³³

Toplum içinde kalabalık ortamlarda, yolculuk esnasında hırsızlık vakalarının sıkça görüldüğü bilinmektedir. Böyle bir vaka Sabah Gazetesi'nde şu şekilde yer almıştır: “Hicaz Demiryolu Müdür-i Umumisi Mösyö Gavden'in evvel ki gün Mesajeri Vapuru'na binerken yirmi lirayı muhtevi çantası sirkat edilmiştir.”²³⁴

Aynı tarihte İkdam Gazetesi ise; Şura-ı Devlet Azasından Vekil Efendinin Şişli'deki evinden yüz yetmiş lira kıymetinde dokuz halı ile ipekli fistan vesaire eşya

²³³ Ahmed Rasim, *a.g.m.*

²³⁴ Sabah, 24 Ekim 1908.

çalındığını yazmıştır.²³⁵ Mahmutpaşa’da meşhur çarşı hırsızları iki kadının dükkândan neler aşırıldıkları yakalandıklarında ortaya çıkmıştır. Haber şu şekilde yazılmıştır:

“Mahmutpaşa’da Haffaf Pavanya veledi Bagos dükkânında alış veriş etmekte iken iki kadın gelerek bazı eşya mübayaa ederler. Pavanya bunlara fotin vesaire göstermekte iken kadınlardan birinin el çabukluğuyla üç çift fotin sirkat ettiğini görür hemen zabıtaya ihbar ederek bunları derdest ettirir karakolda üzerleri taharri olunarak beş fanile, 20 adet mendil, 3 gömlek, 3 çift iskarpin, 5 adet tarak, 2 çift çocuk fotini zuhur etmiş olduğundan eşya ile birlikte Bab-ı Zaptiye’ye gönderilirler. Bunlar meşhur çarşı hırsızları Koca Mustafa Paşalı Ayşe ve refikası Hatice imiş.”²³⁶

Yine yukarıdaki habere benzer bir şekilde meşhur hırsızların yakayı ele verdikleri bir diğer haber de İkdâm Gazetesine şu şekilde yansımıştır: “Meşhur hırsızlardan Yorgi ile refiki Akiliya evvelki gün Su Terazisi sokağında Mösyö Paskal’ın apartmanına girmişler ve eskareple ile kapıyı kırarlarken yakayı ele vermişlerdir.”²³⁷

İkdâm Gazetesinde “Okur-Yazar Hırsızlar” başlığıyla yansıyan bir haber diğer haberlerle karşılaştırıldığında oldukça farklılık arz etmektedir. Aslında bu durum gazete tarafından ironik bir şekilde haberleştirilmiştir ki bize hırsızlık vakalarına karışanların sosyo-kültürel düzeylerini göstermesi açısından da bilgi vermektedir:

“Nişantaşı’nda sakin Göz Tabibi Şükrü Efendi’nin dört seneden beri boş bulunan hanesine evvel ki gece sarık girmiş ve haylice eşya çalınmıştır. Sarıklar mutfak duvarına şu ibareyi yazarak kaçmışlardır: “Efendiler! Çok görmeyiniz. Bu yokluk belasıdır. Hürriyet, adalet, müsavat demek olmayanlar olanlardan geçinecek demektir. İşte biz dört fakir sayenizde mükemmel bir şeker bayramı yaptık.”²³⁸ yazmaktadır.

Görüldüğü üzere hırsızlar büyük umutlarla başlayan idare-yi meşrutiyetin slogan sözcükleriyle alay etmekten geri durmamışlardır. Onlara göre fakirlik ve yokluk devam etmekte olup yine bu dönem, önceki dönem de olduğu gibi olmayanların olanlardan geçineceği bir dönem olacaktır.

²³⁵ İkdâm, 24 Ekim 1908.

²³⁶ İkdâm, 26 Ekim 1908.

²³⁷ İkdâm, 30 Ekim 1908.

²³⁸ “Okur Yazar Hırsızlar”, İkdâm, 30 Ekim 1908.

Gazetelere yansıyan haberlere göre anılan dönemde halı hırsızlığı da oldukça yaygındır. Yine bir halı hırsızlığı İkdam Gazetesi'nde şu şekilde yer almıştır: “Çarşıda Fesçiler Caddesinde Sarraf İrani Hüseyin Efendi'nin yüz lira kıymetinde dört adet halısı sirkat olunmuştur.”²³⁹

Bu bölümün sonunda arka arkaya aktaracağımız üç olaydan birincisinde bir memurun gayrimüslümler tarafından soyulması, ikincisinde çırağın dükkândan para çalması, üçüncüsü ise Tophane Alaylarından üç hırsızın girdikleri evde yakalanmalarıyla ilgili bilgi verilmektedir.

“Duyun-ı Umumiye memurlarından Faik Efendi evvel ki gece Galata'da Kilise Sokağı'ndan geçmekte iken Proromos ve refikası, mumaileyhin önüne çıkarak ağzını mendil ile kapatmışlar ve üzerinde bulunan bin kuruş kadar bir meblağı sirkatle firar eylemişlerdir.”²⁴⁰

“Balat'ta Hacı İsa Mahallesinde Kasap Vasil koyun almak üzere Uzunçayır'a evvel ki gün gitmiş, çırağı Yorgi merkumun sandığında bulunan 92 lirasını sirkat eylemiştir.”²⁴¹

Tanin ve Sabah gazetelerine yansıyan bir diğer hırsızlık vakasında Tophane Alayından olan 3 hırsızın yakalanmaları şu şekilde aktarılmıştır:

“Dün sabaha karşı Soğukçeşme'de Tramvay Caddesinde tüccardan Abut Efendi'nin hanesine hırsız girerek eline geçirdiği bir kürek ile bazı eşyayı sirkat edip firar edeceği sırada uşakla Aşçı Eyüp tarafından haber alınarak hırsızlardan bir tanesi tutulmuş, diğer iki refiki kaçmıştır. Sârik istievab olundukta Tophane Sapan Alayında Birinci Tapurun İkinci Bölüğü efradından İsmail olduğu ve refikleri dahi mezkur alaydan Mustafa ve Hüseyin namında iki şahıs olduklarını ifade etmiş derdestleri zımında memurin lazıme itiraf edilmiştir.”²⁴²

²³⁹ İkdam, 30 Ekim 1908.

²⁴⁰ İkdam, 31 Ekim 1908.

²⁴¹ Sabah, 4 Kasım 1908.

²⁴² Tanin, 11 Kasım 1908.

Tablo 9: 1908 Aff-ı Umumisi Sonrası Hırsızlık Vakaları

Gazete	Semt	Mekân	Sarik (Hırsızlar)	Mağdur	Çalınan Eşya
İkdam	Tarlabası (Beyoğlu)	Hane	Harilos	—	—
İkdam	Ayazma (Kartal)	Hane	Mehmet	Raşit Efendi	Dört Lira, Altın Saat
İkdam	Şehzadebaşı (Fatih)	Çırçır Yangınından	—	—	Havan Takımı
İkdam	Kızıtaşı (Fatih)	—	—	—	Kızıtaşı Kaidesinin Etrafındaki Kurşunlar
İkdam	Kuruçeşme (Beşiktaş)	Yalı	Todori	Hasan Rahmi Paşa'nın Haremi Hanım	Çanta, Dört Yüz Elli Liralık Çek Elli Bir Lira
İkdam	Beşiktaş	Konak	—	Motofi Simonaki Efendi Senyos Oğlunun	Eşya
İkdam	Bozdoğan Kemerli (Fatih)	Hane	—	Tevfik Efendi	—
İkdam	—	Hane	—	Posta Ve Telgraf Nazırı	Eşya
İkdam	Rıhtım Tophane (Beyoğlu)	—	Üç Hırsız	—	Bir Çuval Kahve
İkdam	—	Köprü Gişesi	—	Abdülnafî Efendi	Para

Sabah, İkdam ve Tanin	Galata	Kasa Kırılması (Han)	—	Mösyö Makri	Mücevherat, Seksen İki İngiliz, On Yedi Buçuk Osmanlı Lirası, Ve Daha Bir Çok Altın
İkdam	Şişli	Hane	—	Vekil Efendi	Yüz Yetmiş Lira Kıymetinde Dokuz Halı İle İpekli Fistan
İkdam	Haydarpaşa	Vapur	—	Mösyö Jorj	Otuz Dört Lira
İkdam	Beyoğlu	Dükkân	Musi	Mösyö Rozantal	İki Bin Kuruştan Fazla Para
İkdam	Mahmutpaşa	Dükkân	Ayşe ve Hatice	Pavanya	Üç Çift Fotin, Beş Fanile, 20 Adet Mendil, Üç Gömlek, Beş Adet Tarak, vs.
İkdam	Kumbaracı Yokuşu (Beyoğlu)	Apartman	—	—	Mücevherat Ve Eşya
İkdam	Ziba Sokak (Beyoğlu)	Hane	Beş Hırsız	Oseb	Para
İkdam	Su terazisi Sokak (Fatih)	Apartman	Yorgi ve Akilisa	Mösyö Paskal	—
İkdam	Nişantaşı	Hane	—	Şükrü Bey	Eşya

İkdam	Beyazıt	Hane	—	—	Eşya
İkdam	—	Bonmarşe Önü	—	Doktor Palamid Efendi	Cebindeki Banknotlar
İkdam	Feridiye (Beyoğlu)	Hane	—	Antova	Eşya
İkdam	Fesciler Caddesi (Fatih)	—	—	Sarrafi Hüseyin Efendi	Yüz Lira Kıymetinde Dört Halı
İkdam	Üsküdar	Hane	—	Ferik Bahri Paşa	Yüz Altmış Dokuz Buçuk Liralık Mücevherat
Sabah Ve İkdam	Bodrum Hanı (Fatih)	Mağaza, Kasa Açılması	Niko, Ligor	Polihron Efendi	Doksan Beş İngiliz, Kırk Beş Osmanlı Lirası, Otuz Mecidiye, İki Adet Mısır Tahvilatı
İkdam	Beykoz	—	Kazım ve Artaki	—	—
İkdam	Galata	Kilise Sokağında	Proromos	Faik Efendi	Bin Kuruş Meblağ
Sabah	Küçük Mustafa Paşa (Fatih)	Hane	Ali	—	—
Sabah	Sultanahmet	Hane	Dört Hırsız	Abdurrahman Efendi	—
Sabah	Horhor (Fatih)	Hane	Ali Kemal	İzzet Efendi	—

Sabah	Balıkpazarı (Beyoğlu)	Mağaza, kasa Kırma	—	Tevfik Efendi	İki Kasa İçindeki Paralar
Sabah Ve Tanin	Şehzadebaşı (Fatih)	Hane	Cemil, Sarı Osman Ve Arkadaşları	Kazım Efendi	—
Sabah	Aynalıçeşme (Beyoğlu)	Ziyarete Giderken	—	KALavas Efendi	—
Sabah	—	Vapur	—	Mösyö Gavden	İçinde Yirmi Lira Olan Çanta
Sabah	Beykoz	Dükkân	—	Kadri Efendi	Altı Yüz Kuruş ile Tabanca
Sabah	Balat	Dükkân	Yorgi	Vasil	Doksa İki Lira
Sabah	Galata	Mağaza, Kasa Kırılması	—	Mohir Keseba	Altmış Lira
Sabah	Bab-1 Ali	Hane	—	Mustafa Efendi	On Sekiz Lira
Sabah Ve Tanin	Fatih	Dükkân	Mehmet, Nuri, Kadri, Osman, Raşit, Necmi, İbrahim	Tütüncü Yova	Bin Kuruşluk Tütün
Sabah	Şehremini	Konak	Bolulu Halil, Ali, Recep	Kemaleddin Efendi	Halı, Seccade, Yüzük

Sabah Ve Tanin	Soğukçeşme (Fatih)	Konak	İsmail, Mustafa, Hüseyin	Mehmet Efendi	Elmas Yüzük
Tanin	Eminönü	—	Yorgi	Osman	On Beş Mecidiye, İki Lira Dört Kuruş Bulunan Kесе
Tanin	Samatya	Hane	—	İsmail Hakkı Bey	Eşya
Tanin	Fincancılar Yokuşu (Mahmutpaşa)	Kasa	—	—	Altı Veya Sekiz Yüz Lira

Aff-1 umumi öncesi ve sonrasında yaralama olaylarında görülen bariz düşüş hırsızlık olaylarında da görülmektedir. Af öncesinde 109 vaka gazetelere yansırken af sonrasında neredeyse yarı yarıya bir azalmayla 44 hırsızlık vakası gazetelere yansımıştır. Beklenilenin aksine af sonrasında hırsızlık olaylarında bir artma beklenirken böyle bir azalmanın görülmesi oldukça ilginçtir. Yine akla gelen ilk olasılık, alınan tedbirlerin arttırılmasıdır.

Hırsızlık olaylarının nerelerde yoğunlaştığına baktığımızda ilginç bir şekilde aff-1 umumi öncesi hırsızlık vakalarının mahalleriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Hırsızların en çok çalıştıkları semt tablodan anlaşılacağı üzere Beyoğlu ve civarı olmuştur. Beyoğlu'nda 8, Galata'da 3 hırsızlık olayına rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra Fatih ve civarı da hırsızların mekânı durumundadır. Fatih'de 11, Mahmutpaşa'da 2 hırsızlık olayı görülmektedir. Ayrıca Üsküdar, Beşiktaş, Beykoz, Kartal gibi mahallerde de hırsızlık vakaları vukuu bulmuştur.

Hırsızların girdikleri mekânlara baktığımızda ise; hırsızlar 22 olayda hanelere (konak, yalı, apartman), 5 olayda dükkânlara, 3 olayda mağazalara girmişlerdir. Bunların yanı sıra, hanlar, kutsal mekânlar, köprü gişeleri gibi yerlerde hırsızların uğrak mekânları olmuşlardır. 5 olayın ise nerelerde gerçekleştiği hakkında herhangi bir malumat verilmemektedir.

Hırsızların profilleri incelendiğinde olayı gerçekleştiren hırsızların 9'u Müslim, 8'inin gayrimüslim olduğu görülmektedir. Olayı gerçekleştiren iki grubun birbirine yakın olduğu görülmekle birlikte, 27 olayda hırsızlar hakkında gazetelerde herhangi bir bilgi verilmemiştir. Hırsızların 16'sı erkek, biri kadındır.

Hırsızlar daha çok girdiği mahallerde, para, mücevher, eşya, saat, halı, giyim eşyası (fistan, elbise), kahve, tütün gibi şeyler çalmışlardır.

IV. YANKESİCİLİK VAKALARI

Aff-1 umumi sonrası Tanin Gazetesi'nde 4, Sabah Gazetesi'nde 2, İkdâm Gazetesi'nde 10 yankesicilik vakası görülmektedir.

Aff-1 umumi öncesinde bazı örneklerini verdiğimiz dini mekânlarda meydana gelen yankesicilik olaylarının bir benzeri bu kez Ermeni Kilisesinde vuku bulmuştur. İkdâm Gazetesi kilisede gerçekleşen yankesicilik vakasını sütunlarında şu şekilde aktarmıştır: "Dün Beyoğlu Ermeni Kilisesi'nde icra edilen ayinde hazır bulunan ahaliden bazılarının saat, kordon ve paraları yankesiciler tarafından aşırılmıştır. Ahali ve zabıta memurları bunları derdest ederek tevkifhaneye götürmüşlerdir."²⁴³

Daha önce de söz ettiğimiz gibi yolculuk sırasında kalabalıktan faydalanan yankesicilerin çeşitli yollarla insanların değerli eşyalarını çaldıkları örnekler bulunmaktadır. Yankesicilerin izledikleri yollardan birisi de haberden anladığımız kadarıyla yolcuların yanına hamal gibi yaklaşarak eşyalarını çalmaktır:

"Galata Rıhtımı'na yolcu vapurları yanaştığı bir sırda hamallık için bir takım eşhas yolculara hücum ediyorlar. Hatta evvel ki akşam Bursa Vapurundan çıkan yolculardan bazılarının saatleri, para çantaları sirkat edilmiştir. Bu gibi hırsızlıklar hiç şüphe yok ki o kalabalığa sokulan yankesicilerin işidir. Hamallık eden bu misüllü eşhasın zabıtaca bir defter tanzim edilmeli ve hamallık edeceklere birer numara verilmelidir. Eğer böyle bir tedbir ittihaz edilirse hırsızlığın önü alınmış olur."²⁴⁴

İkdâm Gazetesi 27 Eylül 1908 tarihinde artan yankesicilik olaylarına dikkat çekerek, özellikle tutuklanan yankesicilerin aynı gün salıverilmelerinden şikâyetle yankesicilerle ilgili alınması gereken önlemleri şu şekilde sütunlarına taşımaktadır:

²⁴³ İkdâm, 14 Ağustos 1908.

²⁴⁴ İkdâm, 26 Eylül 1908.

“Yankesicilerden bazıları zabıtaca derdest edilip adliyeye teslim edildiği halde bunların o gün tahliye edildikleri işitiliyor. Selamet-i umumiye namına olsun bu serseriler hakkında bir karar ithazını rica ederiz.”

Bu haberden sonra aynı gün İkdam Gazetesinin matbaalarına çaresiz bir kadının çantasının yankesiciler tarafından çalındığı haberi şu şekilde aktarılmıştır ve tekrar yankesicilerle ilgili bir şey yapılması gerektiğini yazmıştır. Haber şu şekildedir:

“Yankesiciler şehrimizin her tarafına ervah-ı habiye gibi yayılarak geceli gündüzlü icra-ı zanaattan(!) hali kalmıyorlar. Yankesicilik için o kadar vasi’ bir zemin açılmıştır ki, buna polisin nasıl olup da kemal-i şiddet ve basiretle müdahale etmediğine taaccüb ediyoruz. Bugün matbaamıza ağlayarak bir kadıncağız geldi, bi-çarenin köprüünün Kadıköy İskelesi üzerinde çantasıyla sairesi adeta gaspane çalınmış, kadının hemen bütün mevcudu da çanta içinde imiş. Memurin-i zabitanın yankesiciler hakkında tedabir-i muazzamaya tevsesül etmelerini bi- tekrar temenni ederiz.”²⁴⁵

Zaman zaman yankesicilik olaylarının toplumun üst düzey ve ekonomik durumu iyi olan kişilerine yöneldiği de görülmektedir.“Mısırlı Aziz Paşa’nın nezdinde mukim Halil Bey evvel ki gece Yunanistan’dan şehrimize gelmiş olan misafirin ile gezmekte iken kırk lira kıymetindeki kravat iğnesini yankesiciler çarpmışlardır.”²⁴⁶

İkdam Gazetesi İstanbul için artık ciddi bir toplumsal problem halini alan yankesicilik vakalarını sütunlarına sıklıkla taşıyarak, yankesicilerinin Rıhtım civarında bir kahvehanede kumar oynadıklarını, kaybedenlerin hemen işe koyularak yeniden kumar oynamak için yankesicilik yaptıklarını ifade ederek bu yankesicilerin çoğunun Galata ve Rıhtım civarında dolaştığını ve hakettikleri muamele yapılmazsa bunların önüne geçilemeyeceğini yazmaktadır:

“Tüccar Yazıcısı Dimitri’nin köprü üzerinde yedi lira kıymetinde kravat iğnesi, Doktor Makri Efendinin tünel civarında iki buçuk lirası, Yunanlı misafirlerimizden Mösyö Estelanos Rikropo’nun dört İngiliz, sekiz Osmanlı on mecdiye yüz yirmi frank parası, Manifaturacı Menas Efendinin beş lira bir buçuk mecdiyesi, Yumurtacı İstefan’ın on liralık saat kordonu, Yunanlı misafirlerimizden Mösyö Emanuel Papadopolo’nun Tokatlıyan Gazinosunda yemek yediği sırada iki yüz frank ile birkaç kaimesi yankesiciler tarafından sirkat edilmiştir. Yankesicilerin çoğu galata ve rıhtım

²⁴⁵ İkdam, 27 Eylül 1908.

²⁴⁶ İkdam, 2 Ekim 1908.

civarında dolaşıyorlar. Bunların girip çıkmadıkları yer yok Galata Rıhtımı'nda Dimo namında birinin kahvesinde kumar oynuyor. Kumarbazlar sarik ve yankesicilerden mürekkebirdir. Kumarda para kayıp edenler hemen icra-ı sanaata şitaban olarak çalıp çırtıkları parayı getirip kumara vermektedirler. Zabıtaca bu cihet nazar-ı dikkate alınarak haklarında muamele-i mukteziye ifa edilmelidir. Bunlar zaten polis memurlarınca ra'na-ı malum eşhas-ı şerireden oldukları cihetle derdest ve takipleri kolaydır. Böylelerine layık oldukları muamele gösterilmezse yankesiciliğin önü alınamayacağı şüphesizdir.”²⁴⁷

Konuya hassasiyetini sürdüren İkdam Gazetesi yankesicilerin birçoğunun hapisaneye girmiş ve çıkmış takımdan olduğunu ve bu olayın artık büyük bir sorun haline geldiğini bunların yakalanıp hapse atılmalarını ya da İstanbul'dan gönderilmeleri gerektiğini yazmıştır. Haber şu şekildedir:

“Karaköy ve Galata Rıhtımında yankesicilerin adedi yevmen fe yevmen tezayüd ediyor. Bunların derdest edilerek şedid cezaya çarptırılmalarını mükerreren talep ettik. Hatta şehrimize gelmiş olan Hindistan Seyyahından bazıları para tebdili için sarraf dükkânlarına müracaat ettikleri bir sırada yankesiciler bunları adeta muhasara altına alarak paralarını çarpmışlardır. Evvelce bu gibi muvakaada polisler bulundurulur idi. Yankesicileri ahali tanıyamaz. Bunlar zabıtaca kararın tevkif edilmiş, hapse girmiş çıkmış takımdan oldukları için şahısları polislerin malumudur. Binaenaleyh herkesin yaka silktiği bu haşeratı derleyip toplayıp ya hapse tıkmalı yahut İstanbul'dan def edip çıkarmalı.”²⁴⁸

Görüldüğü üzere kendilerine kurban olarak daha çok İstanbul'a çeşitli nedenlerle gelmiş olan yabancıları seçen yankesicilerin bu iş için her yolu denedikleri de görülmektedir. Buna örnek olabilecek bir olayda yankesici takımından Aksaraylı Kazım'ın zabıta kıyafeti giyerek birinin saatini aşırırken yakalandığı yazılmaktadır.²⁴⁹

İkdam Gazetesinin aktardığı bu haberlerden aff-ı umumi sonrası hapisaneden çıkan suçluların suç işlemeye devam ettiği ve bu türden vakalarda artma olduğu ve ahalinin yankesicilerden yaka silktiği anlaşılmaktadır.

Yankesicilikte ihtisas sahibi olan ve ekserisi Yunanlı olan yankesicilerin gerçekleştirdikleri olaylara İkdam Gaztesi sütunlarında yine rastlıyoruz. Meşhur yankesicilerin cep karıştırmakta iken yakalanmaları gazeteye şu şekilde yansımıştır:

²⁴⁷ İkdam, 3 Ekim 1908.

²⁴⁸ “Yankesiciler”, İkdam, 17 Ekim 1908.

²⁴⁹ İkdam, 31 Ekim 1908.

“Galata’da Atina Otelinde ikamet eden meşhur Yankesici Yunan tebaasından Filip Valdastefano dün Beşiktaş İskelesinden geçmekte bulunan Hazine-i Hassa hademelerinden Ömer Efendi’nin cebini karıştırmakta iken tutulmuştur.”²⁵⁰ Bir diğer meşhur yankesicinin yakalanması ise; “Tavuk pazarında İsmail Ağa’nın kahvesinde sakin meşhur Yankesicilerden Tevfik dün köprüde ahalinin ceplerini karıştırmakta iken tutulmuştur.”²⁵¹ şeklinde aktarılmıştır.

Zafer Toprak Osmanlı son dönemindeki yankesiciler ile ilgili makalesinde bizim de araştırmamız esnasında ulaştığımız bazı bilgiler vermektedir: “Yankesiciler, Çarşıiçi, Köprübaşı, Köprü üzeri, vapur iskeleleri, istasyonlar, tünel giriş ve çıkışları, Karaköy’de poğaçacının önü, Borsa Hanı, Beyoğlu’nda cami ve kilise önleri gibi mahallerde, donanma ve alaylarda halkın toplu halde bulunduğu durumlarda icra-i san’at ederlerdi. Bunlar şahadet ve ortaparmaklarıyla çalışırlardı. Ceplerden çıkaracakları saati, para çantasını ya da tütün tabakasını daima bu iki parmak aracılığıyla aşırırlardı. Bazen, altın kordonları kesmek için yanlarında makas da bulundururlardı.”²⁵²

Kasa hırsızları ile ilgili kısımda Sabah Gazetesi’nden yazar Ahmet Rasim’in bir polis memuruyla yaptığı röportaja yer vermiştik. Yankesiciliğin bu derece artması ve önünün alınamaması üzerine Ahmed Rasim Bey yine konu ile alakalı bir polis memuru ile röportaj gerçekleştirmiştir. Röportajın gerekçesini Ahmed Rasim şu şekilde ifade ederek yazısına başlamaktadır:

“İdare-i hazıranın tesisinden beri umumiyetle ref’ edilen şikayatin birincisini polis ve idare-i zabıtada görülen rehavet ve teseyyüb teşkil etmektedir. Bir dereceye kadar haklı, yine bir dereceye kadar haksız olduğunda şüphe olmayan bu şikayatin en mühim kısmı (yankesiciler) le (hırsızlar) aleyhine masruftur. Binaenaleyh bu nevi eşirra hakkında tarafımızdan cediti tahkikat icrasına tevessül edildi. Bunun için evvel emirde en muktedir polislerimizden birine müracaat ettik, kendisiyle uzun uzadıya konuştuk. İrad ettiğimiz suallere evvibe-i münasibe verdi. İşte aynen yazıyorum:

Ahmed Rasim’in bu röportajı yankesicilerle ilgili şaşırtıcı bilgiler ihtiva etmektedir. Ahmed Rasim yankesicileri tanımak ve tanıtmak için sorularına temel konulardan başlamıştır:

- Bizde kaç türlü yankesici vardır?

²⁵⁰ Tanin, 5 Kasım 1908.

²⁵¹ Tanin, 5 Kasım 1908.

²⁵² Toprak, *a.g.m.*, s. 277.

- Nevi itibariyle sekize kadar çıkar.

- Bunların hususi isimleri var mıdır?

- Vardır. Asıl yankesici elini cebe sokub aşırın sanatkârdır ki buna (dubrakçı) derler. Bu dubrakçı ekseriyetle (destekci) tabir ettikleri bir refike maliktir. Destekçi, dubrakçının göze kestirdiği adamı kollar, omuz, yahut göğüs vurarak sersemletir. O dakikada dubrakçı işini görüp savuşur. Bu kündeğe gelen adamcağız aklını derhal başına toplayıp da parasının veya saatinin çalındığını anlasa bile (destekçi)yi yankesici filan ederek ona sarılır. Hâlbuki mal-ı mesruk ötekiyle beraber yol alıp gider. Destekçinin bir işi daha vardır ki (arkacı) denir. Bu arkacı, polis ve sivil memurları kollar, soyulacak veya çarpılacak adamın ne kadar parası veya alınacak zi kıymet eşyası olup olmadığını tahkik eder, kese, çanta çıkarırken dikkat eder ve refikine yani çarpacak arkadaşına:

-bunun arpası şu kadardır,

Diyerek ısmarlar.

(Tırnakçılar) diye maruf olan nevi gelince bunlar dükkânlardan mal alırken ziyade alırlar, o esnada öteberi şeyler aşırıp savuşurlar. Bunlar ekseriyetle sarraflara musallattırlar, para bozdurmak bahanesiyle an-ı vahidde fazla akçe çarparlar. Bu nevin tabanına güvenenleri de vardır. Bunlar (kaldırmacı) namıyla anılırlar. Öteye beriye bırakılan bohça, bavul, sandık gibi şeyleri aşırırlar. Elbiseci dükkânına girip rubai giydikten sonra kaçarlar. (mantarcı) diye meşhur olanları yere boş bir çanta atar, eğilip alanı takip ederek münasip zamanda paramı düşürdüm, sen almışsın neticesini andırır bahanelerle üstünü ararken mükemmelen tararlar.

Sokaklarda: şu kayışın ortasını bulana on kuruş, fırıldağın ucu üzerine onluk konulan paket veya şekere gelirse onundur diye adi kumar oynayanlara da (Papelci) denir. Bunlar hem oyun ile halkı soyarlar, hemde tablaya üşüşenleri refiklerine soydururlar. (karmanyola) cırlarla (kasa) cırlar bu sekiz nevin en zorlu olanıdır.

- Çok güzel. İstanbul'da bunların adedi ne kadar?
- Benim tahminime göre iki yüzü geçmez
- Ne söylüyorsunuz? Ziyade olacak.
- Hayır. İki yüzü geçmez. Fakat ne yapalım ki hükümet-i adliye bunlar hakkında şiddetli davranmıyor.
- Neden?
- Emare ister. Bunların cümlesi zabıtaca sabıkalı olduğu halde içlerinden mahkûm olanları pek azdır.
- Zabıta bu iki yüzü istediği zaman bulabilir mi?

- Derhal. Mahaza hapishaneye veremez. Çünkü adliyeye aittir.²⁵³

Ahmed Rasim yankesicilerin kaç çeşit olduğunu öğrendikten sonra polis memuruna bunlar ile ilgili alıcak tedbirlerin neler olacağını soruyor:

- Sizce bunlar hakkında ne türlü tedbir ittihaz edilmelidir?
- Nicesi biraz şiddetlidir. Serseri nizamnamesine tevfikeyen bunları taşraya sürsek de faide vermez. Çünkü bu şerirler gittikleri yerleri de kaskavururlar. Bunları ya ağır cezalarla mahkumen yatırmalı veyahut yüzlerine zararsız bir ecza ile nişan yapmalı.
- Evet. Bir zamanlar Fransa'da dilencilere kızgın demirlerle nişanlar yapılmış idi, fakat yine kârger olmamıştı.
- Öyle ama o eski, zaman idi. Bu nişandan vazgeçsek bile ağır cezaya bir diyeceğiniz var mıdır, yankesicilik doğrudan doğruya zabıtaya mal edilmezse bunların önü alınmaz. Biz tutarız, adliye salıverir, kaçılarıye müdahale eder, şu halde bu işin içinden nasıl çıkabiliriz?²⁵⁴

Ahmed Rasim bu noktada yankesicilerin daha çok kimlerden ibaret olduğunu, nerelerde iş gördüklerini ve başka işlerle iştiğal edip etmediklerini sormaktadır:

- Yankesiciler ale'l-umum hangi kısım ahalidendir?
- Rum, Musevi, Müslüman. Ermenilerden yok gibidir. Bunların içlerinde dokuz, on, on iki on üç yaşlarında filizler vardır ki ekseriya ismi yukarıda geçen arkacıların idarelerinde bulunurlar.
- Bunların merkezleri, mahalli içtimaları var mıdır?
- Vardır. Rihtım üzerinde. Orada kumar oynarlar, bir yandan da köprüyü kollarlar, mâhâzâ pek çok iş yerleri vardır. Mesela Mahmutpaşa, Balıkpazarı, Yemiş İskelesi, Yeni Cami, Sultan Hamamı Caddesi, Sirkeci İstasyonu, köprü üzeri, Şirket-i Hayriye, İdare-i Mahsusa bilet mahalleri, tünel, Karaköy kapısı, panayır mahalleri, Rum kiliseleri, mürur kalemi civarı, şimdi mitingler, tiyatro kapıları, içleri, vapur çıkış mahalleri, önümüz muharremdir, matem geceleri, kurban bayramlarında koyun satılan yerler bu kabildendir.
- Başka yerlerde iş yapamazlar mı?
- Yaparlar. Bunlardan bazıları kutular içinde kehle veya tahtakurusu gezdirirler. Soyacakları adamın üzerine atıp, aman efendi, bey, nerede oturdunuz, üzerinizde kehle kaynıyor diye gösterir, adamcağız telaşla paltosunu, çeketini çıkarırken soyarlar. Balgam, tükürükte bunların işine yarar. Biri tükürür, diğeri aynı telaşla gösterip yapacağını yaparlar. Geceleyin dikkat etmelidir. Bildik olmayanı yana sokmamalıdır. Bunlar sokulunca göze tütün tozu, talaş, kül gibi şeyler atarlar. Sokuldu mu bir ayağıyla ayağınıza basıp elleriyle soyarlar. Yere indirip kesede, üstte ne var ise boşaltırlar. Hac zamanı bunlarında karına feyz verir. Tebdil-i

²⁵³ Ahmet Rasim, "Yankesicilere Dair", Sabah, 5 Kasım 1908.

²⁵⁴ Ahmed Rasim, a.g.m.

kıyafet ederek biçare hacıların önlerine çıkarlar. Kendilerine delal, simsar susü verirler, bilet almak, para bozdurmak bahanesiyle dolandırırılar.

- Gececi, gündüzcü dediğiniz bu eşerranın men'i kabil değil midir?
- Hükümetin meramı önünden kimler kurtulabilir ki bunlar kurtulsunlar. Benim fikrime kalırsa zabıtamızda epeyce namuslu, muktedir memurlar vardır. Bunlardan kırk elli tanesini husul-ı maksada kifayet eder. Malumunuzdur ki zabıta memurunun karnı biraz tokça, sırtı pekçe olmalıdır. Sirkat faallerinin mani ve mütecasirlerinin derdesti için ekseriya muhbire ihtiyaç vardır. Biz bu muhbirleri elde etmeliyiz.
- Ba husus belli başlı hırsız ve yankesiciler cümlesi zaptiyede mazbuttur. Dün yine köprü üzeriyle Yeni Camii'den yirmi tane kadar tutup yolladık.²⁵⁵

Yazar polis memurundan önenmli bilgiler aldıktan sonra yankesicilerin özel kıyafetlerinin olup olmadığını ve en çok yerlilerin mi yabancıların mı iş gördüğünü soruyor ve polis memuru sözü yine tedbirlere getiriyor:

- Yankesiciler kıyafetlerinden belli olurlar mı?
- Yerli yankesiciler bir dereceye kadar belli olur. Fakat İstanbul için en birinci mahreç olan Yunan yankesicileri ekseriyetle şık gezinirler. Geçen gün tevkif ettiklerimiz arasında başı sârikli bir Hintli bile vardı. Velhasıl her kıyafette yankesici vardır.
- Yerli yan kesiciler mi yoksa hariciden gelenler mi yamandırılar?
- Yunanlıların gıyma erişecek yoktur. En keskinleri bize Avrupa'dan gelir. Bunlarda birde fazlalık vardır. Tebaa-ı ecnebiyeden olmak. Kançılırya mâhâzâ bu Yunanlı hırsızların... orasını söylemeyeyim.
- Neden?
- Biraz dokunur.
- Polis müdiriyetince yeni bir tedbir ittihaz ediliyor mu?
- Evet. Şimdiki polis müdürümüz Lütfi Bey'in yeni tedbirleri var.

Evvela: bu yolda gezenlerden derdest edilenleri merkezlere yollayıp muvacehe ediyor.

Bu usul pek güzeldir. Çünkü merkez polisleri de bu eşhası görmüş olurlar.

Sanien: fotoğraflarını aldırıyor.

Selisen: serseri nizamnamesini tatbik ediyor.

Ümit varım ki Lütfi Bey az zaman içinde polis usulümüzü düzelterektir. Fakat bize adliye zahir olmadıkça işimizi görsek bile sözümüzü geçiremeyiz. Bu eşirrayı korkutamayız. Bir memur ne kadar muktedir olursa olsun bugün tuttuğu hırsızın yarın salıverildiğini görürse tereddüde düşmekten kendisini alamaz.

-Yankesiciler çaldıkları paraları pay ederler mi?

-Ederler.

²⁵⁵ Ahmed Rasim, *a.g.m.*

-Aralarında hile yapmazlar mı?

-Muhatabım burada güldü söyleyin diye ısrar ettim. En sonra dedi ki:

- Nasıl hile edebilirler? Gazeteler kaç kuruş veya ne türlü şey çalındığını derhal ilan ediyorlar. Onlar için sizin yazılarınız en iyi bir kontroldür.

- Bu son söze bende güldüm.²⁵⁶

Gazetelere yansıyan haberlerden de anlaşılacağı üzere yankesicilik vakalarının artmasında aff-ı umumi sonrasında suçluların tahliye olması etkili olduğu söylenebilir. Bu vakaların önüne geçmek için caydırıcı düzenlemeler yapılması gerektiği gazeteler vasıtasıyla Zaptiye Nezaretinden rica olunmuştur.

Tablo 10: 1908 Aff-ı Umumisi Sonrası Yankesicilik Vakaları

Gazete	Semt	Mekân	Yankesici	Mağdur	Çalınan Eşya
İkdam	Beyoğlu	Ermeni Kilisesi	—	Ayinde Bulunanların	Saat, Kordon, Para
İkdam	Galata	Vapur	—	Yolcular	Saat, Para, Çanta
İkdam	Kadıköy	—	—	Bir Kadın	Çanta
İkdam	Eminönü	—	—	Nalbur Nikola	Saat, Yedi Mecidiye Bulunan Çantası
İkdam	—	Misafirini Gezdirirken	—	Halil Bey	Kırk Lira Kıymetinde Kravat İğnesi
İkdam	Galata	Dükkân	—	Hindistan Seyyahları	Para
İkdam	Galata	Vapur	—	Mösyö Gavden	Yirmi Sekiz Lira
İkdam	Beyoğlu	—	—	Koçoni Efendi	On Beş Liralık Saati İle Kordonu

²⁵⁶ Ahmet Rasim, “Yankesicilere Dair”, Sabah, 5 Kasım 1908.

İkdam	Haydarpaşa	Vapur	—	Serkes	İki Bin Dört Yüz Kuruş Parası
İkdam	—	—	Aksaraylı Kazım	Ahaliden Birin	Saat
Sabah	—	—	Kasti	Halit Efendi	On Üç Banknot Bulunan Cüzdan
Sabah, Tanin	Haydarpaşa	Vapur	Yunanlı Aristotel, Astalyos	Misail	Bir İngiliz,Altı Osmanlı İki Buçuk İngiliz Lirası
Tanin	Beşiktaş	—	Filip	Ömer Efendi	—
Tanin	—	Köprüde	Yorgi Akif, Ahmet, Celal	—	—
Tanin	Ayasofya (Fatih)	—	Bursalı Ali Osman	Halit, Nuri, İskender Efendi	—

Aff-ı umumi sonrası tabloda yer alan gazetelerde 15 yankesicilik vakası yer almıştır. Bu 15 vakanın 3'ü Galata'da 2'si Beyoğlu'nda, diğer 2'si Haydarpaşa'da işlenmiştir. Diğerleri ise; Kadıköy, Eminönü, Ayasofya, Beşiktaş'da görülmüştür. 4 vakanın ise hangi semtlerde gerçekleştiği hakkında herhangi bir malumat verilmemiştir.

Yankesicilik vakalarının genellikle kalabalık mekânlarda gerçekleştiğini daha önce belirtmiştik. 15 vakanın 4'ü vapurda diğerlerinin ise; kilise, köprü, dükkân gibi yerlerde gerçekleştiği görülmektedir. 7 vakanın ise nerede gerçekleştiği hakkında gazeteler bilgi vermemiştir.

Yankesicilerin profillerine bakıldığında 3'ü Müslim iken 3'ü gayrimüslimdir. 9 vakanın ise kimler tarafından yapıldığı hakkında bilgi verilmemiştir. Yankesiciler

genellikle gözlerine kestirdiği kişilerin o an üzerlerinde değerli gördükleri para, çanta, saat, kordon gibi eşyaları çalmışlardır.

V. DOLANDIRICILIK VAKALARI

Aff-1 umumi sonrası incelediğimiz üç gazetede dolandırıcılık vakası ile ilgili birer haber yansımıştır

Tanin Gazetesi, ilginç bir dolandırıcılık olayından bahsetmektedir. Buna göre dolandırıcılar kendilerini İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi olarak tanıtıp insanlardan para toplamışlar ve kayıplara karışmışlardır. Haberin ayrıntıları şu şekildedir:

“Bazı kimselerin kendilerine İttihat ve Terakki Cemiyeti Azası süsü vererek ötekine berikine müracaatla iane topladıkları haber alındı. Dolandırıcılar alekser akıllı adamlar olurlar. Bu akıllıların şu sırada İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin ihraz ettiği ehemmiyet ve hürmetten istifade etmek isteyecekleri tabidir. Şu kadar ki halkımızın bunlara aldanmalarına hayret ederiz. İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin mükerreren vuku bulan ihtarat ve ilanatında cemiyet namına hareket edenlerin her halde ma’aruf ve muhterem zevat-ı malumeden olacakları ve birer itimadnameyi haiz bulunacakları bildirilmiş olduğundan buna göre müteyakkız davranılması lazımdır. Dolandırıcıların şehzadegandan bazılarını da iğfal etmiş oldukları esefle işitilmiştir.”²⁵⁷

Tablo 11: 1908 Aff-1 Umumisi Sonrası Dolandırıcılık Vakaları

Gazete	Semt	Mekân	Fail	Mağdur	Çalınan Eşya
Sabah, İkdâm	—	—	Hasan Muiit Bey	Agah Paşa	Para
Tanin	—	—	İttihat ve Terakki Cemiyeti Azası Süsü Verenler	Halk	—

Aff-1 umumi öncesinde 15 dolandırıcılık vakası görülürken aff-1 umumi sonrasında ciddi bir düşüş görülerek sadece 2 dolandırıcılık vakasına rastlanmıştır. Dolandırıcıların hangi semtte ve nerelerde çalıştıkları hakkında gazetelerde herhangi

²⁵⁷ “Yeni Usul Dolandırıcılık”, Tanin, 21 Ağustos 1908.

bir bilgi verilmemiştir. Dolandırıcıların kendilerini başka şekilde tanıtarak mağdurların paralarını dolandırdıkları görülmektedir.

VI. KUNDAKLAMA VAKALARI

İncelediğimiz gazeteler göz önüne alındığında; aff-ı umuminin ilanından önce gazetelerde kundaklama vakalarına rastlanmazken, aff-ı umuminin ilanından sonra kundaklama vakaları haber olarak yer almıştır. Sabah Gazetesi'nde 13, İkdam Gazetesi'nde 15 Tanin Gazetesi'nde 7 kundaklama vakası görülmektedir. Aff-ı umuminin ilanı ile tahliye olan suçluların kundaklama vakalarının baş aktörleri oldukları Sabah Gazetesinin şu haberinden anlaşılmaktadır:

“Cinayet ve sirkat gibi ifal-i mezmume ile mahkûm iken geçenlerde hapisshaneden çıkan bazı eşerranın ötede beride bir takım harekat-ı tecavüzkarane buldukları haber alınıyor. Bunlardan üç yüz kişiyi mütecaviz kesen geçen ki Çırçır Hariki hailinde harikten düçar-ı hasar ve mazar olan aktar dükkanın eşyalarını sirkat ettiklerinden dolayı zabıtaca derdest olunarak tevkif edildikleri gibi bunların hampallarından diğer bir takım eşhas-ı leimeninde kasten ika-yı harik fiiline ictisar ettikleri kemal-i teessüfle haber alınmış ve matbuamızdan bir muhbir-i mahsusla icra ettirdiğimiz tahkikata nazaran bu hain denîlerin ilk defa kasten ika-ı harike tasaddileri Vefa cihetinde görülmüştür şöyle ki:

Vefa yokuşunun alt başındaki sütçü dükkânının karşısından Kırk Çeşme'ye kadar mümtedd dar sokakta geçen gece iki şahıs ellerinde ki gazlı paçavraları mezkur sokakta bir hanenin penceresine vaz' ettikleri mahalle bekçisi tarafından görülmesi ve mahalle ahalisince haber alınması üzerine bunların derdestine şitap edilmiş ise de firar etmişler ve esna-yı firarlarında ahaliyi taşlamışlardır.

Evvel ki gece yine aynı mahalleye iki şahs-ı şerir gelerek yine bu ifâl leimeye ictisar eyledikleri zaten müterassıd bulunan ahali tarafından görülmüş ise de derdest olamayarak firar etmişlerdir. Bunlardan başka yine evvel ki gece mahal-i mezkur civarında diğer bir mahalle de bir hanenin kapısına gaz yağı dökerek ateş vermeye tasaddi eden eşhas-ı şerire dahi kaçırılmıştır. Yine evvel ki gece Vefa civarında koğacılar cihetinde bir haneye kundak konulduğu zabıta tarafından görülerek mazunen iki sabıkalı şahıs derdest edilmiştir. Yine leyle-i mezkurede Kırk Çeşme de Sekbanbaşı İbrahim Ağa Mahallesinde sakin çorapçı Çerkes Ziver ve refiki terlikçi Çerkes Ali mahal-i mezkûrda rüsumat muhafaza memurlarından Fehmi Efendi'nin bağçesinde yığılı bulunan kerestelere gazlı paçavra attıkları mahalle ahali taraflarından habere verilerek Şehzadebaşı zabıtası tarafından derdest edilmiştir. Bundan başka Süleymaniye civarında şemsü'l- maarif mektebi civarında bakkaldan gazlı bir fitil alarak sokakta

yakarak böyle bir fiil-i mezmuma cüret edeceği his olunan uşak Mustafa namında biri derdest edilmiştir.

Evvel ki gece Vefa'da vesair mahallatta bu misüllü mütecasirinin ikaa edecekleri ifal-i mezmumadan korkarak halk sabahlara kadar ellerinde sopalarla kapıları önünde beklemişlerdir. Hatta evvel ki gün Kavgacı Dede Mahallesinde ki harikin yine kundak vaziyile ika edildiği de cümle-i müstahaberattandır. Bu eşhas rezilenin derdestleri için Zaptiye Nezaretinin himmetlerine intizar olunur.

Bunlardan maada Aksaray civarında dar sokakta ki hanelerden birine kundak vaziyile tutuşturulduğu mahalle ahali taraflarından görülmüş ise de mütecasiri elde edilememiştir. Yine Sultanahmet civarında ki hanelerden birine gazlı kundak vazına birkaç şahıs-ı şerir ihtisar eylemişler iseler de ahalinin haber almaları ve derdestlerine şitap edilmesi üzerine firar etmişlerdir.

Leyle-i mezkûrda Vefa da Recep Efendi'nin hanesine kundak vazı ve iş'âl edenler derdest edilememiş ise de bekçi ve ahali taraflarından görülerek itfâ' edilmiştir.

Yine evvel ki gece Balat'ta Hacı İsa Mahallesinde Dul Hatice Hanım'ın mutasarrıf olduğu hanenin bağçe duvarının kiremitleri üzerinde bulunan tahtanın altına sokak tarafından gazlı kundak vaz' edilmiş ise de görülerek çıkarılmış ve mütecasirleri firar etmiştir.

Unkapanı civarında ki hanelerden birine dahi kundak vaz' edilmiş ve duvarlar üzerine el yazısı ile muharrer:

“geçenlerde o civarda bir haneye sirkat için giren arkadaşlarımızdan biri duvardan düşerek ahali tarafından öldürüldüğünden dolayı bizde bu mahalleyi yakacağız.”

İbaresini havi ilanlara tesadüf edilmiştir.

Hapishaneden çıkmış olan sabıkalı güruhundan Ahmet namında bir şahsın Unkapanı civarında bir haneye sirkat kastiyle girdiği hane halkı tarafından haber alınması üzerine kaçmak isteyen Sârik merkumun hanenin bahçesi duvarından aşağı düşerek mecruhen hastaneye esna-ı naklinde vefat ettiğini evvel ki nüshalarımızın birinde yazmıştık.

Balada ki ilanların Sârik Ahmet'in hempaları olan eşhas-ı şerire taraflarından tasni' ve ta'lik edilmiş olacağından şüphe yoktur.

Kasten harik gibi ifal-i mezmumaya ictisar eden eşhasın hemen derdestleri zımnında Zaptiye Nazırı Sami Paşa, polis müdürü Rüştü Efendi evvel ki gece mahallati

dolaşarak icap eden mahallere zabıta memurları ikame etmişlerdir. Mahalle bekçilerine dahi lazım gelen evamiri ita etmişlerdir.”²⁵⁸

Gazetenin aktardığı haberden de anlaşılacağı üzere hapisshaneden çıkmış olan suçlular hırsızlık için girdikleri yerleri kundaklamak istemişler ve halkın huzurunu kaçırmak için ellerinden geleni yapmışlardır. Hırsızlık için giren arkadaşlarının düşerek yaralanmasının intikamını alacak kadar gözlerini karattıkları mahalle sakinlerini tehdit ederek duvarlarına “bu mahalleyi yakacağız” yazmaları mahalle sakinlerinin huzurunu bozmuştur. Kundaklama vakalarının İstanbul’un asayişinin bozulmasında etkili olduğu söylenebilir.

İkdam Gazetesine göre İstanbul’da kundak vakalarının artmasından dolayı kundak çetelerinin oluşturulduğundan şüphelenilmektedir. Yine gazeteye göre bu kundak vakalarının neden gerçekleştirildiği tam olarak kestirilememiştir. Amaç ya insanların mallarını yağma etmek ya da memleketin o zamanki siyasetine darbe vurmak ve karışıklık çıkartmak olabilir.

Gazetede İstanbul’da elli atmış sene önce de buna benzer kundaklama olaylarının gerçekleştirildiğini ve gençlerin ellerinde sopalarla aynen bugün olduğu gibi sokaklarda beklediklerini, mahalleden geçen biri olursa evleri veya dükkânları ateşe vermemesi için ona refakât edildiği, bu sayede kundaklama olaylarından eser kalmadığını belirtmektedir. Gazeteye göre, bu sefer ki kundaklama vakalarının sadece gece olmayıp gündüz de görülmesi meselenin ne kadar mühim olduğunu göstermektedir. İstanbul’da çıkan yangın sayısında artış olduğu görülmüştü fakat bunların kaza sonucu çıktığı düşünülüyordu. Fakat ardı ardına böyle büyük yangınların görülmesi bunların kaza neticesi ile değil kundaklama ile çıktığını göstermektedir. Kundakçıların bu kundakları on yirmi para vererek küçük çocuklara yaptırmakta oldukları anlaşılmıştır.²⁵⁹ Zabitanın bu kundakçılar için ne gibi önlem alması gerektiğini İkdam Gazetesi şu şekilde aktarmıştır:

“Zabıta bu babda takayüdad icrası için sık sık emir veriyor ise de bir merkez de polis efendilerin adedi daireleri dâhilini mütemadiyen nezaret altında bulundurmaya kâfi olamayacağı aşikârdır. Şimdi bekçilerde zabıtaya muavenet vazifesiyle mükellef olmalıdırlar. Bir mahalleye eskisi gibi geceleyin yalnız iki kere bekçilerin devr etmeleri temin-i asayişe kifayet etmez. Mahallesine göre bekçilerin adedini tezyid etmek

²⁵⁸ “Eşerrayı Leimenin Denaiti ve Kundakçılar”, Sabah, 27 Ağustos 1908.

²⁵⁹ İkdam, 28 Ağustos 1908.

gerektir. Şurası da vardır ki mahallelerimizde öteden beri bekçilerin kıymetleri anlaşılmadığından iki bekçiye ayda üç dört kuruş aylık veren haneler nadir bulunur. Gece gündüz mahalleyi dolaşacak olan bu adamların maişetlerini de düşünmeliyiz. Bu hususta asla terahi etmemelidir. Her mahalle ahalisi bu vazifeyi bizzat kendileri görüp mahallelerine idareye kâfi bekçi tedarik etmelidirler. Rusya da bekçi polisten ziyade iş görür. Bunlar muitmiş adamlar olup kendilerine mahsus elbise de vardır. Adeta birer resmi memur iselerde aylıklarını ahaliden çıkarırlar. Biz de böyle yapmalıyız. Yangıncılardan tutulanları da bade heva etmek için hapisaneye atmak bir tedbir sayılmaz. Kanun ne diyorsa onu tatbik etmelidir.”²⁶⁰

Kundaklama vakalarının küçük çocuklara yaptırıldığını yazmış idik. Sabah Gazetesine böyle bir kundak vakası şu şekilde yansımıştır:

“Et Meydanı’da Çulha Esnafından Şirveli Matiyos Ağa’nın dükkanına muttasıl arsaya mevzu Kömürcü Hasan Ağa’nın (100) çeki odunu arasından dün sabah duman çıkmakta olduğu ve o sırada odunların bulunduğu yerden on yaşlarında bir çocuğun kaçmakta bulunduğu görülmesi üzerine yetişilerek tutuşmuş olan odunlar söndürüldüğü gibi çocuk dahi derdest edilerek Zabtiye Nezareti’ne götürülmüştür. Tahminen dokuz on yaşlarında sokaklardan sigara toplayan guruhundan bulunan mezkûr çocuğun ismi Siirtli Ahmet olup hin-i isticvabında dün sabah mahal-i mezkur civarında setre pantolon iksa eden bıyıklı bir adam yanına gelerek on para verib elinde bulunan gazlı paçavrayı orada ki odunların arasına koymasını söylemiş ve kendisi de on parayı alıp paçavrayı yakarak oraya bıraktığını ve o şahsın Sarıgüzel tarafında ikamet etmekte olduğunu ve görürse tanıyacağını ifade etmiştir.”²⁶¹

Hapishaneden çıkan bazı kişilerin ötede beride kundak vakalarına tevessül etmeleri bazı mahallelerde önlemlerin alınmasına neden olmuştur. Mahallelerin imam ve sakinleri birleşerek geceleri altışar kişiden oluşan gruplarla mahalleyi sabaha kadar dolaşacakları şeklinde karar alınmıştır. Bu harekete civar mahallelerden de iştirak edileceğine dair mahalle sakinlerinden Raif imzasıyla bir varaka alınmıştır.²⁶²

Cinayetten hapsedilen birinin tahliye edildikten sonra kundaklama yaparken yakalanması şu şekilde aktarılmıştır:

“Dün saat dokuz raddelerinde bir şahsın elinde saldırma olduğu halde kaçmakta ve birçok halkın “kundakçıyı tutun” diye bağırarak merkumu kovalamakta buldukları şehzade-i mevki serkomiseri tarafından görülerek derdest olunmuş ve

²⁶⁰ İkdâm, 28 Ağustos 1908.

²⁶¹ Sabah, 28 Ağustos 1908.

²⁶² Sabah, 28 Ağustos 1908.

lede'l-tahkik Balat'ta Sultan Hamamı mahallesinde Kariye Yokuşunda Camcı Cemal'in mahdumu Tespihçi Halil olduğu anlaşılmıştır. Merhum üç sene evvel bir katlı maddesinden dolayı on beş sene kürek cezasına mahkumen mahbus iken geçende hapishane-i umumiden tahliye kılınmış imiş. Bu deni Halil İbrahim Erzurumlu Bekir namında iki refikiyle Kemeraltı civarında Cankurtaran mahallesinde bir haneye kundak vaz' ettikleri sırada görülmüş, fakat refikleri tutularak kendisi ferceyap firar olmuş imiş. Bunlar hakkında zabıtaca tahkikat icrasına başlanılmıştır.”²⁶³

“Dün akşamüzeri Sultan Ahmet'te bir kadının sokakta oturup elinde ki gaz şişesinden ayağına gaz sürdüğünü gören halk “işte kundakçı budur!” diye mezbureyi tutup merkeze teslim eylemişlerdir. Kadın Zabtiye Nezareti'nde isticvab olunduktan romatizması olduğu için gaz sürdüğünü söylemiştir.”²⁶⁴ Haberden de anlaşılacağı üzere kundak vakalarının sıkça görülmesi elinde gaz şişesi bulunan herkesten şüphelenmeye neden olmuştur.

Tanin Gazetesi 15 Ağustos'ta meydana gelen olayları Zabtiye Nezareti'ne müracaat ederek öğrenmiş ve şu şekilde aktarmıştır:²⁶⁵

“Bir müddetten beri zuhur eden yangın vukuatı hakkında en sahih malumatı almak için tekrar Zabtiye Nezaretine müracaat ettik. Tahkikat-ı evveliyesi bitirilerek adliyeye tevdi'edilen evrakın hülasasını gördük. İşte vekayi:

1. Büyük yangından iki gün sonra yani 12 Ağustos'ta Zeyrek'te ve Şecaüddin Mahallesinde Recep Efendi'nin hanesinin sokak kapısına gaz dökülmüştür. Caninin kim olduğu meçhuldür.
2. İran Sefarethanesi karşısında Selanikli İbrahim Efendi'nin hanesinden ateş çıkmış söndürülmüştür. Bunun bir kast eseri olduğuna dair bir emare yoktur.
3. İshakpaşa Mahallesinde İbrahim Bey'in hanesinden ateş çıkmış, söndürülmüştür. Bunun da eser-i kast olduğuna dair bir delil mevcut değildir.
4. 13 Ağustos'ta Sekbanbaşı Mahallesinde Fehmi Efendi'nin kerestelerine gaz dökülmüştür. Bunun failleri Çorapçı Çerkes Ziver ile refiki Çerkes Ali'dir, yakalanmışlardır.
5. Balat da Hacı İsa mahallesinde Hatice Hanım'ın bahçe duvarına kundak konmuştur. Faili meçhuldür.
6. Vefa'da Şecaüddin Mahallesinde Hacı Recep Efendi'nin hanesine kundak konulduğu görülmüş. Yenibahçe'de sakin Tatar Osman'dan şüphe edilerek tevkif olunmuştur.

²⁶³ İkdam, 29 Ağustos 1908.

²⁶⁴ “Kundakçı Zannedilen Kadın”, İkdam, 29 Ağustos 1908.

²⁶⁵ Tanin, 31 Ağustos 1908.

7. 14 Ağustos'ta Çarşamba'da Kavgacıdede Mahallesinde Polis Hamdi Efendi'nin hanesinden ateş zuhur ederek kısmen muhterik olmuştur. Sebebi meçhuldür.
8. Azaplar Mahalles'inde Hacı Ahmet'in kapısı önüne kundak konmuştur. Süleymaniye'de sakin Bekir isminde bir çocuk bunun faili olmak üzere yakalanmıştır.
9. Lütüfpaşa'da Defter Ahmet Çelebi Mahallesi'nde Saide Hanım'ın hanesine kundak konmuştur. Faili meçhuldür.
10. Baba Hasan Çelebi Mahallesi'nde bir hanımın hanesine kundak konulmuştur. Faili meçhuldür.
11. Vefa'da Avram'ın dükkanında lamba kırılarak parlamış ise de söndürülmüştür.
12. Et Meydanı'nda Kömürcü Hasan'ın odunları arasına kundak konulmuştur. Sofularda sakin Ahmet isminde bir çocuk maznunen tutulmuştur.
13. 15 Ağustos'ta Balat'ta Bardakçı İshak'ın hanesinde yangın çıkmıştır. Sebebi meçhuldür.
14. İshakpaşa'da Polis Şevki Efendi'nin hanesinden yangın çıkmıştır. Sebebi meçhuldür.
15. Salmatamrak taraftan bir kadının hanesinden yangın çıkarak söndürülmüştür. Rençber Süleyman maznun olarak tevkif edilmiştir.
16. Karagümrük'te sakin Zeynep kadın yedinde gaz yağı ve paçavra olduğu halde hanesinin kapısı önünde oturmakta iken kundakçı olmasından şüphe edilerek tutulmuştur.
17. Sinan mahallesinde Agah Efendi'nin hanesinden yangın çıkmış, söndürülmüştür. Sofularda sakin İsmail namında birinden şüphe edilmektedir.

İkdam Gazetesi, İstanbul'da meydana gelen kundak olaylarının faillerinin aff-ı umumiden sonra çıkan suçluların olduğunun haber alınmasıyla zabıta tarafından incelenmeye başlandığını ve polise emniyeti ve asayiş muhafaza etmeleri için emir verildiğini yazmıştır. Haber gazetede şu şekilde yer almaktadır:

“Şu sırada Dersaadet'te bazı hanelere kundak vaz'ıyla harik ikasına teşebbüs edilmekte ve faillerden bazılarının ahali tarafından derdest ve hükümete teslim kılınmakta olduğu ve bunların mukaddema sirkat, cerh, ika-yı harik ve katl fiillerinden dolayı mahkumen hapis edilmiş ve aff-ı umumiden müstefit olarak sebil-i nasılsa tahliye olunmuş kesandan bulunduğu haber verilmiş olmakla zabıtaca bir kat daha takayyüdat icra ve cihet-i askeriyece de seyyar kolları tertib olunmak suretiyle bu kabil-i edaniyenin bu misüllü na-beca hareketına katiyen meydan vermemesi ve muhafaza-ı emniyet ve asayişe bagayet dikkat ve itina kılınması lüzumu makam-ı aittten devair-i mütallikasına emir ve tebliğ olunmuştur.”²⁶⁶

²⁶⁶ “Kundakçuların Tevkifi”, İkdam, 31 Ağustos 1908.

Tablo 12: 1908 Aff-ı Umumi Sonrası Kundaklama Vakaları

Gazete	Semt	Mekân	Fail	Mağdur	Suç Aleti
İkdam	Şehzadebaşı (Fatih)	Hane pencere önü	—	Hafız Rıza	Petrollü Kundak
İkdam	Kasımpaşa	Hane	—	Mehmet Ali Bey	Gazlı Kundak
Sabah, İkdam	Vefa	Bahçe	Kırımlı Osman	Vahit Efendi	—
Sabah, İkdam	Vefa	Hane	—	Recep Efendi	Gazlı Paçavra
İkdam	Aksaray	Hane	—	—	—
Sabah, İkdam	İshakpaşa (Fatih)	Hane	—	Şevki Efendi	Gazlı Paçavra
Sabah, İkdam	Et Meydanı	Oduklar Arasına	Çocuk	Kömürcü Hasan Ağa	Yağlı Paçavra
Sabah, İkdam	Lütfipaşa	Hane Duvarı	—	Zaide Hanım	Yağlı Paçavra
İkdam	Balat	On Odalı Hane	—	Jak Pasah Efendi	Kundak
İkdam	Kasımpaşa	Polis Merkezi	—	—	Kundak
İkdam	Kemeraltı	Hane	Halil, İbrahim, Erzurumlu Bekir,	—	Kundak
İkdam, Tanin	Topkapı	Hane	Niyazi, Çocuk Abdullah	Üskiya	Kundak
İkdam	Üsküdar	Hane	—	Osman Ağa	Kundak
İkdam	Fındıklı (Beyoğlu)	Hane	—	Nazmi Efendi	Kundak
İkdam	Cihangir	Hane	—	Hasan Bey	Kundak
Sabah	Vefa	Hane	—	—	Gazlı Paçavra

Sabah, Tanin	Vefa	Bahçede Kerestelere	—	Fehmi Efendi	Gazlı Paçavra
Sabah	Süleymaniye, Sultanahmet, Unkapanı (Fatih)	Hane	—	—	Gazlı kundak
Sabah	Vefa	Hane	—	Recep Efendi	Kundak
Sabah, Tanin	Balat	Bahçe Duvarına	—	Hatice Hanım	Gazlı Kundak
Sabah	Şehzadebaşı (Fatih)	Hane	—	Rüştü Bey	Kundak
Sabah	Sultanahmet	Hane	İbrahim, Bekir	Hacı cemal Bey	Kundak
Sabah	Balat	Hane	Ruşuklu Süleyman	Despina Kadın	Kundak
Tanin	—	Hane penceresi Önü	—	Veli Ağanın	Kundak
Tanin	Yenibahçe (Fatih)	Odasına	—	Ali Bey	Kundak
Tanin	Samatya	Hane	—	Yazmacı Kadın	Kundak
Tanin	Beykoz	Hane	—	Hacı Sıdkı Efendi	Kundak

Aff-1 umumi öncesinde rastlamadığımız fakat sonrasında çok sık görülen kundaklama olaylarına tabloda yer alan gazetelerin birçoğunda rastlanmaktadır. Gazetelere yansıyan 27 vakanın 5'i Fatih'de diğer 5'i Vefa'da, 3'ü Balat'ta, 2'si Kasımpaşa'da görülmüştür. Diğer olaylar ise; Beykoz, Samatya, Yenibahçe, Sultanahmet, Cihangir, Üsküdar, Şehzadebaşı, Topkapı, Et Meydanı, İshakpaşa ve Aksaray'da meydana gelmiştir.

Kundaklanan mekânlardan 24 tanesi hane ve hane müştemilatı, biri oda, biri polis merkezi ve birisi de oduncu dükkânıdır.

Kundakçıların profilleri incelendiinde; 21 vakanın kimler tarafından gerçekleştirildiği bilinmemektedir. 5'inin ise Müslüman ve erkek olduğu birinin ise çocuk olduğu görülmektedir. Kundakçıların hedefi olanların ise 19'unun Müslim, 3'nün gayrimüslim olduğu görülmektedir. Bunların ise 18'i erkek, 4'ünün kadın olması dikkat çekicidir. Kundakçıların kullandıkları suç aletleri ise; genellikle gazlı, yağlı, petrollü paçavralar olmuştur.

VII. SİLAH ATMA VAKALARI

Aff-1 umumi ilan edilmeden önce gazetelerde kundaklama vakası gibi silah atma vakalarına da pek rastlanılmamıştır. Aff-1 umumiden sonra ise sokaklarda silah atma vakaları görülmüştür. Gazetelere baktığımızda; Sabah Gazetesi'nde 7, İkdam Gazetesi'nde 7, Tanin Gazetesi'nde ise 2 silah atma vakası yer almaktadır.

Düğünde atılan silahların yaralanma vakalarına neden olduğu bilinmektedir. Bu türden bir haber şu şekilde aktarılmıştır:

“Dün Çengelköyü'nde Rençber Kürd Hasan'ın düğününde atılan silahlardan Raşit isminde biri tehlikeli surette yaralanmıştır. Şehir dâhilinde silah atmak memnuadır. Bu memnuiyeti zabita şiddetle muhafaza etmelidir. Silah atmak isteyenler, dağ başında değil medeni bir memlekette yaşamakta olduklarını tahatur ile bu gibi na-reva ifaale tasadiden feragat eylemelidirler.”²⁶⁷

İkdam Gazetesi Arelilik Gazetesi'nde yazılan bir mektuba yer vermiş ve bu haberi eleştirmiştir. Mektup'ta Üsküdar'da bir takım gençlerin çalgı çalarak şarkı söyleyerek yürürlerken içlerinden biri havaya birkaç el tabanca sıkar. Silah sesini işitenler hemen toplanırlar. O sırada jandarma ve polis memuru gelerek tabancayı bulmak için oradaki herkesin üzerini arar o sırada silah atanlar kaçır. Polis aramaya devam eder ve tabanca birinin üzerinden çıkar ve tabanca sahibini karakola götürmesi için jandarmaya emir verilir. Karakola götürülmek istenen delikanlı serbest bırakılır. Müracaat üzerine de silah iade edilir. Gazete küçük bir olayın bu şekilde büyütüldüğü yazmıştır. İkdam Gazetesi bu mektuba eleştiri olarak; vakanın silahın atılmasıyla başladığını, eğer silah atılmasaydı ne polis memuru gelecek, ne de

²⁶⁷ İkdam, 13 Eylül 1908.

delikanlıların eğlencesine müdahale edilecekti diye devam etmiştir. Gazete geçenlerde buna benzer bir vakada masum bir çocuk da yaralanmış olduğunu belki de bu çocuğun aldığı yaradan sakat kalacağını yazmıştır. Gerçeği düşünelim ve insafı elden bırakmayalım. Dağ başında mıyız? nerdeyiz düşünelim. Hürriyeti böyle mi anlayacağız? Şehir içinde velev havaya olsun nerede silah atılabilir. Dünyanın neresinde böyle silah atıldığı görülmüştür. Polis müdahale de haksız etmiş pek ala, fakat biz bu haksızlığı söylemekle beraber silah atanlara da haksızlıklarını atlatmalıyız.²⁶⁸

Eğlence için atılan kurşunlar günümüzde de rastladığımız pek çok yaralamalara neden olmaktadır. İkdam Gazetesi, Kadırga'da polislikten uzaklaştırılmış Kadri'nin eğlenmek için kurşun atmakta iken kurşunlardan birisinin Telgraf Nezareti Ketebesinden Saadettin Efendi'nin bacağına gelerek yaralanmasına neden olduğunu yazmıştır.²⁶⁹

Beyoğlu civarında silah atma vakalarının giderek arttığını ve keyfi silah atmanın cezasının yetersiz olduğunu ve tedbir alınması gerektiği Tanin Gazetesi'nde şu şeklide yer almıştır:

“Bugünlerde Beyoğlu cihetinde sokak aralarında revolver atmak merakı adeta bir spor rengini aldı. Hiçbir gece geçmez ki bazı çapkınlar sokağın ta ortasında revolver talimine kalkışmasın ve bütün mahalle ahalisini bizar etmesinler. Yalnız bizar etseler yine ne ise! Havf ve asabiyetleri daha ziyade olan kadımlar bu yüzden sakat gibi mehalike maruz oluyor. Havf ve heyecandan aygınlıklar, baygınlıklar geçiriyorlar. Evvel ki gece vukua gelen harik esnasında bu mahalle kahramanları büsbütün azmışlar. Birden yüzlerce silah patlatmışlar. Bu illet der-akip bir maraz gibi diğer mahalata da sirayet ederek ta Aynılıçeşme'ye kadar her tarafta pat küt kurşunlar havaya uçmuş. Zaten müstaid-i heyecan olan ezhan büsbütün çilesinden çıkmış. Pangaltı civarında dükkan sahipleri korkularından dükkanlarını kapamaya mecbur olmuşlar. Sokaklarda herkes bir tarafa savuşmuş kıyamet koşturmuş zannedilmiş. Silah endahı hususunda görülen bu musamaha ile nereye varılacağını kestiremiyoruz. Meclis-i Vükela'nın bu silah atmak keyfiyetinde bir tedbir-i muvakkat-ı fevkalade ittihaz etmesi taht-ı elzemindedir. Ceza kanunu şimdilik kâfi gelmiyor. Meclis-i Mebusa'nın küşadına kadar bir tedbir ittihazı elzemdir.”²⁷⁰

²⁶⁸ “Şehir İçinde İstimal Silah”, İkdam, 16 Eylül 1908.

²⁶⁹ İkdam, 4 Ekim 1908.

²⁷⁰ “Revolver Merakı”, Tanin, 8 Kasım 1908.

Silah atma vakalarının artık sabır derecesini aştığını ve silah atmanın cezasının bir an önce uygulanmaya başlanması gerektiğini Tanin Gazetesi haberinde şu şekilde aktarmıştır:

“Tabanca atmak kanunen kabahat addedildiği ve hatta tabanca atanların silahları bile müsadere edilmekte bulunduğu malumdur. Beyoğlu mutasarrıflığınca kaleme alınıp Zaptiye nezaretince dahi tervic edilen on maddelik bir talimatname mucebince tabanca atmanın hapis cezası bir haftaya ve dört lira cezayı nakdiye kadar teşdit edilmiş ve tabancanın zaptı ve tekrar halinde cezayı nakdinin tezyidi teklif olunmuştur. Fakat bu talimatnamenin şurayı devletçe tedkikatı henüz ikmal edilmemiştir. Bir an evvel ikmaliyle meclis-i vükelaca tasdiki lüzumunu beyana hacet görmeyiz. Zira sokak kabadaylarının revolver atmak suretiyle vaki olan izacatı artık tahammülfersa bir dereceyi bulmuştur.”²⁷¹

Tablo 13: 1908 Aff-ı Umumi Sonrası Silah Atma Vakaları

Gazete	Semt	Mekân	Fail	Mağdur	Neden
İkdam	Horhor (Fatih)	Sokak	—	Bekçi	—
İkdam	Bebek	Yalı Önü	Üç Kişi	Mahmut Ali Bey	—
İkdam	Çengelköy	Düğün	—	Raşit	—
İkdam	Üsküdar	Sokak	—	—	—
İkdam	Ziba Sokağı (Beyoğlu)	Sokak	—	Mahran, Yervanet	—
İkdam	Kumkapı	Sokak	Nikogos	—	—
İkdam	Kadırga	Sokak	Kadri	Saadettin Efendi	Eğlence İçin Silah Atma
Sabah	Feriköy (Şişli)	Hane	—	—	—
Sabah	Kasımpaşa	Hane	—	—	—
Sabah	Aksaray	Dükkan	Fahri Bey	—	—
Sabah	Eyüp	Sokak	Nuri	—	—

²⁷¹ “Tabanca Atmak”, Tanin, 12 Kasım 1908.

Sabah	Karagömrük	Sokak	Hasan, Yaşar	Mahmut	Kadını Kurtarmak İçin Silah Atma
Sabah, Tanin	Beyoğlu	Gece Hanelerden	—	—	—
Sabah, Tanin	Kumkapı	Sokak	Agob, Saropen	—	—

Kundaklama gibi aff-ı umumi öncesinde görülmeyen fakat sonrasında sık rastladığımız bir diğer olay ise silah atma vakalarıdır. Üzerinde araştırma yaptığımız gazetelerde 14 silah atma vakası yer almıştır. Silah atma vakalarının bir bölgede yoğunlaşmadığı görülmektedir. 14 vakanın ikisi Beyoğlu'nda diğer ikisi Kumkapı'da görülürken, diğerleri Fatih, Bebek, Çengelköy, Üsküdar, Kadırga, Karagömrük, Eyüp, Kasımpaşa, Şişli, Aksaray'da vukuu bulmuştur. Silah atma vakaları genellikle sokak ve sokak aralarında meydana gelmiştir.

Silah atanların profilleri incelendiğinde sekizi hakkında herhangi bir bilgi verilmemiş, 4'ü Müslim, 2'si gayrimüslim ve tamamının erkek olduğu görülmektedir. Silah atıldığı için çeşitli nedenlerle mağdur olanların ise 4'ünün Müslim, 1'inin gayrimüslim olduğu anlaşılmaktadır. 9'u hakkında da herhangi bir bilgi verilmemiştir.

SONUÇ

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi başta İstanbul olmak üzere tüm İmparatorluk coğrafyasında büyük bir sevinç ve coşkuyla karşılanmıştır. İkinci Meşrutiyetin ilan edilmesinde önemli etkileri olan İttihat ve Terakki Cemiyeti gerek Rumeli'de gerekse Anadolu'da örgütlenerek eski rejimi değiştirmek için mücadele etmeye başlamıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti baştan itibaren hürriyeti ve özgürlüğü savunarak buna uygun bir siyasi yol izlemiştir.

Bu doğrultuda Meşrutiyetin ilanının akabinde İttihat ve Terakki Cemiyeti padişahın iradesiyle ilk başta siyasi suçluları kapsayan bir af çıkartmıştır. Fakat affın sadece siyasi suçluları kapsaması içte ve dışta büyük bir tepkiye neden olmuş ve bu tepkilerin önüne geçebilmek için af, adi suçluları da kapsayan genel bir affa dönüştürülmüştür. Osmanlı Devleti'nde o ana kadar böyle bir umumi af kaydedilmemiştir.

Aff-1 umumi ile her türlü suçlu serbest bırakılmıştır. Suç işlemek için fırsat kollayan bazı mahkûmlar serbest bırakıldığı gün suç işlemeye kaldıkları yerden devam etmişlerdir. Bu kadar çok suçlunun serbest bırakılması İstanbul asayişinin bozulmasına neden olmuştur. İdam cezası dahi almış olan her türden mahkûmun serbest kalması İstanbul'da suçların artacağı yönünde yorumlamalara ve tepkilere yol açmıştır.

Bu çalışmada 1908 Aff-1 umumisiyle adi suçluların da serbest bırakılmasıyla, affın ilanından üç ay önce ve üç ay sonra gazetelere yansıyan haberlere göre İstanbul asayişinde bozulmanın meydana gelip gelmediğini incelenmiştir. Tezimizin en önemli bulgularından birisi İstanbul'da yayınlanan ve tirajı en yüksek olan Tercüman-ı Hakikat, Sabah, İdam ve Tanin gazetelerine yansıyan haberlere göre; aftan üç ay önceki adi suç oranlarıyla aftan üç ay sonraki adi suç oranları arasında belirgin bir farklılığın görülmemesidir. Böyle bir farklılığın görülmemesi asayiş bozukluğunun aff-1 umumi ile doğrudan bağlantılı olmadığını, asayişsizliğin dönemin genel yapısıyla açıklanabileceğini göstermektedir.

Aftan önce görülen bazı adi suçların aftan sonra görülen adi suçlara göre daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Her iki dönemde benzer suçlar gazetelere yansırken aftan önce gazetelerde görülmeyen fakat aftan sonra İstanbul asayişinde bozulmalara neden olacak bazı suçların ortaya çıktığı da görülmüştür.

Yine gazetelere yansıyan haberlerden İstanbul'da adi suçların Müslim veya Gayrimüslim, çalışan veya çalışmayan, sabıkalı veya sabıkasız, yetişkin (erkek-kadın) ve çocuk olmak üzere toplumdaki her grup tarafından işlenebildiği anlaşılmalı beraber tezimizin en ilginç bulgularından biri bu suçların daha çok gayrimüslimler tarafından gerçekleştirildiği bilgisidir. Gayrimüslimleri suça iten nedenlerin neler olduğu gazetelerin verdiği kısıtlı bilgilerden çıkarılamamakla birlikte araştırılması gereken konulardan birisi olduğu düşünülmektedir.

Hem Aff-ı umumi öncesinde hem de sonrasında suçluların organize bir şekilde hareket ettikleri de görülmüştür. Çeteler kurarak birlikte hareket eden bu kişiler zaman zaman çocukları da organize ederek onlar üzerinden de kazanç elde etmişlerdir.

Aff-ı umuminin ilanından önce ve sonra işlenen suçların, İstanbul'un hemen her semtinde görülmesine karşın hemen hemen her suç çeşitinde Galata ve Beyoğlu başı çekmektedirler. Tarihsel süreç içerisinde gayrimüslimlerin ve servet sahibi insanların daha fazla ikâmet ettikleri buna mukabil ticaretin en yoğun olduğu bölgelerden birisi olan Galata ve Beyoğlu civarı, aynı zamanda İstanbul'da meyhanelerin, gazinoların, umumhanelerin en fazla bulunduğu yerlerdir. Bu sebeple bu semtler suçluların uğrak mekânları haline gelmiştir denilebilir. Galata ve Beyoğlu dışında, İstanbul'un kalabalık yerleşimlerinden olan Fatih, Üsküdar, Kadıköy, Eninönü, Kumkapı gibi bazı semtlerde de suçların yoğunlaştığı görülmektedir. Öyle ki, İstanbul'un bazı semtlerinde adi suçların daha sık görülmeye başlaması Zaptiye Nezareti'nin de dikkatini çekmiş ve bunun üzerine Nezaret tarafından bu semtlerde inceleme başlatılmıştır.

Kabaca 1908 senesinin Nisan ayından başlayıp Ekim ayı sonuna kadar olan dönemde İstanbul Gazetelerine yansıyan adi suçları incelediğimiz çalışmamız aflar hakkındaki bazı olumsuz yargıların düzeltilmesini de sağlayacak niteliktedir. Genel kabule göre aflar neticesinde serbest kalan insanların tekrar suç işlemeye meyilli oldukları ve suç oranlarında bir artış yaşanacağı beklentisi yaygındır. Fakat yukarıda da değindiğimiz gibi af öncesi ile af sonrası arasında suç oranlarında ve çeşitlerinde belirgin bir farklılık görülmemektedir. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında Osmanlı

Devleti'nin içerisinde bulunduğu siyasi, idari, iktisadi ve sosyal durumun etkili olduğunu düşünmekteyiz. Yani daha açık bir ifadeyle Osmanlı Devleti'nde görülen genel asayişsizlik affın öncesinde de sonrasında aynı şekilde devam etmiştir.

KAYNAKÇA

GAZETELER:

Sabah

Tanin

İkdam

Tercüman-ı Hakikat

KİTAPLAR:

Berkes, Niyazi, **Türkiye’de Çağdaşlaşma** (Yay. Haz. Ahmet Kuyaş), YKY, İstanbul, 2006.

İslamoğlu, Abdullah, **II. Meşrutiyet Döneminde Siyasal Muhalefet (1908-1913)**, Gökkuşbe Yayınları, İstanbul-2004.

Kansu, Aykut, **1908 Devrimi**, İletişim Yayınları, İstanbul-2001.

Karal, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, IX.Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1999.

Özdemir, Hakan, **Abdülhamid’i Deviren Kurşun**, Timaş Yayınları, İstanbul- 2014.

Tunaya, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasal Partiler- İkinci Meşrutiyet Dönemi**, C:1, İletişim Yayınları, İstanbul- 1998.

Turan, Mustafa **31 Mart Faciâsı**, Üçdal Neşriyat, İstanbul- 1966.

MAKALELER:

Artuç, Nevzat, “*II. Meşrutiyet’in İlanı*”, **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, **II. Meşrutiyet “100. Yıl”**, Cilt 1, Sayı: 45, Doğu Batı Yayınları, Ankara-2008, s. 65-82.

Aslan, Taner, “*II. Meşrutiyet Dönemi Genel Af Uygulamaları*”, **Akademik Bakış Dergisi**, Cilt:3, Sayı 5, 2009, s.40- 60.

Ateşoğulları, Kamil “Af”, **Ankara Barosu Dergisi** 2000- 2, s.71-80.

Atila, Mesude, “*Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Hukuku’nda Af Kurumu*”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 68, 2010/1, s. 275- 284.

Cengiz, Mehmet; Gazialem, Özden, “*Türkiye’de Düünden Bugüne Af*”, **Ankara Barosu İnsan Hakları Komisyonu İnsan Hakları Dizisi**, 6 Temmuz 2000, s.1-96.

Dursun, Hasan, “*Af Kavramına Genel Bir Bakış*”, **TBB Dergisi**, Sayı 85, 2009, s.373-402.

Gökbayır, Satılmış, “*Gizli Bir Cemiyetten İktidara: Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1908 Seçimleri Siyasi Programı*”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 3(1)**, s. 61-96.

Kodaman, Bayram, “*İkinci Meşrutiyet Dönemi (1908- 1914)*”, **Türkler**, Yeni Türkiye Yayınları, C.13, Ankara, 2002, s. 165- 193.

Koloğlu, Orhan, “*Osmanlı Basın: İçeriği ve Rejimi*”, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C.1, İletişim Yayınları, İstanbul-1986, s.68-93

Özek, Çetin “*Umumi Af*”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 1959, C. 24, s.118-175.

Sözüer, Adem, “*Türk Hukukunda Af, 4454 Ve 4616 Sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverilme Ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Hukuksal Niteliği İle Bu Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu Sorunu*”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, C.18, 2001, s. 219-253.

Toprak, Zafer, “*Osmanlı'nın Son Döneminde İstanbul Sokaklarında Marjinaller: Hırsızlar, Dolandırıcılar, Yankesiciler*”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No: 38, (Mart 2008), s. 275-279.

ANSİKLOPEDİ MADDELERİ:

Atar, Fahrettin “*Af (Fıkıh)*”, **Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.1, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul- 1988, s. 395-396.

Aynur, Hatice, “*Mâlûmatçı Mehmed Tâhir*”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.27, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara- 2003, s. 545-546.

Çağrıcı, Mustafa, “*Af (Ahlâk)*”, **Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.1, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul- 1988, s. 394- 395.

EKLER

Ek 1: Genel Af Layihası

Lâyiha-i Kânûniye ²⁷²

Bâb-ı Âlî

Dâire-i Sadâret

Meclis-i Vükelâ-i Ma'rûza Kalemî

Madde 1- İ'lân-ı meşrûtiyeti müte'âkib tevârih-i muhtelifede hükûmet-i askeriyece idâreten tard ve teb'îd ve dîvân-ı harb-i örfilerce gıyâbî veya vicâhî sûretde mahkûm edilip muhtelif tarihlerde isdâr olunan afv-ı âlî ve umûmîlerden bi'l-istifâde serbestîlerini iktisâb eyleyen bi'l-umûm mensûbîn ve mütekâ'idîn-i askeriye 25 Temmuz sene 325 tarihli tasfiye ve 19 Ağustos sene 325 tarihli tensîk-i askerî kânunları ahkâm-ı umûmiyesi mûcibince tarih-i tasfiye ve tensîkiyeler

Madde 2- Madde-i sâlife ahkâmı mâkablîne de şâmil yani tasfiye ve tensîk-i askerî kanunları mûcibince ittihâz edilecek her türlü mukarrerât netâyic ve te'sîrâtı kavânîn-i mebhûsenin tarih-i neşrlерinden mer'î olacaktır. Yalnız mahkûmîn haklarındaki tasfiye ve tensîk kararları bunların istifâde ettikleri afv-ı umûmî kânununun zaman-ı mer'iyetinden mu'teberdir

Madde 3- Tard ve teb'îd olunanlara veyâ âilelerine ba'de't-tasfiye ve't-tensîk müceddeden tahsîs olunacak ma'aşâtın emr-i hesâbında yalnız tarih-i tard ve teb'îde değin geçen müddet nazar-i i'tibâra alınacağı gibi menfâ veya mahbesde güzerân olan müddet için ba'de't-tasfiye ve't-tensîk nisbet-i askeriyeleri kat' edilemeyeceklere dahi muhassesât nâmıyla bir şey verilecektir.

²⁷² Tarih: 22/Za/1331 (Hicrî) Dosya No:165Gömlek No:32Fon Kodu: İ..DUİT

Madde 4- Matrûdîn ve mahkûmîn-i mebhûse ile âileleri hakkında işbu kânun ahkâmına mugâyir olarak şimdiye kadar tatbîk olunan kâffe-i mu‘âmelât mûlgâ ve lâzımü’t-tashîhtir

Madde 5- İşbu kanun tarih-i neşrinden mer‘iyyü’l-ahkâmdır

Madde 6- İşbu kanunun icrâ-yı ahkâmına harbiye ve bahriye ve mâliye nâzırları me’mûrdur.

Meclis-i umûmînin küşâdında kânûniyeti teklîf edilmek üzere işbu kânun lâyihasının muvakkaten mevki‘-i icrâya vaz‘ını ve kavânîn-i devlete ilâvesini irâde ederim

Fî 22 Ağustos sene 331 fi 10 Teşrîn-i evvel sene 329

İmzâlar: Mâliye Nâzırı, Bahriye Nâzırı, Harbiye Nâzırı, Sadr-ı a‘zam

Ek 2: Tanin Gazetesi

